Anul II, Numărul 2, aprilie–iunie 2019

LEVIATHAN

Revistă culturală

PUBLICAȚIE TRIMESTRIALĂ A ASOCIAȚIEI CULTURALE LEVIATHAN

Editorial

Portret

Studiu

Historia

Cronică literară

Memorii

Note de lectură

Eseu

Teatru

Universalia

Cronicar de teatru

Jurnal de călătorie

Arte vizuale

Interviu

Traditiones

Proză scurtă

Poesis

Lumea copilăriei

Roman

Filosofie politică

Literatură economică

LEVIATHAN

Anul II, Numărul 2
aprilie–iunie 2019

PUBLICAȚIE TRIMESTRIALĂ A ASOCIAȚIEI CULTURALE LEVIATHAN

Director fondator
Rudy Roth

Redactor-șef
Costin Tuchilă

Redactor-șef adjunct
Pușa Roth

Secretar general
de redacție
Daniela Șontică

Colaboratori: **Lică Barbu, Cornelia Bartels, Roxana Bărbulescu, Radu Boroianu, Ani Bradea, Radu Comșa, Florentina Loredana Dalian, Traian Diaconescu, Sonia Elvireanu, George Grigore, Dori Lederer, Veronica Pavel Lerner, Nicolae Lotreanu, Brânduța Massion, Clara Mărgineanu, Victoria Milescu, Gheorghe Miletineanu, Neculai Moghior, Adrian Munteanu, Mirela Nicolae, Constantin Venerus Popa, Marina Roman, Paula Romanescu, Florentin Smarandache, Urfet Șachir, Mircea Florin Șandru, Christian Tămaș, Marius-Cosmin Vasile, Carmen Vințan, Letiția Vladislav, Gina Zaharia**

Concept grafic:
Rudy Roth

Fotografie copertă:
Claude Monet, *Femeie cu umbrelă,* 1886, Musée d'Orsay, Paris

ISSN 2602-0270
ISSN-L 2602-0262

CUPRINS

Editorial:
Timpul, marea provocare
de Pușa Roth 3

Portret:
Ruthven Todd – eruditul-bețiv care cunoștea pe toată lumea
de Rudy Roth 5

Studiu:
Beaumarchais – accente
de Costin Tuchilă, Pușa Roth 16

Historia:
O poveste adevărată (2)
de Neculai Moghior 22

Memorii:
Simțuri și instincte. Memorii în răspăr și adevăruri subiective
de Radu Boroianu 30

Eseu:
O privire asupra poeziei și prozei românești actuale
de Ani Bradea 35

Universalia:
Integrala sonetelor de Louise Labé
Prezentare și traducere din limba franceză de Paula Romanescu 39
Pasteluri de Vasile Alecsandri
Prezentare și traducere în limba latină de Traian Diaconescu 47
Yunus Emre – fondatorul liricii anatoliene (1)
Prezentare și traducere din limba turcă de Urfet Șachir 52
Jalaluddin Rumi: iubire metaforică, iubire reală
de George Grigore 55

Jurnal de călătorie:
Tunelul de gheață
de Florentin Smarandache 59
Vietnam și templele din Cambodgia în 16 zile (martie 2019)
de Brânduța Massion 61

Traditiones:
Tradiții, obiceiuri și legende turcești. Nunta turcească (1)
de Urfet Șachir 69

Poesis:
Versuri de Mircea Florin Șandru, Victoria Milescu, Adrian Munteanu, Clara Mărgineanu, George Grigore, Sonia Elvireanu 72

Roman:
Iarna nebună (fragment)
de Letiția Vladislav 82

Un nume pe nisip (fragment)
de Christian Tămaș 85

Cronică literară:
„Îngerul a strigat" de Fănuș Neagu, după 50 de ani
de Costin Tuchilă 89
Lumea din oglinzile poetului Cristian Muntean
de Daniela Șontică 95

Note de lectură:
„Enciclopedia zmeilor" întocmită de Mircea Cărtărescu. Ilustrații de Tudor Banuș
de Veronica Pavel Lerner 97

Teatru:
Ultima rază (fragment)
de Constantin Venerus Popa 99

Cronicar de teatru:
Privilegii și îngrădiri
de Gheorghe Miletineanu 107

Arte vizuale:
Tudor Banuș sau despre cum este să desenezi bogat
de Marina Roman 109
Expoziția de pictură Topalu 2017–2018
de Roxana Bărbulescu 114

Interviu:
Claudiu Picu, transilvăneanul adoptat de Europa
de Mirela Nicolae 117

Proză scurtă:
Piesă neterminată cu 5 povești în oglindă și bis
de Radu Comșa 120
„Dacă dragoste nu e..."
de Dori Lederer 123
Maria
de Gina Zaharia 126
Ruine
de Florentina Loredana Dalian 129
Greșita declinare
de Cornelia Bartels 132

Lumea copilăriei:
Berbecul bodyguard
de Lică Barbu 134
Alita și vrăjitoarea Karika
de Carmen Vințan 138

Filosofie politică:
Interes și ideal național
de Nicolae Lotreanu 141

Literatură economică:
Fundamentarea strategiilor de creștere a performanțelor economice în valorificarea eficientă a potențialului agricol
de Marius-Cosmin Vasile 147

Editorial LEVIATHAN

TIMPUL, MAREA PROVOCARE

Pușa Roth

Dramaturg, ziaristă
Membră a Uniunii Scriitorilor
din România

Și cel de-al treilea număr al **revistei culturale *Leviathan*** este consacrat culturii ca formă de viață, de expresie, de civilizație, cultura fiind, de ce nu, actul de identitate al unui popor. Am credința că revista trimestrială ***Leviathan*** se înscrie în linia publicațiilor de cultură generală, dar cu vocație mondială, ideatic vorbind, pentru că granița națională a culturii este conștient depășită, în sensul că o cultură nu poate exista singură, o cultură națională trebuie să fie universală, trebuie să se înscrie în circuitul valorilor perene ale omenirii. Încercăm și în acest număr (aprilie–iunie 2019) să publicăm literatura diasporei, făcând astfel legătura cu marile sau micile comunități românești din lume. Spun literatura diasporei, fiindcă, recunoaștem sau nu, este un segment al literaturii române, al culturii, în general, care nu trebuie neglijat. Literatura diasporei creează o legătură, fie ea și indirectă, cu spațiul cultural mondial, mai ales că cei care locuiesc de multă vreme în afara granițelor României vorbesc și citesc în limba țării de adopție, ceea ce reprezintă o legătură subtilă, dar deloc de neglijat, între două culturi.

Revista nu este dedicată exclusiv literaturii cu toate formele ei de expresie (poezie, roman, proză scurtă, teatru, literatură pentru copii etc.), ci am introdus pagini destinate artelor vizuale, istoriei, filosofiei politice și chiar literaturii economice. Mircea Eliade afirma că *„dintr-un popor nu rămâne nimic, decât cultura”*, iar Constantin Noica susținea că *„pentru viața spirituală a omului, cultura este oglinda măritoare”*. De aceea, sau poate și din acest motiv, am publicat și vom continua să publicăm alte și despre alte forme de creație culturală. Sumarul acestui număr al revistei culturale ***Leviathan*** cuprinde: rubrica de poezie (**Mircea Florin Șandru, Victoria Milescu, Adrian Munteanu, Clara Mărgineanu, George Grigore, Sonia Elvireanu**), roman – fragmente (**Letiția Vladislav, Christian Tămaș**), proză scurtă (**Radu Comșa, Dori Lederer, Gina Zaharia, Florentina Loredana Dalian, Cornelia Bartels**), memorii (**Radu Boroianu**), eseu (**Ani Bradea**), literatură pentru copii (**Lică Barbu, Carmen Vințan**), teatru (**Constantin Venerus Popa**), critică literară (**Costin Tuchilă, Daniela Șontică**), note de lectură (**Veronica Pavel Lerner**), cronică de teatru (**Gheorghe Miletineanu**). În acest număr am introdus portretul literar, rubrică semnată de **Rudy Roth**, fondatorul **Asociației Culturale Leviathan** și al revistei trimestriale cu același nume. Așa cum afirmă autorul, în această rubrică vor fi prezentați scriitori reduși pe nedrept la statutul de notă de subsol în istoria literaturii universale.

Poate pentru a contrabalansa rubrica *Portret*, propunem cititorului modern o altă rubrică, intitulată *Studiu*, dedicată marilor clasici ai literaturii lumii, rubrică de **Costin Tuchilă** și **subsemnata**. Nu lipsesc rubricile: *Jurnal de călătorie* (**Florentin Smarandache, Brândușa Massion**), *Traditiones* (**Urfet Șachir**), *Interviu* (**Mirela Nicolae**), *Arte vizuale* (**Marina Roman, Roxana Bărbulescu**), *Historia* (**Neculai Moghior**), *Filosofie politică* (**Nicolae Lotreanu**), *Literatură economică* (**Marius-Cosmin Vasile**).

Am lăsat la final o rubrică aparte, intitulată *Universalia,* poate și pentru a sublinia vocația acestei reviste de a aduce în atenția cititorului multe pagini inedite, traduceri din franceză, arabă, turcă, dar și traduceri din limba română în limba latină, creații ale unor splendide veacuri, un corolar de frumuseți literare, estetice, cu valoare universală. Rubrica *Universalia* este, după părerea mea, un imperiu de cultură, în care idealul este creația. Și-au pus semnătura: **Paula Romanescu, Traian Diaconescu, George Grigore, Urfet Șachir**.

Revin la Mircea Eliade care afirma că *„nu poți să fii om fără să fii o ființă culturală”*. Acesta este demersul nostru, al acestei echipe, de a aduce în atenția cititorului pagini noi, pagini uitate, pagini celebre, pagini care dau un plus de valoare, de emoție, de frumos acestei lumi pentru care timpul a devenit marea provocare.

”Am credința că revista trimestrială «Leviathan» se înscrie în linia publicațiilor de cultură generală, dar cu vocație mondială, ideatic vorbind, pentru că granița națională a culturii este conștient depășită, în sensul că o cultură nu poate exista singură, o cultură națională trebuie să fie universală, trebuie să se înscrie în circuitul valorilor perene ale omenirii.”

Portret

RUTHVEN TODD – ERUDITUL-BEȚIV CARE CUNOȘTEA PE TOATĂ LUMEA

Rudy Roth

Poet, ziarist, grafician,
cercetător român,
doctor în științe politice

Oarecum paradoxal, un numitor comun din numeroase recenzii critice sau biografii dedicate figurilor-cheie ale ariergărzii moderniste din spațiul cultural de limbă engleză din perioada anilor '30–'50 este reprezentat de prezența fragmentară a unui personaj extrem de emblematic prin ubicuitatea sa: **Ruthven** (pronunțat 'Riven') **Campbell Todd**, jurnalist, poet, romancier, cercetător specializat în creația artistică a lui **William Blake, Henry Fuseli** sau **John Martin**, ilustrator grafic, tipograf, micolog, povestitor, profesor și bețiv notoriu. Un om a cărui ocupație – potrivit poetului și prozatorului britanic **Julian Symons** – era să cunoască pe toată lumea.

Cel considerat de biograful său recent, **Peter Main**, drept *„una dintre ultimele figuri renascentiste ale secolului al XX-lea"* [1] avea să vadă lumina zilei în anul 1914 în elegantul cartier „New Town" din Edinburgh, fiind primul dintre cei zece copii ai arhitectului **William Walker Todd** și ai soției acestuia, **Christian Todd** (născută **Craik**), nepoată a unuia dintre moderatorii Adunării Generale a Bisericii Scoției. În ciuda eforturilor făcute de familie pentru a-i oferi o educație aleasă, boemul în devenire reușește, în anul 1931, să fie exmatriculat din Colegiul Fettes, o instituție de învățământ ale cărei cursuri le frecventase, cu rezultate de altfel remarcabile, și tătăl său. Pe fondul agravării dependenței de alcool, dar și al autoconvingerii că nu are „suficient talent" și „viziune" [2] pentru a deveni un artist plastic de valoare, **Ruthven Todd** părăsește la scurt timp și cursurile Edinburgh College of Art, unde intrase tot grație tatălui, fost beneficiar al unei burse regale de studiu și posesor al unei diplome de merit din partea instituției[1].

Noul derapaj academic îi va determina pe părinți să-l trimită pentru o perioadă de doi ani la o fermă din insula Mull, unde va lucra ca zilier agricol, o activitate considerată la acea vreme ca având o ridicată eficiență terapeutică în tratamentul alcoolismului. Rețeta s-a

[1] http://www.scottisharchitects.org.uk/architect_full.php?id=201830

Ruthven Todd (14 iunie 1914–11 octombrie 1978)

dovedit însă lipsită de succes în cazul tânărului care aspira la o notorietate cel puțin egală cu cea a lui **T. S. Eliot** sau **D. H. Lawrence**, două figuri-cheie ale literaturii de limbă engleză, pe care îi cunoscuse înainte, când avea numai 17 ani. Legat de **Lawrence**, căruia îi înmânase și un grupaj de poeme, **Todd** – citat de **Peter Main** – declara: *„[el] avea aerul unui bancher... [și] mi-a dat impresia că trăgea cu ochiul în descoperirea mea de credit intelectual"*. La întoarcerea în Edinburgh, își ancorează cotidianul socio-artistic în perpetue escapade bahice. Aspectul extrem de interesant legat de aceste beții cotidiene este că ele nu se datorau exclusiv unei nevoi organice, ci și unei fixații a tânărului aspirant la o carieră în poezie și nuvelistică, potrivit căreia exista o legătură indisolubilă între abuzul de alcool, excelența creativă și statutul de mare artist.

„Am plonjat în băutură, cuprins fiind de o stare de oarecare fericire. Credeam atunci că toți marii artiști beau până la exces și, având în minte elogiile lui William

Blake pentru exces [2]*, am decis să-mi urmez fantezia și viciul cu toată vigoarea de care puteam da dovadă și pe cât îmi permiteau mijloacele mele [financiare] relativ limitate."* – **Ruthven Todd**.

În această perioadă, pentru a se întreține, lucrează ca jurnalist și copywriter și dezvoltă și o puternică dependență de tutun, despre care avea să afirme mai târziu că-i era mult mai importantă decât alimentația pentru a-i asigura supraviețuirea. Paradoxul face ca tocmai adicția de nicotină să joace un rol primordial în decăderea sa fizică și artistică și să fie responsabilă, în cele din urmă, de moartea sa.

În anul 1935 **Todd** părăsește Edinburgh-ul natal și cu ajutorul – preponderent locativ – al prietenului său **Wyndham Lewis**[3], se stabilește la Londra, considerată de aspirantul la glorie literară drept o scenă literară mult mai adaptată talentului său, decât colțul parohial al Scoției părintești. Referindu-se la decizia de a părăsi Scoția, **Todd** afirma: *„Nu m-am considerat niciodată o figură preponderent locală. Șansa și voința m-au făcut un cetățean al unei lumi mult mai mari decât cea în care a am fost născut"*.

„Stabilit în cartierul Fitzrovia – notează **Collin Waters** *– acest dramatis personae de dimensiuni epice [...] își va petrece ce-a de-a doua jumătate a anilor '30 bând și ocazional scriind."* [4] Astfel, dacă zilele și le petrece lucrând în diferite job-uri, fie ca animator personal al unui somnoros și plictisit **Ezra Pound**, căruia prietenul său **Lewis** îi picta portretul, fie ca secretar al lui **John Lehman**[4] la Hogarth Press (editura înființată de soții **Leonard** și **Virginia Woolf**), ca meditator privat, recenzor sau copywriter, ca observator independent al organizației Mass Observation sau ca vânzător la galeria și librăria Zwemmer, serile îl surprind bătătorind – rând pe rând – pragurile tuturor bodegilor și cârciumilor fitzroviene. În timpul interludiilor nocturne prin *The Fitzroy Tavern, The Wheatsheaf, The Bricklayers Arms* (poreclită și *Burglars Rest*), *The York Minister, The Black Horse* etc., **Todd** se împrietenește cu pictorii englezi **John Leith Craxton** și **John Alridge,** cu poetul scoțian **Norman Cameron**, cu artistul neozeelandez **Len Lye** (cunoscut mai ales pentru filme experimentale și sculptură kinetică), cu jurnalistul și istoricul **Alan Hodge**[5] și cu cei care vor avea să-i devină unii dintre cei mai buni prieteni, poetul britanic **Julian Gustave Symons**[6] și poetul galez **Dylan Thomas** (un alt bețiv notoriu al literaturii de limbă engleză). Tot în această perioadă îi cunoaște pe poetul și dramaturgul **Frederick Louis MacNiece** și, prin intermediul acestuia, pe poetul **Wystan Hugh Auden** și se împrietenește cu cineastul **Humphrey Jennings** și cu poeta și cercetătoarea **Kathleen Raine** (de care-l legau aceleași preocupări academice vis-à-vis de creația lui **William Blake**). În anul 1942, aflat în *Highlander*, pe strada Dean, **Todd** îl întâlnește pe romancierul **Julian MacLaren-Ross**, cu care va avea o relație extrem de apropiată. Acest moment este evocat de **MacLaren-Ross** în memoriile sale:

„Întâlnirea a debutat cu stângul...", scria **Ross**, datorită faptului că atunci când **Todd** s-a prezentat, în loc de Ruthven ('Riven') interlocutorul său a înțeles reverend (preot, *n.n.*), gratulându-l pe acesta cu tot respectul cuvenit pentru o față bisericească. *„Înainte de a mă scuza pentru confunzia făcută,* ***Ruthven Todd****, care deja ținea un pahar de whisky în mână a spus:*

– Auzi, nici eu nu m-am prins cum te cheamă. Cine naiba ești?

I-am spus din nou cum mă cheamă, Todd s-a înecat cu whisky și, în timp ce-l băteam cu palma pe spate, a reușit să îngaime:

– Dar eu te-am descoperit!...

– Cum așa? Eu credeam că Cyril Connolly m-a descoperit.

– Da, la recomandarea mea..."

Londra se va dovedi un veritabil El Dorado social pentru **Todd**, care reușește în mai puțin de un deceniu să adauge impresionantei sale liste de cunoștințe și alte nume precum criticul literar **Cyril Connolly** (**Todd** a lucrat pentru scurtă vreme la „Horizon"), poetul și eseistul **Stephen Spender** (care i-a închiriat o cameră), poetul **George Barker**, producătorii de film **Alexander** și **Zoltan Korda**, scriitorul **Alex Comfort**, actorul **Charles Laughton** (companionul său de pahar din zilele de duminică), directorul National Galery, **Sir Kenneth Clark** (care i-a scris lui **Todd** mai multe recomandări pentru obținerea de

[2] **William Blake** (28 noiembrie 1757–12 august 1827) a fost un poet, pictor și grafician englez, relativ necunoscut în timpul vieții, dar transformat de posteritate într-una dintre figurile emblematice ale istoriei poeziei și artelor vizuale ale romantismului englez. Conceptul la care face referire Ruthven Todd este dezvoltat mai ales în volumul *The Marriage of Heaven and Hell (Căsătoria dintre rai și iad)* scris în 1790 sub forma unor „proverbe ale iadului", niște aforisme extrem de provocatoare și paradoxale în contextul epocii. Unele dintre acestea precum „drumul excesului duce către palatul înțelepciunii", „tigrii furiei sunt mai înțelepți decât caii instruirii" sau „uneori oamenii uită că toate divinitățile locuiesc în pieptul omenesc" deveniseră veritabile axiome în lumea artistică a mijlocului secolului XX [3].

[3] **Wyndham Lewis** (18 noiembrie 1882–7 martie 1957), scriitor, pictor și critic de artă englez, cofondator al curentului Vorticist și editor al magazinului literar „Blast", în care au apărut printre alții, nume precum Ezra Pound sau T. S. Eliot. A fost considerat, în epocă, unul dintre cei mai mari portretiști ai Angliei interbelice.

[4] **Rudolf John Frederick Lehmann** (2 iunie 1907–7 aprilie 1987), poet și om de litere englez, fondator al revistelor *„New Writing"* și *„The London Magazine"* și al Editurii John Lehmann Limited.

[5] **Hodge, Alridge, Cameron** și **Lye** făceau parte din cercul de artiști conturat în Mallorca (Deía) în jurul cuplului format din **Robert Graves** (poet, romancier și critic literar britanic) și **Laura Stirling** (poetă, romancieră și eseistă americană). Prin intermediul lor, **Todd** ajunge să-l cunoască pe **Graves** și, eventual, să se mute el însuși în Mallorca, la sfârșitul anilor '50.

[6] Unul dintre personajele primei nuvele polițiste a lui **Symons**, *The Immaterial Murder Case*, a fost construit pornind de la personalitatea lui Todd.

Expoziția Suprarealistă Internațională, Londra, 1936.
Rândul de sus, de la stânga la dreapta: Rupert Lee, Ruthven Todd, Salvador Dalí, Paul Éluard, Roland Penrose, Herbert Read, E. L. T. Mesens, George Reavey și Hugh Sykes-Williams.
Rândul de jos: Diana Brinton Lee, Nusch Éluard, Eileen Agar, Sheila Legg și o prietenă necunoscută a lui Dalí.

granturi), pictorul figurativ **Lucian Freud**, pictorul și istoricul de artă **Roland Penrose**. În memoriile sale, acesta din urmă descrie prima sa întâlnire cu scoțianul.

Vara anului 1936 îl găsește însă pe tânărul de 22 de ani în postura de secretar adjunct al faimoasei *Expoziții Suprarealiste Internaționale* organizată la New Burlington Galleries, în cartierul londonez Mayfair, în compania selectă a celor mai importante figuri europene și locale ale curentului: **André Breton, Salvador Dalí, Joan Miró, Paul Éluard, Rupert Lee, Roland Penrose, Herbert Read, E. L. T. Mesens, George Reavey** sau **Hugh Skyes Davies**[7].

Deși în memoriile sale postume, **Todd** pare să atribuie prezența sa la expoziția de la Londra mai degrabă unei coincidențe, cercetătoarea **Mel-Ying Sung** evidențiază că, dincolo de afirmațiile pline de modestie ale scoțianului, adevăratele motive pentru care a obținut poziția de secretar au fost entuziasmul și vastele lui cunoștințe în istoria artei și în opera lui **William Blake**, care l-au impresionat pe influentul critic de artă englez **Herbert Read.** [5] Un element care pare să sugereze această legătură cauzală este reprezentat de faptul că partea introductivă a catalogului expoziției – aparținându-i lui **Herbert Read** – îl prezintă pe **William Blake**, alături de **Lewis Carrol**, ca pe un precursor britanic al suprarealismului european. [6]

În plus, **Todd** nu era la prima întâlnire cu figuri-cheie ale suprarealismului. În același an, aflându-se la Paris, tânărul scoțian a fost introdus în lumea suprarealiștilor de către și mai tânărul său prieten, poetul englez **David Gascoyne**, la a cărui lucrare *A Short Survey of Surrealism* contribuise cu traducerea câtorva poeme. Cu acea ocazie, printre cohortele de suprarealiști cu care se întâlnește se regăsesc nume precum **André Breton, Salvador Dalí, Paul Éluard, Benjamin Peret, Max Ernst, René Char, Hans Arp, René Crevel** sau **Joan Miró.** [7]

William Blake, gravură din seria de ilustrații la *Cartea lui Iov* (1826)

[7] *Expoziția Suprarealistă Internațională*, desfășurată în perioada 11 iunie–4 iulie 1936, s-a dorit a fi un eveniment care să introducă suprarealismul în Marea Britanie. Incluzând 392 de opere de **Dalí**, **Miró** sau **Ernst** alături de artă primitivă, evenimentul a generat atât interes cât și indignare în rândul scepticului public insular. Din punct de vedere al audienței, expoziția a fost un veritabil succes de casă, cu mai bine de 30.000 de vizitatori în cursul celor trei săptămâni cât a durat evenimentul. Presa epocii menționează că, în ziua deschiderii, traficul din Picadilly a fost complet paralizat. Unul dintre momentele-cheie ale evenimentului a fost reprezentat de prelegerea susținută de Dalí în data de 1 iulie, complet echipat într-un costum de scafandru și ținând lesele a doi câini într-o mână și un tac de biliard în alta. În timpul lecturii, a devenit oarecum evident că pictorul spaniol se sufoca încet înăuntrul căștii de scufundări și, sub ochii audienței șocate, a fost eliberat – in extremis – de către **David Gascoyne**. La final, **Dalí** și-a revenit și a terminat prezentarea cu o proiecție de diapozitive, evident, așezate cu susul în jos. Dar aceasta nu a fost singura excentricitate a evenimentului. **Breton**, de exemplu, și-a susținut discursul de deschidere îmbrăcat complet în verde, asortând la această culoare atât pipa cât și părul soției. Un aspect interesant legat de eveniment este oferit de registrele vamale ale vremii care menționează că o lucrare a pictorului danez **Wilhelm Freddie** reprezentând nuduri de soldați morți și o alta a artistei argentiniene **Leonor Fini** având ca temă tineri bărbați dansând goi în amurg au fost repatriate de vameșii britanici din motiv de indecență artistică.

În ultima parte a anilor '30 reușește să-și vadă poeziile în diferite antologii sau reviste literare precum *Proems* (apărută la editura Fortune Press în 1938), *Poets of Tomorrow* (publicată de Hogarth Press în 1939), în câteva ediții (decembrie 1937, martie 1938) din „Twentieth Century Verse", revista înființată de prietenul său **Julian Gustave Symons**, în „Poetry" (martie 1939), în „Poetry: A Magazine of Verse" (în mai 1939) sau în „London Bulletin" (martie 1939).

Paul Klee [8]

Omul mic suferă indignările copilăriei
Și este sortit să meargă pe sub scări și să fie prins,
Prin orbul întunericului
În noaptea chinuită de pisici.

Este terifiat de șoareci și scârbit de sânge;
Cai cu colți de lup îl urmăresc pe drum
Și sfoara strâmtă pe care o cară după el se încurcă invariabil
Când ajunge în centru
Astfel încât piciorul său moale
Este străpuns de acele de pin ale unui lemn magic.

Și totuși, în mijlocul grădinii formale,
Își găsește timp să se joace la nimicuri și cruci
Și este stăpânul viespii ascuțite a cărei povară de polen
Fertilizează înaltele ierburi elaborate.

În iazurile fermecate sunt pești de lumină
Și bărcuțe de hârtie, purtând încărcătura dorințelor lui. [9]

Pentru Pablo Picasso
Desenele pentru Guernica

Femeia plânge întotdeauna ca și cum
Lacrimile ei ar spăla sângele și membrele rupte
Iar calul torturat se scutură și urcă
Copita de fier a fascicolului rapt către stele electrice.

Mâinile țin flori uscate, sabia ruptă
Și mare braț susține o lampă,
Copilul înspăimântat pe încheietura mamei este moale
Prea îngrozit să-i audă cuvintele liniștitoare.

Și totuși, marele taur stă în interiorul camerei spulberate,
În interiorul lumii,
Și totuși femeia chircită aleargă
Simțindu-și copilul mișcându-se în uterul ei strâmt
Gândindu-se la trăsăturile și oasele lui în formare.
Închisă-n eternitate de către zidul gri femeia plânge,
În timp ce calul nebun plonjează pe pante inutile. [10]

Traducere din limba engleză de Rudy Roth

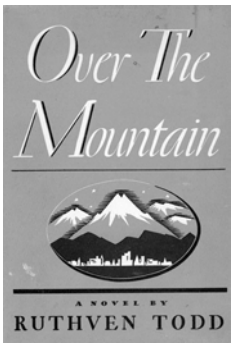

În 1939 publică romanul alegoric *Over the Mountain* la Editura Harrap, o satiră a fascismului, construită în jurul unui personaj pe nume Michael (protagonist și narator), care încearcă cu disperare să urce pe vârful unui munte neescaladabil, situat în mijlocul țării sale anonime. În ciuda dezorientării și experiențelor halucinogene generate de lipsa de oxigen la mare altitudine, Michael supraviețuiește expediției și se întoarce, amnezic și extenuat, într-un tărâm necunoscut. Distopica societate în care ajunge este un sistem totalitar condus de o imbecilă, infantilă și brutală poliție secretă. Datorită statutului său de explorator, Michael se transformă într-un dizident vânat de autorități, fapt care-l determină să încerce o escaladă – în sens invers – pentru a se întoarce în țara sa. Ajuns în vârf, Michael experimentează aceleași stări de confuzie și dezorientare, dar coboară în cele din urmă în ceea ce el crede că este țara lui de baștină. Ajuns la poalele muntelui, realizează că, de fapt, s-a întors în distopia fascistă din care plecase și unde era urmărit de sistem pentru a fi anihilat. În ultimele pagini ale cărții narațiunea ia o turnură interesantă, pe măsură ce Michael realizează că, în realitate, nu a ajuns niciodată pe cealaltă parte a muntelui și că regimul opresiv nu era decât regimul din țara sa.

„Chiar dacă evoluția narativă poate părea evidentă – notează poetul și cercetătorul **Richard Warren** – *Todd reușește să o gestioneze extrem de bine în pagină. Este o idee simplă și elegantă, chiar dacă autorul nu are aptitudinile sau poate răbdarea pentru a o dezvolta suficient."* [11] În plus, pentru **Warren**, *Over the Mountain* aduce mult cu *The Aerodrome* (1941) sau *The Wild Goose Chase* (1937) ale lui **Rex Warner**, înscriindu-se aproape perfect în acel gen literar catalogat de scriitorul de anticipație **Michael Moorcock** drept un *„amestec de fantezie didactică și absurdism"*. Ceea ce uimește însă este prezența extrem de limitată a elementului suprarealist în narațiune și abordarea minimalistă a coliziunii dintre politic și un erou montaniard, o temă la modă în acea vreme, dată fiind recenta – atunci – punere în scene a piesei *The Ascent*

[8] **Paul Klee**, pictor și grafician germano-elvețian a cărui creație a fost influențată de expresionism, cubism și suprarealism. În Germania anului 1937, șapte dintre creațiile sale au fost incluse într-o expoziție a artei degenerate (organizată de conducerea nazistă a țării și menită să creeze un curent public anti-modernism). 102 dintre lucrările sale aflate în colecții publice au fost confiscate de asemenea de către naziști. [8]

of F6: A Tragedy in Two Acts (1936) de **Wystan Hugh Auden**[9] și **Christopher Isherwood**.

Odată cu izbucnirea războiului, **Todd** se va muta împreună cu soția **Cicely** și fiul nou-născut **Christopher** în casa socrului său, cunoscutul genetician și profesor scoțian **Francis Crew**, în Scoția. În timpul conflictului, va activa ca lucrător de apărare civilă (mai ales cărător de targă și observator de incendii) – la acea vreme o alternativă pentru bărbații care refuzau să se înroleze în armata regulată din motive de credință sau conștiință. După separarea de soție din anul 1943, **Todd** începe să cutreiere țara-n lung și-n lat.

În această perioadă reîncepe să publice în diferite reviste literare, precum influenta „New Verse" a lui **Geoffrey Edward Harvey Grigson** (unde a lucrat pentru scurt timp ca sub-editor), în antologia mișcării *New Apocalypse* sau în *Scottish Literary Renaissance*. În 1940 îi este publicată *The Laughing Mulatto* (Rich and Cowan) – o biografie a lui **Alexandre Dumas-tatăl** și un grupaj de 10 poeme, achitând el însuși tipograful și legătorul. Tot în regim privat publică și *William Blake: Songs of Innocence and of Experience* în 1941 și grupajul de versuri *Poems for Penny* (1942). Tot în 1942 îi apare o nouă colecție de poezii intitulată *Until Now* (Fortune Press, 1942) iar biografia lui **William Blake** de **Alexander Gilchrist**, editată de el pentru "Everyman Library", nr. 971, vede lumina tiparului.

În 1943 publică romanul *The Lost Traveller* (Grey Walls Press), în care reușește să combine, admirabil de altfel, imagistica și conceptele suprarealismului cu precizia aproape naturalistă a literaturii britanice din timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Firul narativ urmărește povestea lui Christopher Aukland, un tânăr care, mergând pe stradă, este surprins de o explozie. Explozia creează o falie în ecuația spațiu–timp, iar eroul este transportat într-un tărâm ciudat, printre dune și ruine infestate de șopârle și pietre prețioase, sub un soare ambiguu, încapsulat într-un curcubeu circular. În acest ținut, timpul este într-un soi de stare de suspensie, eroul putându-și vedea propria sa imagine din urmă cu câteva momente, de fiecare dată când privește peste umăr. În final, protagonistul ajunge într-un oraș cu o arhitectură ce combină elemente moderne și gotice și peste care domnește o divinitate evazivă, numită pur și simplu El, a cărei formă vizibilă este un simplu cub de piatră. Pe măsură ce narațiunea își urmează cursul natural, Christopher realizează că tot legalismul arbitrar al divinității este, în fapt, doar o mascaradă cu iz demiurgic, utilizată de Omar (un soi de mare-preot judecător și moralist local) pentru a-și cimenta propria dictatură. Încercând să scape, este arestat, judecat și – în virtutea numelui de familie – condamat de Omar să întreprindă o expediție imposibilă și anume să captureze o ființă legendară, Marele Auk. Singur pe mare, Christopher este capturat de niște pescari și, în timpul bătăilor pe care aceștia i le aplică, se metamorfozează el însuși în de mult dispărutul Auk.

Grafică de John Craxton pe coperta romanului *The Lost Traveller*

Într-o scurtă analiză a romanului, criticul **Richard Warren** identifică influențe *„jenante*" din **Franz Kafka**, întrezărind totodată similitudini cu *Childermass* (1928), primul volum din *The Human Age Trilogy* a prietenului lui **Todd**, **Wyndham Lewis**. În egală măsură, notează Warren, în spatele deciziei lui **Lewis** de a renunța la exacerbările moderniste și de a aborda un stil accesibil în ultimele două volume ale seriei *Monstre Gai și Malign Fiesta* (ambele publicate în 1955) poate sta exemplul lui Todd de a trata teme similare mult mai simplist. Dincolo de aceste remarci, dialogurile și construcția personajelor amintesc destul de pregnant de operele lui **Lewis Caroll** sau, ca și în cazul lui *Over the Mountain,* de **Rex Warner**, o influență pe care, de altfel, Todd însuși și-o asumă. [14]

Un element interesant legat de acest roman este reprezentat de faptul că grafica de pe copertă este semnată de tânărul pictor neo-romantic **John Craxton**, unul dintre mulții artiști cunoscuți de **Todd** prin periplurile sale bahice fitzroviene. Potrivit lui **Malcolm Yorke**, Todd l-a plătit pe **Craxton** pentru acestă ilustrație (și altele câteva) cu un **Miró** original. Anterior, îi oferise un tablou original de **William Blake** la un preț de chilipir. [15]

În anul 1944 **Ruthven Todd** reușește să publice două grupaje de poeme, *The Acreage of the Heart* la Editura William Maclellan – considerată prima sa colecție de poezie cu

[9] De multe ori s-a spus că poezia timpurie a lui **Todd** a fost influențată de opera lui **Auden** din anii '30, la nivel de control, formă și perspectivă socio-politică. [12]

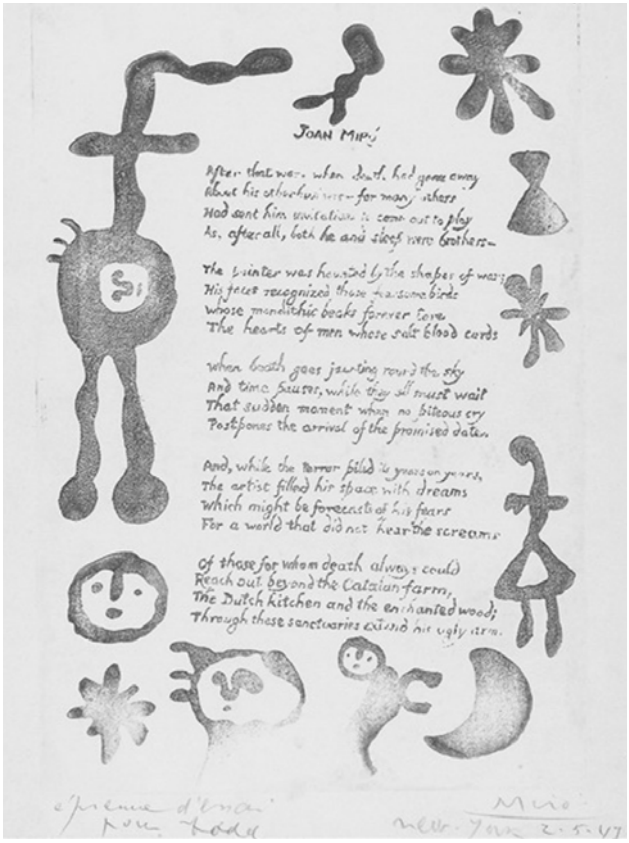

Ruthven Todd, Poem pentru Joan Miró, 1947

adevărat matură – și *The Planet in my Hand*, în regim privat. În acest an, după ce apartamentul său închiriat din cartierul londonez Bloomsbury a fost lovit de o bombă, se mută într-o moară situată lângă Dunmow, în Essex. Această moară este chiar celebră în epocă, Tilty Mill, pe care o vor închiria de la Todd poeta și romanciera **Elizabeth Smart** și perechea formată din pictorii și scenografii scoțieni **Robert Colquhoun** și **Robert MacBryde**.

Războiul își lasă adânc amprenta în creația sa poetică, lucru ce poate fi observat – de exemplu – în poemul *It was Easier,* o rememorare a inocenței idilice de dinainte de ceea ce autorul califică drept căderea civilizației umane. Pornind de la știrile și hărțile strategice publicate în ziarele britanice, poezia încearcă să aducă valențe realiste în cotidianul local, infestat până la refuz cu discuții vis-à-vis de evoluția liniei frontului pe continent.

Astăzi, pe harta căreia i-au trebuit
Zece milioane de ani de soare și ploi
Pentru a se încreți asemenea zgurei de pe-un cazan,
Liniile de luptă ale oamenilor se mișcă precum omizile
În frenezia lor impersonală printre frunze și crengi.

Este mai ușor să eviți orice gând
Și să te adăpostești sub un elegant umbrar al legendei
Să cinezi în vise cu regii,
Să plutești în aval pe un râu imaginar,
Iar mulțimile de pe ambele maluri
Să ovaționeze fiecare mențiune a numelui tău favorit.
Este mai ușor să colectezi anecdote, povești vechi
Aduse acasă, în urmă cu secole, de cine știe ce călător
Sau glumele și giumbușlucurile bufonilor.

Este mai ușor să navighezi cu bărcuțe de hârtie pe iazuri
Să plonjezi ca un albatros în marea protejată
Să mergi pe jos și să vorbești cu prietenii
Sau să discuți despre o ediție rară la un ceai,
Decât să călătorești mental în acel loc
În care harta devine realitate,
Unde fisurile sunt prăpăstii,
Un glonț este mare de-o jumătate de inch de hârtie de ziar
Iar rocile șlefuite în gri
Nu mai sunt doar proprietatea pictorilor rătăcitori,
O plăcută acuarelă pentru un zid academic
Ci acoperiș pentru ochii ageri ai lunetiștilor,
A căror țintă este rapidă și rareori dă greș.

Este mai ușor... dar nu, harta crește
Și blochează deopotrivă legende, vise frumoase și discuții
Harta a înviat. Aud geamătul
Avioanelor negre și văd bombele lor pandantiv.

Așa că mă mai pot ascunde în extravaganță: mă vor vâna.
Acea hartă are munți și acești oameni au sânge:
„Timpul are un răspuns!" îmi strigă fantoma familiară
Împrăștiată de explozivi din patu-i de pene.

Timpul poate avea răspunsuri, dar harta este aici.
Acum este viitorul pe care nu mi-am dorit niciodată să-l văd.
Eram destul de fericit să visez și să nu am temeri,
Dar acum, dinspre hartă, o armă se îndreaptă spre mine. [16]

Traducere din limba engleză de Rudy Roth

Un an mai târziu, în 1945, forțat să-și suplimenteze veniturile, acceptă sugestia poetului irlandez **Cecil Day-Lewis** și publică primul său roman polițist, *Unholy Dying* (John Westhouse, London), sub pseudonimul **R. T. Campbell.** În anul 1946, își prelungește contractul cu Editura John Westhouse și publică, sub același pseudonim, nu mai puțin de 7 romane polițiste: *Take thee a Sharp Knife, Adventure with a Goat, Apollo Wore a Wig, Bodies in a Bookshop, Death for Madame, The Death Cap* și *Swing Low, Swing Death*. „Nu văd niciun motiv pentru

*ca un autor să nu scrie literatură de santină sub un **nom de guerre**, pentru a se putea descurca financiar"*, avea să declare mai târziu **Todd**.

Tot în 1946 însă îi apare o nouă colecție de versuri, *The Planet in my Hand* (Grey Walls Press), diferită însă de ediția omonimă din 1944 și o carte de poezie juvenilă, *First Animal Book* (la Editura Peter Lunn), ilustrată de **Thomas Bewick**. În același an vede lumina tiparului *Tracks in the Snow*, o carte de eseuri și analize dedicată surselor mitologice din poemele și picturile lui **William Blake**, reputației și prejudecăților lui **Henry Fuseli** sau imaginației lui **John Martin** [17] – rezultat al activității sale de cercetare independentă – care este extrem de bine primită în spațiul academic. Lucrarea a fost dedicată atât pictorului **John Egerton Christmas Piper**, cât și lui **Geoffrey Grigson**, la rândul său, un mare pasionat de opera lui **William Blake** și, în acele momente, un bun prieten al lui **Todd**. Odată cu trecerea anilor însă, relația dintre **Grigson** și **Todd** s-a deteriorat într-atât, încât în memoriile sale cel dintâi se referea la **Ruthven Todd** ca la un personaj *„neangajabil, mizer, un hoț mărunt, un ecto-parazit, o ciudățenie gri cu aspect bolnăvicios care frecventa periferia cercetării"*. [18]

În ianuarie 1947, **Todd** ajunge la New York, unde va locui constant până în anul 1954, cu excepția unui semestru pe care-l petrece în Iowa City. Sătul de aglomerația metropolei, scoțianul se stabilește pentru următorii șase ani în Martha's Vineyard, o insulă situată la sud de Cape Cod, în Massachussetts.

În tot acest interludiu american, **Todd** își va îmbogăți portofoliul de prieteni și cunoștințe cu numeroase nume din protipendada artistică americană. Printre acestea, **Willem De Kooning** și **Jackson Pollock**, două figuri-cheie ale picturii abstracte americane, compozitorul și filosoful **John Cage** (cu care a dezvoltat o relație de prietenie datorită preocupării ambilor pentru ciuperci – **Cage** va fonda și New York Mycological Society în anul 1962), romancierii **James Agee, Howard Schoenfeld** și **Raymond Chandler** (acesta din urmă plătindu-i regulat lui **Todd** cotizația de membru la Mystery Writers of America până la moartea sa în 1959), poeții **John Berryman, Alastair Reid** și **Marianne Moore**, dramaturgul **Lillian Hellman** sau scenaristul și scriitorul de romane polițiste **Dashiell Hammet**.

Vara anului 1947 îl găsește în atelierul de tipografie al pictorului **Stanley William Hayter**, celebrul *New York Atelier 17*, pe care acesta îl „exportase" temporar în SUA din Franța, datorită războiului. În atelier, **Todd** colaborează din nou cu **Joan Miró** și cu alți artiști, experimentând tehnici de tipărire folosite de **William Blake**. La începutul anilor '50 fondează și conduce „Weekend Press", cu ajutorul moral și financiar al prietenului său **Wystan Hugh Auden.**

Primii ani de America se concretizează, în plan personal, printr-o scurtă și ratată căsătorie cu **Paula Norworth**, editoare la „Men's Magazine" (și una dintre puținele persoane capabile să-l bage sub masă în timpul bețiilor interminabile din pub-urile newyorkeze). În plan profesional, **Todd** este activ mai ales ca editor de carte, coordonând apariția mai multor volume precum *Blake: Songs of Innocence and of Experience* (United Book Guild, 1947), *William Blake: America, a prophecy* (United Book Guild, 1947), *A Century of British Painters* de **Richard Redgrave** și **Samuel Redgrave** (Phaidon Press, 1947), *Christopher Smart: A Song to David and other poems* (Grey Walls Press, 1947) sau *William Blake: Poems* (Grey Walls Press, 1949). În anul 1951 reintră în lumea poeziei cu *In Other Worlds* (The Piper's Press, 1951) și *Two Poems: Christmas 1951* (Weekend Press, 1951).

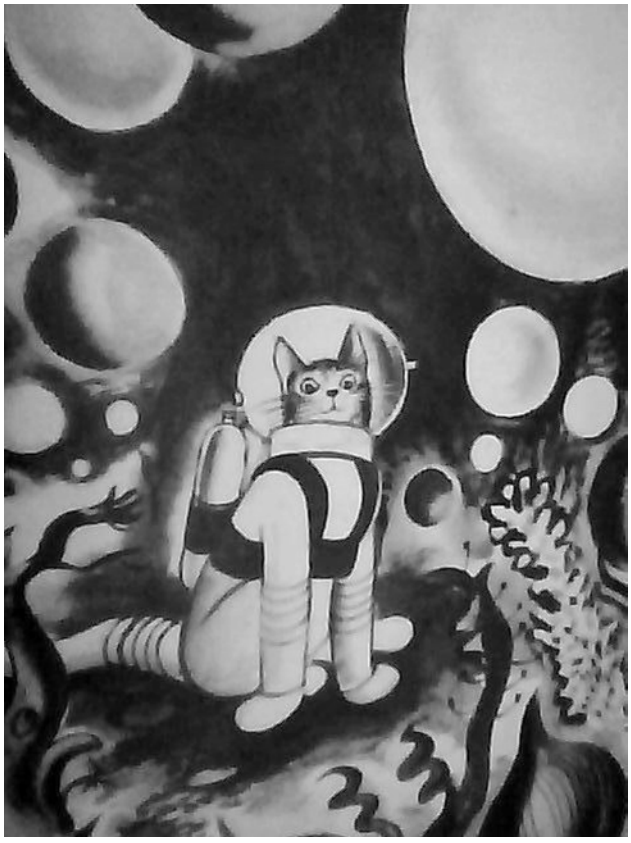

Space Cat

Anul 1952 aduce schimbări majore în viața lui **Todd**, care-i afectează pozitiv atât viața privată, cât și pe cea artistică. Pe de o parte, ajunge în fața altarului alături de artista și sculptorița **Joellen Hall** (de care se va despărți patru ani mai târziu) [19], iar pe de alta, în rafturile librăriilor cu noua sa carte pentru copii, *Space Cat* (Scribner's, 1952), unde semnează atât textul, cât și ilustrațiile, o carte care se vinde în

peste 50.000 de exemplare, în primii trei ani de la apariție. [4] Acest veritabil succes de casă îi va aduce lui **Todd** o comandă suplimentară din partea Editurii Scribner, concretizată în trei alte volume pentru serie: *Space Cat Visits Venus* (1955), *Space Cat Meets Mars* (1957) și respectiv, *Space Cat and the Kittens* (1958). În paralel, **Todd** acceptă și alte două oferte de cărți pentru copii, publicând *Trucks, Tractors, and Trailers* (Putnam, 1954) și *Tan's Fish* (Little, Brown and Co., 1958). Continuă să fie prezent în spațiul poetic cu *A Mantelpiece of Shells* (Bonacio and Saul, 1954) sau *Monotropa Uniflora* (tipărit privat, 1955). În anul 1956 semnează un grupaj de trei poeme publicate în prestigioasa revistă „Poetry" (vol. 88, nr. 5).

Succesul înregistrat de cărțile lui pentru copii nu este replicat și în cazul romanului *Loser's Choice* (Hermitage House, 1953), o altă alegorie despre o dictatură în timpul războiului și care nu beneficiază de critici extrem de pozitive. **Todd** publică în 1953 și *The Tropical Fish Book* (Fawcett) o broșură de 144 de pagini cu și despre... pești tropicali, cu toate că niciodată n-a deținut vreun exemplar.

Tot în anul 1953 devine unul dintre cele mai importante personaje în suita de evenimente din jurul morții vechiului său partener de derapaje bahice, poetul galez **Dylan Thomas** [20], fapt ce îi va aduce în 1959 un contract pentru realizarea biografiei oficiale a acestuia[10]. Cu toate că biografia lui **Thomas** (care devenise între timp extrem de cunoscut în America) reprezenta o oportunitate fantastică pentru eternul falit **Todd** de a câștiga ceva bani și de a-și îmbunătăți propriul profil artistic, notele sale nu ajung niciodată să se concretizeze într-un proiect publicabil. [20] Acest lucru face ca în 1962 editorul și conducătorii fundației Dylan Thomas Estate să îl acuze de încălcarea contractului și să-l înlocuiască cu **Constantine Fitzgibbon**[11].

În anul 1960, în timp ce se afla în Mallorca, vede lumina tiparului *Blake: Selected Poetry* (Dell) – un volum a cărui editare o coordonase.

Sosit în insula mediteraneană în 1959, la sugestia fostului său discipol Alastair Reid de a se integra în veritabila „curte literară" conturată în jurul scriitorului britanic **Robert Graves**

Son Marroig – Deià. Foișor din cadrul muzeului dedicat arhiducelui Ludwig Salvador.

în Deià [21], **Todd** cade victimă unor atacuri de pneumonie și pleurezie. Cheltuindu-și rapid toți banii obținuți din avansul pentru o nouă carte și dintr-un premiu din partea National Institute of Arts and Letters și lipsit de asigurare medicală, realizează că nu se mai poate întoarce în Statele Unite și decide să se stabilească în cartierul El Terreno din Palma de Mallorca, încântat – ce-i drept – și de prețul ridicol de mic al coniacului spaniol. Relativ repede devine un cunoscut al barurilor din Piața Gomila, câștigându-și o reputație printre localnici, atât ca orator neobosit și bețiv notoriu, cât și ca expert în micologie și pasionat de cuvinte încrucișate.

Ca și în cazul celorlalte etape din colorata sa viață itinerantă, și în Spania are o viață socială extrem de activă, făcând din cunoașterea celorlalți oameni un obiectiv în sine. Astfel, în Mallorca leagă relații de prietenie cu scriitorul **Colin Wilson**, cu scriitorul și compozitorul **Anthony Burgess** sau cu poetul american **Galway Kinell**. *„A căutat să-și facă relații până în ultima clipă a vieții. În noaptea de dinainte de a muri a cinat cu o serie de vecini care l-au prezentat autorului israelian **Amos Oz**"*, scrie **Colin Waters**. [4]

Perioada sa mallorquină este extrem de săracă din punct de vedere literar, singurele excepții fiind reprezentate de

[10] Într-o scrisoare din noiembrie 1953 trimisă lui **Louis MacNiece** (poet, dramaturg și om de radio, el însuși una dintre figurile ubicue în barurile newyorkeze) și destinată cercului de apropiați ai lui **Dylan Thomas**, scoțianul povestește cu lux de amănunte modul în care s-au desfășurat ultimele zile din viața galezului. – http://www.dylanthomas.com/dylan-thomas-centre/exhibition/ruthven-todd/

[11] Potrivit lui **Colin Waters**, *„lista cărților pentru a căror realizare Todd a primit avansuri sau burse și pe care nu le-a realizat niciodată este la fel de lungă ca și cea care rezumă bibliografia. O atitudine similară a avut-o și față de familie, renunțând la trei căsătorii și fiind o prezență mai degrabă meteorică în viața fiului său Christopher."* [4]

publicarea câtorva poeme, deseori solitare și tipărite în mod privat. Apar astfel *Funeral of a Child* (1962), *The Geography of Faces* (1965), *John Berryman 1914–1972* (1972), *Lament of the Cats of Rapallo* (1973), *A Short Happy Poem for Marianne Moore* (1973), *A Godson Born in the 70s* (1973). Contribuie cu *Poetry of the Thirties* într-un volum publicat de Penguin Books în 1964. Îi sunt totodată publicate colecția de poeme *Garland for the Winter Solstice* (Dent, 1961)[12] și cercetările *Blake's Dante Plates* (Book Collecting and Library Monthly, 1968) și *William Blake: The Artist* (Studio Vista, 1971). Postum apare *The Ghost of Dylan Thomas* (Happenstance Press, 2014).

Bând în mod constant, dar depășindu-și doar rareori propriile-i limite, tușind și expectorând din ce în ce mai mult și scriind scrisori interminabile, Ruthven a reușit să eschiveze moartea timp de câteva decade. *„Cele mai de succes realizări din această perioadă* – notează Robert Latona – *au fost contractele și granturile pe care le-a semnat."* [23] La momentul morții sale era dator cu realizarea unor cărți pentru Atlantic Monthly Press, Longmans, Granada, Rupert Hart Davis, Studio Vista și Dover. Convinsul fundațiilor pentru a-i oferi fonduri era o altă ocupație secundară. Directorii de la The Pilgrim Trust erau încă furioși, patruzeci de ani mai tarziu, relativ la bursele pe care i le oferiseră în 1946. Ruthven obținuse și două granturi Guggenheim (1960 și 1967), un grant din partea National Endowment for the Arts (1965), o bursă Chaplebrook în 1968, destinată unei noi reeditări a biografiei lui **Blake** de **Alexander Gilchrist**, precum și alte fonduri dintr-o bursă Ingram Merrill în 1970. În același an a fost angajat ca profesor la Institutul Mediteranean al Colegiului Downling din Deià, o instituție înființată recent de profesorul american

[12] Poezia care dă titlul volumului fusese publicată în faimosul „The New Yorker", 17 decembrie 1955.

Minotaurul, ilustrație de William Blake la *Infernul* de Dante, *Cântul XII*, 12–28

William Blake, portret de John Flaxman, cca 1804

Robert DeMaria, cu care se cunoscuse accidental prin barurile din El Terreno. Aici predă un curs intitulat *Omul și Poetul*, în care explică modul în care viața personală a impactat creația artistică a mai multor poeți, printre care **William Blake**, **Dylan Thomas** și alți cunoscuți de-ai săi. Un an mai târziu ajunge la University of New York at Buffalo pentru un nou an de profesorat, rămânând în New York până își consumă absolut toți banii. În 1975–1976 predă un curs despre Blake la University of Maryland. Faptul că un student putea obține o notă de trecere dacă punea o întrebare deșteaptă, l-a făcut să fie unul dintre profesorii cu adevărat iubiți în cele două instituții de învățământ. Era un profesor cum nimeni nu mai văzuse până atunci.

Pe la mijlocul anilor '70, veniturile produse de *Space Cat* ajunseseră extrem de reduse, iar Editura Scribner a decis să nu mai scoată noi ediții ale cărții. Plămânii au început să cedeze și a fost obligat să se interneze într-un sanatoriu TBC din Mallorca, petrecându-și nopțile în escapade de fumat clandestine. Va muri câteva luni mai târziu, în casa sa din Galilea, datorită unei insuficiențe generalizate a tuturor organelor și nu de strangularea lentă pe care o produce un emfizem pulmonar în stadiu terminal. După aproape două decade de cvasi-inactivitate și continuu auto-sabotaj, omul cu care era greu să ții pasul la băutură, dar care – spre deosebire

de alți mari alcoolici ai literaturii – îi învăluia pe cei din jur cu un entuziasm contagios și nu cu o mantie de tragism organic, omul care nu ezita să fie extrem de generos cu timpul și resursele sale, devenea o notă de subsol în literatura universală.

Însingurata lună

Această lungă și însingurată lună
Nu-mi poate șterge amintirile vizuale,
Iar ultima mea privire înapoi
Încă taie asemenea unei lame de bărbierit.
Nu pot uita acea umbră aproape insignifiantă
Alunecând de-a lungul cerului de vest
În această lungă și însingurată lună.

Această lungă și însingurată lună,
Dragostea mea, nu a schimbat nimic în inima mea,
Într-o țară îndepărtată, tu, de asemenea ești singură,
Iar aceste rânduri pe care ți le scriu acum
Îți trimit toată dragostea mea și îți spun că eu
Am fost atât de singur precum un lepros,
Tot timpul acestei lungi și însingurate luni.

(1949) [24]

Traducere din limba engleză de Rudy Roth

*

„Oricum, oamenii par să prefere propriile mituri și fabulații în detrimentul faptelor. Ruthven este un caz care demonstrează asta. El pur și simplu nu ar fi ascultat adevărul." – **Elizabeth Smarth**, într-o scrisoare, 1981.

*

„Ruthven Todd este un cleric de secol XIX care a reușit, în mod misterios, să se nască și să supraviețuiască în această epocă stranie. Este o ciudățenie contemporană, un poet care pare fericit." – **W. H. Auden**, 1959.

*

„Ruthven este, în mare măsură, un clown – dar un clown cu o inimă sfâșiată. Soția l-a părăsit, în mare parte, datorită faptului că atunci când vede o carte pe care o vrea, o cumpără pur și simplu, ceea ce – evident – avea rezultate dezastruoase asupra bugetului familial. [...] Dar când Ruthven se joacă de-a măscăriciul, [...] rămâne un etern romantic incurabil, care se va căsători din nou, dacă va putea. Cel mai probabil o va face dacă va reuși să trăiască suficient pentru a duce divorțul până la capăt." [22]

Palma de Mallorca, Spania, martie 2019

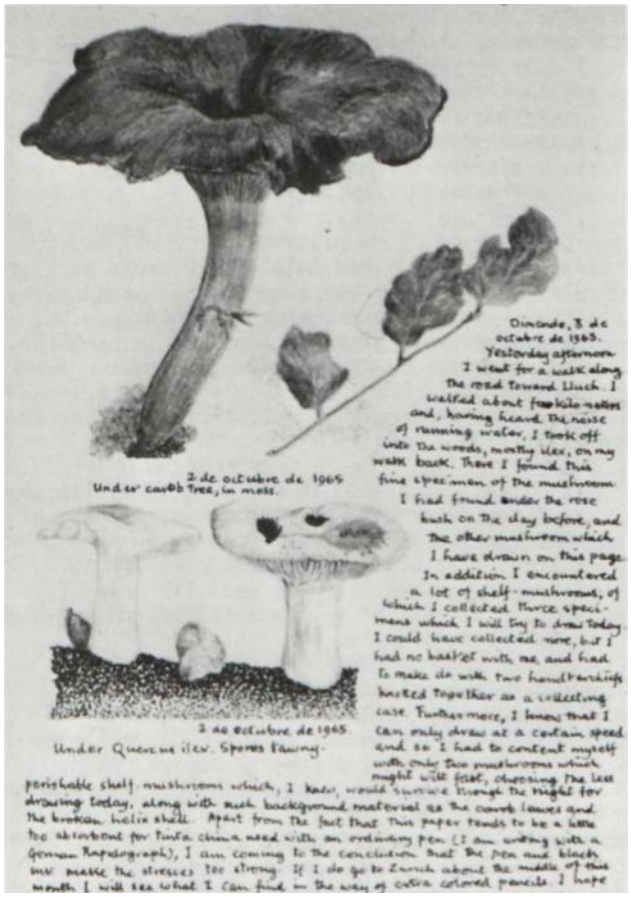

Referințe:

[1] **Peter Main**, *A Fervent Mind: The life of Ruthven Todd*, Stirling, Lomax Press, 2018.
[2] **Ruthven Todd**, *An Accidental Scholar*, „London Magazine", New Series, VII, January 1969, pp. 42–51.
[3] **William Blake**, *The Marriage of Heaven and Hell*, 1790, http://www.blakearchive.org/copy/mhh.b?descId=mhh.b.illbk.01
[4] **Colin Waters**, *Name Dropping*, „Scottish Review of Books", https://www.scottishreviewofbooks.org/2018/11/name-dropping/
[5] **Mei-Ying Sung**, *William Blake and the Art of Engraving*, London, Routledge, 2009, p. 32.
[6] **Herbert Read**, *Introduction to the Catalogue of the International Surrealist Exhibition*, 11 June–July 1936, p. 13.
[7] **Ruthven Todd**, *Miró in New York: A Reminiscence*, „Malahat Review", no. 1, 1967, p. 77.
[8] **Susanna Partsch**, *Klee* (reissue) (in German), Cologne, Benedikt Taschen, 2007, p. 94.
[9] **Ruthven Todd**, *Paul Klee*, „London Bulletin", vol. 1, no. 12, March 1939, p. 18.
[10] **Ruthven Todd**, *For Pablo Picasso. The Drawings for Guernica*, Poetry. „A Magazine of Verse", vol. LIV, no. II, May 1939, p. 91.
[11] **Richard Waren**, *Lost in the travelling: the odd novels of Ruthven Todd*, https://richardawarren.wordpress.com/lost-in-the-travelling-the-odd-novels-of-ruthven-todd/
[12] **McCaffery**, http://www.scottishpoetrylibrary.org.uk/poet/ruthven-todd/, 2016.
[13] **Alexander Gilchrist**, *Life of William Blake*, edited by Ruthven Todd, Everyman's Library, no. 971, London, Dent, 1942.
[14] **John Clute**, *Todd, Ruthven*, in *The Encyclopedia of Science Fiction*, edited by Clute and Peter Nicholls, London, Orbit, 1994, pp. 1299–1300.
[15] **Malcolm Yorke**, *The Spirit of Place: Nine Neo-Romantic Artists and Their Times*, London, Tauris, Parke Paperbaks, 2001, p. 133.

[16] **Ruthven Todd**, *Garland for the Winter Solstice*, London, Dent, 1961.

[17] **Ruthven Todd**, *Tracks in the Snow: Studies in English Science and Art (Blake, Fuseli, Martin)*, London, Grey Walls Press, 1946.

[18] **Geoffrey Grigson**, *Recoollections*, 1984, p. 44.

[19] **Roger Horrocks**, *Len Lye: A Biography*, Auckland University Press, p. 250.

[20] **Andrew Lycett**, *Dylan Thomas: A New Life*, 2001, p. XVII.

[21] **Charles Marlow**, *Ruthven Todd: rescuing a reputation and a set of dentures*, https://www.charlesmarlow.com/blog/2016/09/30/2231/, 2016.

[22] **Charles Wrey Gardner**, *The Dark Thorn*, London, Grey Walls, 1946.

[23] **Robert Latona**, *Twelve Texts for Admonitory Sermons on The Poet Ruthven Todd,* http://www.stridebooks.co.uk/Stride%20mag2011/oct%202011/RUTHVENTODD.htm, 2011.

[24] **Ruthven Todd**, *The New British Poets*, Kenneth Rexroth, New Directions, 1949, p. 262.

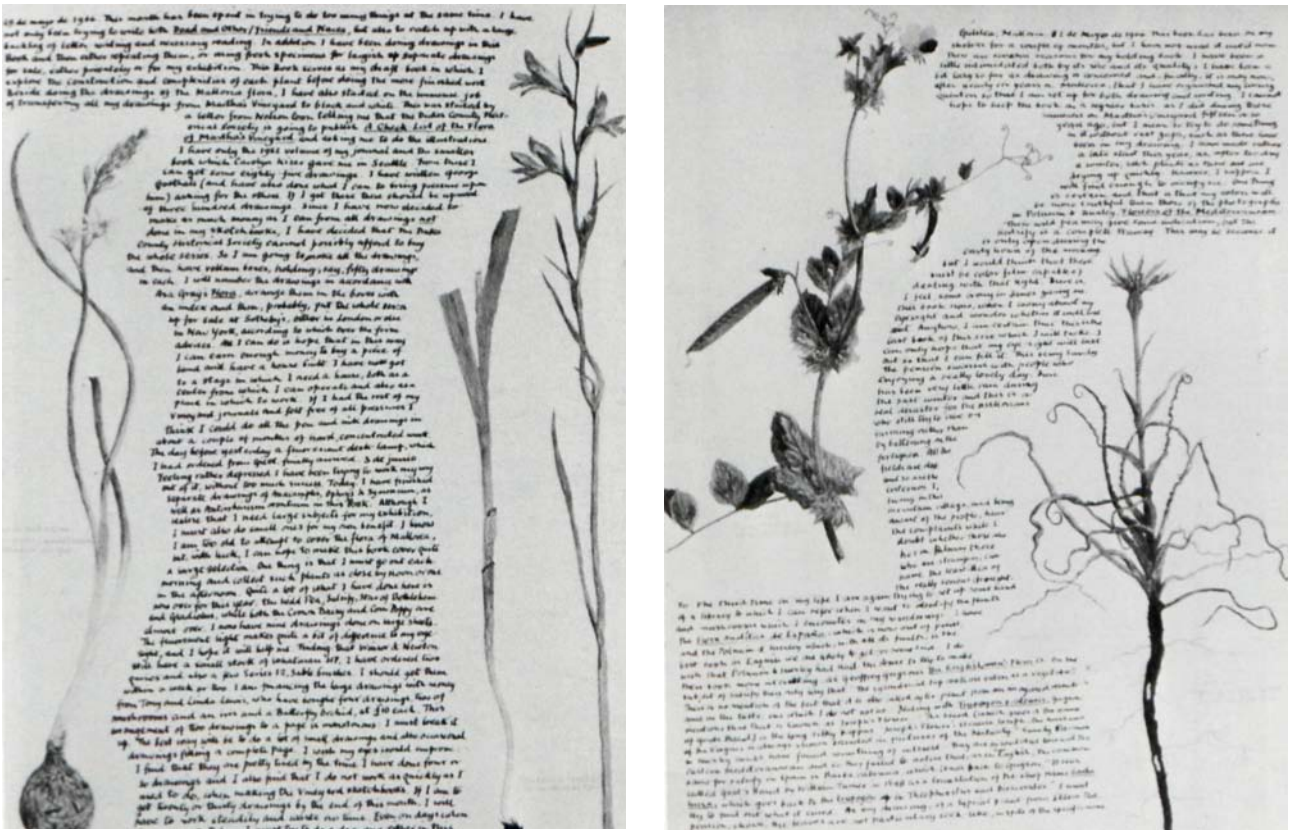

Ruthven Todd, *Botanical Drawings* (note și desene dintr-un caiet, 1965 – 1966, Mallorca)

„Oarecum paradoxal, un numitor comun din numeroase recenzii critice sau biografii dedicate figurilor-cheie ale ariergărzii moderniste din spațiul cultural de limbă engleză din perioada anilor '30–'50 este reprezentat de prezența fragmentară a unui personaj extrem de emblematic prin ubicuitatea sa: Ruthven Campbell Todd, jurnalist, poet, romancier, cercetător, ilustrator grafic, tipograf, micolog, povestitor, profesor și bețiv notoriu. Un om a cărui ocupație era să cunoască pe toată lumea."

Studiu

BEAUMARCHAIS – ACCENTE

Costin Tuchilă, Pușa Roth

Operă simptomatică pentru sfârșitul veacului al XVIII-lea, teatrul lui Beaumarchais își păstrează și astăzi, intactă, sinceritatea scenică. Dar un fapt este cert: fără popularitatea extraordinară a celor două capodopere ale teatrului liric semnate Rossini și Mozart, posteritatea lui Beaumarchais ar fi fost înjumătățită. Pierre-Augustin Caron de Beaumarchais, născut exact la un secol distanță de Molière, la 24 ianuarie 1732, în același cartier parizian al Halelor, mort în 18 mai 1799, la Paris, este poate scriitorul a cărui biografie a servit perfect concepției tradiționale că autorul este tatăl propriului său erou.

Adolphe Varin (1821–1897), Beaumarchais, gravură, 1883

Ingeniosul inventator al unui dispozitiv de reglare a pasului ceasornicului, muzicianul amator ajuns în grațiile lui Ludovic al XV-lea, asociat al unui finanțist de temut, agent secret și capelmaistru al intrigilor, traficant de arme, Beaumarchais a ratat de câteva ori în literatura dramatică, dar a avut ingeniozitatea (pe care mulți au apreciat-o cu superlativul geniului comic) de a construi două comedii care desăvârșesc o tradiție.

Raportat însă fie și la modul de receptare al publicului de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, veac incendiat de Revoluția Franceză, aproape totul este la urma urmei convențional în *Bărbierul din Sevilla* și în *Nunta lui Figaro*. Tipurile sociale, caracterele, intriga și deznodământul ei nu sunt nimic altceva decât reluarea unor forme și structuri dramatice cunoscute de la Menandru și Plaut. Deși mutat în Spania din motive lesne de înțeles pentru un scriitor aflat mereu în conflict cu autoritățile, cărora le aducea varii servicii mai mult sau mai puțin secrete, locul acțiunii păstrează caracteristicile societății franceze din Epoca Luminilor. Dar Beaumarchais are subtila îndemânare de a transforma personajele-tip în chipuri exponențiale pentru o societate aflată în pragul schimbării turbulente. Subiectul *Bărbierului din Sevilla* nu era deloc nou. Tema fetei tinere, smulsă de iubitul ei din mâna amenințătoare a bătrânului ursuz, care vrea să o ia de nevastă, fusese tratată de Molière în *Școala nevestelor*. Aceeași intrigă o întâlnim și la Regnard, Fatouville, Sedaine. Scena finală din *Nunta lui Figaro* amintește de *Georges Dandin*, se grăbesc să constate istoricii literari, așa încât ne putem întreba astăzi care ar fi motivele rezistenței celor două comedii ale lui Beaumarchais, după mai bine de două veacuri, când ele continuă să se joace cu succes. În epocă, succesul era datorat în primul rând mesajului protestatar pe care îl comunica personajul devenit repede substantiv comun, Figaro, ale cărui existență aventuroasă și bogăție de trăsături caracterologice sunt reflectarea (involuntară, oare?) a temperamentului autorului său. E un lucru comun să amintim că *Nunta lui Figaro* a reprezentat cel mai mare succes de teatru al secolului, cu 73 de reprezentații la Comedia Franceză, între 27 aprilie 1784, când a avut loc premiera și februarie 1785. Figaro era exponentul desăvârșit al „stării a treia" (*tiers état*) care, în anii Revoluției, avea să înlăture de pe scena istoriei nobilimea feudală. Succesul personajului s-a datorat receptării din această perspectivă, a valorii lui reprezentative, dar și acelui ideal de naturalețe pe care viziunea dramaturgului îl promova, chiar dacă nu se eliberează complet de convențiile tradiționale ale genului, de tipul de intrigă cunoscut din *commedia dell'arte*, așa cum face Sheridan în Anglia. Beaumarchais

Émile Bayard (1837–1891): Figaro, Rosina, Contele Almaviva. Ilustrații din ediția *Opere complete* de Beaumarchais, Paris, Édouard Fournier, 1876. Biblioteca Națională a Franței.

scrisese mai întâi drame burgheze. Prima, *Eugenia*, jucată în premieră la începutul anului 1767 (29 ianuarie), era influențată de Diderot și însoțită de un *Eseu asupra genului dramatic serios*, în care pledează pentru un teatru simplu și natural, refuzând subiectele antice, neinteresante pentru un *„cetățean pașnic al unui stat monarhic din veacul al XVIII-lea"*. *Eugenia* este povestea melodramatică a unei fete seduse de un nobil. *Cei doi prieteni sau Negustorul din Lyon* (*Les Deux amis ou Le Négociant de Lyon*, 13 ianuarie 1770, Comedia Franceză), și ea un eșec, nu are forța dramatică cerută de subiect – necazurile unui negustor salvat de devotamentul exemplar al prietenului său. Talentul lui Beaumarchais nu se îndrepta spre dramă, care presupune o altă abordare inclusiv a intrigii și a relațiilor dintre personaje. Pentru el e mult mai ușor să caracterizezi în vârf de peniță, să aduci pe scenă încurcături care creează singure comicul, să folosești verva și tirada pentru a modela rapid personajul. Principiile enunțate teoretic erau desigur în consens cu interesul social, dar dezvoltarea lor se putea face semnificativ numai pe terenul comediei, și aici topind cu abilitate vechile modele, de care Marivaux, în prima parte a secolului, încă nu se eliberase, menținând tradiția italiană a jocului Măștilor, personaje ca Arlequin sau chiar Phocion înscriind acțiunea din *Triumful dragostei*, palpitantă prin folosirea travestiului, într-o Grecie generică.

Astăzi, când valorile s-au sedimentat, farmecul celor două piese ale lui Beaumarchais, care nu are, e drept, nici talentul literar al lui Molière, nici profunzimea artei lui teatrale, rezidă mai ales într-o problemă de *accent*. Ceea ce încântă în piesele scriitorului care se dedicase literaturii după vârsta de 30 de ani, mai degrabă cu scopuri pamfletare, este modul de *a pune accentele* pe caractere și tipuri comice cunoscute, surprinse în țesătura unei intrigi deductibile de la prima ridicare de cortină. Figaro, eroul devenit celebru și ajuns caracter universal, contele Almaviva, Rosina, Don Bartholo, Basilio, Suzana, pajul Cherubino sunt tipuri literare vechi și în egală măsură *figuri noi* pe scena unui teatru ce anunța zguduirea din temelii a ordinii sociale. Întreaga serie de servitori și valeți dintr-o lungă istorie a teatrului e depășită caracterologic prin Figaro, personaj care nu numai prin spirit, ci și prin nume (*fils-Caron*) este răsfrângerea autorului. Bărbier, spițer, muzicant, autor comic, gazetar, economist și încă altele, dotat cu o inteligență puțin comună, energic, întreprinzător, având un simț de observație remarcabil și ironie pe care o folosește variat, în funcție de situații, Figaro este tipic pentru categoria socială în ascensiune, în conflict cu îmbătrânita aristocrație feudală, împotriva căreia își îndreaptă de fapt întreaga energie, atacând cenzura și proclamând libertatea de exprimare. În plus, el are un farmec special, pe care nu îl atingeau personajele din aceeași serie. E conștient mai ales de superficialitatea unei lumi pe care nu o poate nega în totalitate, pentru că ordinea trebuie modificată pas cu pas, dinăuntru. Replicile lui induc adesea mai mult decât simplul conținut de pildă morală, iar părerile bărbierului asupra nobililor sunt cele ale înnobilatului Beaumarchais:

*„**Contele**: Nu cred că mi-ai spus totul. Pe cât îmi amintesc, și la mine în slujbă erai o poamă bună!*

***Figaro**: Ei, monseniore, săracului prea-i cere toată lumea să fie fără cusur...*

***Contele**: Leneș erai, stricat erai, ce să mai vorbim...*

***Figaro**: Socotind virtuțile câte se cer unei slugi, cunoaște excelența voastră mulți stăpâni care să fie vrednici de a fi servitori?"*

*(**Bărbierul din Sevilla**, actul I, scena 2)* [1]

Cu un accent aproape nefiresc pentru sfârșitul unui veac obosit, Pierre-Augustin Caron, fiul ceasornicarului parizian, devenit de Beaumarchais în urma căsătoriei, în 1756, cu o văduvă bogată, mai în vârstă cu zece ani, Madeleine-Catherine Franquet, care moare după un an, lăsându-i o importantă moștenire, o pune chiar și pe ingenua Rosina să poarte o discuție cu tutorele ei, încruntatul Bartholo, despre vremurile a căror evoluție începea să-i depășească:

*„**Bartholo**: Lasă, lasă, gazetele și poliția vor ști ele să ne facă dreptate! Ce secol barbar!*

***Rosine**: Totdeauna ocărăști bietul nostru secol!*

***Bartholo**: S-avem iertare de îndrăzneală: dar ce-a produs, mă rog, ca să-l laud? Prostii de tot soiul: libertatea de gândire, atracția universală, electricitatea, toleranța religioasă, vaccinul, chinina, Enciclopedia și dramele..."*

(Actul I, scena 3) [2]

Émile Bayard: Don Bartholo, Don Bazile

Tipului tradițional de ingenuă Beaumarchais îi adaugă trăsăturile unei mic-burgheze, care are îndemânarea de a se preface și dobândește treptat chiar o nesperată îndrăzneală. Nici contele Almaviva nu mai este un Lelio obișnuit, simpatic prin „inconștiență", ci un personaj îmbrăcat în veșmintele marelui senior, ușor narcisiac, dar nu întru totul antipatic. Bătrânul ridicol, Bartholo, nu este atât de ușor de păcălit ca predecesorii săi din *commedia dell'arte*; cu atât mai puțin Bazile (Basilio), apologetul calomniei, mijloc sigur de a distruge „pe cei mai de treabă oameni".

Uzul este, cum spune Figaro, un abuz, și numai fraza aceasta era suficientă pentru a-l pune în conflict cu autoritatea monarhică. Beaumarchais a știut să abuzeze de orice îi putea aduce avere și faimă. Cu tot spiritul ei „revoluționar", *Le Barbier de Séville ou La Précaution inutile* reușise să treacă, nu fără obstacole, de ochii vigilenți ai oficialității (fusese interzisă cu un an înaintea premierei). Predată Comediei Franceze încă din 1781, a cunoscut o opoziție acerbă din partea cenzurii, fiind respinsă de vreo șase ori și așteptând trei ani pentru a fi montată. În 1782, după lectura *Nunții lui Figaro*, regele Ludovic al XVI-lea, cel care avea să fie ghilotinat de revoluție, făcea o profeție deopotrivă „sinistră și comică": *„Ar trebui distrusă Bastilia pentru ca reprezentația acestei piese să nu devină o inconsecvență periculoasă"*. După premieră, Beaumarchais este arestat, dar eliberat după cinci zile, în urma unei manifestații populare. Mai mult, probabil pentru a calma spiritele, regele acceptă ca *Bărbierul* să se joace la Versailles, cu Maria-Antoaneta în rolul Rosinei.

Purtătorul de cuvânt al stării a treia, crainicul evenimentelor așezate sub semnul luminilor, neliniștitul Beaumarchais, cel care, asemenea lui Figaro, trebuia să fie în același timp în mai multe locuri, a construit un gen nou de expresie comică pe temelii vechi. Dar această expresie ar fi apus, poate, odată cu secolul dacă Rossini și Mozart, împreună cu doi iluștri libretiști, Cesare Sterbini și Lorenzo da Ponte, nu i-ar fi prelungit celebritatea. Conform opiniei lui Jean Fabre, *Nunta lui Figaro* este o „comedie totală", o adevărată enciclopedie comică ilustrată prin toate tehnicile de succes ale epocii: de la cupletele de vodevil, coruri, balet, pantomimă la amestecul de farsă și de elemente melodramatice. Acest strălucitor aranjament al tuturor limbajelor spectacolului teatral își are totuși bazele în structura comică tradițională.

Ziua de pomină în care se petrece acțiunea din *Nunta lui Figaro* (titlul complet: *La Folle journée ou Le mariage de Figaro*) este filmul plin de încurcături în care accentele se nasc și mor pe rând. Confruntarea dintre două lumi dezvăluie „sălbatic" defectele amândurora. Defectele clasei aflate în amurg, al cărei reprezentant este contele Almaviva, tânărul amorezat din *Bărbierul din Sevilia* și devenit, după rețetă, aristocrat abuziv. Chiar și răzvrătita Rosina e acum doar o contesă

[1] **Beaumarchais**, *Teatru*, traducere de **Valentin Lipatti**, București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, col. „Biblioteca pentru toți", 1953.

[2] *Ibidem.*

melancolică. Dar lumea nouă revoltată, care știe să îngroape isteț viciile nobilimii crepusculare, va fi oare mai bună? Nu va repeta ea oare defectele celei vechi? Nu o conduce ambiția spre aceeași mândrie ornată cu accentul ipocriziei? E posibil ca Beaumarchais să fi avut această intuiție, mai ales că în *Mama vinovată (L'Autre Tartuffe ou la Mère coupable*, premiera la 6 iunie 1792, la Théâtre du Marais), care încheie trilogia, portdrapelul răzvrătirii, veșnicul descurcăreț Figaro, bătrân servitor acum, cuminț și gata să-și răscumpere greșelile, prevestește cu certitudine moartea iluziilor. O presimțea de altfel în finalul monologului din actul al V-lea al *Nunții lui Figaro*:

„Ciudată înlănțuire de fapte! Cum de mi s-au întâmplat toate astea? Și de ce tocmai astea, și nu altele? Cine mi le-a ursit oare? Nevoit să bat drumurile, pe care am păș fără să știu, așa cum le voi părăsi fără să vreau, le-am presărat pe cât am putut cu florile veseliei mele; spun veselia mea, fără a ști dacă e a mea mai mult decât restul, tot așa cum nu știu măcar cine este acest eu, de care vorbesc: o înmănunchere întâmplătoare de părți necunoscute; o ființă slabă și tâmpită; un mic animal nebunatic; un tânăr pătimaș, însetat de viață și de ale ei plăceri și făcând totul pentru a trăi: stăpân aci, servitor colo, după voia soartei; ambițios din mândrie, harnic de nevoie, și leneș… din plăcere; orator după împrejurare, poet de bună voie, muzicant din întâmplare și îndrăgostit din nebunie, din înflăcărarea tinereții… Am văzut tot, am făcut de toate, am trecut prin toate. Apoi iluzia s-a spulberat și, dezamăgirea… Dezamăgirea… Suzon, Suzon, Suzon, cât mă chinuiești!… Aud pași… vine cineva. Iată clipa deznodământului." [3]

Acțiunea suficient de prolixă a *Nunții lui Figaro*, dacă nu cumva plictisitoare pentru spectatorul modern, este salvată pentru eternitate de geniul muzicii mozartiene, capabil să găsească profunzimea psihologică a unor personaje convenționale, să animeze gesturi, intenții, să motiveze caricaturalul. Aerul ușuratic, ironia cu timbru rococo, sentimentele în hârtie creponată ale piesei lui Beaumarchais se schimbă pe neprevăzute în pasiuni și caractere profunde, în umor substanțial prin meritele libretului expresiv al lui Lorenzo da Ponte, dar mai ales prin ariile, duetele, scenele muzicale compuse de Mozart. Opera jucată în premieră la 1 mai 1786, la Viena, are vivacitate nu numai la nivelul fragmentului sau al duetului spumos, ci și la acela *dramatic*, înțelegând prin acest termen înlănțuirea numerelor de virtuozitate într-o desfășurare omogenă, fără sincope și salturi gratuite. Referindu-se la bucuria lui Mozart de a compune *Nunta lui Figaro,* Michel Noiray afirma:

*„Se ghicește bucuria lui Mozart când a obținut ca subiect al primei sale opere bufe vieneze o comedie deja înconjurată de o întreagă aură de scandal și care însemna un capital pentru compozitor, constituind urmarea **Bărbierului din Sevilla** de Paisiello, pe care o putuse asculta la Viena, după 1783. Or Mozart nu aprecia decât competiția cu predecesorii și egalii săi: compunând **Idomeneo**, el făcuse dovada că poate merge mai departe decât **Alcesta** de Gluck; cu **Nunta lui Figaro**, el urma să arate că Paisiello, pe care îl admira de altfel, nu se dedase decât la jocuri de copii.*

*Confruntarea cu capodopera lui Beaumarchais îl punea pe Mozart în fața unei duble provocări: mai întâi, trebuia să demonstreze că putea să transforme în operă, fără a modifica intriga, o comedie în cinci acte, cu unsprezece personaje angajate într-un perpetuu vârtej de încercări, de răbufniri și quiproquo-uri. Mai mult încă, **Nunta lui Figaro**, cu focul de artificii al evenimentelor scenice și al vorbelor de spirit, era o formidabilă incitare pentru a dovedi nu numai că muzica putea fi în stare de a rivaliza cu teatrul vorbit, ci și că ea permitea jocului scenic o deschidere estetică încă nebănuită. [...] Dar **Nunta lui Figaro** este efectiv o operă considerabil de complicată, cum vor fi apoi **Don Giovanni** și **Così fan tutte**, în care vom regăsi aceleași jocuri de oglinzi pe muzică în muzică."* [4]

Unul dintre personajele cele mai atrăgătoare din piesa lui Beaumarchais, căruia libretul, considerat de mulți uimitor, al lui Lorenzo de Ponte și spiritul muzicii mozartiene i-au conferit atâta personalitate, este Cherubino.

*„Inexistent în **Bărbier**, Cherubino descinde din «bunul sălbatic» prin ramura libertină. Cadet al lui Iacob, acest pișicher ingenuu este marcat congenital de cel mai grav defect în ochii opiniei publice: inconștiența sau lipsa de apartenență la o structură. Adolescent, nici copil, nici adult, nici bărbat, nici femeie – este un rol de travesti –, dorit de contesă cu sentimentul maternității frustrate și al răzbunării conjugale, urât de conte ca posibil rival și poate ca fiu, statutul său social este tot atât de ambiguu: ca paj și fin, el aparține în același timp categoriei stăpânilor și a servitorilor. El este deci incompletul, neformulatul, fantasma omniprezentă, scânteia care alimentează frământările, o mască frivolă, bâlbâind mai multe limbaje, împrăștiind acest ușor parfum de libertinaj, acest «odor di femmina» de care vorbește Don Giovanni al lui Mozart. Cherubino înfățișează latura «revoluționară fără voia ei» a piesei, dorința opusă ordinii instituționale. În consecință, prin el vor fi eliminate toate semnificațiile parazitare. Masca va primi un chip: cel al adultului – prin căsătoria cu Fanchette, cel al militarului – prin brevetul de locotenent pe care i-l acordă contele și prin «instrucția» pe care*

[3] *Ibidem.*

[4] **Michel Noiray**, Comentariu, în vol. *Lorenzo da Ponte, „Trois livrets pour Mozart", „Le Nozze di Figaro"*, Paris, Flammarion, 1994.

Eugène Delacroix, *Rossini susținându-i pe Manuel Garcia în rolul lui Otello, D-na Mainvielle-Fodor în Rosina și Pellegrini în* ***Bărbierul din Sevilla***, 1821.

i-o aplică Figaro. În raport cu Cherubino, apare în plină lumină conformismul lui Figaro: gelozia, dorința de a face să dispară acest paj dubios leagă stăpânul de valet. Și dacă până la urmă contele se convertește la morala burgheză, o face punând din nou pe seama lui Cherubino imaginea propriului său libertinaj." [5]

Intrigantul de geniu numit Beaumarchais știa probabil că intriga este elocvența diavolului, vorba lui Goethe. Destinul a dorit ca strălucitoarea replică muzicală a lui Rossini să nu fie scutită de intrigă. Capodoperă a genului buf, *Bărbierul din Sevilla*, operă în două acte pe un libret de Cesare Sterbini, a fost scrisă dintr-o răsuflare, se pare că în mai puțin de două săptămâni, într-o iarnă neverosimil de friguroasă. Într-o vilă din Roma care nu avea sobă (nu era singura!) și unde fusese găzduit de impresarul său, Rossini compune în pat, fără nici o ezitare, partitura care avea să-l facă nemuritor. Premiera e legată de o capricioasă lună februarie a unui an bisect: 1816, bisect ca și anul în care se născuse maestrul din Pesaro, 1792, la 29 februarie. Ironie a sorții, desigur, căci judecând astfel, muzicianul își putea sărbători ziua de naștere odată la patru ani. Și dacă acceptați jocul, ar avea astăzi ceva mai puțin de 57 de ani…

La 20 februarie 1816, în mica sală a Teatrului Argentina din Roma, *Bărbierul din Sevilla* este fluierată de adepții lui Paisiello, într-o atmosferă tipic italienească. Bătrânul maestru napoletan urzise o intrigă monstruoasă pentru căderea premierei de la teatrul roman. Rossini, care conducea orchestra de la clavecin, a depășit însă cu calm aproape ostentativ momentul. În iureșul de proteste care o împinseseră pe interpreta rolului Rosinei, mezzosoprana Geltrude Giorgi Righetti, în spasmul unei crize de nervi, Rossini își felicită colaboratorii senin și bonom. Și pentru ca circul să fie complet, o pisică traversează la un moment dat scena, imperturbabilă, iar galeria, nu altfel decât în zilele noastre pe stadioane, reacționează cu miorlăituri și alte „alese" onomatopee. Distrus în prima seara de simpatizanții lui Paisiello, convinși că doar acesta este îndreptățit să fie autorul unei opere după Beaumarchais (dar cine mai cântă astăzi partitura lui Paisiello?), *Bărbierul* triumfa în spectacolul de a doua zi. Triumfă neîncetat de peste două veacuri.

În alte circumstanțe și din alte motive, primul spectacol cu piesa lui Beaumarchais fusese copios fluierat la Comedia Franceză, în seara de 23 februarie 1775. Imediat, dramaturgul reface textul, eliminând actul al V-lea și câteva scene și digresiuni inutile, conferindu-i astfel o structură mult mai unitară, mai fluentă dramatic, superioară din acest punct de vedere *Nunții lui Figaro*. După două zile, *Bărbierul* este primit cu entuziasm.

Rareori, e drept, dar se mai întâmplă, ca soarta să repare ceea ce omul încearcă să distrugă. La patru luni după premiera rossiniană, Giovanni Paisiello moare, după ce fusese umilit în public de regele Ferdinand al IV-lea. Moare ducând în mormânt îmbătrânitul său *Bărbier din Sevilla*. La 10 august 1816, opera lui Rossini poate fi jucată la Bologna cu adevăratul ei titlu, și nu cu subtitlul pus pe afiș în seara premierei romane, *Almaviva sau Precauțiunea inutilă*, pentru care se luptase atât bietul Paisiello…

Rossini reprezintă expresia clasică a geniului comic în spectacolul de operă, iar clasicitatea, de la caracterologie la echilibrul formelor, de la dinamica scenică la o anumită ciclicitate a detaliului menit să puncteze contraste, rămâne modul cel mai direct de comunicare în sfera comicului. Rossini face să apună prin opera sa o întreagă recuzită greoaie chiar și în epocă – ridicolă astăzi. Nu se eliberează desigur de convenționalismul genului. Când, în timpul celebrei vizite

[5] **Irina Bădescu**, *Cours de littérature française, le XVIIIe siècle*, Universitatea București, 1975.

din 1860, intolerantul Wagner îi reproșează, cu destulă înverșunare, lipsa de logică a unor situații create pe scena lirică, tolerantul Rossini are, conform relatării lui Edmond Michotte, o replică antologică:

„Când încercați să vorbiți de logică absolută pe scena lirică, întreg spiritul operei teatrale vi se opune. În esența sa, genul liric e un nonsens, dacă îl vom analiza de pe pozițiile logicii. În logică, de altfel ca și în viața de toate zilele, oamenii căzuți pradă diverselor pasiuni nu încep să cânte, nu e decât un convenționalism, de la un capăt la altul. În consecință, chiar orchestrația este convențională: într-un ansamblu furios, cine ar fi în stare să precizeze cu toată seriozitatea dacă el sugerează o vijelie, o răscoală sau numai un incendiu?..."

Rossini știe să se elibereze de ceea ce e complet lipsit de spirit în sfera acestei convenții. Sprijinit ca și Mozart de un libret foarte eficient din punct de vedere al plasticității limbajului, autorul *Cenușăresei* pare să fi deprins direct de la Beaumarchais știința de a pune accentele. Cât mai contează că soluția dramatică, schema, tipologia sunt familiare și deductibile? Ceea ce desparte opera lui Rossini de cea a lui Paisiello, dincolo de relativa evoluție a formelor, poate fi asemănat cu diferența dintre virtuozitatea de limbaj – chestiune de accent – a lui Beaumarchais față de autorii de comedii din epocă. Spontaneitatea, culoarea, caracterul fixat în vârful peniței iau locul alcătuirilor stereotipe, tipologiilor parcă îndelung căutate. Ca și Mozart, Rossini reușește să facă vii, „exuberante" – în fond foarte *teatrale* – structuri aproape osificate. Recitativele sale sunt scurte, cuvântul se precipită, personajul dizolvă gratuitatea pentru a ne conduce rapid la punctul fix al semnificației. Mica tiradă a lui Bazile din piesa lui Beaumarchais n-ar fi rămas celebră fără desăvârșită artă de a conduce un *crescendo* a lui Rossini.

Nu s-a scris în istoria muzicii nimic mai sugestiv, mai vizual-sugestiv pe această temă decât Aria calomniei, în care libretistul Cesare Sterbini a excelat la rândul lui în folosirea cuvântului ce știe să explodeze la timp.

Cvintetul din actul al II-lea al *Bărbierului* face din stupiditatea trucată a personajului, Don Basilio, un studiu de caracter pe care l-ar fi invidiat cei mai abili scriitori. Și aceasta de la compoziție la detaliul vocal sau orchestral. Vă amintiți clarinetele care râd și zâmbetul malițios al viorilor? E poate chiar mai mult decât spunea Stendhal – că instrumentele plac în măsura în care sugerează vocea umană. La Rossini plac și în măsură în care comentează (ironic, parodic, grotesc, triumfal, liric și încă în o mie de feluri) vocile umane, în măsura în care fac elocvente încă o dată, dar nu tautologic, tipologia personajelor și caracterul acțiunii.

Când intriga, fie și previzibilă, acceptă cu șiretenie o recuzită de accente dezinvolte, care îi pot da savoarea lucrului aparent nou, prevederea a devenit inutilă, chiar dacă ea rămâne, de la Shakespeare citire, un soldat mai bun decât graba.

Literatura modernă avea să ne învețe treptat că, până și în materie de formă, desprinse din codul lor previzibil, accentele pot semna actul de naștere al noutății. În felul lor ascuns și intrigant. Să fi intuit Beaumarchais acest lucru?

*Capitol din **Clasicii dramaturgiei universale,***
vol. II, în pregătire

„Ingeniosul inventator al unui dispozitiv de reglare a pasului ceasornicului, muzicianul amator ajuns în grațiile lui Ludovic al XV-lea, asociat al unui finanțist de temut, agent secret și capelmaistru al intrigilor, traficant de arme, Beaumarchais a ratat de câteva ori în literatura dramatică, dar a avut ingeniozitatea (pe care mulți au apreciat-o cu superlativul geniului comic) de a construi două comedii care desăvârșesc o tradiție."

Historia

O POVESTE ADEVĂRATĂ (2)

Neculai Moghior

Istoric

Se cuvine remarcat faptul că și în aceste momente de istorie vifo-roasă, regele Ferdinand I a găsit răgazul necesar pentru acordarea atenției cu-venite evoluției vieții cultural-științifice din țara noastră și rolului ei la înfăp-tuirea unității naționale a tuturor ro-mânilor. Elocventă în această privință ni se pare cuvântarea sa rostită la Aca-demia Română în ziua de 14 mai 1919:

„Evenimentele războinice ne-au îm-piedecat să prăznuim, așa cum am fi dorit în anul 1916, jubileul Academiei Române. O putem face azi, cu inima recunoscătoa-re către Pronia Cerească, că visul atâtor generații de vrednici români s-a înfăptuit. Am venit dar, cu deosebită bucurie în mij-locul Domniilor Voastre, împreună cu Regi-na și Principele Moștenitor, ca după acești ani de lupte grele și mari, să reluăm firul însemnatelor preocupări de cultură ale Academiei Române, sărbătorind roadele unei activități de jumătate de secol.

În lupta sfântă pentru unirea tuturor românilor, Academia Română și-a avut partea ei importantă pe tărâmul cultural; de aceea izbânda țării este și izbânda ei. Când din imboldul lui Nicolae Krețulescu și al lui C.A. Rosetti s-au pus bazele Societății Literare, cu scopul de a se ocupa mai ales de limba și literatura română, alegerea întâilor membri a arătat gândul de înalt patriotism ce a călăuzit generația din 1866, care, bine încredințată că numai pe baza unității de limbă și cultură se poate clădi trainic viitorul unei națiuni, a reunit în cercul restrâns al viitoarei Academii pe bărbații luminați din toate ținuturile românești, și astfel România Mare de azi își găsea de o jumătate de secol patria comună sub acoperișul tânărului așezământ.

Aruncând privirile asupra istoriei noastre rămânem uimiți cum neamul românesc a putut ieși biruitor din atâtea greutăți, din atâtea primejdii, și cum n-a fost înghițit de prăpastia ce adeseori se deschidea în drumul lui; citind și recitind însă poezia populară găsim cheia acestei extraordinare puteri de împotrivire. În doinele și cântecele lui se oglindește toată durerea acestui popor, care cu atâta trudă s-a luptat în vremurile întunecate ce stânjeneau zborul lui spre Soare, dar în clipele de cele mai negre restriști tot din poezia populară trăgea nădejdea într-un viitor mai fericit, în ea găsea forța nouă care îl îmbărbăta în lupta uriașă pentru existență. În ea se poate citi, ca într-o carte deschisă, toată gândirea, toată simțirea, întreaga filosofie atât de simplă și totodată atât de ascunsă a unui popor care azi, ca plugar, trage brazda cea adâncă în ogorul său, punând într-însa toată nădejdea omului, mâine, ca ostaș, credincios Țării și Tronului, făcând scut din pieptul său, luptă și moare ca un erou, cu zâmbetul pe buze. I-am urmat la muncă pe acești copii ai unui sol roditor și am admirat răbdarea lor, i-am văzut în luptă și am binecuvântat avântul lor, dar când pe front am ascultat doinele lor, atunci în inima mea s-a înfipt, încă mai tare, convingerea nestrămutată că un popor care în toiul luptei își tălmăcește cugetul și simțirea în versuri nu poate fi învins, că un asemenea popor nu poate pieri. Și multe din aceste poezii, culese sub bubuitul tunurilor, sună așa de frumos și ca limbă, cugetare, că ele merită a fi cunoscute mai pe larg.

Academia Română prin menirea sa fu chemată să fie păzitoarea credincioasă a limbii și culturii naționale, în timpul când întemeietorul Dinastiei, așa de strâns lega-tă de institutul nostru științific, își închina toată munca pentru câștigarea neatârnării și clădirea Regatului, sprijinit fiind în opera sa de o pleiadă de bărbați luminați, dintre care un număr însemnat a fost podoaba acestei învățate adunări. Dumnezeu a bi-necuvântat munca Domniilor Voastre atât de roditoare pe terenul istoric, științific și literar. Semințele aruncate cu credință și cu dragoste în ogorul înțelenit al cultu-rii românești, în curgerea de jumătate de veac, și-au adus rodul însutit. Iar lupta pen-tru unirea limbii ne-a condus, prin vitejia ostașului român, la sfărâmarea granițelor vitrege dintre frați și la întregirea statului român în hotarele sale firești, până la mar-ginile graiului românesc. Doina de jale a marelui poet, Eminescu:

«De la Nistru până la Tisa

Tot românul plânsu-mi-s-a»

a vrut Domnul să se preschimbe în cântec de vitejie și de biruință. Au căzut lanțuri care ne împiedecau mersul liber, s-au prăbușit hotarele care ne înăbușeau. Res-

pira-vom în voie și mai pe larg, după măsura întregului nostru neam. Dar față de acest mare eveniment istoric al realizării visului de unire națională a tuturor românilor în același stat și datoriile noastre sporesc într-o măsură nemărginită. Cele mai grele probleme de organizare economică și culturală ne stau înainte și, pentru a păși cu sorți de izbândă la sănătoasa lor dezlegare, se cere, mai presus de toate, unire în cugete și hotărâre la muncă fără răgaz a tuturor forțelor ce ne-au mai rămas în urma grelelor jertfe ale războiului.

Nu mă îndoiesc că Academia Română, căreia i-a fost dat să lupte cu atâta spor în sbuciumul pașnic al culturii unitare române, ne va da și în viitor pilda înălțătoare a unirii tuturor la muncă pentru trainica așezare a României Noi pe care ne-a dăruit-o Dumnezeu." [1]

Dorind să ia cunoștință la fața locului de realitățile concrete din zonele recent eliberate și intrate sub autoritatea guvernului român, în perioada 22 mai–1 iunie 1919, regele Ferdinand I și regina Maria, însoțiți de înalte personalități politice și militare (Iuliu Maniu, Ștefan Ciceo Pop, Vasile Goldiș, generalul Constantin Prezan, colonelul Ion Antonescu ș.a.), au întreprins prima lor vizită în Ardealul eliberat, peste tot fiind întâmpinați cu vii manifestări de simpatie și entuziasm din partea populației locale. Vizita suveranilor României în Ardeal a fost și un simbol al recunoașterii unității naționale a românilor de pe întregul teritoriu precum și al atașamentului lor față de regele întregitor de țară. Peste tot au fost organizate, aproape spontan, impresionante cortegii etnografice la care au participat zeci și sute de mii de persoane.

După cum afirma și scriitorul Cezar Petrescu în lucrarea intitulată *Cei trei regi*:

„Regele Ferdinand a mers să caute alinare la poporul din ținuturile desfăcute de lanțuri. Și, ca întotdeauna, de la norodul cel mult și umil i-a venit răsplătire, căci numai el, fără inima atinsă de stricăciune, știa să pună balsam la dureri.

Drumul regelui în Ardeal a fost de o măreție fără cuvinte.

În gările împodobite cu cetini s-a revărsat poporul munților și plaiurilor să-și vadă regele și să-l întâmpine ca un izbăvitor al tuturora, ce era. Biharia doinelor a venit cu ai săi cântăreți și chiuitori. De acolo, de la Oradea Mare, a început calea bătută cu flori. Chiar cerul se luminase, albastru și înalt, ca să primească oaspeți noi în țară de robie veche. Ochiul înlăcrimat al regelui Ferdinand cuprindea cu înduioșare freamătul acestor suflete alipite în sfârșit la adevărata lor țară. La Arad, la Careii Mari, la Baia Mare, la Bistrița-Năsăud, în munții Moților, la Câmpeni, la Alba Iulia, la Blaj, la Cluj, la Sibiu, la Brașov, pretutindeni, în

Regele Ferdinand I

târguri și sate, bătrânii își ștergeau pe furiș pleoapele umede, flăcăii și fetele se înfățișau în portul lor alb de sărbătoare cu jocuri și chiot, câte o bunică își înălța nepotul în brațe peste capete ca să poată vedea chipul blând al regelui care i-a scos din urgie." [2]

Plecat la 22 mai 1919 din București, trenul regal a ajuns la Oradea în ziua de 23 mai 1919, la ora 8.00, suveranii României fiind întâmpinați cu un fast deosebit de autoritățile militare, politice și ecleziastice din zonă. Străzile orașului erau împodobite cu arcuri de triumf, ghirlande de flori și verdeață.

După cum se menționează și în *Jurnalul de operațiuni al Comandamentului Trupelor din Transilvania*, în ziua de 23 mai 1919:

„M.M.L.L. Regele și Regina au sosit la Oradea Mare, pentru a vizita Ardealul și a inspecta trupele de pe front. Trenul regal a sosit la ora 8 în gara Oradea Mare, de unde, după raportul d-lui general Mărdărescu, comandantul trupelor din Transilvania și a d-lui general Holban, comandantul Grupului de sud și după prezentarea ofițerilor și autorităților civile, M.M.L.L. Regele și

[1] **Neculai Moghior**, *In Memoriam. Regele Ferdinand I Întregitorul*, ediția a II-a revăzută și adăugită, București, Editura Detectiv, 2008, pp. 93–95.

[2] **Cezar Petrescu**, *Cei trei regi*, București, Editura Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II", 1935, pp. 116–117.

Oradea, centrul vechi

Regina au plecat în oraș în ovațiunile nesfârșite a zeci de mii de oameni din oraș și satele din împrejurimi. În piața orașului M.M.L.L. au primit defilarea trupelor și a conductului etnografic cu care ocazie M.M.L.L. au decorat pe d-nul general Mărdărescu, comandantul trupelor din Transilvania și d-nul general Panaitescu, șeful de stat major al Comandamentului Trupelor din Transilvania cu ordinul «Mihai Viteazul», clasa 3-a. După defilarea trupelor, M.S. Regele a inspectat posturile de comandă ale Grupului de sud, Divizia 6-a și Divizia 2-a cavalerie. După masă a avut loc recepțiunea diferitelor autorități și deputațiuni la Palatul Episcopal greco-catolic." [3]

La Catedrala ortodoxă și, apoi, la Catedrala greco-catolică a fost oficiat câte un Te Deum în cinstea înalților oaspeți, după care au fost trecute în revistă trupele din garnizoana Oradea. În continuare, reprezentanții celor 175 de comune bihorene, îmbrăcați în costume naționale, cu steaguri, cu flori, cu numeroase urale și ovații, au defilat prin fața familiei regale.

Cu prilejul prânzului oficial, răspunzând cuvintelor de bun venit rostite de episcopul Ioan Pop și de prefectul județului Bihor, regele Ferdinand I a rostit următorul toast:

„Mulțumesc din inimă pentru cuvintele așa de bine simțite, rostite de P.S. Voastră și de Dl. Prefect care au pătruns adânc în inima Mea plină de recunoștință pentru primirea așa de caldă și frumoasă ce am găsit în Oradea Mare.

Cortegiul țăranilor din satele acestui mare și bogat județ parcă Mi-au arătat tot trecutul lor plin de durere, dar am putut citi în inimile și privirile lor nădejdea unui viitor frumos.

Bine ați spus P.S. Voastră când ați comparat vitalitatea neamului nostru cu aceea a sabiei lui Traian; eram deja demult convins de marea vitalitate a neamului românesc.

Doresc din toată inima ținutului Bihorului tot ceea ce o inimă de om și Rege îi pot dori și beau în sănătatea orașului și a județului." [4]

A doua zi, 24 mai 1919, dimineața: *„M.M.L.L. Regele și Regina au pornit de la Oradea Mare spre Békéscsaba, unde au ajuns la ora 13. O mulțime imensă a întâmpinat pe M.M.L.L. pe tot parcursul de la gară și până în piața orașului, unde a avut loc defilarea trupelor, după care M.M.L.L. au inspectat postul de comandă al Diviziei 1-a Vânători, unde au primit diferite autorități și deputațiuni (de toate naționalitățile). La ora 7 M.M.L.L. au plecat spre Careii Mari prin Debrețin."* [5]

[3] *Jurnal de operațiuni al Comandamentului Trupelor din Transilvania (1918–1921)*, vol. I, ediție îngrijită de **Viorel Ciubotă**, **Gheorghe Nicolescu** și **Cornel Țucă**, Satu Mare, Editura Muzeului Sătmărean, 1998, p. 214.

[4] *Ferdinand I – Discursuri, scrisori, alocuțiuni, cuvântări și ordine de zi*, text olograf, Muzeul Militar Național „Regele Ferdinand I", Secția Documentare, Fond Manuscrise, Doc. 74.

[5] *Jurnal de operațiuni al Comandamentului Trupelor din Transilvania (1918–1921)*, ed. cit., p. 215.

La Békéscsaba, o delegație reprezentând pe șvabii din Banat a înmânat regelui Ferdinand I un memoriu cerând alipirea Banatului la România Mare, iar în cuvântul său, prefectul de Lugoj a spus:

„Majestate! Banatul nostru oropsit vă aduce prin noi, cei prezenți, omagii de preamărire pentru glorioasele fapte săvârșite în scopul închegării neamului românesc și, asigurându-vă de neclintita sa alipire către Majestatea Voastră și Coroana României, cu supunere firească vă roagă să binevoiți prea grațios a năzui cu insistență ca hotărârile Marii Adunări de la Alba Iulia, consfințite de Majestatea Voastră prin decret-lege, în înțelesul cărora și Banatul s-a decretat de necondiționat alipit în întregimea sa la România Mare, să fie recunoscute din punct de vedere internațional de Congresul de Pace, căci prin luarea unui colț cât de mic din Banat, închegarea neamului nu se va putea privi ca desăvârșită și justele aspirații naționale ca îndeplinite, și interese superioare geografice, etnice, culturale, financiare și economice reclamă imperios contopirea întreg Banatului cu grosul României.

De aceea noi vă jurăm că suntem gata a aduce toate jertfele posibile spre a vă ușura alăturarea Banatului neștirbit la România Unită."

În fața acestor solicitări pe deplin întemeiate, suveranul român a precizat: *„Fiți siguri că trăgând spada n-am tras-o numai ca să dezrobesc ținuturile ardelene, dar și acele ținuturi care astăzi prin graiul vostru confirmă din nou voința lor neclintită de a fi unite cu România Mare.*

Vă asigur că voi face tot ce-mi va sta în putință pentru realizarea dorințelor voastre. Deocamdată atât pot să vă spun!" [6]

În ziua de 25 mai 1919: *„La ora 14 M.M.L.L. au sosit în gara Careii Mari, fiind întâmpinați de G-ralul Moșoiu, comandantul Grupului de nord, Generalul Dabija, comandantul Diviziei 2-a Vânători și autoritățile civile. De la gară, M.M.L.L. au plecat cu automobile în piața orașului, fiind aclamați de o mulțime imensă venită din localitățile de prin prejur. După primirea defilării și a conductului etnografic, M.M.L.L. au inspectat postul de comandă al Diviziei 2-a Vânători, unde a avut loc și recepția diferitelor autorități și deputațiuni."* [7]

Ajuns la Careii Mari, regele Ferdinand I a felicitat trupele comandate de generalul Traian Moșoiu, spunând: *„Inima Mea a bătut mai tare de bucurie, pentru că trupele acestea au luptat pentru ideea noastră sfântă. Sunt mulțumit de felul cum au luptat și de modul cum s-au purtat în înaintarea lor în care aveau o înaltă menire – să înfigă steagurile noastre în granițele hotărâte de voința neamului și de a aduce ordine acolo unde bande fără de lege și Dumnezeu au lăsat jar iar cei rămași au văzut în trupa românească pe salvatorul lor.*

Înfățișarea ostășească cu care s-au prezentat și regimentele de vânători și trupele de artilerie M-au întărit în convingerea ce o am demult că, cu aceste trupe, se poate face orice; că trupele care știu să lupte și să moară când se cere știu să țină și în împrejurări grele disciplina de fier. Aceste trupe merită nu numai încrederea șefilor lor, ci și încrederea acelora ce le-au putut saluta în timpuri grele în chip prețios, deși au venit în fața lor ca dușmani. Asta e una din cele mai mari vitejii a trupelor noastre." [8]

În continuarea periplului lor prin Transilvania, în dimineața zilei de 26 mai 1919:

„M.M.L.L. Regele și Regina au sosit la ora 8,30 în gara Baia Mare, unde au fost întâmpinați de G-ralul Olteanu, Comandantul Brig. 5-a Roșiori și de autoritățile locale. La ora 9 M.M.L.L. au plecat din gara Baia Mare spre Bistrița prin Jibou și Dej. La ambele aceste din urmă gări M.M.L.L. s-au oprit câte o jumătate de oră, fiind întâmpinați de comandanții de garnizoană și de autoritățile civile. Pretutindeni pe unde au trecut, au fost primiți cu mare entuziasm. La ora 18,30 M.M.L.L. au sosit în Bistrița fiind întâmpinați de comandantul garnizoanei și autoritățile orașului. Din gară, M.M.L.L. au pornit în oraș, unde au primit defilarea trupelor, după care au urmat cortegii etnografice, călușari, săteni din satele din împrejur. Vizita și prezența M.M.L.L. au produs un entuziasm de nedescris în întreaga populație." [9]

La prânzul oferit de autoritățile locale, regele Ferdinand I a spus:

„Cu adâncă mulțumire am ascultat cuvintele atât de bine simțite ce-Mi adresați în numele acestei populații, care timp de secole și-a păstrat naționalitatea și datinile, iar astăzi ne arată atâta credință și dragoste. Dar am găsit aicea o comoară mai mare, mai frumoasă: inima. O primesc cu toată dragostea ce poate simți o inimă caldă de Suveran față de supușii Săi, de aceea strig din tot sufletul: Trăiască orașul și județul Bistrița-Năsăud!" [10]

A doua zi, 27 mai 1919: *„La ora 10 trenul regal a sosit în gara Cluj, de unde după raportul comandantului garnizoanei și prezentarea ofițerilor și autorităților civile, M.M.L.L. au pornit în piața orașului, unde au avut loc defilarea trupelor și conductul etnografic la care a luat parte o mulțime imensă. Tot timpul M.M.L.L. au fost aclamate și înconjurate de ovațiunile a zeci de mii de oameni."* [11]

---

[6] **Dr. Vasile Bianu**, *Însemnări din Războiul României Mari*, tomul II, Cluj, Institutul de Arte Grafice „Ardealul", 1926, pp. 261–262.

[7] *Jurnal de operațiuni al Comandamentului Trupelor din Transilvania (1918–1921)*, ed. cit., p. 217.

[8] **Neculai Moghior**, **Ion Dănilă**, **Vasile Popa**, *Ferdinand I văzut de contemporanii săi*, București, Editura Militară, 2006, p. 212.

[9] *Jurnal de operațiuni al Comandamentului Trupelor din Transilvania (1918–1921)*, ed. cit., p. 218.

[10] *Ferdinand I – Discursuri, scrisori, alocuțiuni, cuvântări și ordine de zi*, op.cit., Doc. 75.

[11] *Jurnal de operațiuni al Comandamentului Trupelor din Transilvania (1918–1921)*, ed. cit., p. 219.

Piața Unirii din Cluj în 1902

Cu prilejul dejunului oferit de autoritățile locale, regele Ferdinand I a rostit următorul toast:

„Mulțumesc din inimă pentru cuvintele calde cu care Mă salutați!

Azi, când am pus piciorul în mijlocul acestui oraș și am văzut miile de oameni din acest județ trecând prin fața Mea, Mi-am adus aminte că acest județ este unul din acelea care au suferit mai mult decât o soartă nemiloasă, căci știu bine că de la Cluj au pornit toate schingiuirile pe care a vrut să le reverse un dușman asupra unui popor credincios ursitei sale. Totul a fost însă în zadar, căci această credință sfântă nu a putut fi răpusă. De aceea, când am crezut că a venit ceasul hotărâtor și am tras sabia pentru întregirea neamului, nu au fost multe glasuri, ci a fost un singur glas care a ajuns până la Dumnezeu. A fost glasul acelei credințe sfinte care nu a putut fi răpusă de nici un dușman. Să fim și de aci înainte credincioși acestei credințe, să o sădim în inimile și faptele noastre și nimic nu ne va putea clinti în viitor iar orașul acesta, locul prigonirilor și asupririlor asupra fraților noștri, va deveni de aci înainte, ca și județul a cărui capitală este, un cuib mare și frumos al culturii românești.

Cu aceste urări ridic paharul Meu în onoarea orașului Cluj și a județului Cojocna." [12]

După ce au vizitat spitalele militare dn oraș, la ora 17.30, suveranii României au plecat spre Turda, unde au ajuns la ora 19.30, rămânând peste noapte în această localitate.

Îndrăgostit de istoria noastră națională, bun cunoscător al tainelor ei, era firesc ca, în timpul primei sale călătorii pe plaiurile transilvane, cel care a devenit cel dintâi rege al tuturor românilor să poposească și acolo unde s-a sacrificat pentru înfăptuirea unității naționale voievodul Mihai Viteazul.

A doua zi dimineața, 27 mai 1919, la ora 9.00, pe câmpia unde s-a jertfit cel care avea să devină simbolul primei uniri a românilor, a fost oficiată o panahidă pentru pomenirea lui Mihai Viteazul, slujită de un sobor de preoți în frunte cu episcopul Miron Cristea, care, la sfârșitul ceremoniei religioase, a spus:

„Rămășițele pământești ale lui Mihai Voievod se mișcă în mormântul lui ca să aduceți prinos de recunoștință către acela care ne-a arătat calea spre marele ideal al României Mari, iar sufletul din ceruri se bucură văzând că al doilea Mihai nu s-a oprit la Turda, ci a înaintat până la Tisa.

Ați înfăptuit, Majestate, idealul marelui Mihai și cele mai îndrăznețe visuri ale noastre. Ați căpătat o mare răsplată pentru moartea de mucenic a marelui Mihai și pentru suferințele poporului nostru. S-au coborât Horea, Cloșca, Crișan și Regele Munților [Avram Iancu, *n.n.*] *în fața acestui sfânt mormânt, în fața acestor sfinte locuri ne închinăm înaintea Majestăților Voastre nu numai cu dragoste și supunere, ci și cu iubire firească, pentru că ați înfăptuit idealul nostru românesc."* [13]

[12] *Ferdinand I – Discursuri, scrisori, alocuțiuni, cuvântări și ordine de zi,* op. cit., Doc. 76.

[13] **Dr. Vasile Bianu**, *op. cit.*, p. 268.

În încheierea acestei emoționante evocări, regele Ferdinand I și-a manifestat dorința ca, pe câmpia de la Turda, acolo unde se află mormântul marelui voievod al primei uniri din istoria românilor, să fie înălțat un monument comemorativ, donând în acest scop suma de 20 000 lei (menționăm faptul că 1 leu aur era cotat 5 dolari U.S.A.).

Solemnitatea momentului a fost accentuată de manifestările de devotament și efuziune față de suveranii României ale miilor de țărani participanți la ceremonie. În memoriile sale, I. G. Duca relata că: *„După ce s-a sfârșit slujba religioasă la mormânt, Regele și Regina au trecut pe jos printre șirurile de țărani. Și atunci, populația care nu se aștepta la această simplicitate, nici la acest contact direct cu suveranii, s-a dedat în chip spontan la o manifestațiune care întrece tot ce se poate închipui. Nu numai că uralele nu se mai sfârșeau, dar oamenii cădeau în genunchi, sărutau poalele costumului național cu care Regina era îmbrăcată, aruncau flori, se repezeau să sărute mâna regelui... Cred că scena de la Turda a fost cea mai strălucită și cea mai emoționantă concretizare a bucuriei Unirii".* [14]

Memoria voievodului primei uniri a fost omagiată și în toastul rostit de regele Ferdinand I la dejunul care a fost oferit în cinstea sa de către oficialitățile din Turda:

„Am venit între voi, aci la Turda și în mândrele plaiuri ale acestui district, și Mi-am spus că pentru Mine este o datorie patriotică de a le vedea, căci am călcat și în ținuturile realipite la Patria Mamă ca să vizitez locul unde marele Voievod, care a ținut sub stăpânirea lui odată o Românie Mare, a trecut din viața pământească în cea eternă, și unde eroi ai românismului, Horea și ceilalți, și mai ales Avram Iancu au gândit și murit ca eroi.

Pentru Mine era o datorie de a aduce sufletului lor prinosul Meu de recunoștință. Aceste mari figuri ale istoriei românismului ne-au lăsat o moștenire sfântă, ne-au lăsat o iubire de neam mai presus de orice altă iubire. Memoria lor ne-a susținut în toate timpurile de dureri, chinuri și restriște, ea ne-a dat și curajul de a lupta până la sfârșit și grație acestui curaj și învățăturilor trase din viața și virtuțile lor, am putut ajunge la încoronarea gândurilor lor.

Primirea ce Mi-ați făcut-o aci, M-a convins cât de adânc este sădită în inima populațiunii credința de Neam și Patrie și de aceea am avut o mare bucurie ce nu o pot exprima mai bine decât ridicând paharul pentru județul Turda-Arieș!" [15]

De la Turda, la ora 10.00 suita regală a plecat cu automobilele spre Câmpeni, unde au vizitat Casa lui Avram Iancu din Vidra. A doua zi, 29 mai 1919, la ora 10.00 au plecat, tot cu automobilele, din Câmpeni spre Abrud. Cu prilejul prânzului oferit de oficialitățile din Abrud, regele Ferdinand I a rostit următorul toast:

„Pentru Mine și Regină a fost o mare bucurie de a străbate ținuturile acestea muntoase, locuite de neamul moților, care constituie un sâmbure deosebit în neamul nostru prin tăria caracterului lui, căci de aci au pornit toate mișcările pentru înfăptuirea visului de acum.

Primirea ce ni s-a făcut M-a impresionat adânc și va rămâne multă vreme întipărită în mintea noastră.

S-au spus odată aceste versuri triste:

Munții noștri aur poartă

Noi cerșim din poartă în poartă.

Timpurile acestea au trecut.

De acum înainte nimeni nu va mai cerși, ci fiecare va trăi după munca și puterea lui.

Așa să fie!" [16]

După masă, la ora 15.00, suita regală a plecat din Abrud spre Brad, întorcându-se seara la Abrud, unde au rămas peste noapte.[17]

În dimineața zilei de 30 mai 1919, suveranii României au plecat la ora 9.00 spre Alba Iulia unde li s-a organizat o primire grandioasă. Pentru prima dată, românii de aici nu se mai simțeau marginalizați în țara străbună. Martor ocular la acest eveniment, Sabina Cantacuzino relatează:

„Deodată izbucnesc strigăte de bucurie, muzicile intonează: ***Trăiască Regele!****, parte din popor același imn, parte* ***Deșteaptă-te, române!*** *sau* ***Hora Unirii****, soldații strigau: Ura!... Ura!..., țăranii: Trăiască! Steagurile fâlfâiau pe cerul albastru, cortegiul cobora spre piață cu Regele și Regina în frunte, lumea îi urma ca un val nesfârșit; batistele, pălăriile se mișcau deasupra capetelor descoperite. Era o vibrație imensă de culori, de sunete, de emoții, poate unică în viața unei națiuni, căci într-acea clipă părea că se înfăptuia unirea poporului ardelean cu suveranii care simbolizau întreaga Românie Mare.*

Regele, Regina și autoritățile s-au oprit în fața tribunei și defilarea cortegiilor etnografice a început. A ținut trei ore, neîntreruptă decât prin mici manifestații spontane ale acelora care se rupeau din coloana mergătoare și se adresau Regelui și Reginei, fie pentru a le oferi câte un dar, produs al industriei casnice, fie pentru a le spune fericirea lor în acea zi măreață. Vorbele lor naive nu se auzeau, dar inimile noastre le înțelegeau pe ale lor și expresia fizionomiei, gesturile care le însoțeau, lacrimile ce-i orbeau făceau pe ale noastre să curgă.

[14] **Constantin I. Stan**, *Regele Ferdinand I „Întregitorul" (1914–1927)*, București, Editura Paideea, 2003, p. 154.

[15] *Ferdinand I – Discursuri, scrisori, alocuțiuni, cuvântări și ordine de zi*, op. cit., Doc. 77.

[16] *Ibidem*, Doc. 78

[17] *Jurnal de operațiuni al Comandamentului Trupelor din Transilvania (1918–1921)*, ed. cit., p. 221.

Bătrânii mai ales erau atingători; o lungă viață de suferință și de asuprire se încheia și păreau că păşesc înaripați cu ochii pierduți spre o lume nouă.

Expansiunea cu care își manifestau simțămintele ne uimea pe noi, obișnuiți cu rezerva așa mare a țăranului și, mai ales, a țărăncii din vechiul Regat...

...Când se sfârși serbarea la Alba Iulia, micul oraș, trezit pentru câteva ceasuri dintr-un lung somn de trei sute de ani, înflăcărase un neam întreg cu amintirea lui Mihai. El rămăsese simbolul aspirațiunilor și gloriei marelui voievod, în el dăinuia chipul eroic și martir al lui Horea, era drept ca în el să se facă în acea zi legătura între un trecut scump și viitorul strălucit al neamului românesc întregit – precum mai târziu – de încoronarea celor dintâi suverani obștești." [18]

După trecerea în revistă a trupelor din garnizoană și defilarea grupurilor etnografice, la dejunul oficial oferit de autoritățile locale, regele Ferdinand I a rostit următorul toast:

„Alba Iulia, un nume care are un farmec pentru tot ce simte și cugetă românește. Aici a fost în timpuri vechi cetatea Noului Voievod, care fusese stăpânitor peste o Românie Mare. Aici este cuprinsă toată durerea, toate chinurile unui popor care nu a vrut să aibă altceva sub soare decât să-și exprime în graiul său dorințele așa de modeste. Eroii care au precedat generației de azi și de ieri au suferit aici, în Alba Iulia pentru credința lor, pentru Neam și Dumnezeu. Martiriul lor a dat roade binecuvântate, căci tot aici, la 1 Decembrie 1918, s-a votat alipirea acestor ținuturi la Patria Mumă. De aceea, cu legitimă emoțiune am călcat aci, înlăuntrul zidurilor acestea sfinte pentru memoria Neamului Românesc. Primirea ce am avut-o aici, Mi-a arătat că în inima populației acestor ținuturi tot același suflet de mai înainte trăiește. Să trăiască și în viitor! Aceasta i-o doresc!" [19]

După revista de front, defilarea trupelor, populației locale și recepția oferită de autorități, la ora 15.00, suita regală a plecat spre Blaj, unde au rămas pe timpul nopții.

La prânzul oficial, oferit de Mitropolia din Blaj, regele Ferdinand I a rostit următorul toast:

„Am pus cu mare bucurie piciorul pe pământul Blajului, pe un pământ care timp de veacuri a fost farul culturii românești, bisericești mai ales. Sămânța care s-a pus aici în inimile studioșilor, și prin aceștia în inimile unei populațiuni întregi, a dat roade frumoase. Roadele acestea le putem culege astăzi, când visul acelora care au lucrat și în frumoasa țară a Ardealului s-a înfăptuit spre binele întregului Neam românesc.

Gândind la cei care au lucrat pentru cultura românească Mă închin înaintea lor cu recunoștință și, azi, pot ura din tot sufletul acelora care vor urma învățămintele așezate în școala de cultură națională să lucreze și de aci înainte cu același gând și același suflet.

Sunt sigur că Blajul va da și în viitor aceleași sforțări, după cum a dat și până acum!" [20]

Continuând călătoria prin Transilvania, la 31 mai 1919, familia regală a plecat din Blaj la Sibiu, unde a ajuns la ora 11.00:

„La gară M.M.L.L. Regele și Regina au fost întâmpinați de domnul general Măldărescu, comandantul trupelor din Transilvania, domnul general Panaitescu, șeful de stat major al Comandamentului Trupelor din Transilvania și de Consiliul Dirigent, în frunte cu președintele consiliului, domnul Iuliu Maniu.

După recepția de la gară și oficierea unui Te Deum la catedrală, M.M.L.L. au primit defilarea trupelor și a conductului etnografic la care au luat parte zeci de sate din împrejurimi." [21]

Cu prilejul dejunului oferit la Cercul Militar din Sibiu, regele Ferdinand I a evidențiat din nou eroismul ostașilor noștri și rolul lor în făurirea României Mari, rostind următorul toast:

„Dacă azi ne găsim aci împreună, sărbătorind ceea ce s-a scris cu sufletul tuturor românilor, o datorăm în cea mai mare parte soldaților noștri, care după zile de grea încercare, au stăruit pe frontul vechilor granițe să se împotrivească inamicului, care a vrut să îi subjuge voinței lui.

Vitejia arătată atunci a legat mai strâns pe frații, ce erau despărțiți de stânci și de lanțuri puse pe mâinile lor. A venit însă ziua când trupele Mele au putut intra în țara mult dorită, în frumosul Ardeal, unde au fost primite ca salvatoare, dându-li-se și sarcina de a restabili ordinea împotriva altui vrăjmaș, făcându-și pe deplin datoria prin intrarea regimentelor din vechiul Regat și prin formarea noilor regimente din Ardeal.

Astfel se va strânge mai mult uniunea sufletească ce trebuie să fie între camarazi din aceeași țară.

Sunt convins că zilnic se vor întări legăturile de iubire bazate pe autoritatea șefilor și disciplina fără de care armata nu poate exista. Am văzut tineri soldați, ce în parte luptaseră sub alte steaguri, uniți acum sub cutele aceluiași tricolor și M-am bucurat de aspectul lor, căci ei vor fi una cu vechii camarazi.

Ridic paharul Meu în sănătatea trupelor din vechiul Regat și a tinerelor trupe din frumosul Ardeal!" [22]

---

[18] **Sabina Cantacuzino**, *Din viața familiei I. C. Brătianu, Războiul 1914–1916,* București, Editura Universul, 1937, pp. 405–408.

[19] *Ferdinand I – Discursuri, scrisori, alocuțiuni, cuvântări și ordine de zi*, op. cit., Doc. 79.

[20] *Ibid.*, Doc. 80.

[21] *Jurnal de operațiuni al Comandamentului Trupelor din Transilvania (1918–1921)*, ed. cit., p. 224.

[22] *Ferdinand I – Discursuri, scrisori, alocuțiuni, cuvântări și ordine de zi*, op. cit., Doc. 81.

A urmat o scurtă vizită prin orașul Sibiu după care, în seara zilei de 31 mai 1919, primul rege al tuturor românilor s-a întâlnit cu membrii Consiliului Dirigent care au oferit în cinstea sa un mare banchet la „Împăratul Romanilor", în sala „Unicum", banchet la care au participat peste 400 de persoane (toate notabilitățile locale, oficialitățile și fruntașii politici veniți din vechiul Regat).

Regele Ferdinand I a avut posibilitatea de a prezenta în public primele sale impresii obținute în urma acestui adevărat pelerinaj transilvan:

„A vrut soarta, care era rezervată Țării noastre, ca scopul pentru care legionarii romani au venit în țările Dunărene și cele cuprinse în arcul Carpaților să fie în viitor o adevărată cetate a unei culturi latine și a unei forțe compacte în mijlocul popoarelor de alte neamuri.

Ca neamul românesc să ajungă acolo unde i-a fost dat de Pronie o vitalitate care i-a mijlocit să reziste tuturor vitregiilor ce s-au dezlănțuit asupra-i în cursul veacurilor și să păstreze însușirile proprii și credința nestrămutată că va ajunge acolo unde prin voia soartei drumul i-a fost indicat. Și ce era soarta? Soarta era ca toți care erau urmașii legionarilor să-și dea într-o zi mâna de frați. În decursul istoriei neamului nostru a fost un moment sub Mihai Viteazul când am putut spera că o să se înfăptuiască o Românie Mare, așa cum înțelegem azi.

N-a vrut Dumnezeu să fie de lungă durată, dar în inimile urmașilor ce luptau atunci cu el, și pentru el, a trăit ideea aceasta sfântă. Drumurile au fost grele atât pentru Ardeal cât și pentru vechiul Regat. Pare că epoca aceasta de luptă era trebuincioasă pentru a putea pregăti și oțeli brațul acestui popor pentru ca, în clipa când va suna ora hotărâtoare, să aibă putere să înfăptuiască în adevăr ceea ce era dorința păstrată în suflet și ce era menirea dată de soartă.

Sunt recunoscător Proniei cerești că Mie Mi-a fost dat nu numai să văd, dar să înfăptuiesc cu ajutorul ostașului român acest ideal, care este unic în istoria noastră.

În călătoria făcută în frumoasele ținuturi am văzut ceva ce rar se vede, am văzut credința unui popor și cea mai frumoasă răsplată pentru Mine a fost dragostea cu care M-a înconjurat poporul acesta, care atât de amar a suferit așa de multă vreme. Bucuria lui a fost bucuria Mea.

Din toate unghiurile au alergat ca să-și arate sentimentele de credință, și din Ardeal, și din Banat, și pot să vă asigur că fac tot ce este în puterea Mea ca și dorința lor să fie realizată. Am simțit mare emoție când am putut pipăi pulsul acestui popor, și ceea ce Mi-a spus el a fost adevărat și frumos, și Mi-a dovedit că loialitatea a existat totdeauna în voi, Ardelenii.

Unirea aceasta, făcută prin sângele vărsat pe câmpul de luptă și prin credință, nu poate să nu fie atât de tare încât nici o forță să nu ne mai poată despărți.

Multă muncă stă în calea noastră, atâtea probleme ne stau înainte, sociale și economice, încât va trebui ca toți să ne dăm mâna frățește și toți, uniți în suflet și în gând, să muncim împreună.

În aceasta se va arăta cu adevărat unirea Românilor și sunt convins că așa va fi!" [23]

Reamintesc celor care lecturează aceste pagini că emoționantul și pătrunzătorul toast de mai sus a fost rostit din adâncul inimii de către un fost prinț german, descendent al vechii familii prusace Hohenzollern, care, ajuns rege al României, s-a dovedit prin toate faptele și acțiunile sale mai pătruns și mai îndrăgostit de spiritul românesc decât orice român de viță veche.

Fragment din cartea în pregătire
Primul rege al tuturor românilor, volumul II

„Drumul regelui în Ardeal a fost de o măreție fără cuvinte. În gările împodobite cu cetini s-a revărsat poporul munților și plaiurilor să-și vadă regele și să-l întâmpine ca un izbăvitor al tuturora, ce era."

[23] *Ibid.*, Doc. 82.

Memorii

SIMȚURI ȘI INSTINCTE
Memorii în răspăr și adevăruri subiective

Radu Boroianu

Cartea I
Preambul

Scriu cătinel, de la șase ani. Citesc împătimit totodată. Mi-am pus numele – și a fost tipărit – pe traduceri, pe articole de tot felul, pe afișe de teatru, pe mesaje, discursuri sau programe/proiecte politice doar liberale. Un timp pe care încep amarnic a-l regreta. Trăiesc însă, cu o intensitate juvenilă și distrugător spirit nemulțumit, târzia experiență a unei cărți, la jumătate de drum între literatură și eseu, despre viața mea, despre cei pe care i-am întâlnit, despre întâmplări și sentimente, experiențe bune sau nefericite, despre soare și întuneric, despre frig și zăpadă, despre vânturi și ploi, despre drumuri și drumeaguri și poteci, despre înfrângeri – cam dese – și victorii – cam rare –, despre îndemnuri, povețe și, mai ales, despre credință. Nu cred că am greșit alegându-mi, din noianul de titluri sau semnificații, pe acesta de pe copertă: *Simțuri și instincte*.

Suntem hărăziți, aparent noi toți, oamenii, cu simțuri – în număr nelimitat –, la care, din timp în timp, ne trezim că viața ne adaugă unele noi sau ne tocește iremediabil din cele vechi. Atunci ne bucurăm, câtă vreme simțurile primare ne rămân integre. Paradoxal, instinctele îmi par a face drumul invers. Cu vârsta, ele se ascut. Invers poate la ființele, îndrituit sau nu, desemnate gânditoare, decât la restul vietuitoarelor. O fi așa... au ba? O fi bine, o fi rău? Fiecare își face bilanțul său și bine ar fi ca el să nu fie identic cu acela al vecinului. Ar fi o bună dovadă că Necuprinsa Divinitate i-a dăruit fiecărei creații doar una sau mai multe fărâme din Sine. Astfel, contrar teoriilor fataliste, lumea concepută are de ce să dăinuie.

Acestea fiind, de astă dată scrise, să purcedem la drum. Ca orice latin autentic, m-am consumat fără limite, oral. Câteodată am dat peste un auditoriu fermecat de povestire, un public care m-a îndemnat să aștern în slove ceea ce, neobosit, rosteam. Urmează proba grea a șirului. Va fi cu șir? Sau fără șir? Sunt convins că voi afla. Începutul e al „Simțurilor primare".

Capitolul 1. 1942–1948
Simțurile primare

Inversarea lor și lentoarea supărătoare a apariției simțului de prevedere – sau a instinctului avertizor.

Din acte și din povestirile alor mei, am venit pe lume – după ce România intrase, de 15 luni deja și cu îndrituire, în război – la o plăcută clinică privată din zona Foișorului de Foc, într-o zi însorită de Duminică, în acel an 1942, ora prânzului și a Berlinului, 13.30. Ca în poveștile frumoase, tata se numea ION și mama MARIA. Puțin cam grăbit – așa am rămas! – dornic să dau piept cu viața – cam nărod, nu credeți? –, mi-am luat cam din scurt mama și a fost nevoie de oarece ajutor priceput din partea chirurgului-mamoș.

Ursitoarele au vrut să nu fiu doar iute de picior, ci și lipsit de primul simț ne-primar, bunul-simț, absență stupid aplaudată de martorii apariției mele! Ei bine, lipsind bunul-simț la primul apel, i-am asurzit pe toți cei din asistență cu zbieretele mele revoltate. De fapt, nu știu dacă un boț de 2,8 kg ar fi fost în stare să zbiere, să-i asurzească pe alții, dar așa am hotărât să relatez. Circumstanțele atenuante ar aduce în discuție dacă aș fi avut altceva mai bun de făcut decât să urlu împotriva a ceea ce clarvăzători sau numerologi ar fi putut prevesti că se va întâmpla în etapa următoare. Și ar fi fost să fie poate diferit, dacă absența primului simț inconștient și ne-primar, bunul-simț, nu ar fi dat din coate să refacă terenul și să mă încurce definitiv în derularea istorică a faptelor. Singura certitudine a fost, dintr-un început, proverbiala și înțeleapta mea mamă care a ales să mă deturneze către... sine. Descoperirea ei – a lui, a... sânului – am făcut-o cu poftă, cu mândrie posesivă, cu un pre-existent instinct că

mai bine este să sug laptele ei, decât să fac scandal, instinct pe care l-am reprimat repede, pe măsură ce, pe nesimțite și necunoscute, el trezea auzul, văzul, tactilul și gustul. De-abia stârnite, au dispărut și ele, lăsând loc unui somn odihnitor și meritat după atâta efort, un efort de opt luni și 15 zile! Zodia era însă definită drept cea a lui „se părea că", după care voi jindui fără încetare până astăzi, fără să o mai pot recompune ca atunci. Până la concluziile ulterioare, se pare că alături de buna mea mamă și însoțiți de emoția enormă a unui terț – tata – care ne sorbea din ochi și mângâieri, ne-am reunit într-un spațiu al luminii și al tihnei, căminul nostru. Mult mai apoi voi constata amploarea acestui cămin, a părților lui moi – brațele părinților și pernele pătuțului de copil –, dar plin de ulterioare elemente multiple și necunoscute și inevitabil contondente: uși, podele, mobile etc.

Botezul se va oficia la adăpost de un București ce începuse să trăiască alarmat de veștile frontului, la țară, în Teleorman, comuna Frăsinet, la conacul lui Iacob Noica și al surorii mamei mele, Netta-Ana Maria Burileanu-Noica, nași prin procură fiindu-mi Ambasadorul Spaniei la București și sora mamei. Locul, nu prea îndepărtat de capitală, juca încă rolul de provincie ferită, iar nașii mei adevărați se aflau departe de țară, spre norocul lor ulterior, într-un soi de exil forțat.

Pentru mine, toate aceste povestiri aveau prea repede să țină loc de basme, basme cu un cocoș ce se va ține de cuvânt și va fi – dacă nu cumva fusese deja – roșu, dar roșu ca pârjolul!

Dar spațiile reale, cele resimțite, erau, încă, pentru mine, cu toată dublarea numelui – Radu Mihai –, nu foarte extinse, la dimensiunea ocrotitoare a brațelor mamei, tatei și a câtorva membri ai familiei, la care avea să se adauge, pentru puțini ani, o bonă care-mi zâmbea doar mie – profesional, oare? – elvețiancă. Ea va fi răspunzătoare pentru maltratarea auzului meu cu un fel de germană, berndeutsch! Biata tânără venise să-și adune bani într-o țară bogată, fugind de sărăcia casei ei de lângă Berna! Așa începea să se scrie istoria. Va fi destul de repede, invers!

Deocamdată era bine. Voi fi sărbătorit tot acolo, la conac, pentru împlinirea a doi ani, în nepermisa mea lipsă de aducere aminte, totală. Păi… era 20 septembrie 1944 și, la câteva zile – nu știu câte –, un nea Ion ce mi-a rămas drag până când a plecat la Dumnezeu, prin 1999, m-a luat în primire, bine înfășurat într-un pled, și a fugit cu mine pe brațe, în pădure. Atunci mi s-a declanșat definitiv, conștient, simțul olfactiv, mult prea ocrotit înainte. Nea Ion, argatul de încredere și mai tânăr decât tata și unchiul Bebe (Iacob), avea mirosul lui – de om curat, dar fără dichisuri –, pădurea, unde încă nu fusesem (era la un km de curtea și acareturile conacului), mirosurile ei multe, și foșnetele… de ele nu mai știu! După ceva timp, eu adormisem la loc, nea Ion s-a întors încet și inexplicabil spre casă. Cred că atâta a așteptat… un vuiet mare și un neclar urlet, să ne încalece, să vină peste mine și spațiul meu cu zgomote neplăcute și mai ales, mai ales, înainte de altceva, cu un miros foarte puternic ce a cuprins totul și m-a făcut să nu-l uit niciodată. Cu alte cuvinte, prima mea amintire durabilă este olfactivă. Nu de la parfumul mamei, nu de la bucătăria cu mirosuri îmbietoare a lui Madam Hedviga (îi va veni rândul peste un an!), nu, ci, pornind de la o ocrotire nouă, neașteptată, la o arătare înfiorătoare, însoțită de alte arătări înfiorătoare, care m-au smuls și, urlând mult mai urât decât bona Christa, m-au îngrețoșat definitiv, pe viață, de duhoarea lor de băutură! Nu știam de unde venea ea atunci și de ce, dar nu am uitat de oroarea ei nici măcar în perioada mea de fudulie bețivană de care nu scapă în general băieții pe la 17-18 ani, cum nu scăpau, pe vremuri, nici de fumat! Atât de persistenta amintire (și la o vârstă de prim început a memoriei mele imperfect conștiente, câtă mi-a lăsat uzbecul acela) a creat în mine o veșnică repulsie față de tot ce reprezenta el și hoarda despre care voi afla, peste ani, că l-a amenințat pe tata și pe ceilalți din casă cu puștile, căutând aur și bani și băutură, în timp ce „omul meu" ținea la tâmpla singurului copil din grup (mă zgârcisem de spaimă și nu aveam putere nici să plâng) un obiect unsuros și rece. Un pistol! Mirosul, și nu alte cele, mi-a declanșat memoria! Infect, dar declanșator. Amănuntele mi-au fost relatate cu mare întârziere, ca să le pot așeza în ordine și, mai ales, să mi le explic laolaltă cu celelalte amintiri ce se vor îmbulzi în sufletul și în mintea mea, ușor anapoda, cum era să fie și istoria!

De atunci încolo nu voi mai uita nimic, nici cum se chinuiau cei din casă și din curte să salveze caii, nici cum au fost uciși doi dulăi de pază de la grajduri – care nu apucaseră să-mi devină prieteni – și nici cum, după dispariția hoardei, a ieșit de sub pătul, ogarul de vânătoare, acea mult prețuită ființă, primul cel mai apropiat tovarăș al meu de joacă. Cel care, peste vreo trei ani și ceva, într-o altă zi nefastă, se va ascunde sub același pătul ca să moară, așa cum voi începe să aflu și să văd la multe ființe dragi mie, dar care nu mai aveau unde și cum să se ascundă pentru a trece pragul vieții cu demnitate și fără să mă sperie pe mine, centrul atenției lor!

La câteva zile după tragedia putorii pestilențiale (cum altfel s-o denumesc!), un nechezat tragic a sculat din somn toată suflarea rămasă la conac. Era superbul armăsar pur sânge al unchiului meu, care reușise să scape din raptul sovietic și numai Dumnezeu știe cu ce eforturi și cu ce voință se întorsese unde-i fusese lui drag. Avea și el să moară la câteva luni, tratamentul dovedindu-se neputincios

față de rănile și suferințele provocate de hoarda adusă de ororile războiului în stadiul ultim al barbariei. Eu eram deja în Bucureștii sfârșitului de iarnă, în luna martie 1945, și am plâns cu sughițuri la aflarea veștii. Nu înțelegeam încă de ce Dumnezeu mă lipsește de tot ce iubesc. Aveam să aflu!!!

Nu știu alții cum își vor fi distribuit și declanșat simțurile primare, rămâne să cred până azi că simțul olfactiv îmi fusese destinat doar mie ca debut în lumea simțurilor.

Cu mult timp înainte de a ști cum arată și cum funcționează o mină antipersonală, îmi închipuiam simțurile ghemotoc, cu un soi de fitil ce declanșează totul, explodând la mirosuri pestilențiale!

Chinuitoare întrebările ce frământau de timpuriu o gâgâlice de doi ani, de trei ani, de patru ani. De ce așa și nu altfel? De ce m-a părăsit Christa, în 1946, când cădeau frunzele? Începusem să țin la ea. Peste 50 de ani, descoperindu-i urma cu ajutorul lui Tudor Mărăscu – avusese și el o bonă din aceeași mică așezare elvețiană – am aflat că ea își pierduse tatăl și, fiind vârstnica din familie, fusese nevoită să-i îngrijească pe cei mai mici și revenise în țara ei săracă atunci și bogată când am cunoscut-o eu, peste mulți ani. Pe ea, însă, nu am mai aflat-o! Între timp, știam suficient de multe pentru a-mi da singur o explicație a schimbărilor.

Deocamdată însă, până spre cinci ani, se instalase în mine o asemenea frenezie a descoperirilor și un noian de griji mărunte de țânc care vrea să știe tot: de ce cresc copacii pe marginea drumului, de ce mașina tatei – un Opel Kadet – e mai mică decât mașina unchiului Bebe – un Buick –, de ce spațiul de plimbare cu tricicleta din casa noastră din București e mai aglomerat cu tot felul de obiecte care mă încurcă, decât deluțorul ce cobora dinspre ateliere și alte acareturi din spatele conacului de la Frăsinet, de ce se ceartă tata cu unchiul Bebe și deloc mama cu tanti Netta, de ce e urâcioasă cu mine Madlu Cihovski când trece pe la Frăsinet (băiețoasă și voluntară, Madlu, fiica unei cunoscute sculptorițe, prietena Nettei, nu era încă idealul meu de fetiță; ea simțea asta și se răzbuna pe mine, smotocindu-mă bine! Astăzi, când ne întâlnim, se amuză rememorând spaimele mele!), de ce nu sunt lăsat să conduc singur tractorul când se întoarce de la câmp și de ce era spălat bine când intra în curte, înainte de a fi dus în garajul lui, de ce batoza de porumb nu seamănă cu treierătoarea de grâu, de ce avem atâtea tablouri pe pereți la București și de ce mama mă duce la plimbare de mână, pe Calea Victoriei? Și de ce sunt soldații călare îmbrăcați frumos în curtea aceea mare din fața unei case mult mai mari decât casa noastră, de ce lumea de pe strada mare din oraș nu seamănă deloc cu sătenii din Frăsinet, de ce pe strada noastră cu nume ca de joacă, Săgeții, nu miroase a fân proaspăt cosit

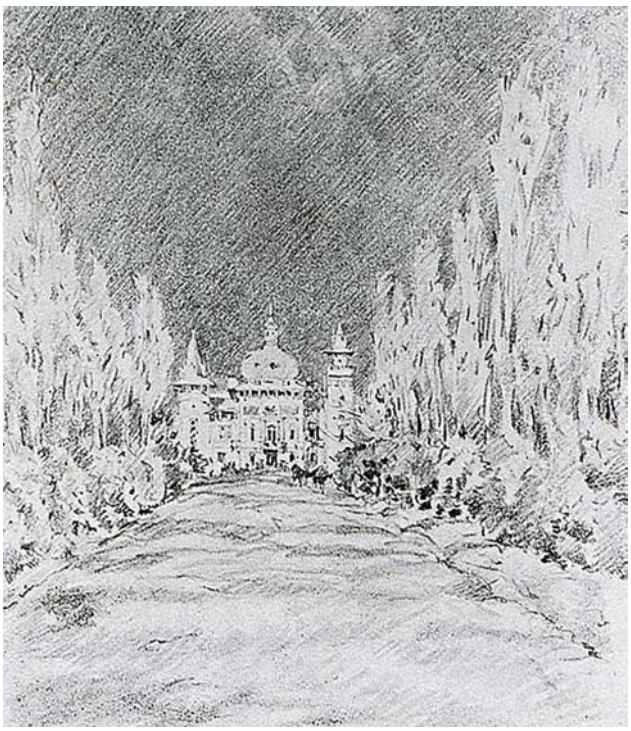

și de ce caii trag împopoțonați de o caleașcă mare și înceată, iar a noastră de la țară e mică și foarte iute, de ce tramvaiul nu ne poate duce de la o locuință la alta, de ce nu cresc mai repede să pot face și eu ce face tata sau unchiul și de ce am două mătuși care îmi devin nesuferite pentru că mă pupă prea mult? etc. etc.

Un singur simț plăcut se adăugase, simțul ocrotirii, care se difuza între ai mei și trecea acum și la nea Ion. Un altul, neplăcut, al pericolului, părea să se atenueze. La simțul inițial olfactiv și neplăcut, spăimos, se adăugau simțurile amirosirii plăcute, îmbietoare. Mă strecuram în dormitorul părinților pentru a încerca să deschid un sertăroi, îmi era greu, pe vârful picioarelor și opintindu-mă, reușeam apoi să mă bucur de mirosurile subtile din sticluțele cu parfum ale mamei – Chanel – și ale tatei – Guerlain. Iar atunci când o vizitatoare sau domnul ce o însoțea se apropiau de mine și nu le agream parfumurile, mă retrăgeam îmbufnat în fustele mamei. Așa cum am amintit deja, și în casa noastră, și la conac, atracția numărul unu consta în atât de diferitele și îmbietoarele mirosuri ce răzbăteau de sub ușa bucătăriei. La Frăsinet, grăsana cu bonetă și mereu zâmbitoare, Madam Hedviga, parcă mă simțea că mă apropii dinspre curte și-mi ieșea în întâmpinare cu un pateiaș. Am rămas prizonier gustului de foietaj pufos, dar rareori îl mai regăsesc până și la Viena sau Paris. Madam Hedviga a fost nevoită mai apoi să-i părăsească pe Noicii expropriați și a dispărut fără urmă pentru mine, cel care o regretă și azi.

Dar mirosurile unui anume fel de a se bucătări, stârnit cu talent și dragoste, m-au alintat în vremurile cele mai grele. Toate surorile Burileanu și, mai târziu, cea de a doua soție a mea și mama ei (amândoi socrii m-au iubit, iar eu le-am întors, sper, sentimentul. Am repetat și eu bancuri cu soacre/socri, dar tot timpul mi-am cerut iertare în gând, socrilor mei, Puica și Horia Petrescu!) au depășit cele mai înalte standarde de gust, miros și aspect al bucatelor, unele dintre ele reinventate în perioade de lipsuri de tot felul.

Mijește deja în mine simțul camaraderiei pentru cei care-mi însoțesc acum (atunci!) joaca, Fredy sau, grav, Ferdinand – ogarul, mânzul Lucky (l-am primit cadou în primăvara anului 1946, an ce se va încheia prost pentru mine și ai mei!) sau băiețoasa Madlu. La ei am ținut cel mai mult și sper ca Madlu să nu se supere că am pus-o în rând cu animale dragi primei mele copilării. Știu că și ea a iubit și iubește în continuare prietenii necondiționați ai omului!

Ce era neclar până pe la patru ani completează încet simțul camaraderesc cu un simț al diferenței. Noțiunile de băiat/fetiță încep vag să se distingă.

Apar, la început, indistincte și încrucișate: simțul proprietății, simțul frumosului, simțul familiei și al apartenenței, simțul acuzat al marilor mistere: Sfintele Paști-Învierea, Nașterea Domnului-Crăciunul, al împărtășaniei și cel al spovedaniei, simțul ierarhiei.

Mergând domol cu mașina, o înghesuiam pe mama cu întrebări. Al cui e conacul de la Frăsinet? Așa am aflat că era al lui Iacob zis Bebe, că-l primise de la tatăl său și-l transformase – după gustul mai gospodăros al caselor de la țară din anii ’30 din Franța, Italia și Austria – cu alte comodități decât cele moștenite. Cula ce te întâmpina la intrare era străveche, fiind singura culă de avertizare, mai mult decât de apărare, din sudul țării și a fost bine descrisă de prieteni excepționali, Radu și Sarmiza Cretzeanu – neam vechi de boieri români și autori ai primului album dedicat culelor românești. După aleea frumoasă de intrare, lăsând în dreapta cula, urcai un delușor pentru a junge la grajduri, ateliere și garaje, iar în stânga admirai o superbă grădină cu flori și pomi roditori și umbră, mergând către terasa mare a casei.

Dar revin la acea proprietate. Așa cum ei – Bebe și Netta – îi înlocuiseră, la botezul meu, alături de diplomații spanioli, pe nașii mei reali, Radu și Jana, gestul lor mai ascundea ceva. Ei nu aveau copii, iar iubirea frățească în neamul a ceea ce numesc eu Burilenii mei era ne-comună și se impunea tuturor celor din jur. Eram destinat a fi unic moștenitor. Cu un simț foarte acut al proprietății, Iacob Noica fusese de acord din două motive (sigur că nu din răspunsurile mele la patru ani și jumătate aveam eu să aflu atâtea!). O adora pe frumoasa lui Burileancă, iar bunicul și tatăl lui făcuseră, prin testament, parte clară fiecăruia. Și Iacob era bun familist, dar dacă avea un sentiment mai aparte pentru vreo soră sau frate sau văr primar, acela avea să fie Constantin-Dinu Noica și se va vădi, din nefericire, că acel sentiment împărtășit nu le va hărăzi un viitor tocmai vesel. Așa că Iacob îl numise pe tata, până la majoratul meu, administrator al moșiei de la Frăsinet și de aici sfadele dintre ei, sfade desigur frățești și colegiale (fuseseră colegi de clasă la Liceul „Lazăr”).

Dragostea pentru natură, pentru mirosul grădinilor, pentru întinderea fără de sfârșit, dar plină de surprize a câmpiei, a pădurii ce apăra câmpia și susurul de apă, a colindării cu merinde pentru sătenii aflați în soldă la muncile sezonului, față de uruitul morii pe care foarte priceputul meu unchi și-o anexase, cât și talentul tatei pentru flori, pomi și copaci făceau ca locurile acelea să mi se pară mirifice. Unde mai pui că pivnițele – cea de vinuri și ascunzișurile de sipete ce mi se păreau misterioase, aflate în culă –, cula în sine, cu foișorul ei de unde vedeam zările, dar care nu servise deloc pentru fuga din calea invaziei sovietice, se adăugau. Aveam să moștenesc moșia și avea să-mi fie furată apoi samavolnic, o jumătate din ea, de fapt din ceea ce s-a redat – o șesime doar –, în favoarea unor rubedenii hrăpărețe și ajutate de personaje ale puterii locale, personaje care vor evolua mai apoi către puterea întregului stat și, nu o ascund, și înlesnită de nepriceperea mea la sforării și sforari, ce poate m-ar fi ajutat. Înșelat sistematic și în partea ce-mi rămăsese, am vândut-o. Întristat. După Frăsinet, am continuat experiențele și pe tărâmurile oltenești ale Burilenilor, și în București. Nu doar am vândut prost, ci am dăruit în neștire unora ce ne erau sincer recunoscători pentru binefaceri trecute, cum și noi lor, pentru gesturi de neuitat din perioadele ce vor urma și pe care atunci, la vârsta primului capitol, nici nu le bănuia cineva în toată grozăvia lor.

Anul ’46, spre finalul lui, va fi primul duș înghețat care ne va stropi cu violența unei tulumbe de jandarmi adevărați, occidentali. Nici astăzi nu pot să știu detaliile tenebroase. Ce știu este că în casa din strada Săgeții începuse fierbere mare, că tata, cu ajutoarele lui de la cabinetul său de avocatură, mutat în timpul războiului în fostul atelier de sculptură al unei mătuși plecate și ea din țară, care se găsea în curtea casei, împacheta de zor tablouri și alte obiecte de artă, iar mama, cu două jupânese harnice, încărca în cufere mari vesela și obiectele de uz casnic. Totul a fost încărcat de câțiva soldați trimiși de fratele mamei, Colonelul Corneliu Burileanu, la acea vreme nu doar profesor la Academia Militară, ci și director general al Manutanței în ministerul ce se mai chema, cred, de Război. Primise, cum mi s-a explicat, și

decizia de colonel cu stea, ceea ce însemna în epocă anunțul formal că, în scurt timp, va deveni General de brigadă. Mama mi-a povestit mai târziu, ștergând de praf ceva resturi din superbele servicii de masă Rosenthal sau Villeroy-Boch, că nefericiții soldați au scăpat din mână două dintre cufere, pe scările de la hochparter înspre ieșirea din casă și ce vedeam eu era ce scăpase cu viață. Noi înșine scăpaserăm cu viață, cum voi afla. Ce se întâmplase? Un binevoitor adevărat îl avertizase pe fratele mamei că armata sovietică de ocupație (trebuia să mi se repete insistent că voi fi obligat să o numesc „eliberatoare"!) pusese ochii pe casă și că era și o confuzie în capul lor, între părinții mei și adevărații proprietari. Nu, noi doar ocupaserăm în 1941 casa, tata închiriind-o pe a lui din Parcul Filipescu, pentru a o salva de rechiziționarea de către guvernul Antonescu, timp în care proprietarii (Radu Ghenea și sora mamei, Jana Burileanu) aleseseră să rămână în Spania după încetarea misiunii diplomatice a lui Radu, cel mai bun prieten și coleg de studii de drept și economie politică la București și Geneva al tatălui meu. Alte amănunte, la vremea lor.

Tata primise și el ceva informații din lumea avocaților, vânduse ce se putea – nimeni nu va crede, se cumpărau case și lucruri de valoare sigure – și făcuse rost de o sumă de „napoleoni" ce urma să ne însoțească la o plecare spre Geneva și apoi la Evian, către o casă moștenită de la bunicul mamei. Din confuzie, din hrăpăreală, din denunțuri, tata a fost ridicat de ruși hodoronc-tronc și în irespectul pactului de pace și neagresiune și colaborare militară, aurul și alte obiecte ce nu apucaseră să fie mutate la o vilă a fratelui mamei lângă Săftica, apărată de ostași români, au dispărut fără urmă luând căi necunoscute. Nu am ajuns să ne suim, cum au făcut-o alții mai perspicace, în cursele Clinceni–Geneva puse la cale de oameni isteți care au făcut avere din asta, poate, dar au fost de folos celor mai prevăzători care și-au petrecut viața departe de binefacerile comuniste.

Și iată cum mi se acutizează simțul neclar al pericolului și, bizar, nu apare instinctul de prevedere nici la mine. O fi moștenire de familie și/sau de ce oare nu sunt legate între ele, nu-mi explic nici astăzi.

Sigur, după două săptămâni, tata va reapărea, adus de o mașină militară, la Săftica, încercând să zâmbească, dar tras la față și neras, iar din acel moment epoca peregrinărilor, sezonul mutărilor și al pierderilor sau al spolierilor, s-a deschis.

Deocamdată, grija tuturor ca eu să fiu ferit de amploarea tragică a ceea ce ei începuseră cu întârziere să înțeleagă ne va purta aparent cu zâmbete și veselii forțate înspre conacul de la Frăsinet, apoi înspre micul conac al surorii mai vârstnice a mamei, tanti Gica-Angela Marineanu, și al boiernașului de pe Jiu, Marin Marineanu în comuna Padea – alt rai al plantelor și animalelor într-o gospodărie cu o curte de un hectar în care găseai de toate, de la nuci la pere, de la vaci Holstein la găini, curci, cai și căței, într-o ordine și gradație desăvârșite, la mobilierul vienez din casă, pe care-l voi descoperi mai târziu și în casa bunicilor Boroianu. Acolo, în absența alor mei – care se întorseseră, nu știu de ce, la București – am făcut și prima mea năzbâtie, am căzut într-o groapă mare de var ce, noroc chior, fusese stins cu o seară înainte. Tot acolo, la început de toamnă 1947, am mers înainte de vreme – și după ce un domn și o doamnă (învățătorii) mă puseseră la încercare dacă știu să țin creionul în mână, iar eu le-o luasem înainte desenându-le (cred că acesta e termenul adevărat) toate literele alfabetului și le cântasem *Trăiască regele* și rostisem cu evlavie *Tatăl nostru* – la școală. Comuna Padea nu avea grădiniță, iar clasa 0 nu se inventase. Așa că, fără înmatriculare, am început – mai bine spus ar fi că „am asistat" la – cursurile primei clase primare, la care voi reveni în 1949, cred. Din farmecul acelei clase m-a răpit tata, în ultimul drum cu Opelul lui Kadet, și m-a dus în casa din Negustori 17 a părinților lui. Sau altundeva. Voi rememora eu în capitolul următor succesiunea faptelor, sper!

Capitol din volumul în pregătire
Continuare în numărul viitor al revistei

„Suntem hărăziți, aparent noi toți, oamenii, cu simțuri – în număr nelimitat –, la care, din timp în timp, ne trezim că viața ne adaugă unele noi sau ne tocește iremediabil din cele vechi. Atunci ne bucurăm, câtă vreme simțurile primare ne rămân integre. Paradoxal, instinctele îmi par a face drumul invers. Cu vârsta, ele se ascut."

Eseu

O PRIVIRE ASUPRA POEZIEI ȘI PROZEI ROMÂNEȘTI ACTUALE

Ani Bradea
Poetă, prozatoare, ziaristă

Un titlu mai potrivit ar fi, poate, *O repede privire asupra literaturii românești actuale*, tema fiind de o vastitate greu de cuprins într-o expunere în care ar trebui să reușesc să captez atenția unui auditoriu pentru un timp relativ scurt. Raportându-mă strict la titlu, ideal ar fi fost să-mi bazez expunerea pe un studiu voluminos și cuprinzător a tot ceea ce înseamnă fenomen literar astăzi în România, fenomen care nu se poate manifesta și, practic, nu poate exista dislocat din ceea ce numim literatură română în general, adică fără o raportare la ceea ce precede actualitatea. Din păcate, nu există în momentul de față, o istorie a literaturii române de după 1990. Vorbim de o muncă de Sisif aici, și-apoi este destul de greu, dacă nu imposibil, de urmărit toată plaja editorială și publicistică, toată explozia de literatură aruncată, nu pe piață, pentru că se vinde extrem de puțină carte azi în România, în spațiul public, aș spune mai bine, incluzând aici cartea pe hârtie, promovată, în cele mai multe cazuri, din om în om, adică de la scriitor către alți scriitori, cu prilejul diferitelor evenimente, gen lansări de carte, și enorma producție virtuală. Grație acesteia din urmă suntem acum, pe glob, o populație formată, eminamente, din scriitori. Dar nu aceasta este, totuși, ținta analizei mele.

Ceea ce îmi propun aici este, așa cum spun chiar în titlu, să arunc o privire. Iar o privire nu poate fi decât subiectivă. Atâta timp cât ea vine dinspre un „ochi", aparține deci cuiva anume. Cuiva care nu este critic. Aș spune despre mine că sunt comentator literar, „obișnuință" care se desprinde firesc dintr-o alta, mult mai veche și mult mai pătimașă: cititul. Sunt un cititor pasionat căruia-i place să comenteze ceea ce citește. Fac acest lucru cel mai adesea în scris, publicând în recenzii, care poartă spre cititorii revistelor unde ele apar, părerile mele despre cărțile citite, despre cărțile care-mi plac, de cele mai multe ori despre noile apariții editoriale. Sunt, așadar, cât se poate de subiectivă și în alegerile pe care le fac. Adăugând acestui lucru faptul că eu scriu poezie și sunt extrem de interesată de contextul în care mă manifest ca poet, în țara mea, se poate contura o direcție spre care se îndreaptă „privirea" mea analitică.

S-a obișnuit, de-a lungul istoriei literaturii, ca autorii, fie ei poeți sau scriitori în general, să fie încadrați în perioade sau curente, în funcție de momentul la care s-au manifestat pe scena editorială. Mai ales în poezie auzim mereu de optzeciști, nouăzeciști, post-postmoderniști sau cum se vor mai fi numind ei după 2000 încoace. Sigur, critica trebuie să găsească repere, cadre în care să cuprindă producțiile literare, existând, fără discuție, în creațiile scriitorilor, elemente comune specifice fiecărei perioade. Până la un anumit punct pot fi de acord cu asta, dar, raportându-ne la poezia momentului, spre exemplu (pentru că da, există o poezie a momentului, o literatură a momentului), consider că a judeca poezia după tiparele la modă, după valorile (sau non-valorile!) care o guvernează în zilele noastre, este nu doar greșit, cât, mai ales, grav. Și spun grav pentru că, din punctul meu de vedere, poezia a ajuns în impas (și asta e valabil și pe la alții, nu doar la noi, în România, cu diferența că alții și-au dat seama deja!). Cărările sunt bătătorite în poezie, ca și în alte domenii, al artei plastice, de pildă. S-a cam spus totul, nu mai poți șoca, deși, iarăși părerea mea, nu acesta ar trebui să fie rostul poeziei. În poezia de „succes" a zilelor noastre, în anumite grupări poetice la modă, trivialul domină creația poeților, uitându-se, de fapt, că nici aici nu e nimic nou sub soare, că alți înaintași (vezi cazul Geo Bogza) au experimentat „zona" cu multă vreme în urmă, și cu mai mult talent, aș adăuga eu. În momentul de față, poezia românească e împărțită în găști (un cuvânt poate prea dur, dar cât se poate de real pentru a defini

De la stânga la dreapta: Mircea Arman, manager revista „Tribuna”;
Ani Bradea; Mircea Bartan, poet din S.U.A.; preot Dumitru Ichim, poet, Canada.

corect grupările în care se manifestă poeții) și reflectă direcția pe care aceste „entități” o dictează. Dacă în trecut, datorită contextului istoric, poeții s-au afirmat întâi ca generație, înainte de a se afirma ca individualități creatoare puternice, acum generațiile s-au transformat în găști. Înregimentarea aceasta aduce, trebuie să recunosc, și anumite avantaje autorilor. În primul rând e vorba despre solidaritate. Șefii acestor grupări, care sunt de asemenea poeți, organizează pentru membri lansări ale cărților, recitaluri de poezie, festivaluri, tabere, concursuri de creație, sprijin pentru publicarea volumelor etc. De regulă, aceste grupări se adună în jurul unor mici edituri, unde se publică tot soiul de antologii, volume colective sau individuale, desigur, doar pentru cei care fac parte din grupare, autori care sunt răsplătiți apoi cu tot felul de premii, inventate în funcție de cerințe și necesități. Cât este comercial aici, interes material privat, și cât este vorba despre promovarea actului cultural, se poate discuta la nesfârșit și, cred eu, în defavoarea autorilor implicați. Din păcate, în România, astăzi, revistele literare, câte mai sunt, sau cele culturale, mult mai rare, sunt prea puțin interesate, spre deloc, de promovarea autorilor tineri sau mai puțin tineri dar neafirmați, spiritul de gașcă închisă funcționând la cote înalte și aici, sau mai ales aici. În aceste condiții, autorilor le este tot mai greu să evite afilierea la grupările care-i înghit, ca o masă amorfă în care se amestecă talent și balast, deopotrivă. Și trebuie să fim sinceri, să recunoaștem că se publică extrem de mult balast în România zilelor noastre. Printre motive s-ar putea număra și lipsa criticii. Consider că ea s-a pervertit chiar într-o măsură mai mare decât poezia. O mână de critici cunoscuți încă înainte de 1989, care și-au pierdut autoritatea, fiind depășiți de evoluția fenomenului literar, o altă categorie de critici noi, apăruți peste noapte, categorie care scrie pentru a elogia doar producțiile momentului, și o pătură subțire, care scrie cu obiectivitate, dar pe care nu o cunoaște nimeni – cam aceasta e critica literară românească astăzi. Relativismul postmodernist a dus la dispariția scărilor de valori, ceea ce pentru o literatură tânără, cum este literatura română, are efecte catastrofale. În acest context, e aproape imposibil ca talentele veritabile să fie descoperite și promovate pe criteriul exclusiv al talentului și valorii. Dacă adăugăm și „sprijinul” editurilor, extrem de numeroase și ele, dar unele lipsite de orice selecție, simple afaceri interesate, ca orice societăți comerciale, doar de

câștig, nu ar trebui să ne mire faptul că se publică atât de mult în zilele noastre. Mai ales poezie! Consider că niciodată nu a fost mai valabilă sintagma conform căreia „tot românul s-a născut poet". Și dacă pe editori îi înțeleg, totul, în cazul lor, se reduce la bani, nu același lucru pot spune despre poeți. M-am întrebat mereu „ce-i mână-n luptă", atâta timp cât nu se câștigă nimic din lupta asta, nici bani, nici glorie, nici alte avantaje. Dacă nu prea se vinde carte în România, în general, cu siguranță cartea de poezie se vinde cel mai prost. Sunt convinsă că fiecare găsește pentru sine un răspuns, o motivație pentru care scrie, pentru care dorește să publice, dar în lipsa unei serioase și obiective selecții, mai ales obiective, fiecare va continua să creadă că ceea ce scrie el este poezie veritabilă. Din păcate, în destul de multe cazuri, nu prea este. Iar acest eșec se datorează, într-o mare măsură, faptului că poeții zilelor noastre nu mai citesc. Nu doar poezie de calitate, în general nu citesc! Cum să scrii poezie dacă nu înțelegi ce e poezia, dacă nu-i înțelegi rostul? Iar pentru toate acestea este obligatoriu să-i fi citit pe cei care au scris înainte de tine și care s-au validat prin cea mai dură probă, cea a timpului. L-am auzit nu de mult pe un poet, la o manifestare culturală unde ne-am întâlnit, spunând: „Nu mai citesc nimic, am citit destul până acum". M-a întristat afirmația, făcută de un autor relativ cunoscut în poezia românească de astăzi. Sigur, vor spune, probabil, unii confrați ai mei, poeți, că poezia trebuie să reflecte vremurile în care trăiește cel care scrie. Da, sunt de acord cu asta, dar cred că pentru a avea o viziune asupra lumii în care trăiești și pentru a fi în stare să o îmbogățești pe cea viitoare cu propriile tale păreri și judecăți, trebuie să ai o cultură sănătoasă, solidă, o cultură care nu se dobândește altfel decât prin citit. Într-un volum de critică, semnat de poetul și criticul spaniol Dámaso Alonso, apărut în anii '70, la Editura Univers, în prefață, Sorin Mărculescu nota: *„Obiectul poemului nu poate fi expresia realității imediate și superficiale, ci a realității iluminate de claritatea plină de fervoare a Poeziei: realitate profundă, ascunsă îndeobște în viață, neintuibilă decât prin intermediul facultății poetice și inexprimabilă."* Judecată la fel de valabilă și astăzi, în opinia mea, așa cum valabilă va fi oricând, în orice societate, atât timp cât se va mai scrie poezie în lume. Pentru că poezia există sau nu! Restul: curente, mode, perioade, stiluri – nu valorează nimic în lipsa autenticității.

Dincolo de categoria poeților și prozatorilor care se străduiesc să se facă remarcați, în marea aglomerare editorială a zilelor noastre, există o clasă privilegiată, a clasicilor în viață, aș putea să-i numesc, cei care au confirmat prin cărțile lor de succes înainte de 1989. Aceștia însă nu întrețin nicio relație cu literatura tânără de la noi. Am în minte un important prozator român, care, într-un interviu recent, a declarat că

nu vede niciun nume care să spună ceva în proza românească de astăzi, dar recunoaște, în același timp, că nu citește nimic din ceea ce se scrie acum. Păi, în acest caz, nu înțeleg cum ar putea ști respectabilul prozator dacă în urma domniei sale mai e cineva pe drum.

O șansă trebuie să fie dată literaturii românești contemporane, dar este imperios necesar să fim lucizi, să evaluăm corect lucrurile. Și pentru a fi pe deplin obiectivi, trebuie să recunoaștem că se scrie nu doar foarte mult în România azi, dar și că o bună parte din ceea ce se scrie și se publică este literatură de calitate. Multe cărți românești au ajuns să fie promovate și citite în străinătate, grație numeroaselor traduceri în cele mai importante limbi de circulație internațională. Cred că niciodată, în nicio perioadă, nu s-a tradus mai multă literatură română decât se traduce acum. Iar prioritatea revistelor literare tocmai aceasta ar trebui să fie: să descopere valoarea și să o promoveze. La sfârșitul anului 2017 am făcut parte, alături de colegii mei redactori de la „Tribuna", din juriul pentru aprecierea textelor înscrise la concursul nostru anual, și național, de proză „Ioan Slavici". Am citit cu mare atenție fiecare text trimis la concurs, fără să știu nimic, la momentul respectiv, despre autori, dincolo de numele cu care aceștia și-au semnat creațiile. Printre aceste nume, am fost surprinsă să recunosc câteva despre care auzisem că au deja mai multe cărți publicate. Pe care eu nu le citisem, dar cu toate acestea, nu cei cu experiență s-au dovedit a fi și cei mai buni. Am ales, împreună cu colegii mei, pentru premiere câțiva tineri scriitori, majoritatea nedebutați în volum. Și asta s-a întâmplat, în primul rând, pentru că principalul criteriu de notare a fost valoarea textelor, iar în al doilea rând, criteriu la fel de important, descoperirea și publicarea unor nume noi în proza românească. Acesta, consider eu, ar trebui să fie rostul revistelor literare și al revistelor de cultură. În condițiile în care majoritatea revistelor literare de la noi sunt cercuri închise, unde un grup de oameni care publică se susțin pe ei și numai pe ei, nepermițând celor din afară să intre, n-ar

trebui să ne mai mire faptul că literatura adevărată zace în anonimat, pierzându-se în imensa masă a producțiilor literare necunoscute sau promovate în cercuri restrânse. Pe lângă aceste practici mai apare o problemă, esențială, și anume distribuția defectuoasă. Practic, multe reviste literare de la noi nu se găsesc nicăieri!

Concluzionând, consider că scriitorul, dincolo de mode și curente, ar trebui să fie un intelectual de clasă, care să dea societății opere de calitate și răspunsuri la problemele esențiale care marchează această societate. Românii ar putea să importe exemple în aceste sens, să descopere și să promoveze un Vodolazkin, de pildă, scriitor rus contemporan căruia nu-i pasă de modă, care scrie cu forța și talentul înaintașilor săi și se bucură de un succes răsunător. Cărțile sale nu au nimic din schizofrenia textului modern, iar temele sale sunt aceleași dintotdeauna, marile teme ale omenirii care, iată un exemplu grăitor, sunt departe de a se fi epuizat.

Cred, așadar, că este foarte greu de cuprins într-o „privire" sau chiar mai multe, imaginea literaturii române din zilele noastre. Pentru o asemenea reușită, ar trebui avută în vedere, așa cum am spus deja, întreaga producție editorială, dar și ceea ce se publică în revistele literare și culturale. La acest vast tablou s-ar adăuga publicațiile virtuale și, nu în ultimul rând, ar trebui să se țină seama de literatura scrisă de românii expatriați și care tinde să devină un capitol independent.

Experiența exilului este o temă nouă în literatura românească și capătă tot mai multă amploare în ultima perioadă. La o sută de ani de România trebuie să recunoaștem că, și din punct de vedere literar, țara nu se situează doar între granițele trasate în urmă cu un veac. Iar despre producția literară românească din afară, în România știm totuși foarte puțin. Eu recunosc că dincolo de câteva nume din lista mea de facebook, care declară că scriu și că locuiesc în afara țării, nu am alte informații despre ceea ce se scrie și se publică în limba română în străinătate. Sper ca aceasta să fie o bună ocazie pentru a mă apropia mai mult de creațiile literare românești produse la distanțe considerabile față de țară.

Conferință susținută în cadrul evenimentului „Săptămâna internațională de cultură", Hamilton (Canada), 11 iulie 2018

„Relativismul postmodernist a dus la dispariția scărilor de valori, ceea ce pentru o literatură tânără, cum este literatura română, are efecte catastrofale. În acest context, e aproape imposibil ca talentele veritabile să fie descoperite și promovate pe criteriul exclusiv al talentului și valorii. Dacă adăugăm și «sprijinul» editurilor, extrem de numeroase și ele, dar unele lipsite de orice selecție, simple afaceri interesate, ca orice societăți comerciale, doar de câștig, nu ar trebui să ne mire faptul că se publică atât de mult în zilele noastre."

Universalia

INTEGRALA SONETELOR DE LOUISE LABÉ
Prezentare și traducere din limba franceză de Paula Romanescu

Doamna sonetului – Frumoasa Cordieră

...Așa i se mai spunea poetei lyoneze **Louise Labé** a cărei trecere prin lume a început în anul 1524 (an în care se năștea și prea răsfățatul prinț al sonetului **Pierre de Ronsard** – cu rădăcini, s-a spus, de prin „ograda" lui Banu Mărăcine, cum i-a plăcut să creadă protipendadei de stirpe bănească dedulcită la cultura franceză de când cu „ai noștri tineri la Paris învățau la gât cravatei cum se leagă nodul"), ca să se încheie 42 de ani mai târziu, în 1566, numele ei mutându-se în ne-moarte.

Porecla, mai exact supranumele de *cordieră*, i se trăgea de la îndeletnicirea de făcător de frânghii-corzi a tatălui său Pierre Carlin, un negustoraș inimos care a ținut să-i asigure frumoasei și zburdalnicei sale fiice o educație *à l'italienne*, după moda vremii, din care nu puteau lipsi studiul limbilor străine – italiana în primul rând, dar și latina și greaca, fără a neglija artele de tot felul – muzica, dansul, echitația, ba chiar mânuirea armelor, sport rezervat pe atunci în exclusivitate bărbaților.

Fire modernă, independentă, dotată cu o inteligență scăpărătoare, Louise Labé nu-și prea pierdea timpul cu gherghefuri, dantelării și alte îndeletniciri domestice în care excelau frumoasele june – pietre în casa părinților preocupați de găsirea unui pretendent la... mâna lor îndemânatecă și, mai cu seamă, la dota dolofană.

Că li s-or fi aprins călcâiele după ea multor degustători de frumusețe feminină, e lucru foarte de-nțeles. Că îi cam încurca ascuțișul inteligenței ei (căreia nu-i puteau opune tăișul spadei lor de duelgii, drept singurul lor talent, restul ținând de ranguri sociale) pe care o socoteau mai mult blestem decât binecuvântare, n-ar prea trebui să ne mire.

Avea doar șaisprezece ani, spune gura mereu clevetitoare a istoriei literare (și aceasta?!), când și-a pierdut capul după un nobil din suita regală, al cărui nume nu ni s-a păstrat. Era desigur un curtean... curtenitor dintre aceia care nu pricepeau din iubire decât învelișul, poleiala de vorbe ca joc galant, nu și miezul, sâmburele de jar în care se preschimbă sufletul în secunda de eternitate când omul simplu devine zeu.

S-a căsătorit din adolescență (tot moda timpului, bat-o vina!) cu un oarecare Ennemond Perrin, frânghier și el ca tata socru, destul de înstărit, destul de orgolios cât să-i asigure soției lui ținerea unui salon literar în care podoabele ei de spirit să se etaleze cu grație, salon devenit celebru în epocă, frecventat de cele mai alese spirite ale Lyonului.

Putea să nu atragă invidia femeiuștilor cărora zulufii le țineau loc de minte?

Prevăzătoare și conciliantă, poeta avea să le răspundă acestora prin *Sonetul XXIII*, ultimul din întreaga sa zestre literară (un eseu, *Débat de la Folie et de l'Amour*, *Trei Elegii* și *23 de sonete)*, creată între anii 1545–1555: *„Să nu mă condamnați de-a fi iubit,/ Doamnelor, dacă ruguri mii/ Blestem mi-au fost, robii, împărății,/ Dacă în lacrimi timpul mi-am trăit.// N-aș vrea să-mi fie numele hulit/ De voi; încă-mi sunt mult prea vii/ Rănile sufletului. A le înteți/ Nu-i bine. Mai degrabă luați aminte// Că Amor, ca-ntr-un joc ușor, fierbinte/ De Vulcan fără farmecele sfinte/ De-Adonis mândru, numai de-o să vrea,// Mult prea ușor, c-o patimă adâncă/ Mințile să vă fure ar putea./ Vedeți, sunt și triști mai grele încă!"*

Paula Romanescu

Poetă, eseistă, traducătoare
Membră a Uniunii Scriitorilor din România
Fotografie de Vasile Blendea

Gravură de Pierre Woeiriot, 1555, Biblioteca Națională a Franței

Sonetele îi vor asigura poetei celebritatea literară.

Sunt pline de o forță lirică pe care Ronsard nu avea să o atingă tot sonetând el grațios pentru Casandre, Marii și Elene, asemenea unui Orfeu tenor împătimit de liră, care, de teamă să nu încurce numele iubitei de moment, renunță la cuvinte și prinde a fluiera aria *Una furtiva lagrima*, la care mai adaugă și ceva roze, neapărat îmbobocite, cu un îndemn grăbit la cules, un fel de ***carpe diem***, altfel spus *acum ori niciodată*...

Sinceritate, originalitate, simplitate, iată pecețile sub care își înscrie sonetele *Frumoasa Cordieră*. Voce unică în corul poetic al secolului al XVI-lea, ea pare o Édith Piaf dintr-un timp mai familiar nouă, care-și clamează dreptul de a iubi, de a-și mărturisi prin poezie chinul și bucuria dragostei, lăsând să reverbereze prin timp, peste timp, un fel de *„Non, rien de rien/ Non, je ne regrette rien/ Ni le bien qu'on m'a fait/ Ni le mal/ Tout ça m'est bien égale"*. (Nu, asta nu se traduce! Se cuvine să înveți limba franceză pentru a înțelege întreaga încărcătură de sensuri a acestei ziceri simple în care zborul și căderea se confundă, întregindu-se).

Mai avusese orașul Lyon o poetă – **Pernette du Guillet**, dispărută la 25 de ani, a cărei menire pare să fi fost aceea de a-i inspira poetului **Maurice Scève** o nemăsurată iubire, măsurabilă doar în carate de cânt. Ea era *Délie – objet de la plus haute vertu*, Délie, anagramă a cuvântului *L'idée* – idee prin care eternul feminin nu-i decât suferință dătătoare de mari delicii spirituale, suferință pură, iubire-suferință: *„Mi-era atât de dragă că-mi părea că trăiesc/ Prin viața ei, că viața-mi era limanul, vama/ De gând în care visul prindeam să mi-l zidesc;/ Dar ochiul spuse inimii: la seama!/ Cum poate oare până într-atât/ Tăria cu nimicul să se-nfrunte?/ În noi doi flacăra părea să cânte/ Același imn – lumină de-mprumut./ Stins al său foc, al meu cum să mai lupte/ Dacă, pe ea pierzând-o, sunt pierdut!"* (Traducere de Paula Romanescu).

Chiar din anul în care Délie-Pernette și-a încheiat existența pământească, avea să se înalțe cântul *Frumoasei Cordiere*, cânt de ciocârlie beată de azur, la auzul căruia severul Jean Calvin din Geneva lui bisericoasă s-a zburlit a scandal numind-o pe poetă ***plebeia meretrix*** – târfuliță, femeiușcă oarecare.

Și totuși istoria literară nu menționează nici un aspect din viața ei „scandaloasă", păstrând ca pe un giuvaer de preț chiar volumașul de sonete.

Cuvântul *sonet*, de origine provensală, *sonetto* – în italiană, este creația aceea de 14 versuri, ivită prin secolul al XIII-lea și cultivată pe atunci de Petrarca, mai apoi de Ronsard, Du Bellay, Michelangelo, Shakespeare iar, mai spre noi, de Eminescu ori de acel *„doctor fără arginți"* – Vasile Voiculescu, de la care să amintim măcar distihul: *„De nu vei fi cu mine suflarea-mi să te strângă/ Învăț eternitatea cu hohote să plângă..."*

Ce era scandalos în sfâșierea din iubire pe care poeta și-o clama cu sinceritate?

Creația sa, publicată integral în 1555 de editorul Jean de Tournes, avea să bulverseze lumea literară din Franța:

A fi femeie și a scrie (și bine!) poezie era aproape-o insolență, ba chiar o dramă.

A fost nevoie de un decret regal (un fel de *ordonanță de urgență* din vremea noastră năpădită de urgențe) ca poezia să-i fie publicată.

Privilegiu special. Aveau să urmeze curând alte trei ediții ale sonetelor sale.

Succesul de care s-a bucurat a fost enorm.

Louise Labé a rămas singura poetă din secolul al XVI-lea a cărei operă să-i fi fost publicată în timpul vieții.

Aveau de ce să fie scandalizate simandicoasele matroane cu mintea cât un bob de mei, ba chiar și sonetarzii cântăreți

Lyon spre 1570, gravură anonimă aflată în Biblioteca Universitară din Salzburg

ai iubirilor călduțe pentru fel de fel de Sandre și Casandre internaționale, ocupate (îndemnate) foarte să culeagă *„les roses de la vie"* până nu cade frunza și, mai abitir după ce cade… ca într-un ***carpe diem*** bezmetic.

Puțin îi păsa poetei noastre de rozele dintâi, de floricele și bagatele de stil când invoca dulcele somn de noapte fermecată: *„…Odihnă zămislită din plăcere,/ Vino în visele-mi de noapte bună// Iar dacă bietu-mi suflet niciodată/ Nu va putea să-și afle mângâiere/ În adevăr, s-o afle în minciună." (Sonetul VIII)*.

Sinonimă cu bucuria și amarul iubirii, poezia Louisei Labé nu uzează, nici nu abuzează de simboluri. Este strigăt, și lacrimă, și chiot, luciditate și curaj, înfrângere (ne)acceptată:

„Învii și mor, pârjol sunt, vifor sec,/ Sunt jar nestins; de ger cutremurată,/ Viața mi-e și balsam și blestem totodată/ Și, mari tristeți în mine cu bucurii se-ntrec.// Râd din senin și-n lacrimi mă înec,/ Plăcerea cu mii gheare mă desfată,/ Binele m-ocolește, de rău sunt îmbiată,/ Înverzesc precum frunza și tot ca ea mă trec.// Astfel iubirea ne-ncetat mă poartă/ Și, când cred că durerea mi-e stăpână,/ Mă regăsesc plină de sori, dar iată,// Când simt că fericirea-i a mea toată,/ Că ora împlinirii a bătut,/ Cu-amarul tot o iau de la-nceput!" (Sonetul VII).

Nu, nu graba de a culege iubirea la vremea înfloririlor dintâi, ci păstrarea ei atâta timp cât trăirea nu dă semn de ațipire, iată adevărata izbândă a dorului-dor!

Nu încape îndoială că poezia sa a scandalizat pudibonderia contemporanelor ei; numai că „scandalizatele" creaturi îi citeau cu nesaț (dar pe ascuns) sonetele, trăindu-și prin adevărul lor frust viața netrăită.

Credincios marilor valori, timpul i-a purtat poetei numele până la noi și până când vor fi pe lume oameni.

S-a încercat într-o vreme (după moartea poetei, desigur!) să se vânture ideea că Louise Labé n-ar fi existat, ci că ea ar fi fost „invenția" unor poeți din secolul al XVI-lea – **Clément Marot** (1496–1544)**, Maurice Scève, Claude de Taillemont, Olivier de Magny, Jacques Peletier du Mans**, care ar fi vrut să aibă un model feminin de adorare cum fusese *Laura* pentru **Petrarca**. Ba chiar și editorul Jean de Tournes ar fi avut în vedere interesul comercial al acestei „poete imaginare", urmașă a vestitei **Sapho din Lesbos**, cea trăitoare prin secolul al VII-lea pe sfârșite, de dinainte de era *Răstignitului*.

Și iată-ne acum, în secolul despre care zicea unul că *„va fi religios, ori nu va fi deloc"*…

În „L'Information Littéraire", nr. 2, din Parisul anului de grație 2006, o profesoresă de la Sorbona pre numele ei Mireille Huchon, publica un studiu cu titlul *Louise Labé, une créature de papier – Louise Labé, o creatură de hârtie*. Atât le-a trebuit combatanților pe câmpul mereu devastat al poeziei,

că argumentele ***pro*** și ***contra*** au și fost transformate în ploaie de săgeți cât să întunece sau să inflameze orizontul virtual al... comunicării de-a surda. Henri Hours și Bernard Plessis publicau în „Bulletin des Lettres" (oct. 2006) articolul *Sur Louise Labé rien de nouveau – Despre Louise Labé nimic nou*; Daniel Martin: *Louise Labé est-elle une créature de papier? – O fi Louise Labé o creatură de hârtie?* (Revista „Réforme, Humanisme, Renaissance", nr. 63 din dec. 2006); Éliane Viennot: *Notice sur Louise Labé – Însemnare despre Louise Labé* („Théâtre des femmes de l'ancien régime", dec. 2006).

Glasuri alte și alte se fac auzite încât nu poți să nu te întrebi ce-i determină pe literați să se înverșuneze din când în când întru demolarea unor înaintași intrați demult în panteonul inebranlabil al memoriei colective, într-o încercare bezmetică de a pune în locul acestora trufia lor absurdă – *de-a nu fi!*

Nu la fel s-a întâmplat și cu Eminescu al nostru? Ocupa prea mult loc și făcea prea multă lumină iar firele de iarbă din pajiștile literelor firave au prins a înălța lujere de fiere sperând că turma de cuvântătoare se va și grăbi să se înfrupte din acestea... Loc sub soare ar fi pentru toți, numai că buruienele, oricât de tenace, nu vor ajunge niciodată până la stele în încercarea lor de a sufoca prin îmbrățișare otrăvită lumina, dispărând la primul îngheț, la primul pârjol, la prima brumă, în neantul din care se vor fi ivit.

Fie-ne îngăduit să-i spunem dăscăliței de la Sorbona, din poziția noastră de țară francofonă (și francofilă de lungă dată), că sonetele *Frumoasei Cordiere* au cunoscut prin secole traduceri în mai toate limbile pământului – unul dintre traducători fiind sublimul poet Rainer Maria Rilke – și că, dacă ea va fi fost „invenția" unor poeți contemporani ei din perioada de cea mai mare înflorire a sonetului francez, *ei* pretinzând a fi de fapt cei care au scris cele 23 de sonete „feminine" și semnând cu numele ei, ce i-ar fi împiedicat să scrie chiar sub nume propriu sonete la fel de convingătoare prin sinceritate și grație poetică?

Apoi, să te întreb și pe tine, Mireille Huchon, ce gând necugetat te-a îndemnat să spui că ea, Louise Labé, a fost o *creatură de hârtie*, cum o afirmi cu aroganță? De-ar fi așa, cum de-ai mai preciza că-n anul acela (prin care treci și tu) se împlinesc *ani 440, de la plecarea ei* ca un fel de moarte!

Și, ca să-ți tălmăcesc aceste gânduri pre limba ta, ți-aș spune cam așa: *Mireille Huchon, ce n'est pas vrai!/ Louise Labé, une créature de papier?!/ Si elle n'avait pas existé,/ comme vous aimeriez bien le faire croire/ sans crainte et sans raison aucune,/ toutes vos dires seraient pour des prunes./ La preuve: vous en parlez encore/ quatre cents quarante ans après/ son grand départ de sous les cieux/ (peut-être pour mourir un peu...),// Louise Labé a existé!/ D'ailleurs elle ne fait qu'exister/ tant que sur terre l'amour vivra/ d'eau fraîche, de larmes, d'un brin de joie./ Mais si vous l'ignorez, hélas,/ Vaut mieux rester à votre place.../ Observez bien, elle est partout,/ elle nous ressemble, elle est peut-être/ le sens parfait de ne pas être:/ c'est vous!*

Louise Labé a existat și va dura pe-acest pământ/ cât lumea va mai ști de doruri, de clar de lacrimă și cânt.

Altfel, ce ai ajunge, lume, dacă poeți nu ar mai fi,/ când fără cântul lor sub soare/ viața poate-ar deveni/ un fel de zbor-cădere de o zi?

Câtă luciditate și curaj, câtă sinceritate în *Sonetul XIII*, adevăratul ei testament poetic: *„Atâta timp cât ochii mei vor ști/ De lacrimi, de amarul din regrete,/ Cât versul meu va face să încete/ Plâns și oftat în nopțile pustii,// Atâta timp cât lira-mi va slăvi/ Pe strune farmecele-ți înțelepte/ Iar gândul meu spre tine să se-ndrepte/ Nici o secundă nu va conteni,// N-aș vrea încă să mor,/ Dar când secat îmi va fi lacul ochilor,/ Glasul dogit și mâna fără vlagă// Iar mintea mea, în astă tihnă vagă,/ N-ar mai da semn de ardere deplină,/ Moartea atunci n-are decât să vină!"*

Să nu aibă poeta dreptate?
Fără iubire se poate trăi, dar ce viață o mai fi și asta!

EVVRES
DE
LOVÏZE LABE'
LIONNOIZE.
*
Reuues & corrigees par ladite Dame.
A LION
PAR IAN DE TOVRNES.
M. D. LVI.
Auec Priuilege du Roy.

Opere de Louise Labé, adunate și corectate de autoare. Ediție de Jean de Tournes, Lyon, 1556. Cu privilegiul Regelui.

I. O, dragi ochi negri...
(O, beaux yeux bruns...)

O, dragi ochi negri, o, priviri fugare,
O, zâmbet cald, o, lacrime vărsate,
O, nopți adânci, zadarnic așteptate,
O, voi, zadarnice iviri de soare,

O, moarte ce mă-nvălui în mreje vii de moarte,
O, voi, dorinți nebune, o, voi, tristeți amare,
O, prea relelor rele ce-mi sunteți alinare,
O, vreme irosită, suspine blestemate,

O, chicot, frunte, plete, brațe, mâini, degetaș,
O, lăută plângândă, arcuș, violă, glas,
De unde-atâtea arderi pentru-o biată femeie?

Mă plâng de tine, iată: din jarurile toate
Cu care mă împresuri când inima-mi se zbate
N-ai păstrat pentru tine nici măcar o scânteie!

II. O, doruri grele...
(O longs désirs...)

O, doruri grele, o, nădejdi sprințare,
Triste suspine, plâns de care știu,
Făcând din mine râuleț zglobiu,
Ochi de fântâni curate și izvoare:

Blânde priviri cu licăr albăstriu,
O, voi cruzimi, o, dureri inumane,
Iubiri născânde-n primăveri în floare,
Puteți voi înțelege doru-mi viu?

Amor n-are decât să-și potrivească
Arcul; pe mine un alt foc mă arde-acum;
Facă ce-o vrea, ce-o crede; orice-ar fi!

Eu sunt de-o dragoste împărătească
Rănită; altă rană nu știu cum
În mine loc și-ar mai putea găsi.

III. De când otrava dulce...
(Depuis qu'amour cruel...)

De când otrava dulce a iubirii
Aprinse-n pieptul meu întâiul rug,
Mă mistui sub divinul aprig crug
Ce-n inima mea-i semnul înfloririi.

Nici greul zilelor, eternul jug,
Nici ura, nici ruinările zidirii,
Nici teama de-a muri în datul firii,
Nu mi-a-ntinat în suflet ăst belșug.

Cu cât mai aprig dorul ne încinge,
Cu-atât amarul nu ne mai învinge
Și de ne-nvins rămâne-va mereul,

Nu doar că ni s-ar da mai mare preț
Când oamenii și zeii, cu dispreț
Ne cântăresc, ci fiindcă știm ce-i greul.

IV. Senină Venus...
(Limpide Venus...)

Senină Venus prin cer rătăcindă,
Ascultă-mi glasul care cântă-n plâns:
Cât timp vei lumina tu-n ceruri sus,
Tristețea mea-ți va fi adâncă undă.

Ochiul meu veghetor stând la pândă,
Te va răsfrânge-n lacrime răpus
Și-n patul moale-n care șoapte nu-s,
Doar ochii tăi vedea-mi-vor jalea blândă.

Când oamenii cu gând adormitor
Își află pace-n dulce somn de stâncă,
Mie lumina zilei mi-e amar

Iar când de obosală cad, mi-e jar
Patul și noaptea-mi este încă
O sfâșiere fără de hotar.

V. De vreo două trei ori...
(Deus ou trois fois...)

De vreo două trei ori m-a prins norocul
Întoarcerii prealuminoasei Stele
Și-s mult mai norocoasă decât cele
Ce vor fi cunoscut vreodată jocul

Onoarei de a fi privită, focul
Sărutului, a Florei mângâiere
În zorii Aurorei – adiere
Pe gura mea aflându-și tainic locul.

La cât de mult am plâns, cea bucurie
Mi-a fost lăsată astăzi numai mie
Și, doar văzând-o, mare sărbătoare

I-am pregătit și, dând ochilor mei
Puterea de-a privi lumina ei,
Cred că-n curând cădea-mi-va la picioare.

VI. Se stinge orice lucru-nsuflețit
(On voit mourir toute chose animée)

Se stinge orice lucru-nsuflețit
Când sufletul de trup ni se desparte:
Eu, trupul sunt, tu, cea mai bună parte;
Unde te-ai dus, sufletul meu iubit?

Nu mă lăsa tânjind necontenit
Spre-a mă salva apoi în timp departe.
Vai, trupul meu, nu-s două-n lume alte
Măsuri cu jumătatea de-ntregit.

Fă dragul meu să-mi fie floare rară
Această întregire dulce-amară
Și n-o privi indiferent ci lasă

Fără de teamă, cu blândețe doar,
Să-mi fie frumusețea ta aleasă
Crudă mai ieri, azi fără de preț dar.

VII. Învii și mor...
(Je vis, je meurs...)

Învii și mor, când ard, când mă înec,
Sunt foc nestins, de ger cutremurată,
Viața îmi e și balsam și blestem totodată
Și mari tristeți în mine cu bucurii se-ntrec.

Râd din senin și-n lacrime mă sec,
Plăcerea cu mii gheare mă desfată,
Mi-e binele aproape, nu-l aflu niciodată,
Înverzesc precum frunza și tot ca ea mă trec.

Astfel iubirea ne-ncetat mă poartă
Iar când de suferință mi-e sufletul durut,
Mă regăsesc plină de sori dar iată,

Când cred că fericirea-i a mea toată,
Că ora împlinirii a bătut,
Cu-amarul tot o iau de la-nceput.

VIII. Oricât aș vrea...
(Tout aussi tot...)

Oricât aș vrea să-mi aflu tihna, iacă,
În patul cald somnul mă ocolește
Iar gândul meu cuminte, nebunește
La tine fără încetare pleacă.

Degeaba îi spun inimii să tacă
Minținд-o că mi-e bine. Fără veste
Lacrimile cu roua lor mă înecă
Iar valul de suspine-n mine crește.

O, dulce somn, o, noapte fermecată,
Odihnă zămislită din plăcere,
Veniți în visele-mi de noapte bună

Iar dacă bietu-mi suflet niciodată
Nu va putea să-și afle mângâiere
În adevăr, s-o afle în minciună.

IX. Când văd blondul tău cap...
(Quand j'apercoy ton blond chef...)

Când văd blondul tău cap încoronat
De lauri verzi, ca pentru-a obliga
Să plângă și lăuta și, de-ai vrea,
De crânguri și de munți să fii urmat,

Când cu mii de virtuți încununat
Ești și înalta-ți frunte n-ar putea
Să fie-atinsă nici cu lauda,
Se-ntreabă al meu suflet întristat:

Cum dar, când ești atât de dăruit
Că de orice poți să fii iubit,
Tu să iubești un pic n-ai încercat?

Și astfel, adunând atâtor toate
Mari calități, iubirea-simplitate,
De dorul meu să te simți îmbătat?

X. O, dulci priviri...
(O dous regards...)

O, dulci priviri, ochi plini de frumusețe,
Grădini cu flori de-amor înmiresmate,
Pe toate-ale lui Amor săgeți înveninate,
Ochiul meu a deprins să le-nvețe!

O, inimă nătângă cu răbufniri semețe,
Cu cât mai strâns mă fereci sub lăcăte,
Cu-atât mai mult am de suspine parte
Iar sufletul mi-e jar ce stă să-nghețe.

Astfel dragi ochi ai mei, plăceri găsiți
Când cu-ai săi ochii lui adesea vă întâlniți
Dar tu inima mea contemplativă

Văzându-i cât de bine se-nțeleg,
Ești numai zbucium și amar întreg
Când ochiul meu inimii-i e-mpotrivă.

XI. Cuminte-nsoțitoarea mea lăută
(Lut, compagnon de ma calamité)

Cuminte-nsoțitoarea mea lăută,
Martor fidel și blând suspinelor,
Grelelor mele patimi, veghetor,
De câte ori n-ai plâns jalea-mi tăcută:

Cu cât mai mult de plâns ai fost rănită,
Cu-atât din lacrimi ai făcut ușor
Cântec de-amar cu iz de dulce dor
Găsind mereu măsura potrivită.

Iar de încerc cumva să te desferec
Din vraja ta, tu mă îndemni să-mi ferec
Lacrima; eu, mai tandru suspinând,

Înfrântă de durerea mea și plânsă,
Mi-e drag să fiu de dorul tot învinsă
Dulcelui rău, sfârșit dulce-așteptând.

XII. O, dacă-n pieptul lui...
(Oh, si j'estois en ce beau sein...)

O, dacă-n pieptul lui mi-aș fi găsit
Loc, eu care pentru el aș vrea să mor
Și să trăiesc, prea scurtul zilelor
Mi s-ar părea un dar neprețuit.

De mi-ar zice: Scumpa mea, negreșit
Vom fi-mpreună, nici un alt amor
Nu-mi va fi Euripe ori val necruțător
Să ne despartă-n timp nesăbuit.

Iar când în brațele-mi îl voi fi strâns
Ca iedera copacul cel supus,
Chiar moartea fericirea-mi o va invidia;

Iar când sărutul lui de miere-amară
Pe buze-i va aduce floarea rară
A sufletului meu, să mor aș vrea.

XIII. Atâta timp cât ochii mei...
(Tant que mes yeus...)

Atâta timp cât ochii mei vor ști
De lacrimi, de amarul din regrete,
Iar cântul meu va face să încete
Plâns și suspine-n nopțile târzii,

Atâta timp cât lira-mi va slăvi
Pe strune farmecele-ți 'nalte, drepte,
Iar gândul meu spre tine să se-ndrepte
Nici o secundă nu va conteni,

N-aș vrea încă să mor.
Dar când sleit îmi va fi lacul ochilor,
Glasul dogit și mâna fără vlagă

Iar mintea mea în astă tihnă vagă
N-o mai da semn de ardere deplină,
Moartea atunci n-are decât să vină.

XIV. Întru slăvirea Soarelui-Răsare
(Pour le retour du Soleil honorer)

Întru slăvirea Soarelui-Răsare,
Zefirul, cântec lin pare să fie,
Înveșmântând în somn apă și glie
Spre-a le dărui – pe-una a-ncununare

Cu mii de flori și, cu înmurmurare
De dulce cânt pe cea curgere vie.
Prin pomi, cântec de păsări, bucurie
Și-n suflet jalea parcă nu mai doare.

Nimfele-n jocuri mii sub clar de lună
Se-ntrec frângând sub tălpi iarba preabună.
N-ai vrea, Zefire, să mă schimbi, ușoară,

La ceas de vrajă-ntr-o făptură-aleasă?
Fă-l pe-al meu Soare să-mi revină iar
Și vei vedea cât pot fi de frumoasă.

XV. După ce burnița și tunetul bătură
(Après qu'un tems la gresle et le tonnerre)

După ce burnița și tunetul bătură
Semețul Caucaz, vremea cea bună –
Soarele, cu lumina lui cunună,
Ieși. Febus ia cearcănul măsură

Iar Ocean se-ntinde-a nemăsură
Când se arată Sora-I, mândra Lună.
Când Partul de-alte vremi prinde să spună,
Arcul lui pentru luptă nu se-ncoarde cu ură.

Eu te-am văzut, te-am mângâiat cândva,
Ție de-amarul meu nici nu-ți păsa,
Însă acum când m-ai îmbrățișat

Și mă găsești cum ai fi vrut să fiu,
Focul tău parcă este de apă îmbibat;
Mai rece decât tine să pot fi eu nu știu.

XVI. Fug de oraș, de temple și de locuri
(Je fuis la ville, et temples, et tous lieus)

Fug de oraș, de temple și de locuri
Ce-au jubilat văzându-te plângând
Dar cu un te miri ce tu poți oricând
Să mă constrângi să-ți dau nu lacrimi, focuri!

M-am săturat de măști, turnire, jocuri;
Fără tine frumosul nu-și află-n mine rând,
Cu cât încerc mai strașnic dorința să-mi înfrâng
Și să las să se creadă că altul e în ochi-mi

Alesul, c-alt amor mă tot încearcă tainic
Când prin pădurea deasă trec, suflet singuratec,
Prea bine știu că rătăcind stingher,

De-aș vrea să mă dezleg cumva de tine,
Ar trebui întâi să uit de mine
Sau să mă pierd în alte zări sub cer.

XVII. Sărută-mă, sărută-mă mereu
(Baise m'encor, rebaise moy et baise)

Sărută-mă, sărută-mă mereu,
Dă-mi cea mai dulce-n viață sărutare,
Dă-mi-o pe cea mai făr' de-asemănare
Și împătrit te-oi săruta și eu.

Lenețule, te plângi? Mie mi-e greu
Să-ți dau în loc de zece un singur sărut care
Face cât toate încât mi se pare
Că amândoi formăm un trup de zeu?

Am avea două vieți și unul și-alt' –
Cea proprie și pe a celuilalt.
O, lasă-mă, Iubire, să fiu cu capu-n nori:

Dacă iubind în taină, nu mi-e bine
Dar nici să nu iubesc nu îmi convine,
Măcar să uit de mine uneori.

XVIII. Pe când Diana sta în crâng de flori
(Diane estant en l'espesseur d'un bois)

Pe când Diana sta în crâng de flori
După ce omorâse nenumărate fiare,
De nimfe-ncoronată în limpedea răcoare,
Eu treceam visătoare ca de atâtea ori,

Când fără veste, parcă venind din nori,
Un glas mi-a zis: Nimfă fermecătoare,
De ce pentru Diana nu te abați din cale?
Și, cum n-aveam nici arc, nici tolbă-n cingători:

Pe cine-ai întâlnit, călătoare nomadă
De ți-a luat și săgeți, și arc, și pradă?
I-am răspuns: Inima de-un trecător

Mi s-a aprins și-n van i-am aruncat
Arc și săgeți, că el mult prea ușor
Le-a prins și înmiit m-a săgetat.

XIX. Mi s-a prezis...
(Predit me fut...)

Mi s-a prezis că sigur într-o zi
Mă voi îndrăgosti de cel pe care
De cum îl voi vedea, voi ști că are
Chipul exact al celui ce-mi va fi

Ales. Văzând apoi că și el m-ar iubi,
De-adânca-i suferință voi avea îndurare
Și-n miere preschimba-voi surâs și sărutare
La rândul meu iubindu-l cât mai bine voi ști.

Cine n-ar vrea să creadă că are și el parte
Sub cerul bun de-o bună îndurătoare soarte?
Dar eu, când văd că peste capul meu

Se-abat furtuni și crâncene ravagii,
Îmi pare că tot cerul, ca un hău
De iaduri, e un land de naufragii.

XX. Ce măreție-l face pe om demn de respect?
(Quelle grandeur rend l'homme venerable?)

Ce măreție-l face pe om demn de respect?
Sau care bogăție, ce obraz, ce culoare?
Cine are privirea cea mai cuceritoare?
Cine știe deschide mai bine-o rană-n piept?

Ce cântec înspre suflet își află drumul drept?
Și cine cu un cântec aduce alinare?
Cine cu o lăută te-ndeamnă la visare?
De ce un lucru simplu ne pare înțelept?

Desigur, despre toate eu ce-aș putea să spun,
Când de amor mi-e gândul bun nebun?
Știu doar atât că nu-mi pasă de ură,

Că toată frumusețea lumilor, omenească
Și arta, Adevărului măsură,
N-ar ști dorinței mele avântul să-i sporească.

XXI. Preastrălucite Soare...
(Luisant Soleil...)

Preastrălucite Soare, ce fericit poți fi
Să-i vezi mereu Iubitei fața de dor aprinsă
Iar tu, sora lui dragă, de Edimion prinsă
În brațe, cât de dulce ți-e verbul a iubi.

Marte cată spre Venus, Mercur aleargă și
Din cer în cer se-avântă ca pe o gheață-nvinsă
Iar Jupiter înscrie pe bolta necuprinsă
Anii săi tineri plini de jocuri și bucurii.

Așa-i a cerului perfectă armonie
Care prin spirite divine se mlădie.
Dar de-ar cunoaște vraja unui amor nebun,

Toată-a lor rostuire în sens irevocabil
Le-ar face ca-n greșeală, repetabil
Să rătăcească-n van ca mine-acum.

XXII. Zadarnic! La ce bun că altădată
(Las! que me sert que...)

Zadarnic! La ce bun că altădată
Îmi lăudai cu-atâta adorare
Și pletele-mi rebele, și ochii vii în care
Doi Sori îndrăgostiți păreau să ardă

De-o dragoste ce-ți semăna, când iată,
Azi unde sunteți, biete lăcrimioare
Și chiar tu, Moarte, semn de măsurare
A jurămintelor de dragoste curată?

Doar ca să râzi de mine ți-a plăcut?
Să mă supui c-o umbră de cuvânt?
Mă iartă dar Prietene că-ți spun:

Deși trădată, eu o știu prea bine
Că oriunde vei fi sub cer de-acum,
Vei îndura și tu chinul ca mine.

XXIII. Să nu mă condamnați de-a fi iubit
(Ne reprenez, Dames, si j'ay aymé)

Să nu mă condamnați de-a fi iubit,
Doamnelor, dacă ruguri mii
Blestem mi-au fost, robii, împărății,
Dacă în lacrimi timpul mi-am trăit.

Vai, numele-mi nu-mi fie dar hulit
De voi, încă-mi sunt mult prea vii
Rănile sufletului; a mi le-nteți
Nu-i bine ci luați seama negreșit:

Că Amor, ca-ntr-un simplu joc, fierbinte,
De Vulcan fără farmecele sfinte
De-Adonis, numai de-o să vrea,

Mult prea ușor, c-o patimă adâncă
Mințile să vă fure ar putea.
Vedeți, sunt și tristeți mai grele încă!

„Sinceritate, originalitate, simplitate, iată rețetele sub care își înscrie sonetele Frumoasa Cordieră. Voce unică în corul poetic al secolului al XVI-lea, ea pare o Édith Piaf dintr-un timp mai familiar nouă, care-și clamează dreptul de a iubi."

Universalia

PASTELURI DE VASILE ALECSANDRI
Prezentare și traducere în limba latină de Traian Diaconescu

Preliminarii
Vasile Alecsandri și renovarea poeziei naturii

După o experiență lirică bogată, Vasile Alecsandri publică în revista „Convorbiri literare" din anii 1868–1869 un ciclu de pasteluri care vor fi revizuite și tipărite în ediția princeps de *Opere complete* din 1875. Aceste poeme întemeiază o specie lirică nouă în literatura română și vor deveni capodopere ale bardului de la Mircești. Termenul „pastel" este împrumutat din artele plastice și desemnează un tablou din natură, real sau imaginar, luminat de sentimentele poetului. În creația lui Alecsandri, pastelul dobândește trăsături specifice în raport cu poezia populară sau cultă a predecesorilor, Văcărești sau pașoptiști. Bardul de la Mircești conferă pastelurilor sale autonomie și clasicizare prin tematică, prin expresie artistică și prin viziune asupra lumii. Înalta reflectare a naturii de la stadiul de reverență într-un poem cu altă temă, la rangul de poem de sine stătător, în care transformarea naturii se îmbină cu meditația asupra poetului.

Vasile Alecsandri nu este numai un ctitor al pastelului autonom, ci și un deschizător de porți în istoria pastelului românesc, de la Eminescu până azi. Să ne amintim că Eminescu percepea natura filosofic, ca ființă proteică, în care se încadra și omul, Macedonski surprindea, cu simț estetic, armonii inefabile, Blaga imprima naturii mister panteistic, Arghezi descoperea în cosmos divinul. Vitalismul romantic, experimentul parnasian, sugestiile simboliste și bucolicul tradițional, de la Coșbuc la Pillat, au, de asemenea, rădăcini în canonul clasic al bardului de la Mircești. Așadar, V. Alecsandri reprezintă o placă turnantă novatoare în istoria pastelului românesc și, totodată, un model creator pentru urmași care înalță pastelul spre eternitate și universalitate. Alecsandri este, desigur, cel mai mare poet român până la Eminescu și un demiurg în opera căruia descoperim un model catalitic în viața noastră civică și literară.

Traian Diaconescu

Profesor universitar doctor,
Universitatea „Al. I. Cuza" din Iași,
Facultatea de Litere
Poet, istoric literar, traducător
Membru al Uniunii Scriitorilor
din România

Pentru o înțelegere mai adecvată a pastelurilor lui V. Alecsandri, exegeții români, de la Maiorescu și Călinescu la E. Simion și N. Manolescu, au relevat cu pregnanță importanța valorificării marilor poeți latini, dar și a poeților parnasieni și a celor romantici. Bardul de la Mircești a cercetat cu pasiune opera lui Vergiliu, Horațiu și Ovidiu, pentru a scrie o trilogie dramatică, având ca protagoniști marii poeți latini din epoca lui Augustus. Drama *Fântâna Blanduziei* și drama *Ovidiu* sunt capodopere care se reprezintă și azi cu succes pe scenele teatrelor românești. Vergiliu, Horațiu și Ovidiu au transfigurat genial ipostaze ale renașterii materiale și spirituale ale Romei după pustiitoarele războaie civile. V. Alecsandri, în *Pasteluri*, consună cu Vergiliu din *Georgice* și cu Horațiu din *Ode*. Poetul român este, ca și poeții latini, un bard dinastic și patriot. Afinitățile literare și civice dintre Alecsandri și marii poeți latini, clasici și postclasici, merită un studiu special care încă nu s-a realizat în exegeza românească. Acum ne limităm la similitudini socio-culturale care justifică *idilismul* și *recluziunea* poetului reflectate în pasteluri. Epoca lui Augustus, ca și epoca lui Cuza, sunt, peste veacuri, epoci de reconstrucție materială și spirituală. Augustus avea în vedere renașterea agriculturii și a sentimentelor patriotice după dezbinarea războaie-lor civile, iar Cuza urmărea consolidarea agriculturii prin împroprietărirea

Vasile Alecsandri

țăranilor și secularizarea averilor mănăstirești, dar și promovarea spiritului patriotic după realizarea unirii provinciilor românești. Dimensiunea idilică din poezia latină, ca și cea din *Pastelurile* lui Alecsandri, este determinată de opțiunea poeților pentru cucerirea simpatiei față de viața rustică, izvor de bogăție și virtuți morale. *Vita cotidiana*, încătușată de poveri, era compensată prin *Vita arcadica*, soluție utopică, dar regeneratoare, din unghi poetic, de valori materiale, morale și estetice. Cât privește recluziunea poeților în spațiul domestic, considerăm că aceștia se retrag pentru un *atum creator*, luminat de Amor și Muze și patronat de filosofia epicureică. Epitetul eminescian „veselul Alecsandri" este, cum mărturisește chiar Alecsandri, „exagerat, dacă nu o greșeală", căci *„dacă am fost senin în fața lumii este datorită elasticității coardelor mele sufletești, putinței de a îndura și suferi în tăcere."* Alecsandri era, în pofida unor portretizări subiective, o personalitate sensibilă în viața intimă, cutezător până la jertfă în activitatea civică și diplomatică și un aristocrat al spiritului, cum îl recomandă testamentul său literar.

Privind structura tematică și artistică a *Pastelurilor*, exegeții au relevat faptul că Alecsandri a înlăturat *loci communes* întâlnite la predecesori și transfigurează preponderent tablouri din zona Luncii din Mircești. Aceste tablouri selectate de poet, reflectând trecerea de la romantism la clasicism, adică de la natura dependentă care amplifică metaforic starea psihică a poetului la natura independentă a poeziei de tip vergilian sau horațian, transfigurează ciclul ritmic al anotimpurilor și al muncilor agricole filtrate printr-o filosofie luminată de optimism cosmic. Anotimpurile se succed rațional și legic, determinând viața planetară a florei și a faunei. Omul din *Pastelurile* lui Alecsandri este mai degrabă un arhetip atemporal, înfrățit istoricește cu natura. De aceea, natura la Alecsandri nu este un decor, ci un magnific orizont existențial, patronat de „eros-ul" cosmic care susține, ca în *Teogonia* lui Hesiod, coeziunea mitică a universului. Vitalitatea cosmică include armonia dintre natură și om și rodnicia muncii creatoare a omului.

Poetul, clasic prin temperament, dar romantic prin formație, cultivă echilibrul, seninătatea și aspirația fraternă de integrare în mediul istoric în care trăiește. Pastelurile includ o filosofie hedonistă, bucuria vieții, miracolul naturii, voluptatea culorii și a luminii, solidaritatea cu mediul natal. Dacă la Hugo și Carducci natura era pretext de reverie și meditație, la Alecsandri natura este ființă în perpetuă schimbare. Lunca de la Mircești intră, prin Alecsandri, în eternitate. Poetul nu coboară ca un filistin urban în natură, ci ca un pătimaș îndrăgostit: *„Luncă, luncă, dragă luncă, rai frumos al țării mele/ Mândră-n soare, dulce-n umbră, tainică la foc de stele/ Ca grădinile Armidei, ai un farmec răpitor/ Și Siretul te încinge cu-al său braț dezmierdător."* Prin *Pasteluri*, Alecsandri se înalță la maturitatea talentului său, căci natura în poezia sa nu mai este o temă secundară, ci o structură simbolică a unui univers imaginar, model care include un nou obiect liric și o nouă modalitate poetică.

În urma acestor scurte preliminarii, putem conclude că Vasile Alecsandri a fost, în veacul său, cum spune Eminescu, „rege al poeziei" care, încoronat cu lauri la Montpellier, în 1878, a devenit, din mare poet național, un poet european. Prin prestigiul personalității sale, a înălțat patria sa la rangul de metropolă literară internațională, îndată după victoria românilor în Războiul pentru Independență. Ctitor cultural și militant providențial pentru realizarea unității naționale a românilor, a intrat în patrimoniul spiritual al poporului român. Traducerea capodoperei sale *Pasteluri* în limba latină, limbă a strămoșilor noștri și a culturii europene din antichitate și până azi, este un gest cultural binevenit la bicentenarul nașterii sale. Aceste versuri latine vor spori, desigur, circulația internațională a marelui nostru clasic, lar al duhului românesc, *spiritus rector* pentru românii de pretutindeni. Duhul său mesianic ne luminează și azi aspirațiile noastre culturale și geopolitice.

Iași, 20 decembrie 2018

Noaptea

Noaptea-i dulce-n primăvară, liniştită, răcoroasă
Ca-ntr-un suflet cu durere o gândire mângâioasă.
Ici, colo, cerul dispare sub mari insule de nori
Scuturând din a lui poale lungi şi răpizi meteori.

Pe un deal în depărtare un foc tainic străluceşte,
Ca un ochi roş de balaur care-adoarme şi clipeşte.
Sunt păstori în şăzătoare, sau vro ceată de voinici?
E vro tabără de care, sau un rod de tricolici?

Cătră munţi pin întuneric un lung bucium se aude.
El aminte suvenirul celor timpuri negre crude,
Când din culme-n culme noaptea buciumele răsunau
Şi la lupte sângeroase pe români îi deşteptau.

Acum însă viaţa-i lină; ţara doarme-n nepăsare!
Când şi când un câne latră la o umbră ce-i apare,
Şi-ntr-o baltă mii de broaşte în lung hor orăcăiesc
Holbând ochii cu ţintire la luceafărul ceresc!

„Convorbiri literare", anul II, nr. 6, 15 mai 1868.
Ms. 1699, f. 17 r.v.

Nox

Dulcis nox in primavera, placida et refrigenda,
Ut in animo dolente, cogitatio perblanda.
Huc et illuc clarum caelum inter nubes se demergit
Iactans nunc ex suo sino stellas rapidas cadendas.

Longe in colina lucet altus focus et occulto
Sicut oculi dragoni dormirentis iam palpitant.
Sunt pastores in praecepto an seditionum caetus?
Utrum carri-n mansione an examen lamiarum?

Sed ad montes per tenebras longa bucina s-audit
Cruda tempora et nigra nobis memorat nunc etiam
Cum ex monte-n monte, nocte, magna bucina sonabant
Et in pugnis sanquinaris advocabant omnes viros.

Sed nunc vita lenis fluit, terra sine cura dormit
Solum canis latrat passim apud umbram permoventem
Et in stagno mille ranae nunc in choro coaxantur
At cum magnis oc'lis spectant ad luciferem caelestem.

Secerișul

Ciocârlia ciripie, fâlfâind din aripioare,
Pe o scară de lumină se coboară de sub soare.
Aerul e-n neclintire, el devine arzător;
Prepeliţa cântă-n grâie, grierul cântă-n mohor.

În cel lan cu spicuri nalte au intrat secerătorii,
Pe când încă era umed de răsuflul aurorii,
Toţi, privindu-i de departe, par că-noată-n galbin râu,
Fetele fără ştergare şi flăcăii fără brâu.

Secerea, crai nou de moarte, mereu taie, spicul cade
Prepeliţa îşi ia puii şi se duce; lanul scade,
Iar în urmă holda mândră, răsturnată prin bucăţi,
Se ridică-n snopi de aur, se clădeşte jumătăţi.

Mai departe, lucrând iute, un flăcău ş-o fată mare
De tot snopul îşi dau gingaş o furişă sărutare,
Când o pasere măiastră, peste lan trecând uşor,
Zice: „Dulce-a mai fi pâinea de la snopurile lor!"

„Convorbiri literare", anul III, nr. 5, 1 mai 1869.
Ms. 1699, f. 28 r. v. şi ms. 47109, f. 11 r.

Messis

Et alauda garrulens plaudit ex parvis alis,
Descendit sub sole cito-n una scala luminosa.
Aether est immota iamque se convertit in calore,
Coturnix in nido cantat et cicada-n herba sonat.

Illo arvo spicis altis laeti veniunt messores,
Donec humidus tunc erat in afflatus Aurore,
Longe si illos spectamus ut natantes tunc videtur
Sine linteo puellae atque viri sine zona.

Falx, regina nova mortis demetit et stringit spices.
Et coturnix vocat proles, arvum paulo descrescens
Ac in tergo seges laeta vertens solo minutius,
Tollitur in fasce aureo collocata-n strage crucis.

Longe laborantes cito adulescens et puella
Omne fasce colligante furtum dulce basiatur.
Tunc Divina Passer volans super arvum claro dicit:
„Dulce erit panis nova suis fascibus excocta".

Malul Siretului

Aburii uşori a nopţii ca fantasme se ridică
Şi, plutind deasupra luncii, printre ramuri se despică,
Râul luciu se-ncovoaie sub copaci, ca un balaur
Ce în raza dimineţii mişcă solzii lui de aur.

Eu mă duc în faptul zilei, mă aşez pe malu-i verde
Şi privesc cum apa curge şi la cótiri ea se perde,
Cum se schimbă-n vălurele pe prundişul lunecos,
Cum adoarme la bulboace, săpând malul năsipos.

Când o salcie pletoasă lin pe baltă se coboară,
Când o mreană saltă-n aer după-o viespe sprintioară,
Când sălbaticele raţe se abat din zborul lor,
Bătând apa-ntunecată de un nour trecător.

Şi gândirea mea furată se tot duce-ncet la vale
Cu cel râu care-n veci curge, făr-a se opri din cale.
Lunca-n giuru-mi clocoteşte; o şopârlă de smarald
Cată ţintă, lung la mine, părăsind năsipul cald.

„Convorbiri literare", anul II, nr. 5, 1 mai 1869.
Ms. 1699, f. 22 r.v. şi ms. 4710 f. 9 r.

Ripa Sireti

Leves vapores in nocte ut fantasmata surgentur
Et innantes super pratam inter ramis se descindunt
Rivus lucens serpit cito inter arbores ut draco
Qui sub sole matutino movet auratam crustam.

Proficiscor prima luce et in virdi ripa sido
Et contemplor ut perfluit rivus serpens et se perdit,
Cum in undis se permutat in arena lubricosa,
Cum dormiscit ubi vertex fodens arenosam ripam.

Et cum salix percomata leni descens supra rivum
Et murena saltat velox agilem ut vespam captet
Cum silvaticae anates ex volatu nunc iactatunt
Et tangentes obscuratam nimbo transeunte aquam.

Mihi animus est raptus fluens leni supra vallem
Geminus cum rivo ruat tenens semper suam callem.
Pratum mihi fervens circum, dum lacerta ut smaragdus,
Me inspicet dubitanter linquens calida arenam.

Sfârşit de toamnă

Oaspeţii caselor noastre, cocostârci şi rândunele,
Părăsit-au a lor cuiburi ş-au fugit de zile rele;
Cârdurile de cucoare, înşirându-se-n lung zbor,
Pribegit-au urmărite de al nostru jalnic dor.

Vesela verde câmpie acu-i tristă veştezită,
Lunca, bătută de brumă, acum pare ruginită;
Frunzele-i cad, zbor în aer, şi de crengi se dezlipesc,
Ca frumoasele iluzii dintr-un suflet omenesc.

Din tuspatru părţi a lumei se ridică-nalt pe ceruri,
Ca balauri din poveste, nouri negri plini de geruri.
Soarele iubit s-ascunde, iar pe sub grozavii nori,
Trece-un cârd de corbi iernatici prin văzduh croncănitori.

Ziua scade: iarna vine, vine pe crivăţ călare!
Vântul şuieră prin hornuri răspândind înfiorare.
Boii rag, caii răncheză, cânii latră la un loc,
Omul, trist, cade pe gânduri şi s-apropie de foc.

Mirceşti, 1867

„Convorbiri literare", anul II, nr. 3, 1 aprilie 1868.
Ms. 1699, f. 5 r. v.

Exitus autumni

Hospites patriae nostrae, ciconia et hirundo,
Reliquantes suos nidos fugiunt in calidis terris.
Ordo longa ciconiarum volitant in caelo largo,
Dolor noster tristis illos horizonte comitatur.

Campus viridis et vivus nunc est marcidus et tristis;
Pratum pruinosum mihi in robigine se vestit;
Frondes cadunt et pervolant ac de ramis se resolvent,
Ut insomnia formosa ex pectoribus humanis.

Omnes partes mundi surgunt nubes nigri in aethere,
Pleni gelu sicut hydrae in antiquis mythis erant;
Sol amatus se abscondit inter nubes horrescentes
Corvi hiemis se volvent et in alto cornicantur.

Dies minus, hiems venit, equitans procellam venit.
Terror horridus ventorum in fumario sibilat.
Bos mugescit, equus hinnit et coniuncte latrat canes
Homo tristis in se cadit et de foco se propinquat.

Serile la Mircești

Perdelele-s lăsate şi lampele aprinse,
În sobă arde focul, tovarăş mângăios,
Şi cadrele-aurite ce de păreţi sunt prinse
Sub palidă lumină apar misterios.

Afară plouă, ninge! afară-i vijelie,
Şi crivăţul aleargă pe câmpul înnegrit;
Iar eu retras în pace, aştept din cer să vie
O zână drăgălaşă cu glasul aurit.

Sera in Mircești

Siparia detracta et lampada accensa
In hipocausto focum et blandior amicus
In auratae cadrae ex parite prensae
Sub luce palescente apparent in mistero.

Et foris pluit, ninget et foris est procella
Et hiems nunc concurrit in campo nebuloso;
Remotus iam in pace exspecto vero veniat
Cum aurata voce formosam meam deam.

Pe jilţu-mi, lângă masă, având condeiu-n mână,
Când scriu o strofă dulce pe care-o prind din zbor,
Când ochiu-mi întâlneşte ş-admiră o cadână
Ce-n cadrul ei se-ntinde alene pe covor.
.....

Apoi a mea privire prin casă rătăcindă,
Cu jale se opreşte pe un oraş tăcut,
Veneţia, regină ce-n marea se oglindă
Făr-a videa pe frunte-i splendoarea din trecut.

O lacrimă... dar iată plutind pe-a mărei spume
O sprintenă corvetă, un răpide-alcyon;
Şi iată colo-n ceruri pribejile din lume,
Cucoarele în şiruri zburând spre orizon.

O! farmec, dulce farmec a vieţii călătoare,
Profundă nostalgie de lin, albastru cer!
Dor gingaş de lumină, amor de dulce soare,
Voi mă răpiţi când vine în ţară asprul ger!...

Afară ninge, ninge, şi apriga furtună
Prin neagra-ntunecime răspânde reci fiori,
Iar eu visez de plaiuri pe care alba lună
Revarsă-un val de aur ce curge printre flori.
.....

Apoi închipuirea îşi strânge-a sa aripă,
Tablourile toate se şterg, dispar încet,
Şi mii de suvenire mă-ncungiură-ntr-o clipă
În faţa unui tainic şi drăgălaş portret.

Atunci inima-mi zboară la raiul vieţii mele,
La timpul mult ferice în care-am suferit,
Şi-atunci păduri şi lacuri, şi mări, şi flori, şi stele
Întoană pentru mine un imn nemărginit.

Aşa-n singurătate, pe când afară ninge,
Gândirea mea se primblă pe mândri curcubei,
Pân-ce se stinge focul, şi lampa-n glob se stinge,
Şi saltă căţeluşu-mi de pe genunchii mei.

Mirceşti, 1867

„Revista contimporană", anul I, 1 martie 1873 şi „Famlia", anul IX, 18/30 martie 1873, sub titlul *O seară de iarnă*, fără dată. Versiunea din 1875 cuprinde modificări neînsemnate, în sensul cizelării formale.

In sede, iuxta mensam, in manu habens stylum
Cum scribo dulcem stropham prehendam ex volutu
Cum oculi admirant unam puellam dulcem
Quae nunc se tendit lente super tapetum molle.
.....

Et dein oclus vagans flebiliter se sistit
In urbem nunc tacentem atque pertristem urbem,
Venetiam reginam quae-n mare se reflectat
Sine vedere-n fronte splendorem praeteritam

Et lacrima effundit... sed, ecce, super mare
Peragilem corvetam, veloces alcyones...
In altis caelis, ecce, in mundo peregrinas
Ciconias volantes in longo orizonte.

O, mirum, dulce mirum in vita transeunda
Profunda nostalgia ad alabastre caelum
Desiderum ardentem et amor solis dulcis
Me rapit quando venit in terra asprum gelu.

Et foris ningit, ningit et acrior procella
Per tenebras obscuras horrorem nunc diffundit.
Sed ego vidit prata in quibus alba luna
Refundit rivum auri, in prima luce, caldum.
.....

Sed phantasia stringit peregrinantes alas
Et simulacra lente in nebulis disparunt
Ac recordationes in animo tunc fervet
Cum video perdulcem et mysticum amorem.

Tunc anima mi volat in meo paradiso
In tempore felici cum didici dolorem
Tunc silvae, lacus, mare et flores atque stellae
Intonant mihi hymnum cum infinita voce.

Sic ego solitarius, cum foris semper ningit,
Ascenditur mens mea in caelesti sancto arco,
Et usque focus ardet et lampada soporant
At catula mi saltat in gremio fervente.

*Din vol. Vasile Alecsandri, **Carmina/Pasteluri**, ediție bilingvă română-latină, traducere, prefață și note: Traian Diaconescu, Iași, Editura Ars Longa, Colecția „Carmina", 2019.*

„Pastelurile includ o filosofie hedonistă, bucuria vieții, miracolul naturii, voluptatea culorii și a luminii, solidaritatea cu mediul natal. Dacă la Hugo și Carducci natura era pretext de reverie și meditație, la Alecsandri natura este ființă în perpetuă schimbare."

Universalia

YUNUS EMRE – FONDATORUL LIRICII ANATOLIENE (1)

Prezentare și traducere din limba turcă de Urfet Șachir

Urfet Șachir

Scriitoare, profesoară
Președintele Comisiei de Cultură,
Filiala Mangalia a Uniunii Democrate Turce din România

Viaţa fondatorului liricii anatoliene de expresie turcă, **Yunus Emre**, este învăluită în legendă, singura sursă biografică fiind poeziile sale din care se desprinde faptul că şi-a însuşit o temeinică instrucţie filosofică şi religioasă, ca discipol al lui **Tapduk Emre** (**Tapduk Baba**), un mare învăţat al vremii, căruia i-a slujit mult timp şi de la care, din respect, a împrumutat numele. Tapduk Baba a fost, la rândul lui, elev al lui **Barak Baba**, elevul lui **Sarı Saltuk**. Acest lucru sugerează că Yunus Emre a fost probabil un derviș *qalandar* (ordin sufi), la care se îndreaptă și poemele sale. O parte din viața sa este considerată a fi fost petrecută ca student al lui **Haji Bektash Veli (Ḥājī Baktāš Walī).** Dezbaterea despre locul de naștere se concentrează asupra cartierului Mihalıççık din Eskișehir, la Karaman şi Sarıköy, Sarıköy fiind presupus locul morţii sale, unde, în semn de adâncă pioşenie, a fost ridicată o piatră funerară în 1970. Se presupune că ar fi trăit între anii 1240–1321. Epoca în care a trăit Yunus Emre corespunde anilor dintre sfârșitul perioadei selgiukizilor și anii fondatori ai principatelor (*beylik*) și Imperiului otoman, respectiv, sfârșitul secolului al XIII-lea și primele trei decenii ale secolului al XIV-lea. În această perioadă, Anatolia se confruntă cu trei mari incidente care au provocat tensiuni sociale, politice și religioase: cruciadele, atacurile mongole și rebeliunea Babai. Pentru a fi în măsură să supraviețuiască unor asemenea evenimente, a rămâne în picioare în fața atacurilor adverse și a nu se risipi, societatea avea nevoie să se sprijine pe o idee solidă. Este ceea ce a făcut și Yunus Emre. El nu a venit cu o nouă filosofie și nu a început o nouă mișcare intelectuală, socială și politică, ci s-a agățat de Adevărul Absolut. Doar s-a conectat la această credință și a îndemnat din nou oamenii spre aceasta în numele iubirii: *„Eu nu am venit la judecată, misiunea mea e pentru iubire,/ Casa prieteniei este inima, am venit ca să vă fac plăcere…"*

Le-a amintit din nou un adevăr uitat, dar într-o nouă limbă, în sensul de „novator", „un nou comentator" al Gândirii Absolute. Importanța și măreția sa vin din această lucrare. Despre ultima perioadă a vieţii sale informaţiile lipsesc cu desăvârşire, poetul încetând să mai transmită ceva din existenţa sa enigmatică. În peregrinările sale prin toată lumea islamică, în căutarea adevărului şi frumosului, a întâlnit mari poeţi şi învăţaţi ai vremii, printre care şi genialul poet persan **Jalal ad-Din Muhammad Rumi** (1207–1273), pe numele său complet **Mawlānā Jalāl ad-Dīn Muhammad Rūmī**, cunoscut și ca **Mawlānā Jalāl-ad-Dīn Muhammad Balkhī**, unul din cei mai cunoscuți mistici persani și islamici, întemeietor al **Ordinului Mevlevi** (**Mawlaw'īyya),** zis şi poetul păcii şi al toleranţei. **Yunus Emre** este un exponent al cântării credinţei pacifiste şi al iubirii divine, fiind considerat fondatorul limbii turce vechi din Anatolia. Cele două opere monumentale, *Dîvân-ı Yunus Emre (Culegerea de poezii Yunus Emre)* şi *Risaletü'n- Nushiyye (Sfaturi sau poveţe profetice)*, scrise în limba turcă, promovează toleranţa, înţelegerea şi cunoaşterea prin iubire. Numărul total al poeziilor sale se consideră a fi 360 şi au cunoscut mai multe ediţii, cea mai completă fiind tipărită cu noul alfabet, în 1933, sub titlul *Yunus Emre şi poeziile sale.*

„Nu frânge inima prietenului, nu există meşter s-o repare!/ Nu ofili floarea sufletului, nu există ibric pentru udare!/ Cuvintele lui Yunus Emre."

Mangalia, 15 ianuarie 2016

Yunus Emre. Sursa foto: FixQuotes.com

Hai, inimă, la iubit!

N-om sta la o decizie.
Hai, inimă, la iubit!
Dorul să nu ne sfâșie.
Hai, inimă, la iubit!

Inimă, fii-mi călăuză!
Să mergem lângă iubit,
Sufletu-mi, prinos la muză.
Hai, inimă, la iubit!

Până la vreo neagră ştire,
Cât sufletul e în trup,
Pân' Satan nu ne-o găsi,
Hai, inimă, la iubit!

Să ne-ndeplinim dorinţa,
Să întrebăm de iubit,
Să-l luăm pe Yunus Emre.
Hai, inimă, la iubit!

Mangalia, 17 ianuarie 2018

Eu n-am venit la judecată

Eu am venit aici ca să plec, nu am în aceasta nicio măsură,
Am multă marfă de speculă, am venit să vând celui ce o cumpără.

Eu nu am venit la judecată, misiunea mea e pentru iubire
Casa prieteniei este inima, am venit ca să vă fac plăcere.

Nebunia exaltării prietenești este de natura trubadurilor,
Ca să înlătur dilema, eu am venit la unirea prietenilor.

Celui care-mi este hoge, eu îi sunt slujbaș, în grădina prieteniei sunt privighetoare,
În grădina celui care îmi este hoge, eu am venit să cânt cu încântare.

Sufletele care au știință de aceasta, pe loc s-ar uni
Cu hogea-al meu, știutorul, am venit să-i fac plăcere inimii.

Yunus Emre s-a îndrăgostit, din suferință de amantă, a murit.
În pragul realei pubertăți, sufletul să mi-l ofer, eu am venit.

Mangalia, 15 ianuarie 2019

Dervișii Mevlevi în Casa Mevlevi din Galata, 1870

Dervișii Mevlevi în 1887. Sursa foto: Wikipedia

Ei nici nu spun, nici dau de veste

Cei care înnoptează în lumea plăsmuită
Ei nici nu spun, nici dau de veste.
Pe ei cresc ierburi fel de fel,
Ei nici nu spun, nici dau de veste.

Pe unii, iarba crește,
Pe alții, stau în rând chiparoși.
Unii sunt nevinovați, alții, curajoși,
Ei nici nu spun, nici dau de veste.

Trupul lor delicat, copleșit e de pământ,
Nespus a rămas dulcele lor cuvânt.
Mireasa, în rugile ei, tot pomenește,
Ei nici nu spun, nici dau de veste.
Yunus spune: *„Uite, cum e soarta!*"
Le-or fi căzut pleoapele, sprâncenele,
La capetele lor stau pietrele-silabe,
Ei nici nu spun, nici dau de veste.

Mangalia, 24 martie 2019

Coranul și Evanghelia

Ne-am scufundat în marea de înțelesuri, am contemplat viața,
Două universuri opuse, toate în existență le-am găsit.

Ziua și noaptea, șapte stele sus pe cer,
Cuvântul scris pe tăbliță, toate în existență le-am găsit.

„Tur"-ul lui Moise, ținutul Kaaba din cer,
„Suru în Israfil", toate în existență le-am găsit.

Tora și Biblia, Surele și Psaltirea
Lumina versetului din Coran, toate în existență le-am găsit.

Albastrul cerului măreț, îngerii din cer,
Șaptezeci de mii de pudori, toate în existență le-am găsit.

Șapte ceruri, șapte locuri, munții aceștia, mările,
Zborul și Infernul, toate în existență le-am găsit.

Vorbele lui Yunus sunt drepte, frazele, tolbe
Sângele, de vrei, e-n clipă. *Privește, toate în existență le-am găsit!*

Mangalia, 27 martie 2019

„Yunus Emre nu a venit cu o nouă filosofie și nu a început o nouă mișcare intelectuală, socială și politică, ci s-a agățat de Adevărul Absolut, îndemnând din nou oamenii spre această credință în numele iubirii."

Hei, pasăre a vieții mele

Hei, pasăre a vieții mele, candelă vei ajunge într-o zi!
Moartea va ști timpul, îi vei încăpea în mâini într-o zi.

Vino, pune-te pe pieptul meu, corpul să-ți ia foc pe-o parte,
Un pahar de șerbet să-ți ofer, într-o zi în el va sângera poate!

Pe cei care vin să te vadă, pe cei care întreabă de sănătatea ta,
Pe prietenii tăi dragi, într-o zi, nu-i vei mai putea vedea.

Prietenii tăi vor veni, ei te vor zori
Și te vor despuia, gol vei ajunge într-o zi.

Îngrijește-ți trupul ca pe o icoană, sufletului, dă-i plinătate
Și inimii celei novice, într-o zi, de-asta vei avea parte.

Vor veni Münker și Nekir, în fața ta, vor sta,
Îți vor pune întrebări, răspunsuri, într-o zi, vei da.

Yunus, trubadurule, ești frumos, oare ești pe linia de plutire?
În adunarea sfinților, să intri, într-o zi, nu vei mai avea izbutire.

Mangalia, 30 martie 2019

Bibliografie:

1. **Özçelik, Mustafa** – *Bizim Yunus*, Sistem Ofset, Ankara 1. Basım, Nisan 2010, s.10
2. **Hz. Yunus Emre Şiirleri – http://www.erimsever.com/Sozler/YunusEmre_Siirleri.pdf**

Yunus Emre, miniatură.
Sursa foto: www.sivrihisar.com.tr

Universalia

JALALUDDIN RUMI: IUBIRE METAFORICĂ, IUBIRE REALĂ

George Grigore

Profesor universitar doctor,
Universitatea din Bucureşti,
Facultatea de Limbi şi Literaturi Străine,
Catedra de Limbi şi Literaturi Orientale,
Secţia Arabă
Scriitor și traducător
Membru al Uniunii Scriitorilor
din România
Ambasador al Alianţei Civilizaţiilor
(organism ONU) pentru România
(din 2008)

Jalaluddin Muhammad bin Baha'uddin Muhammad Valad s-a născut în ţinutul Khorasan, în localitatea Balkh, care se regăseşte în Afganistanul de astăzi. **Jalaluddin Rumi** (aşa cum este el cunoscut pe întregul mapamond) a venit pe lume pe data de 30 septembrie 1207.

Familia sa, în frunte cu tatăl, Baha'uddin Muhammad Valad, a fost forţată să se mute din Balkh, din cauza unui dezacord al acestuia, pe mai multe niveluri, cu sultanul Persiei, toată această „migraţie" având loc cu numai trei ani înainte de invazia lui Gengis Khan. După ani de strămutări în diverse oraşe, precum Bagdad sau Mecca, în timpul cărora Rumi se şi căsătoreşte, la vârsta de optsprezece ani, familia sa ajunge în oraşul Konya. Acest oraş era, la vremea aceea (secolele XI–XIV) capitala turcilor selgiukizi de Rum. În Konya coexistau, pe lângă diversele secte islamice şi neislamice, comunităţi creştine şi evreieşti. Numele lui Jalaluddin, *Rumi*, derivă chiar de la regiunea de care aparţinea oraşul, cunoscută sub denumirea de *bilādu r-rūm*: „ţara Bizanţului".

La vârsta de douăzeci şi patru de ani, Jalaluddin Rumi preia funcţiile tatălui său, de *mufti* şi predicator, precum şi de îndrumător spiritual al comunităţii sufite din Konya. De-a lungul a nouă ani, fiind discipolul lui Muhaqqiq Tirmidhi, a devenit un dascăl renumit în jurisprudenţă islamică.

A devenit, apoi, atât de cunoscut, încât contemporanii săi l-au numit *Mevlana* (ar.: *mawlānā*, „stăpânul/maestrul nostru") sau chiar *Mawlâ-yê Rûm* („Maestrul din Bizanţ").

Viaţa spirituală a lui Rumi avea să se schimbe complet, după ce-l va întâlni pe *Šams-ê Tabriz* (Șams din Tabriz; în traducere: Soarele din Tabriz). Întâlnirea celor doi este descrisă de Rumi ca fiind *marǧ al-baḥrayni* (contopirea a două mări). Se spune că Rumi ar fi descoperit misterele dragostei, aflat fiind sub influenţa lui Șams, trăgând chiar şi concluzia că iubirea transcende mintea, graniţele intelectului său fiind total depăşite de acest nou sentiment care îl încerca. Această perioadă de extaz din viaţa lui a avut ca rezultat o mare creativitate poetică şi o pierdere a sinelui în muzică, cu precădere în *sema*, dansul mistic ce se realizează prin învârtire. Prietenia celor doi a fost comparată de unii cu cea dintre Socrate şi Platon. Legendele spun că Șams ar fi proclamat că ştiinţa iubirii nu se învaţă în şcoală şi i-a interzis lui Rumi să mai citească. După mai bine de un an, de-a lungul căruia cei doi au fost în strânsă legătură, Șams dispare, pe neaşteptate. Este căutat şi adus de fiul lui Rumi, Sultan Valad, de la Damasc. Reîntors alături de Rumi, Șams este ţinta invidiei discipolilor acestuia. Această invidie culminează, conform cronicarilor, cu uciderea lui Șams de către un grup de discipoli. Din acel moment, Rumi, lipsit de vederea dumnezeului uman, începe să-l caute pe adevăratul Dumnezeu, găsindu-l în adâncurile propriului suflet.

După ce Rumi se înțelege pe sine, începe să vadă și în alții ceea ce descoperise în el însuși. Prin aceasta el unește dragostea față de Dumnezeu cu dragostea față de oameni, ajungând astfel la concluzia că pentru a-i iubi pe oameni trebuie să-L iubești pe Dumnezeu. Dacă citim cu atenție următoarele versuri, observăm cui îi era de fapt adresată infinita dragoste pe care Rumi i-o purta lui Șams din Tabriz: *„Unuia singur îi lăudăm frumusețea./ Unuia singur îi lăudăm bunătatea."* (Rumi, vol. IV, 2827).

Într-un alt poem, Rumi atrage atenția asupra faptului că oamenii se apreciază unii pe alții și se iubesc nu datorită însușirilor lor fizice, ci datorită lui Dumnezeu: *„Veniţi, noi putem vorbi unii altora ca de la spirit la spirit/ Putem vorbi pe nevăzute şi neauzite căi„/ Să râdem fără buze şi fără dinţi precum trandafirul din grădină/ Să tăifăsuim fără buze şi fără dinţi precum tainicul gând/ Să dezvălui taina lumii în întregime cu gura închisă la nivelul/ al-aql al-awwal (Primul Intelect) dovadă a existenţei lui Dumnezeu/ Nimeni nu-şi vorbeşte sieşi cu voce tare./ De vreme ce toţi suntem doar Unul, să vorbim atunci de la inimă la inimă/ fără gură sau buze."* (Rumi, vol. IV, 3121).

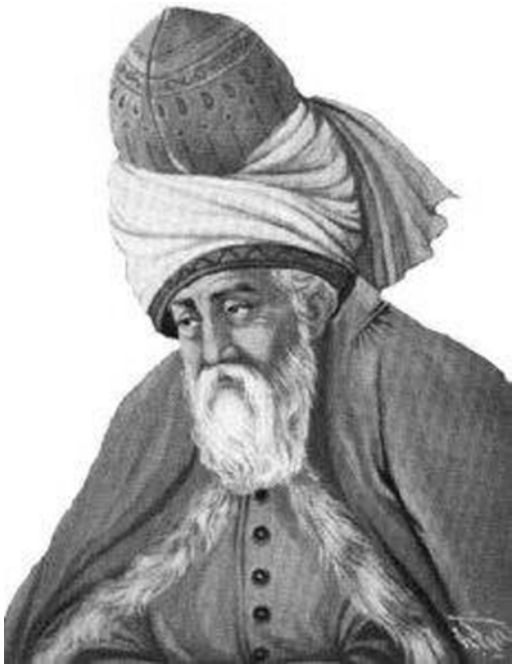

Rumi

Pentru Rumi, supranumit de altfel, *Sulṭān al-'āšiqīn*, „Sultanul celor îndrăgostiţi", totul este iubire, creat din iubire şi pentru iubire: *„Noi suntem copiii iubirii, iar mama noastră este Iubirea."* (Rumi, vol. IV, 2315).

În întreaga sa operă, în *Mathnawi*, ca şi în *Diwan-e kabir* (*Marele divan*) sau *Diwan-e Šams-e Tabriz* (*Divanul lui Șams din Tabriz*), Rumi vorbeşte despre iubire, nu despre una metaforică, *'išq mağāzī*, ci despre una reală, *'išq ḥaqīqī*: *„Iubirea este atributul lui Dumnezeu, care nu are nevoie de nimeni,/ A iubi pe altcineva în afara Lui înseamnă doar iubire închipuită."* (Rumi, vol. VI, 971).

Pentru a înţelege conceptul de dragoste la Rumi, trebuie să definim cele două concepte cu care el operează şi anume *'išq mağāzī* (iubire metaforică sau închipuită) şi *'išq ḥaqīqī* (iubire reală, adevărată). Primul tip de iubire, *'išq mağāzī*, este legat de lumea materială, precum iubirea trupească, corporală, dintre un bărbat şi o femeie. Celălalt tip de iubire, *'išq ḥaqīqī*, este iubirea faţă de Dumnezeu, numită şi *'išq 'ilāhī* (iubirea divină). Dacă iubirea metaforică este limitată, supusă pieirii, iubirea divină este veşnică, nemuritoare.

În ceea ce priveşte dragostea metaforică sau telurică, Rumi consideră că ea nu este lipsită de conţinut atâta vreme cât nu este contaminată de dorinţe carnale, ci crede că acest tip de iubire poate fi o punte către iubirea adevărată, cea divină. Iubirea faţă de frumos nu este o iubire faţă de o persoană, ci faţă de frumuseţea pe care acea persoană o are. Frumuseţea unei persoane nu este altceva decât reflexia frumuseţii lui Dumnezeu în persoana respectivă. Atunci când cineva iubeşte acea frumuseţe, i se deschide calea spre iubirea adevărată, divină: *„Iubirea, adevărată sau închipuită/ Îi duce pe oameni către Dumnezeu!"* (Rumi, vol. I, nr. 111).

Acest fenomen generalizat de atracţie şi de convergenţă propriu iubirii este prezent în fiecare lucru creat după propriul său fel de a fi, după rostul ce i-a fost dat în această lume. Aceasta este o trăsătură a Frumuseţii, calitate eminamente divină, care exercită o putere de transformare şi de sanctificare asupra lucrurilor şi fiinţelor create după aceleaşi principii ale armoniei. *Allāhu ğamīl*^{un} *wa yuḥibbu al-ğamāl* (Dumnezeu este frumos şi iubeşte frumuseţea), va spune profetul Islamului, ceea ce ar însemna cu alte cuvinte că frumuseţea este expresia desăvârşită a iubirii universale.

Frumuseţea, afirmă Rumi, este o cauză eficientă a iubirii, căci ea este iubită în sine şi pentru sine: Dumnezeu care este frumos se iubeşte pe Sine însuşi. Iubirea este, prin esenţă, o forţă dinamică, căci ea este suficientă pentru a-l face pe iubitor să se mişte, să tindă către obiectul dorit care, sub efectul atracţiei magnetice a iubirii, este atras la rândul său în mod irezistibil către cel care îl doreşte: *„Creaturile sunt puse în mişcare de către Iubire, Iubirea de către/ Eternitatea cea fără de-nceput; după cum vântul dansează graţie/ sferelor cereşti, iar copacii, graţie vântului."* (Rumi, II, 453).

Atunci când cel ce iubeşte se orientează către frumuseţe, expresia desăvârşită a iubirii, treptat, reuşeşte să se detaşeze de conştiinţa separată şi condiţionată de lucrurile existente, deschizându-i-se astfel calea către cunoaşterea universală a adevărului divin. Această percepţie a unităţii şi a frumuseţii divine în orice existent îl împiedică odată pentru totdeauna să condiţioneze iubirea şi s-o dăruiască restrictiv. Acţiunea propusă de Rumi este o căutare ce poate fi începută şi dusă până la capăt doar de cel ce iubeşte divinul. Acest demers, ce monopolizează toate energiile fiinţei, nu se rezumă doar la victoria spiritului asupra trupului, ci capătă şi o dimensiune cosmică. Omul, supus lui Dumnezeu, pus în mişcare de Iubirea Sa, este condus către El şi, în final, reuşeşte să pătrundă esenţa tainei divine.

Aici se ridică întrebarea: de ce iubirea metaforică sau închipuită le-a fost dată oamenilor? Răspunsul se află în

versurile: *„Dumnezeu a creat o dorinţă între bărbat şi femeie/ Ca prin unirea lor, viaţa să dăinuie în această lume*." (Rumi, vol. III, 14-18).

Ibn 'Arabī (d. 1240), marele mistic andaluz, vede această dorinţă ca fiind de întregire, de desăvârşire: *„Oamenii, bărbaţi şi femei, sunt desăvârşiţi după căsătorie. Singuri, femeia este o jumătate, iar bărbatul, tot o jumătate. Bărbatul devine întreg prin femeie, iar femeia prin bărbat. Această unire nu este una materială, ci una spirituală."* (Ibn Arabi, 1975: 116).

Toată această dorinţă de unire nu este altceva, consideră unii comentatori ai operei lui Rumi (Can, 2005: 177), decât reflexia versetului coranic: *„Eu voi crea un om din lut. După ce-i voi da chip desăvârşit şi voi sufla în el din Duhul meu, să cădeţi cu faţa la pământ înaintea lui!"* (Coran, XXXVIII, 71-72).

Aşadar, dorul sau tânjirea unuia după altul, bărbat şi femeie, nu este altceva decât căutarea acelui suflu divin în celălalt. Iubirea care are drept scop perpetuarea omenirii devine astfel o datorie în islam care, aşa cum se ştie, nu agreează celibatul, după cum se arată în *hadith*-ul profetic: *la tarahhub fi l-'islām* (Nu există călugărie sau celibat în islam) (Buḥārī, 231). Cu toate acestea, într-un alt *hadith*, preluat şi de Rumi în opera sa, se spune că dacă iubirea nu poate fi împlinită din pricina a diverse obstacole care nu pot fi depăşite de cel îndrăgostit, dar care nu se implică într-o relaţie doar pentru a-şi satisface anume dorinţe instinctuale, atunci va fi considerat un martir, răsplătit, ca orice martir, în Viaţa de Apoi cu raiul, aşa cum arată Al-Munawi în comentariul său la opera lui Rumi: *„Dacă cineva se îndrăgosteşte, însă păstrează această iubire în sufletul său, rămânând fără de prihană şi murind aşa, atunci acesta este un martir."* (Al-Munawi, 1972: VI: 180).

Iubirea lui Rumi faţă de Dumnezeu se insinuează, la nivelul expresiei, ca o tânguire neîncetată: *„O, Doamne, care ai dat suflu vieţii mele, ridică-ţi vălul de pe faţă/ O, Tu, cel care-mi eşti alături la mâhnire şi durere/ O, Doamne, oriunde aş fi, Tu eşti cu mine/ O, Doamne, Tu cel ce ai pus văpaia iubirii în fiece grăunte al fiinţei mele/ Tu ai plăsmuit în frumuseţe toate trupurile, toate formele/ Tu ai plăsmuit în curăţenie toate duhurile/ Tu, Cel care nu ai nici chip şi nici asemănare/ Mă atragi fără încetare/ Toată fiinţa mea tânjeşte după tine,/ Arde de dorinţa de a se topi în Tine."* (Rumi, IV, 236).

După cum spune Rumi, în spiritul tradiției islamice, Dumnezeu nu are nici formă, nici asemănare. Și atunci cum Îl pot cunoaște oamenii pentru a-L iubi? Îl pot cunoaște prin numele sale, cele nouăzeci și nouă la număr, *al-asmā' al-ḥusnā*, manifestate prin creația Sa. Creația nu este altceva decât oglinda în care se reflectă divinitatea, așa cum lumina, incoloră în sine, ia culoarea cristalului ce o reflectă; aspectul asumat de divinitate depinde așadar de „recipientul" său.

Rumi pleacă în expunerea acestei idei de la un *hadith* – folosit pe larg și de marele mistic andaluz, Ibn 'Arabi – în care se găsește răspunsul la întrebarea referitoare la motivul pentru care a fost creată lumea: *„Eu eram o comoară* – spune Dumnezeu – *ascunsă și am iubit să fiu cunoscut; astfel am creat lumea... ca să mă cunoască."* Astfel universul este scos din neant (nasti, adam) și adus în existență (hasti, wugud) numai datorită iubirii pe care Dumnezeu o manifestă față de propria Sa frumusețe: *„Dumnezeu i-a spus lubirii: dacă nu pentru frumusețea ta,/ atunci pentru ce aș putea lua seama la oglinda existenței?/ Lumea este întocmai unei oglinzi ce arată desăvârșirea lubirii."*

Rumi afirmă că omul îl poate vedea cel mai bine pe Dumnezeu într-un alt om şi iubindu-l pe acesta îl iubeşte, de fapt, pe Dumnezeu. El nu se referă la omul îndrăgostit (*'āšiq*), căci aşa cum arată, în *Divanul lui Şams*, iubirea divină (la nivel de spirit, *rūḥ*) se poate afla în legătura de iubire dintre două fiinţe care se oglindesc una în cealaltă, fiecare văzând în reflexia sa în cealaltă o reflexie a divinităţii – omul nefiind altceva decât o manifestare a imaginii divine: *„Binecuvântată-i clipa când stăm în palatul iubirii, tu şi eu/ Avem două chipuri, două trupuri, dar un singur suflet, tu şi eu."*

Dincolo de orice cunoaştere prin raţiune, omul Îl va descoperi pe Dumnezeu chiar în adâncul fiinţei sale cu ajutorul privirii lăuntrice – *al-baṣīrah*. Privirea lăuntrică este caracteristică ochilor aflaţi în capul spiritual al fiecărei fiinţe

Derviși mawlawiti (cei care aparțin ordinului lui Rumi) dansând.

umane: *„Tu ai două capete* – spune Rumi. *Unul aparţine vieţii lumeşti şi este plăsmuit din ţărână, iar celălalt aparţine cerurilor, fiind un cap pur şi spiritual.*" (Can, 2005: 156).

Pentru Rumi, ca de altfel pentru toţi cei care au elogiat iubirea, în mod paradoxal, aceasta nu este definibilă, ci rămâne învăluită în inefabil, putând fi dedusă doar din manifestările ei: *„Precum Adam şi Eva,/ iubirea dă naştere la o mie de forme;/ Lumea este plină de picturile sale,/ Ea însă nu are nici formă, nici chip./ O, tu cea fără de chip cu o mie de chipuri..."* (Rumi, II, 543).

Ea este o aspiraţie – spune Rumi – o energie care atrage întreaga fiinţă către originea sa divină, fie că această atracţie este provocată direct în individ, prin mijlocirea altor persoane sau altor cauze care nu sunt, de fapt, decât pretextul pentru actualizarea virtualităţilor sale, fie că această afecţiune este pură sau aparent pervertită. Rumi, ca şi iluştrii săi precursori pe linie sufită, apelează la descrierea iubirii umane ca mijloc de înţelegere a iubirii divine, a contopirii îndrăgostitului sufit cu Dumnezeu.

Bibliografie:

*** *Coranul.* Traducere, prezentare, note şi index: George Grigore. Bucureşti: Kriterion.

Al-Munawi, Muhammad, 1972. *Faydh al-Qadir.* 6 volume. Beirut: Al-maktaba at-tigariyya.

Buḫārī. s.a. *Ṣaḥīḥ Buḫārī*. Istanbul.

Can, Şefik. 2005. *Fundamentals of Rumi's Thought*. New Jersey: Light.

Derin, Suleyman. 2008. *Love in Sufism. From Rabia to Ibn al-Farid*. Istanbul: Ihsan Publication.

Grigore, George. 2008. *Cuvânt-înainte*, la al-Ḥallag: *Divan (poeme mistice)*, traducere de Georgiana Nicoarea. Bucureşti: Herald.

Halman, Talat Sait; And, Metin. 1992. *Mevlana Celaleddin Rumi and The Whirling Dervishes*. Istanbul: Dost Yayınları.

Ibn Arabi. 1975. *The Windsdom of the Prophets (Fusus al-hikam)*, traducere de Angela Culme-Seymour. Wiltshire: beshara Publications.

Rūmī, Ğalāl ad-Dīn. 1995. *Al-Matnawī*. Traducere în limba arabă: Muḥammad Ğamāl al-Hāšimī. 6 volume, Beirut: Dār al-Ḥaqq.

Rumi, Jalaluddin. 2002. *Meditaţii şi parabole*. Traducere din limba persană: Otto Starck. Studiu introductiv: George Grigore. Bucureşti, Editura Kriterion (Colecţia „Bibliotheca Islamica").

Starck, Otto. 2004. *Antologie de poezie persană*. Bucureşti: Editura Kriterion (Colecţia „Bibliotheca Islamica").

„iubirea faţă de frumos nu este o iubire faţă de o persoană, ci faţă de frumuseţea pe care acea persoană o are. Frumuseţea unei persoane nu este altceva decât reflexia frumuseţii lui Dumnezeu în persoana respectivă."

Hīč (în persană, „nimic"), un concept central în opera lui Rumi, cu care, paradoxal, descrie eternitatea divină.

Jurnal de călătorie

TUNELUL DE GHEAȚĂ

Florentin Smarandache

Profesor universitar doctor,
Universitatea din New Mexico, SUA,
Departamentul de Matematică
Scriitor
Membru al International Writers Association, al Academiei Oamenilor de Știință din România și al Modern Language Association (USA)

1. 06.2018. Autostrada 1 ocolește insula.

Tunel de 5,7 km lungime prin care trece autobuzul nostru.

Skyr [pronunțat ski:r] este un produs lactat specific islandez (între brânză și iaurt).

Animalele domestice și sălbatice aduse aici s-au adaptat perfect condițiilor vitrege.

*

Fiordul Borgarfjörður este locul unde s-au așezat primii locuitori ai Islandei, sosiți aici din Norvegia – din cauza Regelui lor, neadulat de populație.

Muntele Hafnarfjall (höfn: port, liman; fjall: munte) în apropierea orășelului Borgarnes, cu poduri construite în anii 1970 și 1974. Infrastructură recentă.

*

În Hvannayri, mic orășel, există o Universitate Agricolă, înființată în 2005, dar concepută din 1899.

*

Langjökull (Lungul Ghețar): suprafața – 950 km^2; înălțime – 1300 m deasupra apei; 7.000 tone de gheață scoase după 16 luni de săpat pentru a construi tunelul în ghețar. Erupțiile vulcanului sunt marcate de linii negre, incluzând și celebra erupție din 2010.

*

Lava vulcanică a format două cascade: Hraunfossar și Barnafossar.

*

Ajunși la Húsafell, după două ore de autobuz, punctul unde ne îmbarcăm în truck-ul care să ne ducă la ghețar.

*

Pădure islandeză.

Poantă:

– Ce faci dacă te pierzi într-o pădure islandeză?

Răspuns:

– Stai drept în picioare!

[Fiindcă sunt doar arbuști scunzi.]

Tunelul de gheață a fost deschis în anul 2015.

De 20 de tone, cu tracțiune pe patru roți, truck-ul alb este truck militar NATO. Monster Truck!

*

O curiozitate: este interzis de importat cai în Islanda, pentru a nu altera rasa locală adaptată vremii vitregi.

*

Aproape să ne împotmolim în moină și zăpadă cu truck-ul.

Gheţarul este de 25 km lat, 50 km lung.

Sunt blindat la tălpi cu două perechi de bocanci.

Gheața se topește și, mergând pe drumul greșit, putem cădea cu truck-ul ca într-o capcană.

Ochelari de soare recomandați.

Crampoane la bocanci încălțăm.

Întuneric beznă la început în tunelul artificial de gheață. Apoi, ochii se obișnuiesc cu întunericul. Scriu fără să văd prin tunel, pe ghicite.

Muncitorii la tunel dormeau în tunel. Lucrau non-stop.

Plouă în peșteră! (curge apa din topirea gheţarului).

Nu exista ecou în tunel! Acustică perfectă pentru muzicanți... Ghida chiar ne cânta ceva care suna superb!

Glaciologiștii vin aici să studieze.

Tunelul: lung de 500 metri și 25 metri subteran.

După o jumătate de oră vedeam foarte bine în peștera de gheață.

O cadă cu apă caldă în gheţar. De fapt, temperatura este de 2-3 grade Celsius. Apa topită, când curge, produce fricțiune cu gheţarul, încălzindu-se.

Gheţarul are vechimea de 30-35 de ani.

Traseul este în formă de inimă.

New Mexico, Statele Unite ale Americii

„Fiordul Borgarfjörður este locul unde s-au așezat primii locuitori ai Islandei, sosiți aici din Norvegia – din cauza Regelui lor, neadulat de populație."

Insula Borgarfjörður

Jurnal de călătorie

VIETNAM ȘI TEMPLELE DIN CAMBODGIA ÎN 16 ZILE (MARTIE 2019)

Brândușa Massion

Profesoară
Secretară a Asociației Românilor
din Frankfurt și împrejurimi (ARO)
Germania

Iată-mă cu Al pe aeroport la Frankfurt, din nou la drum cu Agenția Studiosus, care ne arată o lume mai interesantă, mai diversă, mai accesibilă.

Mergem în Vietnam. Trecem scurt pe la duty shop. Înaintea noastră la casă sunt mulți asiatici cu coșurile încărcate cu băuturi, cosmetice și dulciuri. Din spate vin alți colegi de-ai lor care aruncă pe banda de la casă ce mai trebuie să cumpere neapărat din Germania: salamuri și brânzeturi. La poarta de îmbarcare recunoaștem pe unii dintre cumpărătorii vajnici dinaintea noastră. Sunt voioși și își vorbesc vivace. Își arată acum ce ceasuri au cumpărat și trimit poze cu ele prin smart-phonuri. Le vor copia oare?

În avion ne abordează Jay, ghidul nostru de la Studiosus, care ne dă foi cu instrucțiuni și ne urează noapte bună. Circa 11 ore până la Hanoi. Oarecum amețiți după zbor, grupa studioasă de 14 persoane, mai toți pensionari, + Jay, descindem la Hotelul Intercontinental West Lake. Mamma mia! Suntem doar într-o țară cu PCV (comuniștii) la putere de 70 de ani, în care din 1940 până în 1975 au bântuit războaiele și foametea. Cum au putut să pună în spațiu așa o minunăție de ansamblu? Viloaie de câte 16 camere de lux, dispuse pe laturile unui atrium, sunt presărate peste lac asemenea unor insule pe piloni și arcade. Apa este limpede. Treci de la o insulă la celelalte, care sunt și studiouri de sport, baruri, cafenele și piscine, pe drumuri și poduri șerpuite peste West Lake, lacul din vest. Mai departe se văd ansambluri similare de apartamente particulare pe piloni. În zare deosebești imobilele pe sol solid, cu străzile circulate din fața lor. Ești în oraș, dar ești pe insula care atenuează vuietul metropolei de 8 milioane și suprafață de 3 ori cât Berlinul.

Hanoi este atestat din 258 î. Hr. și este capitala oficială a Vietnamului din 1010 d. Hr. Mozaicuri impresionante cu serbarea milenară 1010–2010 se desfășoară pe digul ridicat în jurul orașului vechi, întortocheat și pitoresc, spre a-l proteja de inundațiile lui Red River, Râul Roșu. În secolul al II-lea î. Hr. vietnamezii au fost alungați din China spre sud-est în cursul unei purificări etnice din timpul dinastiei Han și au fost multiplu cotropiți și stăpâniți de China, dușmanul lor de la nord. În zilele noastre, când populația masculină chineză este supraexcedentară, în urma politicii demografice chineze a unui singur copil, preferat băiat, au fost furate și vândute în China în sclavagism marital zeci de mii de tinere vietnameze. Din aceste multe motive istorice, ne spune Jay, nu e bine sa mănânci în restaurante cu bețigașe, semn că ai fi simpatizant chinez. Oricum, monarhiile vietnmeze au reușit să mențină independența față de China după anul 938. Între 1887 și 1945 Vietnamul a fost parte din Indochina franceză, și anume cea mai bogată colonie, perla Indochinei.

În 1986 PCV hotărăște schimbarea spre piața liberă, în același timp cu perestroika din blocul sovietic, dar controlat, cum i-ar fi plăcut și lui Gorbaciov, fără să ajungă la colapsul comunismului sovietic. Jay se specializează de 20 de ani în Peninsula Indochina. Aceasta cuprinde Vietnam, Cambodgia, Laos, Thailanda, Malaezia, din care primele trei au constituit Indochina colonială franceză. Jay ne spune că Ho Chi Minh a condus lupta de eliberare și de unificare a Vietnamului între 1941 și până la moarte, în 1969. Independența și unitatea țării, dar și totala ei distrugere s-au încheiat în 1975. Vietnamezii s-au „aranjat" cu comunismul, „atâta timp cât cei de jos sunt lăsați în pace, îi lasă și ei în pace pe cei de sus" – ne spune Jay. Mai nou este permisă în presă demascarea corupției și a abuzului de putere, dar cu măsură...

Orașul este compact, cu case de 4-5 etaje lipite una într-alta, etalându-și

la stradă fațadele înguste și diverse ca stil și colorit. Pare o coregrafie urbană olandeză, cu deosebirea vânzolelii specific asiatice, pentru că toate casele au prăvălii la partere sau mici localuri cu scaune joase ca de copii. Gătesc și mănâncă toți la stradă sau joacă cărți, se tund și se coafează la stradă sau chiar pe scaunul bărbierului din fața unei oglinzi agățate într-un pom sau de un gard. Negustori ciclişti oferă pe ataşul bicicletelor obiecte împletite din bambus, mai ales pălării, fructe și legume minunat asortate, flipflops, dulciuri, țesături… Pe alocuri apar cartiere de blocuri socialiste de beton, dar în jurul acestora lipsește agitația specifică.

Demarăm excursia de studiu la templul Muntelui de Jad. Mulți credincioși se roagă cu fervoare și ard bețigașe fumigene pe altare cu nisip. Ard și mulți bani, bancnote de milioane de dolari, pe care le cumpără de la magazin pe câțiva bănuți, cum cumpărăm noi lumânări, ca să își cumpere morții lor pe lumea cealaltă tot ce își doresc.

Pagoda Apărării Națiunii este cel mai vechi lăcaș de cult budist din Vietnam, cu temeliile puse în secolul al VI-lea d. Hr. și cu învățăturile originare despre efortul personal pentru atingerea propriei desăvârșiri și a empatiei cu toate ființele din jur, profesat de budismul de tip theravada, transmis din India pe filiera inițiatorului real Siddhartha Gautama (563–483 î. Hr.), numit de adepți Buddha, „iluminatul”, chiar din timpul vieții.

Vizităm templul numit impropriu „al literaturii”, fondat la 1070. E templul autoperfecționării și al câștigării respectului și a poziției sociale prin educație, asceză și învățătură, prin care doar cei mai buni ajung în vârful piramidei meritocrației: doar mandarinii, sfătuitorii împăratului, care ocupau funcțiile înalte administrative, după model chinezesc confucianist, păstrat cu respect până în zilele noastre. Restaurantul „caritabil” KOTO nu este întâmplător plasat pe strada alăturată de templu. Este creația și donația unui discriminat în Vietnam, care aparținea uneia dintre cele 54 de etnii conlocuitoare. Omul a ajuns cineva în Australia și s-a întors la Hanoi ca să clădească un așezământ unde copiii defavorizați, ca el odinioară, învață trei meserii prețioase de aur în zilele noastre: bucătari, chelneri și recepționeri.

Zâmbetul permanent și performanța școlară la mare cinste se explică prin respectul lor pentru ierarhie și pentru merit, acestea cu drag preluate din China. O fată ca o floare ne servește masa și ne roagă cu plecăciune și „thank you so much” să completăm bilețelul cu aprecierea serviciului. Îl ia cu grație și de-abia în umbra coloanei, când crede că nu o mai văd clienții, se uită atent pe formularul cu cruciulițe ca să afle ce ar putea face mai bine. Pentru germani doar cafeaua ar fi putut să fie o idee mai fierbinte, altfel totul este impecabil și de cea mai bună calitate gastronomică.

Ho Chi Minh a încercat să se alieze cu francezii contra japonezilor și cu americanii contra francezilor și cine mai știe cu cine contra chinezilor, ca să obțină independența și unificarea Vietnamului, găsind până la urmă soluția în comunism, ajutat desigur de sovietici, cum altfel, ca să realizeze aceste două premise ale statului vietnamez modern. Fosta lui reședință din Hanoi, muzeul dedicat lui și mausoleul cu gardă permanentă sunt simboluri de stat, întreținute cu venerație și vizitate în aflux, deși Ho Chi Minh a lăsat prin testament să fie incinerat, și nu mumificat ca Lenin.

Marile orașe au teatre consacrate de păpuși pe apă, cu piese inspirate din mitologia și din viața de zi cu zi a satelor. În afara sezonului agricol, când câmpurile de orez erau inundate, sătenii mânuiau păpușile pe apă. Am văzut în Hanoi un asemenea spectacol de mare vitalitate și virtuozitate, însoțit de instrumente muzicale tradiționale.

Din Hanoi **trebuie** să dăm o fugă de o zi până la golful Ha Long din Marea Chinei de Sud, ca să ne plimbăm cu vaporașul în jurul stâncilor cu forme curioase, multe dintre

ele mameleonate, care răsar din apele liniștite ale golfului și se pierd în ceață, ca în peisajele stampelor care, iată, sunt realiste. În jurul golfului crește sub ochii noștri o stațiune turistică uriașă, vizitată intens de toate popoarele, mai ales de chinezi, al căror orășel de peste granița apropiată, i-am uitat numele, are peste 10 milioane de locuitori. Mulți dintre ei dau fuga la Ha Long duminica și cumpără, cumpără, cumpără servicii și cadouri. După o noapte în Ha Long ne întoarcem la aeroportul Hanoi din nordul țării, de unde zburăm spre sud pe istmul central al țării, către orașul imperial Hué, urmând ca în Vietnamul central să ne deplasăm cu autobuzul spre orașele Hoi An și Da Nang. În sfârșit schimbăm și clima, sărim din martie în mai.

În Hué ne primește Hotelul Saigon Morin din 1901, o bijuterie de arhitectură franceză din Belle Époque, superb restaurată. Vizităm citadela cu zidurile de apărare de 11 km a capitalei Vietnamului reunit în 1802 și palatul imperial al dinastiei Nguyen (40% din vietnamezi se cheamă astfel), menținută și sub colonialismul francez până în 1945.

Pagoda Thien-Mu, cu o frumoasă legendă a construcției și cu 7 etaje simbolice pentru reîncarnările lui Buddha, se înalță din 1695 pe malul Râului Parfumului. Ca și palatul guvernatorului francez în stil art déco, vis-à-vis, peste râu, față de palatul imperial. Dar grandios este monumentul funerar cu terase, lacuri, palate și porți plasate la 1833 pe relief muntos, după model chinezesc, de împăratul Minh Mang, care în ultimii ani ai vieții a trăit retras în propriul său mausoleu, slăvindu-și strămoșii!

Țara ia formă de S de-a lungul coastei Mării Chinei de Sud. Se întinde de la nord la sud pe 1650 km, între gradele 23 si 8 latitudine nordică, adică cu bucla de nord a S-ului unde se află Hanoi, capitala cu 8 milioane de locuitori, în clima subtropicală și cu bucla de sud în zona tropicală, unde se află Saigon, numit Ho Chi Minh din 1975 încoace. Buclele

de nord și sud sunt lățite până la 600 km, făcând loc deltei Fluviului Roșu la nord. În sud se revarsă Mecongul printr-o deltă enormă. Saigon se găsește puțin la nord de Mecong. La mijloc S-ul se subțiază în centru la 50 km și se ridică peste munți, numindu-se chiar Pasul dintre Nori, care separă practic Vietnamul de Nord, comunist în timpul războiului american, de Vietnamul de Sud, al rezistenței anticomuniste de acum 50 de ani.

Țara are nesfârșite rezerve de fosfat, magneziu, petrol în apele marine, gaze naturale, hidroenergie și este înverzită cu culturi și junglă pe tot cuprinsul. Este cam la fel de mare cât Germania ca suprafață, 325 mii km^2 (Germania 356 mii km^2) și ca populație, 94 de milioane (Germania, 82 de milioane). Doar că față de populația Germaniei, care tot îmbătrânește, în Vietnam jumătate din populație are sub 25 de ani. În România lucrează acești oameni tineri și harnici, pe care încă îi mai atrag salariile mai mari și reclamele vestului. Astfel am ajuns și noi în vest.

Străbatem munții dintre cele două Vietnamuri și aflăm mai multe despre ultimul război devastator, care a vărsat… 500 de mii de tone de bombe (doar cifra bombelor americane) aruncate peste nord, mai ales peste Hanoi. Trecem literalmente printre nori, pe fâșia de țară îngustă de la 500 m înălțime, care acum mai separă țara doar în zone climatice. Șerpuim pe coasta din ce în ce mai înaltă a Mării Chinei de Sud, printr-o vegetație luxuriantă, supranumită de soldații americani „iadul verde". Ne stabilim pentru două zile pe malul mării la Da Nang, într-un complex à la Club med ca lux, servicii și animație pentru toate vârstele. Este doar unul dintre complexele turistice haute-gamme care se înșiră ca perlele pe plajă. Ne relaxăm o zi după programul susținut de până acum. Pe partea cealaltă a șoselei sunt șantiere și iar șantiere în activitate continuă. În Vietnam nu ne-am dat seama în nicio zi că ar fi weekend, cu alt ritm de activitate.

Hoi An, orașul romantic cu gondole pe râul leneș, cu străduțe și case de circa un secol, pictate în culori vii și împodobite cu mii de lampioane și mai vii, debordează de turiști.

Mă captivează Au-Dai: în toate părțile unde mă uit, îl poartă toate femeile frumoase, mlădioase, ca peștii exotici. Sau sunt frumoase pentru că îl poartă. Costumul național vietnamez are aceeași croială strictă, dar este mereu altul în combinația culorilor și a broderiei. Unduirea siluetei este echilibrată de pălăria conică de bambus. Din Da Nang ne luăm zborul spre sud, la Saigon, ultimul popas din Vietnam, în plină vară.

Șuvoaie peste șuvoaie de motociclete se revarsă pe fiecare stradă și se adună în lac de acumulare la fiecare stop. E toată familia pe motocicletă: un copil între mamă și tată, iar cel mai mic în față de tot, aproape pe ghidon. Câteodată doarme

copilașul în huruitul asurzitor al străzii. Adulții sunt obligați să poarte căști. Femeile mai poartă un șorț peste rochia strâmtă sau scurtă de birou. Cei mai mulți motocicliști poartă o mască peste nas și peste gură. Sunt ca o armată de extratereștri care vine, vine, vine și supune sub roți carosabilul. Ca peste tot în Vietnam, rețeaua deasă de străzi noi sau întreținute ca și noi, a Saigonului se achită fără reproș. Casele înguste cu 4-6 etaje, lipite una de alta, zid în zid, fără să ai cum să te certi cu vecinul, nu mai predomină peisajul urban ca la Hanoi, ci sunt covârșite din spate de zgârie-nori extravaganți, ce dau Saigonului un aer de Chicago. Ca și cealaltă metropolă din nord, orașul este traversat de un fluviu navigabil, Saigon River.

Tragem la Renaissance River Side Hotel, ultramodern și confortabil, cu piscină la ultimul etaj, 21 și cu atrium de la etajul 6 în sus. Magnetizați de forfotă, ieșim imediat pe stradă și o luăm prin spatele hotelului spre centrul vechi, dacă mai există așa ceva acolo. Stânga – dreapta numai buticuri cu moda designerilor occidentali și localuri de toate specificurile. Barul „L' Amant" celebrează romanul de succes, cu acțiunea în Saigonul anilor '30, cu care Marguerite Duras a obținut la publicare, în 1984, Premiul Goncourt.

Francezii au avut grijă să-și lase amprenta în urbanizarea generoasă a centrului metropolei, cu artere și piețe largi, monumentale. După dezastrul războiului civil, început în 1957 și al războiului american (1962–1975), au rămas puține din clădirile vechi, dar acestea sunt restaurate cu minuțiozitate: poșta pe piloni și arcuri metalice ca și Tour Eiffel, opera ca o miniatură a lui Petit Palais, primăria în stil colonial de la 1906, de mari dimensiuni, la fel ca piața înflorită din fața ei, catedrala Notre-Dame, adusă piatră cu piatră din Franța la 1880 și hotelurile Majestic și Rex, în stil art nouveau, respectiv art déco.

Opera este un lăcaș de cultură parizian, cu doamne elegante. La mare vogă este Au Dai-ul tradițional vietnamez, din materiale fine de voile și mătase, brodate ton în ton, purtat cu precădere de europence. Spectacolul este de sorginte tribală vietnameză, susținut de o echipă de tineri acrobați care dansează sau zboară măiastru cu prăjini de bambus, pe ritmuri de muncă și de război, culese din munți.

În China Town, care e locuit febril de chinezi, Jay ne duce într-o dimineață la două temple consecutiv. Ambele au aceeași dispoziție spațioasă sub formă de curți pătrate dispuse una într-alta. Dar unul este nou, cu toată decorația din plastic, având împrejur așezăminte sociale, școală, grădiniță, policlinică, pe când celălalt a fost construit de negustorii chinezi în 1760 în semn de mulțumire față de protectoarea marinarilor și a comercianților. Templul este bogat decorat, în interior, în exterior, pe acoperiș, cu scene de viață urbană sau de război pe uscat și pe mare, cu multe mișcări de trupe și personaje înalte sau simple, toate modelate din porțelan pictat în culori între timp patinate. La altare, credincioșii mulțumesc divinității rugându-se cu devoțiune și aprinzând spirale fumigene.

Memoria războiului, care aproape că a ras țara de pe fața pământului, este păstrată cu grijă propagandistică în Muzeul Relicvelor de Război (War Remnants Museum), care documentează ororile războiului indochinez (1945–1954) și american (1962–1975), cu filme, fotografii, culegeri de mărturii orale, documente de război, armament, celule de tortură, desigur toate din punctul de vedere al învingătorului, al regimului comunist la putere, într-o țară cu partid unic. Romanul *The Quiet American* (*Americanul liniștit*), publicat în 1955 de britanicul Graham Greene și scris la fel de palpitant ca și celelalte romane de spionaj ale sale, surprinde Vietnamul la intersecția dintre războiul indochinez și cel american și prevestește prejudiciile uriașe pe care le-a suferit o țară sfâșiată între marile puteri. Grație schimbării de macaz din 1986, către economia de piață, această țară bogată și cu oameni harnici a dobândit o economie dinamică și s-a transformat într-un adevărat tigru asiatic.

Nu se poate să ratăm ocazia să petrecem o zi în delta Mecongului, un fluviu fabulos, legendar, care izvorăște în China, străbate 6 țări, cu 4000 de km lungime, dintre care 200 de km și întreaga deltă în sudul Vietnamului. Chinezii au construit deja pe Mecong 6 baraje și lacuri de acumulare pentru centrale electrice și irigații și au în plan să mai construiască 20, atât sunt de înnebuniți după energie. Cambodgia pune pe seama apelor împuținate ale Mecongului deșertificarea teritoriului agricol. Și vietnamezii au recent probleme cu resursele sustrase de China: în apele teritoriale vietnameze sunt rezerve uriașe de petrol. Tocmai acolo și-au construit chinezii niște insule artificiale.

Delta Mecongului este o grădină a raiului, cultivată cât vezi cu ochii, presărată pe fiecare parcelă cu altare de proslăvire a strămoșilor, pentru că de sus le vine ajutorul și prosperitatea.

Pe agenda vietnameză au mai fost muzeele de istorie din Hanoi și Da Nang, manufacturile de perle, mătase, sculptură și dulciuri pe bază de fructe, dar și plimbări cu ricșa ciclistă prin orașul vechi imperial Hué, în sus pe Râul Parfumului și în jos tot pe el, dar cu ambarcațiunea dragon, ca și pe Saigon River cu restaurantul plutitor.

Limba vietnameză, ca și japoneza și coreeana, a fost puternic influențată de limba chineză. Este o limba tonală, cântată pe șase înălțimi sonore. Este monosilabică, adică silaba conține și unitatea semantică, de sens. Are trei dialecte: vietnameza de nord, centrală și de sud. Dar senzațională este scrierea, cu alfabet latin. Alexandre de Rhodes, calugăr catolic misionar, a venit în 1630 în Tonking, Vietnamul de Nord de atunci și a transpus scrierea de origine chinezească în scriere fonetică pe baza alfabetului latin, adăugându-i diverse semne diacritice pe vocale pentru a le marca tonalitatea. Această scriere se păstrează aproape neschimbată până astăzi.

În ultima seară la Saigon mâncăm doar Al și cu mine la barul de pe terasa hotelului învecinat. La masa de alături vin mai multe cucoane voioase și încep să se fotografieze. Mă ofer să le fac eu o poză mai de la distanță, iar una dintre ele intră în vorbă cu mine. Îi spun de unde vin și că Saigonul este uluitor, modern, dinamic. Mă contrează cu ce părere am despre circulație. Tocmai, spun, merge foarte bine, în ciuda avalanșelor de motociclete. Ea dă din cap neîncrezătoare: să nu vrea toți să aibă în curând mașină. Aflu că sunt toate din Saigon și că o serbează pe fetița de 12 ani a uneia dintre ele. Fetița stă în capul mesei și când nu dă ordine, este cufundată în obiectul ei electronic. Cele mature sunt dichisite și decente. Îi spun interlocutoarei că mi se pare că toți se bucură de bunăstare materială și de viață. Ea îmi confirmă precaut că da, acum merge totul bine. Aș fi vrut să lungesc vorba cu doamna proaspăt coafată și cu perle la gât, dar mâine de dimineață schimbăm țara.

Pentru asta a trebuit să ne procurăm poze de pașaport, pe care le-am făcut pe bulevardul central, cu multe benzi de circulație și cu alei de promenadă și flori printre ele. Jay ne-a dus practic de mână până la fotograf, pentru că magazinul se află într-un gang de 80 cm lățime dintre două clădiri noi, înalte. Arată ca o greșeală de calcul între cei doi mamuți de beton. Fotograful bătrân trage un scaun de sus pe care mă așază, iar în spatele meu agață un prosop alb dintr-un perete într-altul în chip de fundal. Îmi spune unde să privesc și mă blițuiește. Peste 5 minute plătesc circa un euro pentru 4 poze tăiate perfect cu foarfeca și ne adresăm zâmbete și mulțumiri de ambele părți.

Patru ani, 1975–1979, a bântuit peste Cambodgia flagelul khmerilor roșii, comuniștii maoiști care au o ucis prin tortură, execuții în masă și înfometare circa 2 milioane de conaționali din cele 16 milioane, cât avea țara atunci. Toți intelectualii, mai ales profesorii sau cunoscătorii unei limbi străine, au fost executați în timpul terorii roșii conduse de Pol Pot. Țara a fost eliberată de vecinii vietnamezi, care l-au reinstaurat pe veneratul rege Norodom Sihanouk, decedat

de infarct în 2012 și înmormântat cu funeralii răsunătoare. Republica Populară Cambodgia este condusă de 40 de ani de Partidul Popular (The People's Party), care își trage cadrele din khmerii roșii și care câștigă toate alegerile, cu un rege decorativ, fiul lui Norodom Sihanouk, ce combinație!

Templele cambodgiene înghițite de junglă sunt un mit, pentru că nicio junglă nu putea să le facă să dispară în amploarea și grandoarea lor. Sunt acolo de o mie de ani, bine știute de oamenii locurilor. Coloniștii și apoi arheologii francezi le-au descoperit pentru Franța și Europa, unde erau necunoscute. Desigur, lăsate în părăsire, s-a revărsat peste ele natura tropicală prin copacii cu rădăcini gigantice ca lava și cu liane care au înlănțuit statuile. Aici căldura și umezeala sunt copleșitoare.

Istoria lor a fost glorioasă. Angkor Wat din secolul al XII-lea, orașul templu aproape intact, cu 5 turnuri ca munții, a rezistat naturii pentru că s-a transformat în mănăstire budistă, cu serviciul religios menținut până în prezent. Angkor Wat a fost construit cu elefanți și cu 120.000 de sclavi în doar 37 ani. Slujeau în el zeci de brahmani, înalți preoți hinduși. Templele sunt închinate trinității hinduse Brahma, Vishnu și Shiva, care reprezintă creația, păstrarea și respectiv distrugerea în univers, cuprinzând și familiile și reîncarnările acestora. Angkor Thom, construit ca reședință și templu, Bayon, circa 100 de ani mai târziu de urmașul dinastiei din Angkor, a depășit în dimensiune și opulență orice construcție civilă și religioasă din lume pentru multe secole care au urmat. Regii khmeri constructori erau emanații ale divinității, erau zei în trecere prin viața pământească. Lăcașul lor de viață și de cult era centrul a 5 milioane de hectare de orez lucrate de țăranii khmeri în 3 recolte anuale, obținute cu ajutorul unui sistem de bazine de acumulare, canale și irigații, ingenios trase din lacul Tonle-Sap, uriașul rezervor de apă dulce din vestul

Cambodgiei. Superproducția de orez a atras o bogație enormă a regilor, care s-au înarmat, au cucerit și au construit întru slava strămoșilor și a zeilor. Angkor Thom, capitala imperiului khmer, adăpostea sau servea 1 milion de locuitori, unii specialiști spun 1,5 milioane, într-o perioadă când în Parisul medieval de 30.000 de locuitori se construia Notre-Dame. Dar grandoarea a însemnat și începutul sfârșitului: țăranii și soldații, toți lucrau la desăvârșirea construcțiilor faraonice khmere. Câmpurile de orez, care asigurau bogăția khmerilor, au rămas nelucrate și milionul de supuși a flămânzit sau a fugit. Perioada coincide cu răspândirea budismului de tip thervada, preluat din India, care eliberează pe credincios de medierea brahmanilor în relația cu divinitatea. Numai Angkor Wat a rămas aproape intact, sub forma mănăstirii budiste, restul templelor hinduiste fiind abandonate naturii.

Ansamblul și detaliul acestor complexuri de arhitectură este bazat pe o simbolistică amănunțită a spiritualității religioase și a puterii sociale. Templele și palatele se înălțau ca munții din câmpurile interminabile de orez, înconjurate strategic de șanțuri largi cât râurile. Cadrilatere mărginite de ziduri sunt dispuse unul într-altul și delimitează castele care se așază în interior, adăpostind demnitarii din ce în ce mai înalți concentric spre interior, culminând cu preoții brahmani în proximitatea templului central sau a palatului regal. Țăranii sunt lăsați afară pe câmpuri în locuințele lor tradiționale, păstrate până în zilele de azi, înălțate pe pari deasupra solului, ca să se ferească de inundații și de șerpi. La pericolul unei invazii, se retrag cu toții în interiorul cetății. Zidurile împrejmuitoare sunt construite din laterit, o rocă poroasă de sedimentare din clima tropicală, iar palatele și templele sunt făcute din piatră, de cele mai multe ori gresie gri sau roșie. Contrucțiile și statuile din lemn s-au pierdut. Intrările de pe fiecare latură, care trebuie să fie 5 în total, se fac peste poduri largi de piatră străjuite de spirite și de demoni, în încleștare

asupra șarpelui mitic cu mai multe capete. Basorelieful din Angkor Wat pe această temă, dedicat lui Vishnu, are 800 m lungime, un record mondial. Aceste construcții geniale ale khmerilor rămân o enigmă în ce privește realizarea lor rapidă în secolele IX–XIII, cu mijloacele mecanice rudimentare de atunci. Este uluitoare măiestria artistică a zecilor de mii de artizani care au acoperit toate elementele construcțiilor cu sculpturi și reliefuri ce înfățișează o mitologie amplă, înălțând astfel paradisul hindus în imensitatea câmpiei de orez de odinioară.

Trebuie amintit templul Ta Prohm, mausoleu dedicat mamei regelui, ca fiind cel mai fotogenic, cu revărsările vegetale pe care le-a suferit și unde s-a filmat hollywoodianul *Tomb Raider* cu Angelina Jolie, asfixiat din acest motiv nu de liane, ci de turiști. Mai la o parte și mai degajat este Banteay Srei, templul roz, construit de un brahman, care a primit învoirea regelui său să folosească piatra roz, refuzată la construcția templelor regale, unde s-a folosit doar piatra gri. Astfel, în 967 un aristocrat brahman realizează din fonduri proprii o bijuterie, păstrată aproape intactă, în ciuda vechimii ei, printr-un capriciu al soartei. Iată cum: în timpul ocupației coloniale (1887–1945), francezii arheologi sau negustori au cărat în Franța enorme cantități de plăci cu basoreliefuri, frize, coloane și statui din templele khmerilor. Jay apreciază că 90% din exponatele khmerilor se găsesc în muzeele lumii și în colecții particulare, mai ales la Paris, în Musée Guimet, Place d'Iéna. Și în acest moment Jay îmi distruge mitul intelectualului de rasă din stirpea existențialistă a lui Camus, André Malraux, care s-a angajat în marile cauze politice ale secolului XX. Nu, André Malraux a fost un aventurier de bani gata, cultivat și talentat, ce-i drept, ministru al culturii sub De Gaule, dar care a furat nenumărate opere de artă din Cambodgia, fiind prins în Phnom Penh cu 7 tone de artă furată din templul Banteay Srei și condamnat la 3 ani de închisoare. Cu intervenții la vârf, a fost eliberat după un an și sărbătorit pentru faptele lui de vitejie, descrise în romanul de succes *La Voie Royale* (*Calea Regală*), pe care l-a publicat în 1930. Ulterior templul a fost restaurat de către arheologi francezi cu piesele recuperate.

Între plimbările prin temple ne delectează grupuri cu instrumente muzicale care înalță sunete subțiri printre lianele care ne feresc de soarele arzător de martie. Suntem la sfârșitul sezonului turistic, pentru că urmează temperaturile de peste 40 de grade, iar instrumentiștii se străduie să își facă un plin până nu începe arșița. Turiștii se odihnesc la umbră și susur instrumental, cu compasiune pentru muzicieni, în cea mai mare parte invalizi de război. Zeci de ani a făcut ravagii și în Cambodgia războiul american, pentru că vietnamezii de nord au transportat prin munții și jungla cambodgiană mașinăria de război către sud, pe așa-numita cale Ho Chi Minh, masiv bombardată și minată. Din 1975 până în 1978 și-a trecut țara prin foc și bombe războiul civil dus de khmerii roșii ai lui Pol Pot contra populației locale, supusă regelui Norodom Sihanouk. Toată țara a fost minată. Acum se presupune că jumătate din mine încă infestează ținuturile cambodgiene. Cu sprijinul ONU, cambodgianul Aki Ra, născut aproximativ în 1970 din părinți uciși în 1975 de khmerii roșii, înrolat de aceștia, de unde a dezertat de partea cealaltă, adică la vietnamezii eliberatori în 1979, a detectat mine din convingere, începând din 1989 și a fondat muzeul particular despre aceste arme atroce și perfide, țintite asupra civililor și în primul rând a țăranilor.

Și totuși, de ce Vietnamul, la 44 de ani de la eliberarea și unificarea comunistă, este verde cât vezi cu ochii și acoperit de culturi agricole, iar Cambodgia, la 40 de ani de la eliberarea de teroarea comunistă, este uscată, cu câmpiile năpădite de buruieni și gunoaie chiar în zonele turistice? Sunt țări vecine pe axa nord–sud, dar Cambodgia are, într-adevăr, o climă mai uscată decât în Vietnam, care șerpuiește pe

coasta mării. Dar vechii khmeri cum au putut să cultive orez pe 5 milioane de hectare acum o mie de ani? Îi mânau credința, regele și aparatul lui coercitiv. Sau au vietnamezii o altă etică a efortului personal și a ierarhiei, de proveniență confucianistă, în timp ce cambodgienii își trag seva spirituală din India. Ni se mai sugerează că partidul unic din Cambodgia este mult mai mult dedat corupției decât omologul său din Vietnam.

Oricum, în această uscăciune și prăfăraie, ni se așterne la picioare o oază de verdeață și de ape în meandre printre vile de lux de câte 2 etaje și câte 4 camere spațioase, construite în stil de pagodă țuguiată, din materiale locale, lemn, piatră roșie și bambus. Cine sunt maeștrii acestui savoir vivre? Desigur, o firmă particulară a foștilor cotropitori francezi, care au răsucit și piscina pe 220 de metri în jurul vegetației și a vilelor.

Pentru a menaja simțul echității sociale și ecologice a clienților germani, Agenția Studiosus are grijă să conducă proiecte de dezvoltare în țările lumii a treia de tipul „help to help yourself": în ambele țări am vizitat și cumpărat produsele unor manufacturi, mai ales cusături pe mătase, dar și prelucrarea pietrei și a lemnului, realizate de ucenici și angajați mutilați în urma războaielor duse în zonă sau care se trag din familii foarte sărmane, într-o lume unde nu există ajutor de la stat.

Jay se autodepășește în seara de la revedere și aranjează o cină selectă pe terasa din fața scenei-templu din interiorul clubului. La desert sosește o trupă de dansatoare apsara, pe care le studiam de câteva zile pe basoreliefurile și statuile din temple. Sunt fete foarte tinere și mlădioase, fără să fie slabe, cu mâini extrem de flexibile și expresive ca niște flori, semilune sau fluturi. Au mișcările domoale și unduioase, pe notele muzicii înalte care se împletește cu țipetele de păsări și cu zumzăitul cicadelor dimprejur. Dansează și cu ochii, pe măsură ce își curbează și mai mult curburile corpului. Trebuie să fie cât mai deschise la piele, altfel sunt desconsiderate ca țărănci. Chiar așa, puținele femei pe care le-am văzut muncind în soare sunt acoperite complet: poartă ciorapi în sandale și mănuși lungi, pălării de soare largi și eșarfe peste față. Altfel își riscă șansele să își găsească și să-și păstreze un soț.

Îmbulzeală mare la plecare pe aeroportul din Siem Reap, spațios, lucios, arhiplin de chinezi și arhi-rapid. Pe ecrane se anunță că aeroporturile cambodgiene au tranzitat 10 milioane de turiști anul trecut, deci se achită fără probleme și așteptări la ghișee. Este nou, modern și luminos, ca și cele din Hué și din Da Nang, din Saigon și Hanoi. Toate strălucesc de curățenie și confort, sunt mari și eficiente. Cel de la București este mic.

Offenbach, Germania

„Templele cambodgiene înghițite de junglă sunt un mit, pentru că nicio junglă nu putea să le facă să dispară în amploarea și grandoarea lor. Sunt acolo de o mie de ani, bine știute de oamenii locurilor. Coloniștii și apoi arheologii francezi le-au descoperit pentru Franța și Europa, unde erau necunoscute. Desigur, lăsate în părăsire, s-a revărsat peste ele natura tropicală prin copacii cu rădăcini gigantice ca lava și cu liane care au înlănțuit statuile. Aici căldura și umezeala sunt copleșitoare."

Traditiones

TRADIȚII, OBICEIURI ȘI LEGENDE TURCEȘTI
NUNTA TURCEASCĂ (1)

Urfet Șachir

Marea influență a religiilor în formarea tradițiilor diferitelor societăți este o realitate. Tradițiile sunt transmise generațiilor viitoare, pentru a se asigura viabilitatea culturii specifice unei anumite societăți, de la o epocă la alta. În acest sens, mai ales în zonele cu diferite elemente culturale, acestea au fost continuate pentru protejarea tradițiilor unice. Cu toate acestea, trebuie remarcat rolul corupător al epocii moderne asupra culturii. De altfel, cu timpul, s-a redus punerea în practică a tradițiilor.

Dar să pătrundem în frumoasa și sfânta lume a ritualurilor de căsătorie la turci și să observăm unele diferențe între ieri și azi, trecut și prezent. La întrebarea: *„S-au păstrat obiceiurile de nuntă din trecut fără nicio modificare până azi?”*, răspunsul ar fi: nu. Dacă ar fi să le examinăm, iată ce am descoperi: în trecut, nunțile și ritualul circumciziunii se desfășurau în curțile și grădinile moscheelor într-o mare ceremonie, azi, ele au loc acasă, după care se continuă petrecerea la un local public; la nunțile vechi, erau invitați toți, fără a se face distincție între bogați și săraci; oaspeții erau tratați în egală măsură, după care se intonau rugăciuni; erau invitați în mod special cei sărmani și orfanii, pentru a beneficia de rugăciunile lor în lumea de aici și cea de dincolo; se împărțeau gustări copiilor; se interpretau cântece tradiționale cu acompaniament de tobă și trompetă sau clarinet, azi, le-a luat locul muzica pop; de asemenea, mireasa era luată cu căruța și calul, azi, cu mașina, ba chiar cu limuzina. Nunțile vechi durau o săptămână, azi, cu o societate în permanentă schimbare din ce în ce mai rapidă, cel mult trei zile, mai precis, două și din ce în ce s-au redus chiar la o zi în care are loc și cununia civilă, și petrecerea, sărindu-se peste noaptea hennei. De altfel, cel puțin în Dobrogea românească, puține familii de turci mai țin acest obicei. Din păcate, nunțile de azi au devenit un lux, unde patronează eleganța cu influențe din vest, scopul fiind banii și aurul. Ne-am pierdut valorile culturale vechi, credințele și tradițiile spirituale.

Peștitoarele. Sursa foto: Baki Sarı Sakal, *Obiceiuri de nuntă din Rumelia*

Scopul acestui articol este de a examina obiceiurile de nuntă și tradițiile poporului turc, de a atrage atenția asupra asemănărilor cu ritualul sacru, antic al căsătoriei și astfel, să pună în lumină originea unor tradiții care sunt încă trăite de oameni ai acestei culturi.

Peștitul. În zona Anatoliei (Turcia) și a Dobrogei (România), când vine vremea însurătorii, în casa băiatului încep frământările cu privire la alegerea fetei potrivite. Prin alegerea fetei potrivite, se înțelege ca, în majoritatea cazurilor, băiatul să placă fata cu care urmează a se căsători. Încep astfel discuțiile în familie, iar femeile casei dau de știre rudelor și în împrejurimi. În alegerea fetei, este important ca aceasta să întrunească anumite calități și anume: să fie de neam bun, să aibă un anumit nivel de cultură, stare financiară, frumusețe fizică, să fie credincioasă. De asemenea, stilul de viață și profesia joacă un rol important în alegerea partenerilor pentru ambele părți. Pentru a putea alege fata potrivită, merg în peștit, mai întâi, femeile (mama, bunica sau dacă nu are nici mamă, nici bunică, o mătușă, o soră mai mare care este căsătorită sau altă rudă apropiată) din familia băiatului (*„görücü usulü”* – *„înainte de peștit”*), apoi, dacă le place fata și tinerii dau semne că se vor înțelege, iar familia fetei spune *„da”*, merg părinții și cei mari din familie (*„dünür gitme”* – *„a merge în peștit”*). Obiceiul continuă cu *„punerea inelului”* (*„yüzük takma”*) pe deget într-un cadru intim, în casa fetei, la care participă, alături de mire, doar apropiații. *„Punerea inelului”* pe deget semnifică cererea în căsătorie a fetei (*„kız isteme”* – *„a cere fata”*).

Cafeaua cu sare. În vechime, pentru ca familiile să se cunoască, exista obiceiul ca băiatul, împreună cu apropiații săi, să facă o primă vizită familiei viitoarei mirese, la o dată convenită de ambele părți. Cele două familii se studiau reciproc, în timp ce schimbau amabilități, iar tinerii își aruncau câte o privire ascunsă, când părinții nu erau atenți. În acest timp, tânăra fată mergea în bucătărie să pregătească tradiționala cafea. Înainte de căsătorie, există un obicei vechi în ritualul pețitului, știut și povestit de toată lumea într-o notă amuzantă: a-l servi pe potențialul mire cu o cafea sărată. De altfel, în aceasta se dezvăluie dacă mirii se plac sau nu. Dacă fetei îi place băiatul, îi pregătește o cafea cu zahăr, iar dacă pe lângă cafea pune și ceva dulce, aceasta înseamnă că îi transmite mesajul: *„Și eu, și familia mea te vrem!"* Dar nu orice poveste de dragoste are un final fericit. Dacă mireasa nu-l place pe băiat, în loc de zahăr, în cafea pune sare. Acesta înțelege mesajul, renunță, își ia părinții și pleacă. Se dau însă mai multe sensuri cafelei cu sare, în raport de cantitatea de sare pusă în cafea, aceasta fiind o modalitate de a răspunde politicos mirelui. Cantitatea de sare poate varia între un sfert de linguriță și o linguriță. Când cafeaua este foarte sărată, răspunsul este: *„Eu nu te vreau!"*, o cafea mediu sărată arată nehotărârea fetei: *„S-ar putea, dar trebuie să mă mai gândesc. Încă nu am luat o hotărâre"*, iar o cafea puțin sărată exprimă acordul fetei. Cafeaua cu sare se pregătește în modul știut, sarea adăugându-se fie când e aproape spre fierbere, fie după ce este luată de pe foc. Desigur, cum spuneam, astăzi, acest ritual este utilizat în scop de divertisment, totuși se recomandă atenție atunci când se oferă celebra cafea cu sare mirelui, în caz că e alergic și nu tolerează sarea. Această recomandare vine mai ales după un incident petrecut în provincia Konya (Turcia). La un eveniment de pețit, fata pune, în glumă, în cafeaua mirelui, pe lângă sare, și grăsimi, zahăr, gălbenuș de ou și miere. Mirele suferă o intoxicație alimentară și este spitalizat, însă, din păcate, își pierde viața. După acest eveniment tragic, cafeaua cu sare este utilizată cu mare atenție, acolo unde se mai practică obiceiul. Azi, se fabrică chiar cești speciale pentru cafeaua sărată sub diferite forme. Alte sensuri ale cafelei cu sare sunt date de diferite zvonuri: *„Aș bea și otravă din mâinile tale!"* arată cât de îndrăgostit este candidatul-mire de fată și că o acceptă cu totul, așa cum este. Este un fapt care ocupă un loc important în cultura turcă. De fapt, cafeaua sărată semnifică păstrarea gustului gurii, o căsătorie fericită și viață lungă. Dacă mirele nu bea cafeaua sărată, este un mod delicat de a refuza mireasa. După unii, cafeaua sărată este o dulce tradiție care transmite din partea familiei fetei mesajul: *„Este greu să luați fata de la noi."* De unde vine însă această tradiție a cafelei sărate? Auzim adesea de la bunicuțele noastre că s-au căsătorit „orbește", după ce au fost peținte, că nu existau întâlniri în parcuri și grădini ca în zilele noastre. În fapt, servirea cafelei cu sare este o legendă a unei povești triste, de dragoste, cu rădăcini destul de adânci în istorie. Desigur, precum spuneam, aceasta se practică azi numai de amuzament. Unele mirese devin chiar prea entuziasmate și pun chiar și piper sau boia de ardei iute.

Povestea cafelei cu sare. Până în prezent, s-a tot auzit de cafeaua sărată și s-a legat aceasta de ritualul pețitului, dar nu a pus nimeni întrebarea (sau, poate, doar puțini): *„De unde vine povestea cafelei sărate?"* De undeva, din timpul sultanilor, de la o poveste emoționantă, de dragoste.

Tavă cu tacâmurile de servit cafeaua

„Un tânăr întâlnește la o petrecere o fată, pe care o place mult. Erau atât de mulți tineri în acea zi! La sfârșitul petrecerii, tânărul invită fata la o cafea. Ea, care nu-l băgase în seamă de-a lungul petrecerii, este surprinsă de invitație, însă din decență, acceptă invitația. S-au așezat imediat într-un colț drăguț al cafenelei. Tânărul era atât de entuziasmat, încât nici nu putea vorbi din cauza bătăilor inimii lui, iar starea aceasta a lui a neliniștit și fata. Când ea se pregătea să spună: «Eu, acum, am să plec», tânărul a chemat deodată chelnerul. «Poți să-mi aduci puțină sare?», l-a întrebat. «Ca să-mi pun în cafea.»

Fețe confuze de la mesele laterale se uitau la băiat. «Sare la cafea?» Băiatul era roșu aprins la față de rușine, dar a turnat sarea în cafeaua lui și a început să bea. Fata, îngrijorată: «Aveți un gust ciudat al gurii», i-a spus. Tânărul a început să-i povestească. «Când eram copil, trăiam lângă mare. Mă jucam la malul mării și în mare. Gustul sărat al mării îl simt și acum. Am crescut cu acest gust. Îl iubesc și acum. De aceea, îmi pun sare în cafea. Când simt gustul sărat pe limbă, îmi amintesc de copilărie, de casa de la malul mării și de familia mea fericită. Părinții mei mai trăiesc lângă mare. Îmi este atât de dor de ei și de casa mea!» Povestind acestea, ochii tânărului se umeziseră. Ascultând toate acestea, fata se emoționase: «Cineva care își deschide atât de sincer sufletul, care își dorește atât de mult casa și familia, trebuie că este un om care își iubește casa și familia. O persoană care se gândește la casa lui, își caută casa... Un sentiment de acasă...» Fetița a început și ea să vorbească. Și casa ei era departe. Ca și

copilăria... A povestit și ea despre familia sa. A fost o conversație foarte drăguță. Dulce și caldă. Și, bineînțeles, această conversație a fost începutul minunat al povestirii noastre. Au continuat să se întâlnească și, ca în orice poveste frumoasă, prințesa s-a căsătorit cu prințul. Și au trăit fericiți după aceea.

De câte ori făcea o ceașcă de cafea, prințesa punea o linguriță de sare în ea pentru prințul ei. Și așa, o viață, pentru că ea știa că așa îi place lui. 40 de ani mai târziu, omul și-a luat rămas bun de la lume. El a lăsat o scrisoare soției sale dragi, cu mesajul: «Deschide după moartea mea», în care a scris următoarele:

«Iartă-mă, te rog, scumpa mea iubită! Iartă-mă că am clădit toată viața noastră pe o minciună. Te-am mințit o singură dată în viața mea. Cu cafeaua sărată. Îți amintești ziua în care ne-am întâlnit prima dată? Am fost atât de emoționat și încordat încât, în loc să spun „zahăr", mi-a ieșit din gură „sare". Eram atât de jenat de tine și de toți cei care mă priveau, ca să cer să-mi schimbe sarea cu zahărul, așa că am continuat cu minciuna. Nu am crezut niciodată că această minciună va fi baza relației noastre. M-am gândit de atâtea ori să-ți spun adevărul, dar am renunțat de fiecare dată de teamă. Acum mor și nu mai am nici un motiv să mă tem.

Iată adevărul: nu-mi place cafeaua sărată! Aceasta are un gust ciudat și infam. Dar din momentul în care te-am întâlnit, am băut cafeaua asta infamă. Și fără niciun regret. Să fiu cu tine a fost cea mai mare fericire din viața mea și eu datorez această fericire cafelei sărate.

Dacă m-aș naște iar, aș dori să retrăiesc totul, să te cunosc și să-mi petrec din nou întreaga viață cu tine. Chiar dacă va trebui să beau cafea sărată de-a lungul celei de-a doua vieți.»

Lacrimile bătrânei au udat scrisoarea. Într-o zi, veni vorba despre asta și cineva întrebă femeia: «Ce este cafeaua sărată?». Ochii femeii s-au umezit. «Este atât de dulce!», i-a spus." [1]

Desigur, povestea cafelei nu se termină doar cu această legendă. După unii povestitori, servirea mirelui cu cafea sărată reprezintă un test de dificultate înainte de căsătorie. Va să zică, dacă mirele are drag de mireasă și este pregătit să trăiască cu ea în orice condiții și dificultăți, va bea cafeaua sărată. Mai mult decât atât, mirele care întreabă: *„Nu aveți o cafea mai sărată? Aceasta e puțin sărată"* este ținut deja în palme. În cele din urmă, cel mai distractiv și în același timp serios zvon este povestea lui Osman Fevzi Bey, mort în ultimii ani de domnie ai Sultanului Abdulhamid al II-lea. Înainte de a se căsători cu doamna lui, în timpul ceremoniei cafelei sărate din cadrul ritualului peținutului, spuse: *„Eu, care vin din armată, sunt obișnuit cu cafeaua sărată. Sper ca, după căsătorie, să-mi faceți așa cafea sărată."* Zis și înțeles. După căsătorie, soția i-a făcut în fiecare zi cafea sărată. Să vă fie cafeaua mereu dulce!

[1] http://nurosmanlitorunu16.blogcu.com/tuzlu-kahve-guzel-bir-hikaye/5645133

Obicei strămoșesc ca sarea-n bucate.
Trandafiri în obraji înfloresc.
De nuntă, clopotele oare vor bate?
În inimi, iubiri îmbobocesc.

(Urfet Șachir)

Mangalia, 17 martie 2019

Bibliografie:

1. **Selçuk Üniversitesi, Türkiyat Araştımaları Enstitüsü Yayınları**: 8, *Tarih, Kültür, Sanat, Turizm ve Tarım Açısından Uluslararası Sarayönü Sempozyumu* (24–26 ekim 2014), Bildiri Kitabı.
2. **Çolak, Ali,** *Hadis temelli Anadolu düğün âdetleri,* Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2012/1, c. 1.
3. **http://www.adiyamankervansaraykahvesial.com/Icerik/Tuzlu-kahve-hikayesi/1180**
4. **https://www.redaction.media/tr/saviezvous/kiz-isteme-merasimlerinin-olmazsa-olmazi-tuzlu-kahvenin-hikayesi/**
5. **http://nurosmanlitorunu16.blogcu.com/tuzlu-kahve-guzel-bir-hikaye/5645133**

„În vechime, exista obiceiul ca băiatul, împreună cu apropiații săi, să facă o primă vizită familiei viitoarei mirese, la o dată convenită de ambele părți. Cele două familii se studiau reciproc, în timp ce schimbau amabilități, iar tinerii își aruncau câte o privire ascunsă, când părinții nu erau atenți. În acest timp, tânăra fată mergea în bucătărie să pregătească tradiționala cafea. Înainte de căsătorie, există un obicei vechi în ritualul peținutului, știut și povestit de toată lumea într-o notă amuzantă: a-l servi pe potențialul mire cu o cafea sărată."

Poesis

Mircea Florin Șandru
Membru al Uniunii Scriitorilor
din România

Să mă întorc acasă

Să mă întorc într-un târziu acasă,
Ca dintr-o bătălie pierdută,
Ca dintr-un pustiu care doarme,
Să urc încet scările,
Ca şi cum numai umbra mea ar fi,
Imaterială, acolo. Să trag podul,
Să tai orice punte şi în urma mea doar noaptea
Să pâlpâie ca un gol, ca un ocean rece şi negru.
Să mă întorc acasă,
În micul paralelipiped de beton
Ca într-un refugiu, ca în toracele
Unui animal mare şi cald, ca într-un rest
De memorie. Să-mi pierd urmele,
Să-mi pierd auzul, să-mi pierd văzul
Şi doar un simţ necunoscut să lucreze, uriaş, în tăcere, în mine,
Să fiu singur. Un scrib într-un sarcofag,
Într-un labirint nesfârşit, într-o noapte de piatră.

Învață-mă din nou jocurile dragostei

Însingurat, hirsut, ascuns în propria-mi carapace
Nu mai știu dulceața trupului de femeie,
Lasă-mă să te țin în brațe, lasă-mă să simt
Mirosul tău îmbătător, să te mângâi pe creștet,
Lasă-mi simțul tactil să-ți descopere încet
Pielea gâtului și a coapsei. O, tu ești
Cea mai frumoasă de pe Pământ,
Tu luminezi cale de o mie de leghe,
Precum penajul de aur al unei păsări de munte,
Precum chiparosul în iarba spelbă, când se lasă înserarea,
Precum globul de cristal plutind pe apă,
Trupul tău e harfa pe care au cântat zeii.
O, Adonai, Adonai, pe femeia aceasta ai făcut-o pentru mine,
Ea e perechea mea și ai trimis-o într-un târziu
Să mă trezească din somn, să mă scoată din moarte,
Să-mi spele ochii. Bine ai venit femeie, îți spun,
Învață-mă din nou jocurile dragostei, căci le-am uitat.

O pungă uriașă de sânge

O pungă uriașă de sânge a explodat
Și s-a risipit pe cer, și doar soarele
Se mai vede, ca un disc roșu. Știu acest crepuscul,
L-am privit de mii de ori și, probabil,
Și el mă știe pe mine,
Dar nu avem nimic să ne spunem.
Orașul gâfâie la capătul zilei,
Își descarcă furia și firmele strălucesc,
Ca ochii monstrului infraroșu.
Lumea aleargă, mașinile se grăbesc,
Ca un salt de panteră e clipa
Și ca o spadă. Să prindem cu ghearele,
Să apucăm ceva din trupul însângerat
În marele abator. Să ducem prada
În tainica noastră vizuină.
La marginea orașului a înverzit pădurea; să mergem acolo,
Lacul sclipește stins și sălbăticiunea își linge puiul,
O lume îndepărtată, în alt timp
Și în altă alcătuire.

Amazonia luminată

Locuiesc în apropierea morții și ea râde,
Stă pe un balansoar și înghite crabi, și înghite vite.
E atât de frumoasă. Am atins-o cândva,
Era să trec râul prin vad, dar ea mi-a spus:
Nu! Stai aici, nu ai aflat încă destule,
Ești totuși inocent, mai învață, mai trăiește.
De atunci stau pe mal și privesc dincolo
Spre grădina fumegândă, spre Amazonia luminată.
Vino tu, Maică, cea pururi curată și îndură-te,
Ia-mă în brațe și mă trece adormit
Acolo unde nu există nici durere, nici întristare.
Un copac alb și sterp se înalță pe promontoriu,
Va face fructe într-o zi. Atunci voi pleca
Și nu veți mai auzi nimic despre mine.

Prietenul meu

Prietenul meu a venit aseară la mine,
Abia mai respira. Ce ai? l-am întrebat,
Ce e cu starea asta îngrozitoare?
S-a aşezat încet pe podea, cu faţa lui dumnezeiască,
Nu se mai ţinea pe picioare.
Ce s-a întâmplat? l-am întrebat, ce s-a întâmplat?
Nu părea să mă mai cunoască.
Privea dincolo de mine şi atât,
I-am atins cămaşa, era udă de sânge,
Avea o rană strălucitoare la gât.
Nu plânge! i-am spus dintr-odată, nu plânge!
Deşi nu plângea. Privea dincolo de fereastră,
Era înspăimântător de frumos,
Dar nu mai avea nimic sub cămaşă,
Nimic din penajul lui fabulos.
Doar două cioturi însângerate,
Doar două răni din care sângele şiroia.
Unde-ţi sunt aripile? l-am întrebat
Unde-ţi sunt aripile? am urlat.

Cum îţi duci morţii pe braţe

Oraşule, oraşule cum stai
Într-un nor de pucioasă,
Cum gâfâie plămânul tău fluturând
O perdea fumegoasă.
Cum te laşi asupra noastră ca un cort uriaş,
Ca pleura unui bivol ceresc,
Cum zvâcneşti noaptea cu mii de canale
Ritmul tău nebunesc.
Cum razi trenurile pe burta ta de pământ,
Cum îţi dai tramvaiele peste cap,
Cum reverşi ploi acide, cum scurtezi străzile
Care nu mai încap.
Cum naşti copiii şi îi împingi în lumină,
Cum îţi duci morţii pe braţe, cum ne amăgeşti
Cu focuri de trandafiri, cu anotimpuri sălbatice,
Cum aştepţi, cum pândeşti.
Cum sorbi într-o noapte cu gura ta milioane de flori,
Cum ucizi păsările cu gloanţe de ger,
Cum te schimbi mereu, cum te naşti şi mori,
Într-un leagăn de aur, într-o raclă de fier.

Când noaptea își descarcă furia

Când noaptea își descarcă furia în valuri nevăzute,
Când liniștea năvălește peste oameni și animale,
Când somnul e atât de straniu încât pare mai adânc
decât moartea,
Când nimeni nu mai trimte semnale în măduva noastră,
Când cale de o mie de leghe nu mai mișcă nimic,
Când vocile pier, când
Până și fiara cea mai feroce adoarme la pândă.
Când ura, mila, atracția fizică, toate aceste
Mici vietăți au tăcut și sunt doar urme în carne,
Când totul cade în gol, o punte pe care plutești
Lagănându-ți picioarele,
Când umbra unei aripi strălucește o clipă:
Atunci se aude marea, atunci se aude distinct
cum șuieră marea.

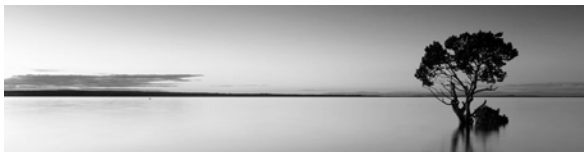

Singur în faţa mării

Parcă marea se varsă în cer, e atât de întunecată,
Parcă însăşi vocea mea pe această faleză pustie
Ar fi şuierul mării. Cuvinte aruncate în valuri
Şi în văzduh, ca dintr-o pâlnie vorbitoare,
Ca dintr-un laringe de piatră
Nu le aude nimeni şi nici nu le înţelege,
Sorbite de apă, de vânt, ca de o pungă,
Ca de propriul lor sens. Strig
Singur în faţa mării, şi în faţa mea
Eu îmi strig mie.
Privesc ţărmul pe sute de kilometri distanţă:
Din loc în loc oameni singuri
Care nu mă aud. Marea
Loveşte digurile, faleza, vapoarele. Şi strig, şi strig,
O muzică uriaşă se rostogoleşte spre mine.

O nouă zi

O nouă zi urcă din mare, în egală măsură pentru îngeri
și pentru bestii,
Pentru hiene și vulturi, pentru iutele păstrăv perlat.
Întâmpini dimineața așa cum ești, laș sau brav,
Abia ieșit din peștera somnului.
Organele tale scot aburi; un ciorchine de forme
Peste care iar gâlgâie soarele.
Noaptea s-a scurs, forma corpului tău a rămas
Pe cearceaf, ca o cochilie goală,
Te naști iar; din aer sângele iarăși culege
Apă și fosfor; nervii întind peste vid
O plasă electrică, auzi, vezi,
Simți în nări mirosul de sânge, de miozotis:
O nouă zi urcă din mare,
În egală măsură pentru îngeri și pentru bestii.

Dacă simți că ai scris degeaba

Lucrurile pot fi de-ndată atinse, ținute, părăsite,
Se pot transforma unele într-altele,
Floarea poate deveni automobil, femeia –
O vaporoasă broderie. Nu există un scamator
Care face felurite trucuri, ci lucrurile, ele însele,
Au această putere de schimbare. Fă-le să lucreze pentru tine,
Toarnă-le în forme noi, găsește cheia
Prin care poți desface cuvintele.
Există undeva un ventilator care le împrăștie
Și altundeva o pâlnie care le suge.
Între aceste două puncte, în vârtej, ești tu
Ia un crocodil și fă-l iepure, ia
Un iepure și fă-l salcâm, ia un salcâm
Și fă-l fereastră. Dacă simți că ai scris degeaba
Schimbă-ți numele, ascunde-te în munți,
Fă-te păstor și rătăcește cu turmele
În cele din urmă, când îți simți sfârșitul,
Urcă oile la cer, mergi și tu odată cu ele
Acolo vei fi Petru sau Ioan, sau Emanuel,
Sau Iov, sau Iacov, sau cine știe cine.

Am prieteni puțini

Am prieteni puțini, sunt un singuratic, și ea îmi spune
Că e un semn rău, că trăiesc departe de lume,
În copilărie mi se spunea „Lupul”.
Stăteam pe malul râului și aruncam pietricele,
Citeam enorm, fumam în closetul școlii,
Noaptea, sub imensul frăgar, ascultam
Fojgăiala insectelor. Câte un tânăr murea
Acoperit de avalanșă, la munte.
Bărbații îi puneau brazi la mormânt și îi cântau,
La pomană pălinca făcea în cană mărgele.
Era ca la nuntă, dar eu, în colțul mesei, încrâncenat,
Îi priveam cu ochi sticloși și îmi doream
Să nu le mai văd fețele tâmpe.
Apoi la oraș, când beau bere și râgâiau,
Și erau fericiți și își apropiau de fața mea degetele lor unsuroase,
Privindu-mă ca pe un animal ciudat,
Pe când eu trăiam o stare de scârbă.
Și azi umblu de unul singur noaptea pe străzi,
Poate că am ceva sălbatic în priviri și mă apropii cu teamă de
oameni.
Am prieteni puțini și ea îmi amintește:
În copilărie ți se spunea „Lupul”.

Victoria Milescu
Membră a Uniunii Scriitorilor
din România
Fotografie de Ion Lazu

Trupul de probă

Dimineaţa, în soarele neînceput
în aerul încă nerespirat
cu întuneric pe pleoape
trupul tău
prin porii căruia curg
spaimele trezirii
prin care mișună lighioane
trupul de probă
prin care universul experimentează
suferinţa umană
va fi muşcat, spurcat, defăimat
ziua întreagă
va veni şi cel care
va scuipa înjurătura lui preferată
arde-te-ar Spica (steaua norocului)
dar tu atunci, mort fiind
nu vei şti, fericit…

ce-ai făcut
cu inima care n-a mai tresărit
cu fluturii din gâtlej
şi coapsele printre care styxul
a trecut şi a revenit

trupul tău sinonim cu păcatul
desprinderii de himere
topindu-mi-se sub piele
mai adevărat decât adevărul

stăm pe veranda noastră de oase
ciocnind pentru împăcare
cu bufnița albă pe umăr
pedepsită de orbi
să rămână-nţeleaptă
unde să mai găsesc un altul atât
de bun şi de prost
printre atâtea trupuri care moarte fiind
se tem şi mai mult de moarte

dimineaţa, în zori
te arăţi gol în faţa crucilor
strigi soarelui
şi răspunde luna ca un lup
cine te apără mai bine, apa sau focul
cui mă vinzi şi cui mă dăruieşti?
cu pastă de perle te vopsești
în războiul aprig al sexelor

trupul tău – neputința cerului
de-a merge-n picioare prin glod
neputinţa glodului de-a prolifera
fără să-şi mistuie progeniturile

trupul tău căruia-i găseşti
atâtea hibe-n splendori
el, care ţi-a greşit de o mie de ori
prin labirintul cu litere palatine
plângând pe urmele unui poem cerşetor

el este îndelung-răbdător
organele-i cântă Oda bucuriei
ochii îi ies din orbite
ca doi trandafiri uriaşi

cum să-te dobor dacă stai în genunchi
cu mâna la ochi
să nu orbească trecutul prezent
politically correct
costând enorm, valorând mai nimic

uneori îţi pierzi o mână, un picior
mimând nenorocul, orfan şi el
te-nchizi în viermele crisalidei
te deschizi celor ce te preamăresc
să cazi mai uşor în plasa unui mic visător

gândul se-mpiedică-n simțuri
ele înșală, noi le-nșelăm
să-ți merit orice greșeală
mă sprijin de vânt, mă agăț de apă
numai o inimă ce n-a bătut niciodată
mai poate găsi altă inimă sinucigaşă
să vină cu capul pe scut
în ziua lăcustei, în ziua bivolului

viaţa a venit din curiozitate
pe strada ta
într-o călătorie de probă
călărind un trup secetos
de ce cânţi dacă niciun cântec
nu te ştie pe dinafară
exersând pocăinţa
o mână e rece, iar cealaltă caldă încă

tu strigi şi strici lumea cuvintelor
în țara poemelor călduțe
spun criticii cu mânuțe la tâmplele
putrezite
colectând lacrimi într-o cutie circulară

în fiecare zi îţi tai un deget
îţi aprinzi părul –
torţă prin intestinele putride
viaţa verifică siguranţele, patinează
pe gheaţa gheenei
cu sens interzis

lasă-i zilei de mâine bucuria
întâmpinării
morţii cu pâine şi sare
în catedralele ridicate
pe ţeasta morţilor
iartă aerul implicându-se curajos
în strategia modificării planetei
spre binele răului necesar

încet, fără durere
îţi cad unghiile…
să facem ca mâine să nu mai vină
pământul se clatină
sub greutatea furnicilor
încetineşte printre visurile
depăşindu-i jurisdicţia
a muri sau a scrie poeme…

cu mâinile
până la cot
în carnea cuvântului
neajutorat, răvăşit
tristeţea se lăfăie pe chipul
celor cu adevărata putere
ce storc soarele până la ultimul
cărăbuş

viaţa te ademeneşte, te îmbrânceşte
în prăpastia celor atinşi
de iubirea congenitală

trupul tău de statura
meteoritului zvârlit din praştie
întorcându-se de unde-a venit
cu mâl pe buze
găsit de vânzătorii de sticleţi
aerul trecând prin ei
iese palid, stângaci

nu poţi fi invidios pe moarte
pe pasărea ce cântă mai luminos
când lumina se luminează
drumul pleacă la drum

eu stau şi drumul merge
trece prin miezul pământului
viermii îmi numără perii din cap
creşterea solzilor
ce-i lipseşte perfecţiunii să fie intactă
e încă în tine

un trup numai astăzi, acum
să ude moartea la rădăcină
să crească mai viguroasă
raclelor le cresc plete şi barbă
crucile înfloresc
calc pe aripa rece a unui zbor
îndrăznesc să nu mor
de faţă cu moartea

am auzit păsări plângând
apoi te-am auzit pe tine
crucificat între uitare şi-aducere-aminte
luptând fără arme şi fără şansă
lângă lebede ruginind
în apa de foc şi iască

a trebuit doar să-ţi pierzi
biletul de tren, paşaportul, identitatea
îngerii a u făcut stânga-mprejur
cel din stânga, din dreapta

o noapte, ce e o noapte
îşi zice el mergând la tăiere
sub cortul luminii oraculare
fii mut până traversezi
larma peripatetică
fii mut cum adevărul pascal
sub clarul umbrei ispititoare
chiar şi fără cele 21 de grame

chiar transparent şi ambiguu
neatins de dorinţă
sunând cristalin în sărbători dionisiace
nimeni nu ştie cum de-ai venit
neînsoţit şi devreme
eliberând cuvintele-cheie

din trupul
legat de trireme
cu kilometri de vase liberiene
pe hectare de piele

dorm prizonierii
într-o ţară a somnului, a foametei
într-o ţară care nu vrea nimic
pentru ea
ci doar pentru moarte

moartea la care te uiţi cu milă
pentru ce-i vei oferi la final
unde mă duci, trădător credincios
ştiu, cineva trebuia să trădeze

nu te-ntreb unde dormi
ce mănânci
care este numele patriei tale
ce te-a cedat
pentru un pumn de grăunţe
deshidratate

ex toto urbe Romane

într-o zi vom cuceri alt pământ
leonin
două comete încrucişându-şi
vieţile paralele
cu pasta verde a sângelui te
vopseşti
pentru războiul ospeţelor

pereţii ochilor se albesc
sub ploile de cenuşă
ale celor ce ştiu să pedepsească
repede, pe metereze

trupul tău înghiţit de alt trup
lângă alte trupuri fremătătoare
în laboratoarele morţii
unele prelucrate pentru dragoste
altele pentru neîndurare

te uiţi în mine ca într-o fântână
cu vipera în adânc

scoţi găleţi cu sânge gros
şi scrii
trupul se lungeşte, încolăcind pământul
unde fugi cu lumea la piept

tu – neputinţa cerului
de-a ne premia la sosire
hrănind moartea cu bucuria
strigătului primordial

uneori mă tem că îngerii
din vina cărora suntem aici
nu ne mai aud prin vacarmul
poemelor dezmembrate
mă tem că cerul ne va pica în braţe
scâncind ca un prunc…

câtă viaţă atâta moarte
în pieptul
cu zeci de braţe naufragiate
scrijelindu-şi mesajul
cu un cui înroşit

trup bun şi cald, vei fi iarbă amară
cositâ de analfabeţi
îndrăgostiţii vor prăbuşi în tine
un alt trup
revendicându-şi invenţia eternităţii

viaţa mea dulce cu tine s-a dus
zăpadă albă peste carnea albă
arată-te cu chipul cel bun
despătureşte cerul pe apă
ploaia te-a cărat în spinare
din muntele Ararat
din insulele lui Solomon
cu smaraldele orbind şerpii

purtător de miliarde de gânduri
fără de care universul s-ar stinge
cu pleoapele zdrenţuite
de vise

unde pleci, când mai aveam
atâtea de-nspăimântat
sunetul pietrei ne asurzeşte
unde plec lăsându-te corbilor
cu vechile incantaţii
topindu-ţi coaja de scorţişoară
în care am şezut şi am hohotit
putere a puterilor
infinitul vine spre noi
ca spre alt infinit

câte lupte în miezul parfumat
al unei singure anemone
topindu-se în zăpadă
fără să fi sângerat vreodată
oraşul îşi pune mânuşile de hingher
pentru o lume de câştigat
pentru frumuseţea ca o pedeapsă
în trupul promis…

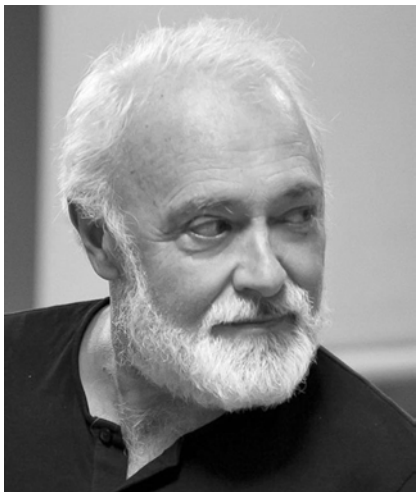

Adrian Munteanu
Membru al Uniunii Scriitorilor
din România

Cămașa tainei

Un tânăr pin a sângerat în ploaie
Cu lacrimi calde ostoind frunzarul.
A scăpărat din înălțimi amnarul
Izbind în nori ce au pornit războaie.

S-a năruit între copaci hotarul
Și brațe verzi fac pod peste noroaie.
Fior învins, cutremurat, înmoaie
Cămașa tainei ce-a-mbrăcat stejarul.

Păduri scâncind și-au adâncit făgașul,
Deasupra beznei s-a-nvârtit un stol,
Un fir de iarbă s-a trezit ostașul

Împins de-arcașul toamnei înspre gol.
Din murul dens ce-a sfâșiat sălașul
Un duh târziu luminii dă ocol.

Ungher ascuns

Mă răsucesc în patul cu dorinţe,
Strivit de lenea care-n trup se-mplântă.
Fără de rost, un gest trândav descântă
Înşerpuiri de vorbe şi sentinţe.

Abia trezită, clipa ce cuvântă,
Îşi pierde silnic seva din semințe.
Un ceas cărunt, uitat de neputinţe,
În răsuciri de abur se frământă.

Rescriu tăcut pustiul ce m-apasă
Și mă retrag într-un ungher ascuns
Să rânduiesc mâhniri de pus pe masă.

Odăile sunt hău de nepătruns.
Trăiesc doar la parter în a mea casă.
La catul cel de sus nu am ajuns.

Urmă de fum

Urmă de fum, lucire de secundă,
Mi-ai ars răstimpul patimii trecute
Și te-ai topit pe căi de mult pierdute,
Iubirea noastră mistic s-o ascundă.

Rămân în cuget semne neștiute
Și răni pe țărmul înecat de-o undă.
Pe buze stinse nerostiri abundă
Și pielea flască e-un noian de cute.

Se pierd nădejdi în palidă amiază.
Tăcerea clipei n-o mai poți opri,
Cu umbra ei ce-n trup se furișează.

Din viața noastră, muza mea de-o zi,
A mai rămas un fulg ce se așează
Pe un pământ ce nu va mai rodi.

Poieni ascunse

Unde-mi aşez hotarele uitate
În magma lavei ce-a umplut ţinutul,
Unde-mi ridic cărările şi scutul
Purtat în lupte şi-nvingând armate

Ca să-ncropesc din roade noi avutul,
Când nu mai e un loc de pus bucate
Și de hrănit ogoarele prădate
De hâzi ciulini ce-au alungat sărutul?

Poate-aş găsi poienile ascunse
Și-aş răsădi în ele un altoi
Netemător din spaţii nepătrunse

Din el să-nalţ un cort ne-nvins de ploi
Cu falduri largi ce nu pot fi străpunse.
Aceasta-i lupta ce-o sădim în noi.

Zăpezi însângerate

Un pas fragil, înspăimântat de biciul
Trasând în carnea semnelor o dungă,
Strivea uitarea șoaptelor, să-mpungă
În piept trudit candorile și viciul.

E prea târziu. Prin ziua cea mai lungă,
Când s-a pornit, neprevestit, supliciul,
Am înecat în timp viclean deliciul
Unei blândeți, ca-n trup să nu ajungă.

Am strâns fărâma vocilor acestea
Ce nu-mi încheagă lira mea de bard,
Pierzând pe drum imaginea și vestea

Din gest curat ce s-a ascuns sub fard.
Zăpezi însângerate scriu povestea
Acelor vise ce-au murit pe gard.

Viața

Sunt fir de iarbă, piatra și albina,
Un albatros, o aripă întinsă,
O taină strânsă în priviri, atinsă
De vagi uimiri desferecând lumina,

Un brad iubind tăcerea necuprinsă,
Un gând păstrând tumultul și hodina,
Ca să culeagă din vegheri neghina,
O frunză-ngălbenită și învinsă,

Neliniștea ce rostul mi-l aține,
O platoșă, săgeata și un scut,
Amurg tânjind o spaimă să-mi aline

Și freamătul năvalnic sau tăcut,
Dar mai presus de toate-adânc, în mine,
Sunt Viața azi și mâine și-n trecut.

„Clara Mărgineanu nu mai este de mult un poet care să aibă nevoie de o prezentare. O prezintă volumele ei trecute, propria sa poezie care este un amestec de sufletism și nevroză, o vibrație a cuvintelor care cerne literele, despărțindu-le și păstrându-le numai pe cele fierbinți. Rareori mi s-a întâmplat în ultimul timp să citesc o poezie atât de vie și de vitală, atât de dramatică și, paradoxal, atât de tonică în același timp, atât de profund reală, în sensul de circumscrisă la realitate și atât de cuprinsă în haloul suprarealității."

Ana Blandiana, text apărut pe coperta volumului
Sărutul femeii poem, București, Editura Semne, 2015

Fereastra cu vedere la viață

Trezită din somn ca din boală,
mi se părea că mama mă ține în poală
Înflorise în cearcăn un crin, lumina mă trăgea de mână,
Dincolo de bisturiu și de chin
Vara, habar n-aveam pe unde se duce
sânge înfometat de potir, un ochi nelumesc
Inima busolă și o singură mantră:
„Vreau să trăiesc!"

Acum mă ridic și pășesc spre o fereastră
Cu vedere la viață, respir și miroase a mir
Tămâia și vinul intonează un cântec
Știu că e noapte, poate luni spre vineri
Întreb țărâna răsucită-n pântec
Nu e prea târziu să rămânem tineri?

Doar cei care ne sânt

Oamenii care pleacă nu ne mai încap,
Ne rămân mici, precum hainele din copilărie,
Arată precum paparuda care cheamă ploi în plin potop,
Stricând rima vieții și ceea ce chiar a trebuit să fie.

Oamenii care nu pleacă nici n-au nevoie de întâlniri,
Ce e deasupra le întoarce mereu clepsidra din creier
Rochii, eșarfe și parfum, de sub tranșee
Lacrima umilinței, zâmbind, mângâie viața și sap
În mica insulă de timp din amintirile noastre
Lumină și viață, cutreier...

Oamenii care pleacă nu știu că ne vor,
Nici negru tăciune, nici alb orbitor
Oamenii care ne rămân picură sânge dincolo de mască,
Și atunci, statuile încep să își vorbească.

Cei care pot sunt doar cei care ne sânt
Ne vom spune: „Cândva, am locuit cu tine, pe Pământ!"

Clara Mărgineanu

Membră a Uniunii Scriitorilor
din România

Poate chiar a fost vară

Hai, descântă-mi genunchii, pe un val răsărit
Într-o toamnă din focul mirodeniei arse
Pe un drum hăituit de puterile stoarse
Hai, descântă-mi final, de trecut scrijelit.
Niciodată destul, din trecut nu îmi smulg
Un căpăstru de gând, să mă tragă, urcând
Către ce mi-a ghicit o ţigancă în gând
„Vei mânca rădăcini, vei visa într-un fulg..."

Ce vacanţe, ce mări, câtă sete, nu spun
O rafală de puşti, cineva, în genunchi
Ninge cel mai frumos prin inele de trunchi
Vânt stârnit peste veri, tânguie a Crăciun,
Doar un prieten ales, dintre cei foarte buni
Îmi dă greieri uciși să îmi cânte magii,
Mai ales, când mi-ai scris că nu poţi şi nu ştii
De ce umbre de scoici, din cenuşă aduni
Catifea de lumină, o iubire-ncercată
Altă mare, alt ţărm, într-un toc de vioară
Chiar a fost sau va fi, vis de odinioară
Poate mor. Poate sunt. Poate chiar a fost vară.

Sărutul femeii poem

Femeia poem bea în taină din omul chitară,
Atunci când fantasmele capătă trup și respiră
Amfora lemn descântă cuvinte, arde Steaua Polară
Clipa răzbește spre constelația în formă de Liră
Artiștii lumii dau seara un spectacol regal
Versul și struna sângerează frumos, în tandem
Ritualul sacrificiului taie în două, egal
Omul chitară și femeia poem.

Orfeu o pierde pe Euridice, jelește cântec, o regăsește
Iubirea se stinge în legendă, o pierde a doua oară
Femeia poem imploră și strigă orbește
Spre înserarea din har, a omului chitară.

Doar spintecarea dintre ei rămâne liberă și sfântă
Ca liniștea dintre ce tânjim și ce putem
Doar omul chitară știe și poate și cântă
Sărutul de viață al femeii poem.

Sălbăticia din mine ştia

Chiştocul de viaţă strivit în speranţă
Nu a fost dorinţa mea, doar a clipei răsturnate în rai,
Tăcerea dintre noi pare de o sută de ani, e timpul să ne batem
Cu flori, rădăcini sau tulpini, ofrandă pentru pacea lumii,

Mai ales acum, când peste oraş e prăbuşire cu zgomot
În cutia neagră, doar tinereţea mea,
Întind braţele pe fereastra de la ultimul etaj,
Luna clipeşte profil de argint,
Îi întind cerceii mei, în formă de chitară

Ca o înjurătură de foc, tânjirile îşi ies din minţi,
De neasemuit este doar răbdarea
De sub puterea versului, cu fire de iarbă în dinţi,
Îngheţul sângelui toarnă în carne, aşteptarea.

Sălbăticia din mine ştia, te aştepta cineva,
Chiştocul de viaţă strivit în speranţă
Nu a fost dorinţa mea.

Am fost, cândva, altă femeie

În cârciuma dintre ruine și balalaica este beată
În noaptea asta ies din mine, voi deveni altcineva
Și poate, totuși, voi afla de ce-ntr-o viață spulberată
Am fost, cândva, altă femeie care-și dorea să fie eu.

Doi ochi vrăjiți, din altă lume, celest, imperial, albastru
Mă strigă ireal, pe nume, îmi sunt și boltă și hotar
E poate un destin cu har care îmi mângâie dezastrul
Mi-e milă de acea femeie care-și dorea să fie eu.

Poate-i un sfânt care coboară cu mine-n cârciuma uitată
Poate definitiv e seară, peste ce n-am dorit să fiu
Acum chiar simt și parcă știu, o încordare de-altădată
Am fost, cândva, altă femeie care-și dorea să fie eu.

S-a frânt coloana verticală a unui ev, în care plâng
Tăcerea asta milenară dă balalaica de pereți,
Nu te opri, așa înveți, să sorbi lumina din adânc
Mi-e milă de acea femeie care-și dorea să fie eu.

Rămâne forța poeziei, învingătoare în prăpăd,
Rămâne lacrima trufiei, peste absența necesară
Și peste jale este vară, filmul îl știu, l-am scris, îl văd
Femeia veșnic amânată va obosi să fie eu.

Vis cu zbor şi frânghie

O să zbor, îţi spuneam, o să zbor! Auzeam prin ninsori, cum adică?
În galopul forţat către cer, m-am izbit în tavanul de sticlă,
S-a rupt şiragul, perlele au desenat pe podea,
O pasăre mică semăna cu inima mea,
A coborât un fulger, a mângâiat-o, apoi,
Am ştiut că inima ta pierdea, în alt război…

Ia o frânghie, auzeam în coşmar, undeva te va duce!
Să joc cu ea spânzurătoarea, să o aşez în formă de cruce?

Ireală, în lumina verde, a păşit către mine o nălucă de piatră
Îi auzeam trecutul, trăise numai vară,
Venea de cândva, de odinioară, m-a întrebat într-o doară:
Pe tine nu te-a ucis nimeni, niciodată?

De abia de atunci, visul avea să se scrie,
Când mi-am făcut din frânghie, bijuterie.
De abia de atunci, citesc hieroglifele din pustiu,
Privesc tavanul prin ochi de sticlă. Acum ştiu.

Topesc argint, descânt absint

În locul din care scriu acum, într-o zi, nu voi mai fi,
Trenuri în toate direcțiile, niciunul nu mă duce acasă,

„Topesc argint, descânt absint,
Să nu mă minți, să nu te mint…!”

Descântec. Altfel de unde atâta putere de a întoarce
Din dezastru, parfumul de-atunci către biruință?

Știam, viața e doar o repetiție, de fiecare zi,
Operație pe cord deschis,
Inima bate invers către o naștere frumoasă,
Ne strepezim prezentul din antume spre postume,
Volante și nomade vacanțele despre ce ar fi putut să fie,
Glisante, ravisante tânjind un pic de cer
Adevărul din noi, o lume cât o poveste, cine știe
Poate nu pălim în acest veac. Ci vom răzbi încet, în carapace
Descântec. Altfel, de unde această pace
De unde atâta putere către căință?
Am fugit de tot să beau ploaie curată
Să înțeleg că totul a fost nedrept, altădată,
În locul din care scriu acum, nu voi mai fi,

Îngeri buni vor ști, vor culege din suflet parada,
În altă viață, sigur, mă voi numi „Nevada”.

Simt dor cumplit, mă-nchin în mit.

„Topesc argint, descânt absint,
Să nu mă minți, să nu mă mint…!”

George Grigore

Cămilele visului

Cămilele visului merg albe
printre dunele de cuvinte
păşind cu luare aminte
printre litere solare
printre litere lunare
Vântul le şterge urmele
de pe chipul fetei morgana
şi cad în uitare...
Se întorc apoi
în oglinda ochilor mei – tăbliţe mohorâte
rătăcesc cămilele visului
sub îndemnul unor voci uitate
în sahare îndepărtate
fără umbră în ele.

Muntele

Mă cațăr pe muntele învăluit
în scutecele ude ale norilor
Printre stânci curge
un vânt împestrițat
cu flori roșii
Gerul alb crește
pe culmea nasului meu
umbrindu-mi ochii
cu scrâșnetul morții.

Poetul

Mi-am aruncat visurile-n rai
Cu o mână pe umărul vântului
mi-am aruncat inima dimineții
Inima-mi este o vatră
în care-mi mocnește sufletul
Și zilele-mi se prefac ușor în cenușă
Eu sunt, parcă, o punte peste viitura timpului
pe care oamenii trec somnambuli
Eu sunt, parcă, o poartă a neaducerii-aminte
cu zăvoare de rană
cu scârțâit de sânge...

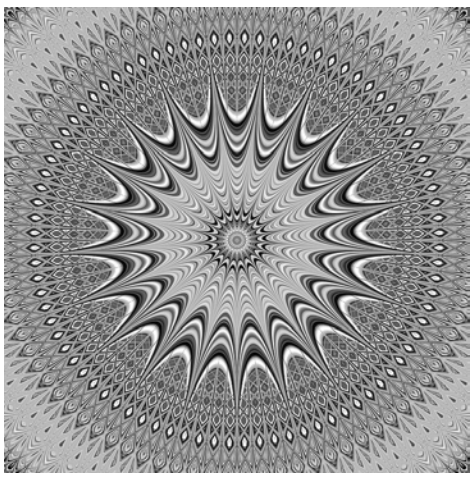

Adio!

Motto: *A fost odată ca niciodată la Bagdad...*

S-ar putea să nu ne mai vedem,
să nu ne mai întâlnim pe pământ
însă eu îți dau un poem,
Agață-l deasupra inimii
Pulsul tău curge în pulsul meu
S-ar putea să ne mai vedem
doar...
la gardul despărțitor dintre raiurile noastre
Dacă pleci în moarte,
strânge-l ca pe ort în căușul palmei...
Și nu-l da drept vamă nimănui

Daca te vei scula din moarte
Și nu-mi vei zări chipul
Deschide-ți palma și uită-te la el,
La poem, uită-te,
Uită-te la poemul ce
se-ntinde către tine
la poem uită-te
S-ar putea să nu ne mai vedem

Cuvânt fără sens

M-am născut cuvânt fără sens
ce nu-ndrăznește să meargă pe luciul apelor
ce nu îndrăznește să zboare pe bolta cerească
Ce bine ar fi fost de m-aș fi născut sens fără cuvânt
sens plutitor în spațiu
iar în nopțile de Crăciun
aș fi coborât asupra fiecărui cort
luându-mi veșmânt orice cuvânt
întrupându-mă în gura unui copil ce scâncește
dar...
m-am născut doar un cuvânt fără sens...

Dragoste

De nevăzut ești tu dragoste
precum cuvântul în ureche
De neauzit ești tu dragoste
precum priveliștea în ochi
De nepipăit ești tu dragoste
precum gustul în gură
De nemirosit ești tu dragoste
precum atingerea pe piele
De negustat ești tu dragoste
precum mireasma în nas

Cât de ciudat...

Cât de ciudat este să fim îndrăgostiți
Fără să vedem
Fără să auzim
Fără să vorbim
Cât de ciudat este să vedem
Să auzim
Să vorbim
Fără să fim îndrăgostiți

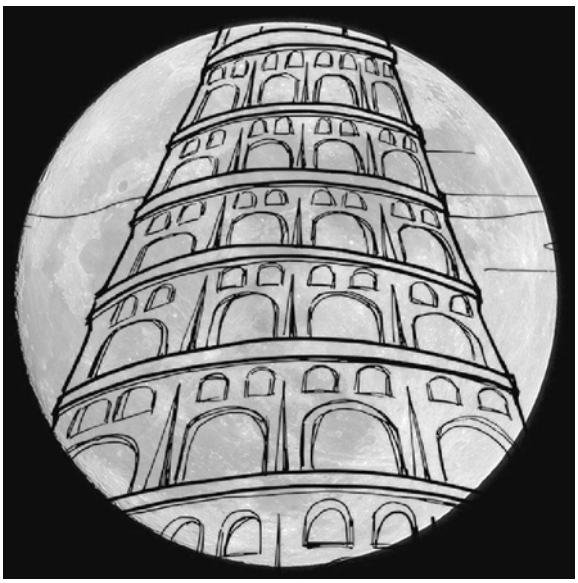

Luna la Babel

„De aceea cetatea a fost numită
Babel, căci Domnul a încurcat
limba întregului popor."

Străine, spune-mi,
Și la voi luna-i așa de frumoasă?
E și mai frumoasă
Când dintre cetini răsare.
Ce spui, străine, dintre cetini?!
Doar știe o lume-ntreagă
Că luna de-o veșnicie
tot răsare
din vârf de palmier!

Suflarea

Suflarea mă părăsește
Nu vi se pare absurd ca suflarea mea să
hoinărească de una singură?
Pe străzi... Prin parcuri... Pe alei...
Aș putea să vă dovedesc acest fapt
prin ieșirea mea înspre voi
căci eu nu sunt decât suflare.

Singurătate

În inima inimii copacului
Se-ntrupează sicriul
celui ce vei fi...
Bocetul, încătușat în tăcere,
Se zbate din greu,
Până când se strecoară acolo
O pală de vânt...

Ce va să fie...

Uneori văd omul ce voi fi
Făcându-mi semn de din vale de zilele mele,
Cu aură de vin trezit,
Cârpește în tăcere
singurătatea
ițită ici colo pe la rosturile
hainelor de duminică...

Sonia Elvireanu
Membră a Uniunii Scriitorilor
din România

Drumul mătăsii

Pe pleoapele arse de neodihna zilei
aripi de fluturi foşnesc zborul
spre mările purpurii din Răsărit,

se desfac mătăsurile verzi-aurii
pe căile lumii în faldurile lunecoase
ale mării de corali,
se apropie ţărmurile de limbile de foc
să prindă înţelesurile Cuvântului sacru,

drumul mătăsii trece prin foc,
dacă ieşi neatins de arderea lui,
despovărat de şoaptele lumii,
intri în zborul de fluturi
rotindu-se în jurul luminii,

cu toiagul lui Moise despici
purpura apelor,
treci dincolo de asfinţit.

Luna sângerie

Gândul întins ca un arc
trece prin foc şi sabie ţărmuri,
focuri aprinde pe mare

să ardă spaima ultimei clipe
și hăul în care aluneci fără să știi
că întoarcere nu mai este,

să dezgroape vara iubirii
sub o uriașă lună sângerie,

urma ei se mai arată în noapte
fără nisipul roșu al arderii,
sub paloarea ei doarme sângele
otrăvit de melancolie
până când va curge iar limpede
înroșind luna de vară,

cu noaptea pe umeri cobori
până la mare
să iei o fărâmă din focul ei.

În cerul meu

În zori, o frunză de măr
atârnă de prag miresma ei verde,
în aroma cafelei ruginesc
lanuri îndepărtate,

mărul meu din fereastră
colindă prin ținuturi îndepărtate
cu ramurile grele de flori
dintr-o grădină ce nu se poate uita,

copacul meu se înalță până la cer
cu viul fiecărei zilei tot mai verde,
în al nouălea cer nu-i iarnă niciodată,
nici priviri secătuite de melancolie,

doar scânteierile unei zile altfel
din care mă privești ciudat,
fără să-ți simt privirea, dar focul
din adânc încă îmi răscolește marea,

mă privești și nu-mi spui nimic,
nu mă învălui în duioasa chemare:
„– Deschide, iubito, ziua e pe sfârșite,
am venit să te-alint”

Cuprinde-mă-n brațele tale
ca într-un cuib de păsări să zbor
împreună cu tine spre alt cer,
cerul meu mult mai înalt,

„– Vino să te duc spre larguri
ce nu poți cuprinde
cu gândul tău pământean,
de-atâtea ori te-am chemat,

ca un fulg nevăzut,
de-atâtea ori te-am atins cu blândețe,
luându-ți tristețea,
durerea că nu mă mai poți vedea,

o port încă în norul din mine,
dar gândul se face lumină
în al nouălea cer,
cerul meu în care tu ești lumină.”

Un rotocol de ţigară

Fumul țigării se ridică în tăcere,
câte un rotocol se desface din caier,
o ia năuc prin noapte,
răzgândindu-se dintr-o dată
se răsucește încet înspre ieri
ca un salt de delfini în ocean,

căută drumul de mătase
înainte de aprinsul țigării,
înainte de rostogol și o clipă
stă pierdut în bătaia vântului rece,

o ia înapoi, atras de lumina
unui zâmbet îndepărtat,
e mult de-atunci, aproape jumătate de veac,
încă o poate atinge
cu cântecul tinereții uimite,

șoaptele ei mai curg în zvâcnetul inimii
stranii miresme de seară,
rătăcirile încetează dintr-o dată
la marginea unui râu,

râul mai curge undeva într-un ținut
sălbăticit de așteptare,

fumul țigării se ridică în tăcere,
un rotocol din țigara aprinsă
stă și așteaptă să se spulbere noaptea.

Poeme publicate în franceză
în Belgia

Roman

IARNA NEBUNĂ

fragment

Letiția Vladislav

Prozatoare, poetă

Eram liberă. Cel puțin cu Jo puteam închide capitolul. Ceva, ce-ar fi trebuit să fie copilul lui, nu mai exista. Ca un sâmbure, micuț cât degetul, scos afară pentru că era mort, aruncat împreună cu tampoane de vată pline de sânge și cârpa cu care o infirmieră spălase totul, dezinfectând până și respirația mea păcătoasă, lăsându-mă într-un pat alb, până mă va controla din nou doctorița și, dacă totul era spre bine, mă va trimite de unde am venit, în fundul Ferentarilor. Cu capul înfundat în perina moale veneau, credeam eu, mai ușor soluții urgente pentru niște probleme și mai urgente. Daniel, de exemplu, credea că-i sămânța lui și zgârcit cum era, aprinsese lumânări la Sfânta Vineri, deși nu credea în așa ceva, legătura lui cu cerul fiind strict profesională, mulțumindu-i că mi-a luminat creierul și am hotărât să renunț la încă „o gură de hrănit." Nu era prima sămânță pierdută. O alta, ceva mai mare, murise în mine fără să fac nimic. Murise și gata. Numai febra puternică, după vreo trei luni, m-a scăpat de o altă nenorocire. Era un băiat. Îi găsisem și un nume. Ceva în corpul meu nu mai funcționa ca lumea. De data asta nu am mai așteptat nimic. Doctorița zicea că și ăsta era mort. Poate că a murit de tristețe. Și asta îmi paraliza gândurile. Aproape ațipisem când intră doctorița.

– Poți respira ușurată, zise, totul este bine, milițianul de pe coridor a plecat la masă, este și el un om, zise râzând, alta nu cred că mai avortează în noaptea asta.

– Ce era?

– Prea devreme… ce crezi?

– Cred că era băiat, am spus, ca și la celălalt, aveam poftă de dulce.

– Poate, zise, oricum era mort și cândva trebuia să-l dai afară… mai bine acum.

Pe moașa Balint o plătise cu două zile înainte. Două mii. Fără tocmeli. Milițianul de la intrare observa totul, nu puteam să mă tocmesc și s-o plătesc sub ochii lui. Fără bani nu se făcea nimic. Trebuia să vii cu septicemie aici, cu testamentul făcut și nebună la cap, așa te-ar fi chiuretat și bulă ăla de la intrare.

– Mă simt rău, i-am spus, mort ori nu, eu nu l-am dorit, pentru că era al altuia… nu-l puteam iubi…

– Ești sigură că nu era Daniel…

– Asta-i, nu sunt, toată luna m-am întrebat, nu sunt, dar nici nu puteam continua așa.

– Nimic nou, zise, aici vin doamne mari, cu bărbați și mai mari, fac vacanțele la Paris fără ei, vin gravide acasă, cu cine știe ce terchea-berchea bun în pat, plătesc în aur și se întorc la boșorogii lor bogați. Fără remușcări.

Era o femeie de vreo cincizeci de ani, frumoasă și deschisă, dacă o vedeai pe stradă, ziceai că-i orice, numai doctoriță nu. Ea mă ajutase și la primul avort. Aveam febră mare și frisoane, capul nu mai funcționa normal, pluteam în ceață, corpul se opunea veninului din mine, am fost operată de urgență, nu înainte să-i semnez milițianului o hârtie bătută la mașină, unde nu mai puteam citi ce scria. După operație m-au căutat alți doi în uniformă, întrebându-mă dacă am legătură cu moartea fătului.

– Da, le-am spus, avea un nume, era programat.

N-au mai venit. Durerea și furia au rămas.

– Aveți copii?

– Nu, zise, cu cine am vrut un copil, nu s-a putut. A emigrat în America. Și cu cine s-ar fi putut, zise, cu un zâmbet amar, n-am vrut. Sunt singură. Cu el.

– Cu el?

– Da, am respectat dorința mamei. Era foarte bolnavă, iar noi foarte amărâte. El a fost salvarea.

– Ai mei, am zis, mă refer la socri, nu m-au vrut nici pictată. Eu l-am iubit.

– Și el?

– Poate, da. Un pic. Cred că n-a plecat din cauza copiilor… i-ar pierde.

– Deci, râse, tot ca mine. Și eu am un iubit. Acum nu mă mai omor după copii, el are doi, nu se desparte de ea, dar ne vedem permanent. Zece ani împreună. Îmi face bine.

– Eu îl părăsesc. A fost un pariu.

– Ce?

O uluisem. Se ridică în picioare și începu să mă măsoare cu ochii.

– Ești normală? Ai rămas gravidă dintr-un pariu?

– Pariul era cu mine însămi. Mă credeam frigidă. Dorința era, dar nu simțeam nimic.

– M-ai făcut curioasă, zise, o istorie ca asta aud pentru prima dată.

– Mi-am spus, dacă voi găsi un bărbat care-mi place și el intră în jocul meu, mă culc cu el. Să văd ce simt.

Stătea în fața mea cu gura căscată. Părea foarte tânără cu părul strâns în coadă de cal. Halatul era deschis și bluza verde îi venea de minune.

– Și?

– Era din Caransebeș. Plăcut. Vesel. Terminase o facultate tehnică în București. Și făcea de două ori pe lună naveta. A început astă-toamnă, odată cu căderea frunzelor pe Semenic și s-a terminat azi.

– El știe?

– Cine, Daniel?

– Nu, celălalt.

– Știe. I-am spus că nu pot. Și nu puteam.

– Multe cresc un pui străin în cuib.

– Eu n-aș fi putut. Îl iubesc pe Daniel.

– Și acum, după ce ai văzut că simți, mă rog, nu ești frigidă, cum este între voi?

– Ca înainte. Dar nu mai experimentez. Trei luni au fost de-ajuns.

Mi-a întins un bilețel cu numărul ei de telefon de-acasă.

– Pentru viitor, zise, doamna Balint nu va fi întotdeauna aici, putem comunica.

– Eu sper să ne vedem la o cafea în oraș, i-am spus, dar nu din nou aici.

Mi-a întins mâna și, după ce-am auzit liftul, m-am îmbrăcat și am ieșit și eu. Am rugat portarul să cheme un taxi, Ferentariul fiind pe întuneric la capătul lumii și, fără să întorc capul, am plecat spre casă.

Daniel fuma în bucătărie și cei mici erau deja în pat.

– Vrei o bere?, m-a întrebat, este de la restaurantul de jos.

– Nu, i-am spus, am nevoie de tărie, mai avem votcă?

Nu aveam. Am sunat-o pe Jeni. Ea avea întotdeauna rezerve.

– Îmi dai ceva votcă cu împrumut?, am spus, mâine o ai înapoi.

– Îți dau o sticlă, zise, altfel o bea Marcus până nu mai rămâne niciun deget.

A venit cu sticla. Nici nu o deschiseseră.

– Marcus nu-i acasă?

– Repară televizorul la învățătoarea de la scara C.

– Bei cu mine?

– Nu, zise, mâine am o zi grea. Ești palidă, zise, chiar vrei să bei?

– Am avortat, i-am spus, de parcă o informam că am găsit cafea la magazinul de peste drum, acum câteva ceasuri.

– Atunci bea, zise, ai nevoie.

Cu mâna pe clanță făcu o piruetă, se întoarse spre mine și începu să râdă ca proasta.

– Închipuie-ți, niciodată n-aș fi crezut că o puritană ca tine poate avorta.

– Ce? Mă crezi o tâmpită?

– Nu, zise, credeam că numai eu calc poruncile Domnului și, uite-uite, le calcă și doamnele cu studii.

Jeni era secretară la o școală din Rahovei și ura profund toate dăscălițele. O sufocau. Arogante și superficiale. Trânti ușa și alergă în jos pe scări. Mirosul de votcă îmbuți sufrageria. Prima înghițitură a fost direct din sticlă.

– N-avem pahare?, zise Daniel, nu-mi place să te văd sorbind din sticlă.

Mi-am umplut un pahar de apă cu votcă. Am aprins o lumânare și am stins lumina. În blocul de peste drum mergeau televizoarele la întrecere.

–Îmi place lumina asta, am spus, mă liniștește. Vreau să adorm beată, a fost o zi de groază.

– Bine că nu te-a suspectat milițianul.

Adevărat. Puteam intra la pușcărie. Cel puțin atâta vreme până ar fi acceptat că fătul era mort.

– Acum se liniștește totul, i-am spus, tu nu cheltui banii, eu nu-mi pierd timpul.

Paharul era gol. Daniel m-a târât în pat. Am dormit îmbrăcată. A doua zi, când am deschis ochii, lumina soarelui promitea o zi frumoasă. Daniel plecase. În locul lui venise doamna Dumitru. Nu Mica. Mama ei. Coțofana care putea participa la un campionat mondial de bârfe și ar fi luat locul întâi cu ochii închiși.

– Te-ai cherchelit rău de tot, zise, Daniel a vorbit cu Mica, de-aia sunt aici, să nu se trezească copiii și să te vadă în halul ăsta.

– Sunt bine, i-am spus, despre ce hal vorbești?

– Știu c-ai avortat, zise, fără să-mi răspundă, Mica mi-a spus.

– Acum lipsesc numai felicitările borșăresei…

– Mă jignești, zise, despre tine nu spun un cuvințel, tu mă plătești când îmi lași copiii, nu, repetă, de la mine nu află nimeni nimic.

Sticla de bere și paharul meu de votcă mai erau pe masă. M-am întrebat dacă am reușit să beau toată sticla. Era în frigider. Băusem numai un pahar.

– Gigi este acasă, zise doamna Dumitru, este bolnav și nu-l pot lăsa singur cu copiii… când se trezesc ai tăi îi aduci la noi.

– Ce are?, am întrebat, arătându-mă preocupată.

– Îți va povesti Mica, zise, a fost cu el la doctor… ea știe… adevărul e că nu zice nimic ziua întreagă și râde de unul singur…

– Oh, asta sună a rău.

– Sună, zise, trebuie să-l vezi cum se uită pe pereți și râde…

Plecă. Copiii dormeau. Se culcaseră târziu. Afară era soare. Un aprilie capricios și rece. Cu soarele reflectat în ferestre, sufrageria părea o seră de flori. Pe pervaz înfloriseră zambilele. Era cald. Mi-am făcut o cafea turcească. Aveam nevoie de ceva tare să mă trezesc. Trei zile eram scutită de lucru. Puteam citi. Sună telefonul. Am închis grijuliu ușa coridorului ce da spre dormitoare și am răspuns. Era Joseph.

– Lady, zise, aici ninge și dorul de tine îmi topește dimineața.

– Nu știam că ai și o venă poetică, i-am spus, aici este soare.

– Vin la București, zise, în două săptămâni.

– Fain, am spus, eu nu am timp.

– Cum nu, zise, evident întors pe dos, acum că nu mai avem povara…

– Exact asta-i, eu nu mai vreau altă povară, pricepi, am terminat aventura.

– Te rog, începu, cu vocea lui de miere, aia pe care o folosea când îi fugea siguranța pe sub picioare, te rog, ne vedem în Cișmigiu ori Herăstrău, vorbim în liniște…

Era tot ce nu mai doream, Cișmigiu, Herăstrău, Parcul Tineretului, degetele lui sub cureaua pantalonilor mei, ori sub sutien, buzele lui fierbinți, făcute să-ți clocotească sângele când îl credeai sub zero grade.

– Nu, i-am spus, mirându-mă de răceala ce ieșea din mine, s-a terminat.

Am închis telefonul și l-am scos din priză. Era mort. Chiar dacă Daniel va suna să mă întrebe dacă trebuie să cumpere ceva, dacă fac spre seară niște langoși, pentru că vorbise cu Mica și va veni la noi. Mica era în ultima vreme foarte prezentă în viața noastră. Eu lăsam copiii cu maică-sa, ea comunica cu Daniel, nu cu mine, Gigi venea când eram liberă, habar n-am cum descoperea că sunt acasă, îi plăcea să bea o cafea cu mine și, cum zicea bătrâna, se uita la mutra mea și nu scotea nicio vorbă, parcă eram Zidul Plângerii de pe ultima stradă din Ferentari, cafeaua se răcea, n-o încălzeam la loc, mă uitam la el ca la ceva căzut de pe lună, ciufulit, nebărbierit, mirosind acru, de parcă dormise în butoiul de varză.

– Gigi, îl speriam, într-o zi am să te violez, pricepi ce vreau să-ți spun, apropiindu-mă de el ca o felină cu ochii pe pradă.

Fugea la ușă, o deschidea cu repeziciune, alerga ca la maraton cele cinci etaje și strada ce despărțea blocurile, oprindu-se în fața restaurantului. Eu stăteam la fereastra sufrageriei urmărindu-l cu privirea. Cândva apărea pe balcon. Era în siguranță. Cred că doamna Dumitru habar n-avea unde pleacă Gigi atât de liniștit și de unde se întoarce atât de agitat. Mica era specialitatea lui Daniel. Uneori mă gândeam, văzându-i cum sorb vinul roșu, aplecați deasupra unor proiecte ale ei, ei bine, mă gândeam că în spatele meu au loc, din când în când, unele cutremure, dar mă mulțumeam să văd numai latura profesională. Ea și Gigi lucrau într-un institut important, aveau un proiect important și, cum Gigi dansa pe sârmă, discuta totul cu Daniel, deși el habar n-avea de tehnica nucleară. Bătrâna Dumitru vorbea de puțină vreme despre fata ei și viața conjugală, dar el venea de mai bine de o lună la noi, când eram singură, încerca să înnoade o discuție despre el și, când eram sigură că va scuipa toate nenorocirile afară, începea să râdă chiar ca un prost și nu se mai oprea decât dacă-l amenințam că-l violez pe loc, după ce-l sărut pe gură. Eram crudă și rea, dar o altă soluție nu aveam. O puteam chema pe bătrână să vină să-și ia ginerele, dar cum tot răsuceau minciuna de la dreapta la stânga, am hotărât să-l protejez pe Gigi, jucându-mi rolul de tâmpită, așteptând momentul în care Mica în persoană mă va informa de starea bărbatului ei. Am băgat telefonul din nou în priză și am început să citesc. Ceva ușor. Creierul meu, ca un burete îmbâcsit de votcă, n-ar fi rezistat la ceva de Nobel. Marea Sudului. Michener. Era de Pulitzer. Război, sânge, palmieri, moarte și dragoste, un univers care-ți taie respirația, nu că n-ai să mai poți vedea paradisul, odată întors în America, ci că ai putea muri în mijlocul acestui paradis și nimeni nu-ți știe numele tău adevărat. Citeam și simțeam că-mi revin. Eram eu, cea de toate zilele.

Murcia, Spania

„Ceva în corpul meu nu mai funcționa ca lumea. De data asta nu am mai așteptat nimic. Doctorița zicea că și ăsta era mort. Poate că a murit de tristețe.”

Roman

UN NUME PE NISIP

fragment

Christian Tămaș
Scriitor, orientalist, doctor în filosofie, traducător
Membru al Uniunii Scritorilor din România
Consilier pentru Ştiinţe Umaniste, International Biographical Centre, Cambridge (Marea Britanie)

Soarele se pregătea să apună. Plimbîndu-și oarecum plictisit privirea de la goelandul care se oprise la cîțiva pași mai încolo, în dreptul rondoului cu flori, la ambarcațiunile care se legănau leneș în mica radă de dincolo de strada destul de îngustă și aproape pustie, bărbatul își ridică gulerul pardesiului și își strânse reverele cu o mînă înghețată de aerul rece al serii. Nu se gîndea la nimic anume, mulțumindu-se să înregistreze cu un aer absent rarele mașini care încetineau în dreptul lui, pregătindu-se să se strecoare prin poarta Sfîntului Vincențiu sau alunecau înainte spre St-S... Goelandul se oprise acum în dreptul său, privindu-l întrebător, poate așteptînd să i se ofere ceva bun de mîncat sau poate încercînd să înțeleagă ce făcea omul acela pe care îl întîlnea în ultima vreme în același loc, în fiecare zi și întotdeauna puțin înainte de asfințitul soarelui.

Vîntul se întețise simțitor, iar cerul părea că începe să se acopere de nori. După o ultimă cercetare a pietrișului aleii, goelandul își luă zborul, așa cum făcea în fiecare seară. Bărbatul îl urmări, ca de obicei, cu privirea, apoi se ridică și, cu mîinile înfundate adînc în buzunare, se îndreptă spre poartă, traversă bolta arcuită și, după ce aruncă o privire străzii pietruite și vitrinelor luminoase care o străjuiau, se întoarse și, folosind treptele dăltuite din stînga, urcă pe ziduri. După câteva clipe de nehotărîre, își continuă drumul pășind agale și lăsîndu-și privirea să alunece de-a lungul carourilor bordate de baghete de lemn care transformau pereții albi ai clădirilor într-o tablă de șah supradimensionată. La un moment dat, se opri, nehotărît dacă să-și urmeze plimbarea pe ziduri, în ciuda vîntului care se întețise, sau să continue pe digul din față, aproape de capătul căruia un pescar întîrziat se grăbea să-și strîngă undițele. Pînă la urmă renunță. Se întoarse brusc și, după ce refăcu parțial drumul pe care venise, ajuns în dreptul unei alte porți, coborî în cetate și o apucă cu același pas măsurat pe strada îngustă, pietruită, care i se deschidea în față, fără să dea o importanță prea mare picăturilor de ploaie care îi grăbeau pe cei cîțiva comercianți întîrziați să-și strîngă marfa de pe galantarele expuse în stradă.

Strada urca ușor, iar el își lăsa privirile să hoinărească de-a lungul vitrinelor luminate, fără ca vreun obiect dintre cele expuse acolo să-i atragă atenția. Ploaia se întețise, iar vîntul, din ce în ce mai supărat, începuse să șuiere în rafale ori de cîte ori găsea ocazia, făcîndu-și loc cu din ce în ce mai multă ușurință prin caierul destul de încîlcit al străzilor. Bărbatul nu iuți pasul, înaintînd la fel de nepăsător mînat de vîntul care îl lovea din cînd în cînd în spate, cerîndu-i parcă să se grăbească. La un moment dat, după ce depăși cîteva restaurante cam pustii poate din cauza orei înaintate sau, poate, mai curînd, din pricina vremii care anunța sfîrșitul toamnei și începutul iernii, se opri în loc, părînd, pentru prima oară, să caute ceva pe lîngă care era prea posibil să fi trecut fără să-și dea seama. Mai făcu apoi cîțiva pași, oprindu-se pe trotuar, în dreptul primei răspîntii ieșite în cale, iar privirile i se îndreptară, după cîteva clipe de căutare, asupra unor ferestre potrivit de largi care, sub ogivele lor de piatră, păreau doi ochi pe jumătate, spre care își îndreptă, imediat, pașii.

Odată intrat, schiță un salut adresat tinerei din spatele tejghelei care îi răspunse ceva, zîmbind, apoi, aruncă o privire în jur și se îndreptă spre o masă aflată în colțul cel mai îndepărtat de ușă. Cafeneaua era pustie, cu excepția unor tineri din partea opusă care, și aceia, dădeau semne că se pregăteau de plecare. Instalat pe canapeaua acoperită cu imitație de piele de culoare maro și în timp ce simțea apa scurgîndu-i-se din veșminte și din încălțări și formînd o mică băltoacă la picioare, își ațintи privirea spre fereastră, uitîndu-se afară, parcă pentru a scăpa sutelor de ochi încremeniți și expresivi, unii aproape umani, care avea senzația că îi urmăresc fiecare gest și

fiecare mișcare. Evita, mai ales, să privească unul dintre candelabre de tija din mijlocul căruia atîrna un cavaler cu viziera ridicată, al cărui panaș roz se profila spre tavan, prin golul din partea superioară a candelabrului, și al cărui ten galben-lăcuit contrasta puternic cu ochii mari și imobili aidoma ochilor unei odalisce fardate cu kohl și cu buzele senzuale, de un roșu aprins, care se iveau de sub mustața *à la vieille garde,* cu colțurile ușor îndreptate în sus. Nu știa de ce. Întregul ambient îi trezea senzații ciudate prin aparența aceea de viață stridentmulticoloră, dar încremenită, care îi făcea întotdeauna gîndurile să ricoșeze spre cripta capucinilor din Cetatea Eternă și la figura fratelui custode pe care îl întîlnise într-o seară, al cărui chip emaciat aproape, descărnat și colțuros, dădea la iveală o barbă bogată, lungă și sură, în timp ce de o parte și de alta a nasului acvilin, doi ochi înfundați în orbite ardeau ca doi tăciuni aprinși de sub gluga care îi umbrea pe jumătate fruntea. Cu degetele lungi și deformate de artrită, care aproape se înfigeau în biletele de intrare pe care le rupea cu grijă de la cotor, părea o întruchipare a Morții, care, așteptînd să-i fie adusă coasa de la ascuțit, își trecea timpul cu alte îndeletniciri mai puțin existențiale. Cripta aceea, al cărei miros dulceag de putreziciune impregna tencuiala zidurilor și cafeneaua-bar de la sute de kilometri spre nord, cu brațe și picioare de copil înfipte în tijele metalice ale dozatoarelor, pe post de manete, i se intersectau în minte în mod obsesiv, iar afișele vechi și inscripțiile vesele care împodobeau pereții localului erau estompate în același mod obsesiv de inscripția aflată în capătul cel mai îndepărtat al criptei capucinilor: „și noi am fost cum sînteți voi, și voi veți fi cum sîntem noi".

După ce aruncă din nou o privire în cufărul acela tapisat cu afișe și plin de copii mari și mici, de cavaleri și mexicani triști, de călugări și călugărițe, cîntînd, înotînd, atîrnînd sau pur și simplu șezînd, în încercarea de a se scutura de imaginile macabre care îi copleșeau gîndurile, întinse mîna spre paharul de Grand Marnier care tocmai îi fusese așezat în față, pe blatul alb al măsuței rotunde de către tînăra amabilă care se grăbise să i-l servească.

Venise în acel loc de unsprezece ori la rînd, seară de seară, dar evitase să schimbe mai mult de un surîs șters cu personalul cafenelei, ai cărui membri, puțini la număr, se obișnuiseră cu prezența lui zilnică, în aproximativ același interval de timp. Stătea nu mai mult de o oră, își savura în liniște paharul de Grand Marnier cordon bleu, apoi își privea ceasul de la mînă, plătea, se ridica și pleca, după un salut aruncat în grabă. Părea că aștepta pe cineva care îi dăduse întîlnire în acel loc și uitase să mai vină. Și era adevărat. Chiar dacă nu era vorba de o întîlnire fixată dinainte, aștepta pe cineva, de o săptămînă și jumătate, din seara cînd în local, la puțină vreme după sosirea lui, intrase o femeie, o clientă oarecare, și se așezase la o masă în celălalt capăt al încăperii. Femeia, purtînd un mantou alb, cu glugă, nu se întorsese nicio clipă, iar el nu-i putu zări chipul, mai ales pentru că nu își dăduse gluga în jos, așa cum ar fi făcut oricine în aceeași situație. Poate tocmai acest lucru îi atrăsese atenția sau, poate, un sentiment difuz care îl făcuse să tresară involuntar, pentru o clipă, la vederea ei. Avea senzația că o cunoștea, chiar dacă îi era cu neputință să-și amintească unde și în ce împrejurare o mai întîlnise. Era mai mult o senzație decît o certitudine, iar acest lucru îl făcuse să o urmărească, cu toată discreția de care era în stare, încercînd să surprindă un amănunt sau un gest care să-l îndrepte în direcția cea bună în vraful de amintiri în care scotocea cu febrilitate. Fără succes însă. Femeia în alb nu comandase nimic, fapt care i se păruse ciudat, dar nu atît de ciudat ca atitudinea persoanei de la bar care avea aerul că nici nu o observase intrînd. Femeia continua să stea în același loc, cu palmele pe masă, fără să schițeze vreun gest. Părea foarte preocupată de ceva și trebuie să fi fost o obișnuită a localului, căci nu manifestase nicio urmă de curiozitate față de natura insolită a acestuia și a păpușilor și marionetelor care îi împodobeau cu supraabundență pereții, tavanul și corpurile de iluminat. Măcar dacă ar fi întors capul. Dar nu făcuse nici acest lucru, iar el nu izbuti să observe nici măcar un detaliu al profilului ei. Oricum nu era o persoană în vîrstă, era singurul amănunt pe care îl putu el stabili judecînd după aerul degajat și după sprinteneala cu care intrase și se îndreptase spre masa la care stătuse o oră, în aceeași poziție imobilă. Aproape că semăna, prin nemișcare, cu jumătatea de bărbat cu trăsături alungite pînă la limita grotescului de la stînga ușii, a cărui roșeață intensă îl făcea să aducă mai mult cu un diavol de rang inferior, care trăgea chiulul de la atribuțiile-i zilnice, judecînd după rictusul întipărit pe chip, decît cu un amerindian totemic, fără pene și leșinat de foame. Intrigat, continuă să

o urmărească discret cu privirea, așteptînd momentul în care femeia urma să se ridice și să plece. Atunci avea să-i vadă cu siguranță chipul, deoarece ușa se afla la mijloc și era singura cale de acces. La un moment dat însă, bărbatul care era în ziua aceea de serviciu la bar ieșise din spatele tejghelei și începuse să aranjeze mai bine mesele din imediata apropiere și să le șteargă pe cele care i se părea că aveau nevoie de această atenție din partea lui. Era tîrziu și se apropia ora închiderii. Doar cîteva clipe îi blocase acesta cîmpul vizual, cîteva clipe în care el evitase să privească în direcția femeii pe care o aștepta să plece, dar, cu toate acestea, cînd barmanul își aruncase neglijent șervetul pe umăr și se întorsese în dosul tejghelei, femeia nu mai era acolo, parcă se evaporase pur și simplu. Se ridică grăbit, cuprins parcă de o nerăbdare nefirească, aruncă pe masă prețul consumației pe care îl știa deja, își luă haina și ieși uitînd să spună „la revedere".

Pe stradă, își îmbrăcă din mers pardesiul, căutînd-o din ochi pe femeia misterioasă, pe care izbutise să o zărească, la un moment dat, urcînd strada care se îndrepta spre zidurile dinspre mare. Se făcuse deja întuneric, iar felinarele stradale se aprinseseră, ajutîndu-l să nu o scape din ochi pe femeia de care se apropiase acum, iuțind pasul, la o distanță convenabilă. De cîteva ori își aminti că voise să se oprească și să-și continue drumul în altă parte. Totul i se părea absurd, căci nu era genul de om care să se țină noaptea după o femeie necunoscută, mai ales fără niciun motiv. Neliniștea însă și curiozitatea aceea nefirească îl îndemnară să nu renunțe, chiar dacă avea impresia că era, la rîndul său, urmărit de zeci de ochi pitiți în dosul jaluzelor complet sau pe jumătate trase, precum și de cei ai cîtorva trecători, turiști sau localnici, care se plimbau agale sau se grăbeau spre o țintă precisă. Ajuns aproape de zidul gros și înalt, își dădu brusc seama că o pierduse iar. Se opri o clipă în loc, privind în jur nedumerit, apoi ochii îi căzură pe porticul arcuit care marca începutul scării de piatră care asigura, la fel ca alte cîteva, accesul pe plajă direct din cetate. Se apropie șovăind, căci marea, care începuse să-i bombăne în urechi din ce în ce mai indispusă, îl făcu să nu prea aibă chef să se aventureze pe plajă pe timp de maree înaltă, cînd valurile se apropiau spumegînd de șirurile de stîlpi de lemn de cîțiva metri înălțime, înfipți în nisip, ca niște vajnici ultimi apărători ai zidurilor în caz de furtună. Cu toate acestea, începu să coboare, cu grijă, treaptă după treaptă, căutînd să străpungă întunericul cu privirea. Pînă la urmă, ajunse jos, simțind nisipul scrîșnindu-i sub tălpi. Marea, cu toate că odată cu fiecare șir înspumat de valuri părea că se tot apropie, lăsa încă o porțiune de litoral liberă, de-a lungul căreia te puteai aventura fără probleme, cel puțin pînă la următorul pasaj cu scări pe unde aveai cum urca înapoi în cetate. Așa făcu și el, depășind stîlpii de lemn și privind apoi în lungul țărmului, la stînga și la dreapta, pentru a descoperi obiectul căutărilor sale. Era senin, iar stelele mari cît pumnul luminau ca niște faruri îndepărtate, lumina lor combinată cu aceea a lunii oferindu-i o oarecare vizibilitate. Dar plaja era pustie, cu excepția unui om care își plimba cîinele, mergînd cu un pas destul de alert la limita valurilor cu care cîinele, eliberat din lesă, se juca, țopăind încoace și-ncolo, alergînd prin apă, lătrînd și invitîndu-și stăpînul să îl urmeze. Văzînd că femeia în alb nu era nicăieri și recunoscîndu-și, în gînd, prostia și sentimentele total nejustificate care îl îndemnaseră să o urmărească, își ridică gulerul pardesiului și o luă la dreapta, uitîndu-se cu un aer neglijent-amuzat la bărbatul cu cîinele care se îndreptau în aceeași direcție, la o oarecare distanță, în fața lui. La un moment dat, bărbatul se opri în loc, nemaipărînd să dea atenție zbenguielilor cîinelui, apoi se îndreptă cu un pas diferit de cel de pînă atunci spre stîlpii de lemn. Acolo se opri și se lipi cu spatele de unul dintre ei. După un timp, cam pe cînd el ajunse destul de aproape, își fluieră cîinele care răspunse chemării, ascultător, îi prinse lesa de zgardă, apoi se îndreptară amîndoi spre treptele din dreptul lor, care duceau sus, pe faleza luminată. Pentru că noaptea își intrase de acum pe deplin în drepturi și nu avea niciun chef să se ia la întrecere cu mareea, se îndreptă și el spre scări, se opri și se așeză pe prima treaptă de piatră, contemplînd marea întunecată care tălăzuia în ritm constant. Gîndurile i se îndreptară iar către femeia în alb, încercînd să-și explice dacă o mai întîlnise vreodată și, dacă da, în ce împrejurări. Se strădui să treacă în revistă, atît cît îi era cu putință, chipuri și locuri, dar fără niciun rezultat. După un timp, renunță, iar umezeala pe care o simțea din ce în ce mai puternic atît dinspre mare, cît și dinspre piatra pe care se așezase, îl îndemnă să se ridice și să se îndrepte spre hotelul unde locuia. Odată ajuns sus, o luă spre stînga, de-a lungul digului, lăsînd cetatea în urmă, observînd, brusc, la o oarecare distanță în față, un grup de trecători, patru sau cinci, care se opriseră să dea ajutor, probabil, unei

persoane căzute la pământ. Puțin intrigat, iuți puțin pasul, mai ales că nu trebuia să se abată din drum. Între timp, mai apăruseră doi trecători care traversaseră strada, apăruseră și telefoanele mobile. Apoi sosise și ambulanța, personalul coborîse, apăruse și o targă. El se opri la o oarecare distanță, neștiind dacă să se apropie sau dacă să ocolească pe trotuarul celălalt, pentru a-și vedea de drum mai departe. La un moment dat însă, avu senzația că printre trecătorii adunați acolo se afla și femeia în alb, zărise ceva, iar acest lucru îl făcu să se răzgîndească. Traversă pe trotuarul opus, apoi, iuțind pasul, se apropie de locul incidentului, mai ales că atenția îi fusese captată de Labradorul negru care scheuna și urla, ținut în lesă de unul dintre cei prezenți, căutînd să se apropie de persoana căzută pe trotuar căreia personalul ambulanței încerca să-i dea primul ajutor. Da, femeia în alb era acolo, dar el tot nu izbutise să distingă vreun amănunt care să-l facă să-și amintească dacă o mai întîlnise cîndva. Femeia avea în continuare capul acoperit de gluga hainei și, în ciuda manevrelor lui discrete de a se plasa față de ea într-o poziție care să-i permită să-i observe trăsăturile feței, fără să atragă atenția celorlalți, nu avusese succes. La scurtă vreme, personalul ambulanței care se străduise să-l resusciteze pe bărbatul căzut – același, își dăduse el seama, pe care îl văzuse cu puțin timp în urmă plimbîndu-și cîinele pe malul mării –, puseră trupul inert pe targă, îl acoperiră complet și îl urcară în ambulanța care, curînd, plecă. Se pare că omul murise, probabil un infarct sau altceva, părerile trecătorilor prezenți, ale căror comentarii le auzise, fiind împărțite. Ceea ce îl intrigase, în acel moment, fusese faptul că, odată ambulanța plecată, femeia în alb, pe care se gîndise să o urmărească din nou, dispăruse iar, în mod inexplicabil. Dacă nu urcase în ambulanță, dar el era absolut sigur că nu urcase, căci ar fi văzut-o din locul unde se afla, unica explicație logică a dispariției ei era că se evaporase sau că intrase în pămînt. Dar aceasta, firește, nu era o explicație dintre cele mai logice. După ce persoanele prezente se îndepărtaseră, inclusiv cîinele, dus de lesă de o femeie între două vîrste, traversă strada, obsedat în continuare de misterioasa dispariție a celei pe care o căuta fără să știe de ce, și se apropie de locul unde căzuse bărbatul cu cîinele, vrînd să-și continue drumul spre hotel pe partea mării. La un moment dat, ceva îi atrase atenția pe asfaltul trotuarului luminat de becul felinarului stradal din imediata apropiere. Era o cheie de culoare roșiatică, de o formă neobișnuită pentru cheile moderne. S-ar fi potrivit, mai degrabă, își zisese el, la un cufăr vechi sau la o broască veche de ușă. Se aplecă să o privească mai bine și întinse mîna să o ia din locul unde căzuse, dar se răzgîndi. Cheia căzuse din buzunarul cuiva care urma să se întoarcă să o caute. În plus, un sentiment vag de neliniște îl împiedică să o atingă, mai ales că prin minte îi trecu fulgerător imaginea unei chei de aceeași culoare, formă și dimensiune, pe care o văzuse, cu cîțiva ani în urmă și căreia nu-i dăduse, atunci, nicio atenție.

Era aproape sigur că nici în seara aceea, a unsprezecea, nu avea să vină. Totul putea să fi fost o coincidență, cheia găsită pe trotuar cu o săptămînă în urmă și cealaltă apărută la finalul unei povești în care fusese destul de mult implicat îl făcuse pe parcursul ultimelor zile să caute să pună cap la cap o serie de detalii care îl intrigau și cărora nu le putea găsi încă o explicație.

Fragment din romanul în curs de apariție
la Editura Ars Longa

Notă. *Ortografia (î, sînteți, sîntem) este opțiunea autorului.*

„Gîndurile i se îndreptară iar către femeia în alb, încercînd să-și explice dacă o mai întîlnise vreodată și, dacă da, în ce împrejurări. Se strădui să treacă în revistă, atît cît îi era cu putință, chipuri și locuri, dar fără niciun rezultat. După un timp, renunță, iar umezeala pe care o simțea din ce în ce mai puternic atît dinspre mare, cît și dinspre piatra pe care se așezase, îl îndemnă să se ridice și să se îndrepte spre hotelul unde locuia.”

Cronică literară

„ÎNGERUL A STRIGAT" DE FĂNUȘ NEAGU, DUPĂ 50 DE ANI

Costin Tuchilă

Critic literar și muzical, ziarist
Membru al Uniunii Scriitorilor
din România

După 50 de ani de la apariția ediției princeps (1968, Editura pentru Literatură), romanul *Îngerul a strigat* de **Fănuș Neagu** a fost retipărit de Editura Hoffman. Este o bună ocazie de reevaluare a acestei cărți primite cu entuziasm în epocă, un prilej de a încerca să-i redefinim, acum, după o jumătate de secol, locul (privilegiat) pe care îl ocupă în literatura română. Pentru că, nu încape îndoială, *Îngerul a strigat* este una dintre cărțile mari ale prozei românești. Până în 1968 Fănuș Neagu publicase proză scurtă. Povestirile și schițele din *Ningea în Bărăgan*, volumul de debut (1959), *Somnul de la amiază* (1960), *Dincolo de nisipuri* (1962) sunt reluate în *Cantonul părăsit* (culegere din 1964, Premiul Uniunii Scriitorilor). Dincolo de aspectele tematice tributare epocii, detectabile (lupta de clasă nu putea lipsi din acest inventar), prozatorul dovedea cu prisosință gustul pentru neobișnuit, apetitul pentru ciudățenia comportamentală, pentru bizareria pitorească, pentru atitudinea „buimacă", pentru absurd, prin ele proza sa sustrăgându-se de fapt normelor dogmatice ale acelei perioade. Era, totodată, înzestrat cu simțul observației exacte, inconformiste însă, cum remarca Eugen Simion, pentru care proza scurtă a lui Fănuș Neagu a evoluat între două formule: *„prea terorizat de real pentru a deveni un fantastic pur și cu un simț prea puternic al fabulosului, miticului pentru a fi un prozator rece și* ***indiferent****."* (*Scriitori români de azi*, vol. I, București, Editura Cartea Românească, 1974).

La un an după o nouă culegere de proză, *Vară buimacă* (1967), de asemenea cu texte antologice (de-ar fi să citățm doar *Luna, ca o limbă de câine*, ca și, din volumele precedente, *Dincolo de nisipuri* sau *Acasă*), la sfârșitul lui 1968 iese de sub tipar *Îngerul a strigat*. Romanul, spune autorul, a avut o gestație îndelungată, fiind scris între 1961 și 1968 la Brăila, Sinaia și Mogoșoaia. Se poate crede că Fănuș Neagu, el însuși personaj pitoresc, nonconformist, dotat cu o spontaneitate verbală de invidiat, inundat de metafore cât mai plastice, căutat originale, nu scria cu ușurință: *„În clipa când mi se conturează subiectul, limpezesc o lume, adică trec o etapă și începe chinul cel mare, scrisul. La mine scrisul ia forme aberante uneori, în sensul că devin «terorist»: nu suport pe nimeni în preajmă, alung toată lumea din casă, înjur toată ziua, fug la munte, fug în câmpie, ba nu mănânc, ba... Asta este a doua etapă. Când încep să cred că sunt deștept, atunci începe tragedia. Dacă-mi plac zece pagini și stau pe urmă liniștit și nu scriu o săptămână, când mă întorc la ele constat că în clipa când am crezut că sunt deștept, n-am fost deloc. Rup, refac. Totdeauna revin asupra paginii. Cred că în tot ce-am scris până acum, câteva mii de pagini, să fie vreo zece, maximum 20, asupra cărora n-am revenit."* (Fragment dintr-un articol publicat

Coperta ediției princeps, 1968

Fănuș Neagu (5 aprilie 1932, Grădiștea de Sus, județul interbelic Râmnicu Sărat, astăzi județul Brăila – 24 mai 2011, București)

în *Analele Brăilei*, decembrie 1987). Dar această senzație de „chin", de revenire și elaborare meticuloasă nu transpare defel în proza sa, în schiță, nuvelă sau roman. Dimpotrivă – și acesta este un merit al scriitorului – ai impresia că lumea sa, care vine dintr-un strat ancestral, locuind într-un spațiu mitologic fără vârstă, se înfățișează de la sine, cu un firesc netulburat de vreo încercare de a fi retușată, adică repusă în pagină pentru a-i găsi valențele artistice. Critica mai veche numea această trăsătură *autenticitate* și probabil că nu greșea. Că această autenticitate, care ține de har, poate fi îndelung șlefuită, e altă discuție.

Comentată cu superlative de criticii vremii, literaturii lui Fănuș Neagu i-au fost, căutate, oarecum inevitabil, ascendențe și înrudiri. O sinteză a acestora găsim în articolul de dicționar al lui Dumitru Micu, pentru care *„poezia Bărăganului, a bălților dunărene, a Deltei"* e similară *„celei cuprinse în eposul sadovenian, dar pigmentată de țărănisme iuți, asemănătoare parțial acelora din* ***Desculț*** *al lui Zaharia Stancu, de exotisme și senzualități vrednice de Panait Istrati, punctată de situații ce amintesc de proza rurală americană (Faulkner, Caldwell, Steinbeck), răscolită de freamăte ce răspund în felul lor tumultului din* ***Pe Donul liniștit*** *al lui Mihail Șolohov. Adecvat cadrului natural e climatul de spiritualitate. Perptuat din arhaic, acesta conservă frânturi de gândire mitică și magică, exprimate în credințe bizare, eresuri de sursă precreștină, datini pitorești, practici extravagante. Totul învederează persistența irepresibilă a unei tradiții atemporale, conținătoare de o tot atât de nedatabilă poezie". (Dicționarul general al literaturii române, L/O*, Academia Română, Editura Univers Enciclopedic, 2005, pp. 558–559). În privința înrudirilor, inclusiv în epocă, lista ar putea continua cu succes, cu semnificația pe care o are pentru istoria literară, întotdeauna tributară clasificărilor, dar fără vreo reușită în a identifica exact particularitățile scrisului lui Fănuș Neagu. Fondul balcanic în care evident prozatorul se înscrie, rămâne și el o formă de generalizare.

Roman circumscris realismului magic, roman-cronică, roman de război, roman picaresc, roman poetic: din toate, se pot găsi în *Îngerul a strigat* elemente care să justifice încadrarea. El este, firește, și cronica (sui-generis) a unei colectivități, întinsă pe mai bine de două decenii, din anii '30 până în 1954, data menționată în *Epilog*; și roman de război pentru că eroii, țăranii strămutați din Plătărăști dintr-un capriciu al prințului Alexandru Șuțu, poreclit Buric, străbat anii celui de-al Doilea Război Mondial; roman picaresc, prin călătoria personajului principal, Ion Mohreanu, nu neapărat încadrabil tipologiei aventurierului, ca în romanul picaresc tradițional, pentru că motorul acțiunii sale este dorința de răzbunare, înscrisă într-un străvechi cod comportamental. Simetria destinului este cu atât mai cruntă: ca și tatăl său, a cărui moarte vrea să o răzbune, Ion Mohreanu este omorât dintr-o confuzie.

Finalul lămurește însă semnificația, adăugând la celelalte simboluri (cele două strigări ale îngerului, înger-demon până aici): *„Și a fost atunci a treia strigare, vestind nașterea."* Altfel spus, o lume veche, clădită pe superstiții, semne înțelese de inițiați – eroii trăitori în acest spațiu –, utopii lasă locul unei lumi noi. Va fi aceasta mai bună, mai rațională, mai echilibrată, mai dreaptă, va ieși de sub tutela întâmplării, a fatalității? Romanul nu răspunde, pentru că ținta lui nu este de a da astfel de răspunsuri. Odată cu moartea lui Ion Mohreanu, după cum s-a remarcat, cercul s-a închis:

„O flacără scăpără scurt, Ion o simți între ochi, fierbinte, năucitoare, și căzu cu brațele peste calul galopând în munți necunoscuți sau în câmpie stearpă, și se uni cu Neculai Mohreanu – unire numai îndărăt – în pământ, și apoi pământ curgând în Dunăre, cu oase sfărâmate, cai sfâșiați și femei înecate, unire tragică, mort lângă mort, pământ și ape în vânt, curgere nemiloasă în uitare."

De formula realismului magic, în varianta sa sud-americană, *Îngerul a strigat* se apropie, dar, deopotrivă, se desparte. Prozatorul român stăpânește, ca și autorii sud-americani, un bagaj excepțional de credințe, eresuri, obiceiuri, practici magice, gândește în acest spirit, deprins din lumea în care s-a format, ale cărei reflexe le consacră acum literar – un spațiu, Dunărea, Balta Brăilei, Dobrogea, atât de ofertant ca micro-univers mitologic. Narațiunea nu e liniară, previzibilă, e mai degrabă caleidoscopică, naratorul se schimbă, tehnica

„poveștii în poveste" este folosită cu îndemânare. Romanul modern – iar cel subsumat realismului magic cu atât mai mult – s-a eliberat de construcția previzibilă, schematică, și-a dobândit libertatea de a urma linii sinuoase, de a schimba din mers planurile povestirii, de a relativiza până la inexistență discursul auctorial.

Ceea ce desparte *Îngerul a strigat* de formula în discuție (dacă e cu adevărat o formulă!, totul fiind totuși relativ în etichetări) este raportarea scriitorului la planul fantastic. Mai exact, asumarea acestuia cu tot ce ar presupune el, adică plonjarea într-o lume onirică, guvernată de alte reguli decât cele ale realului, imprescriptibile, ale cărei legături cu realitatea nu mai există sau sunt greu de descifrat. Fabulosul, chiar și apelul la detalii subsumabile magicului nu sunt sinonime cu fantasticul, cu cel de tip oniric în nici un caz. Fănuș Neagu păstrează apăsată pedala realului, imaginația sa, bogată, nu se substituie observației concrete. Totul pare izvorât din resorturile, secrete poate pentru ochiul nefamiliarizat, ale acestei lumi. Că ea pare bizară, de la numele unor personaje și cutume până la modul de raportare la natură, este alt aspect. În miezul ei însă, totul este coerent, stilul ei de viață, etica ei, așa cum e și atât cât e, nu au nimic „excentric", adăugat artificial în sensul imaginarului.

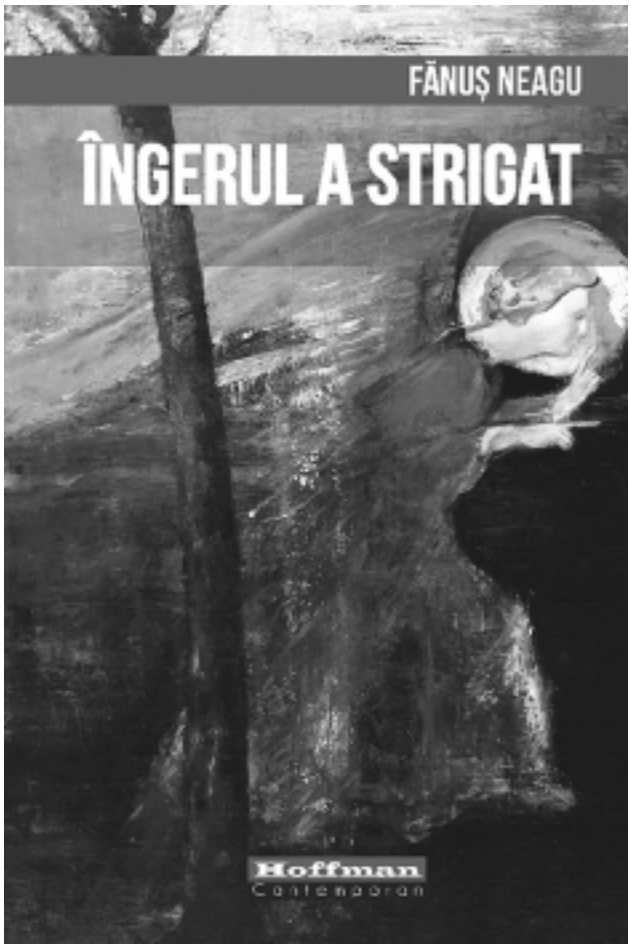

La începutul romanului, un paragraf este scris în stil de cronică:

„În primăvara aia, trei evenimente mai de seamă s-au petrecut în câmpia Brăilei: hoțul de cai Costică Gurafoii din județul Ialomița a furat armăsarul senatorului Horia Lupescu și l-a vândut grajdului de curse Marghiloman; pretorul plășii Movila Miresii a fugit în Austria, pe un șlep care transporta grâne, cu o învățătoare de sat, devenită peste câtva timp cântăreață într-un local de noapte celebru, iar prințul Alexandru Șuțu, poreclit Buric, construi lângă conacul lui din Plătărăști un aerodrom."

În planul ierarhiei narative, a treia întâmplare generează firul epic, istoria strămutaților, în fapt, cronica amară a unei utopii. De Anul Nou 1934, prințul Buric, aflat într-o stațiune de iarnă din Elveția, îi face cadou de logodnă prințesei Ana Știrbei nici mai mult, nici mai puțin decât două avioane cumpărate din Anglia și telegrafiază administratorului moșiei de la Plătărăști, Marin Doancă, să-i construiască un aerodrom. Capriciul lui Buric se întâlnește cu slăbiciunea nostalgică a administratorului, pe care nu-l lasă inima să taie păduricea din plopi canadieni, unde ar fi urmat să se construiască aerodromul. Plopii îi aminteau de locul nașterii. Soluția salvatoare apare de îndată: pământurile țăranilor aflate la hotarul conacului, cărora li se propune un schimb ademenitor, pentru un pogon din Plătărăști, patru pogoane în Dobrogea. Nu fără urmă de îndoială, cele 13 familii acceptă târgul, evident o păcăleală, pământul dobrogean fiind „bolovan de var". Che Andrei, personaj de prim-plan, cu alură donquijotească, visează, în naivitatea lui, afaceri prospere. Va vinde imediat cele 12 pogoane și își va deschide o cârciumă. Mai prevăzătoare, muierile bocesc, blestemă ca la sfârșit de lume, dar odată pornită, nebunia se înfăptuiește. *„Te tăvălești prin cenușă ca o găină proastă. La Dobrogea noastră, pământu așteaptă ca să băgăm plugu în el și tu urli ca nebuna"* – trâmbițează în replică Barbu Căpălău către Șoava, nevasta lui Ouleață. Întâmplările se succed cu repeziciune în drumul spre „țara făgăduinței", povestirea (și povestirile intersectate) se dezvoltă în culori aspre. Înainte de plecarea convoiului de 40 de inși, îngrămădiți în nouă căruțe, când Titi Șorici, Ouleață și Ion Mohreanu pescuiesc, *„Dunărea era tulbure, în asfințit se rupeau felii de foc, mirosea a plop și a salcie, pământul se așternea întunecat spre fundul câmpiei, cerul sclipea înfășurat într-un abur de negură"*.

Dialogul mustos, plin de expresii tipice vorbirii din zonă, e parcă un lanț de culori așezate brutal, cu cuțitul, pe pânza groasă a povestirii:

„– Te-ai trezit, înălțate împărate? strigă Vetina. Adă piua și fărâmă-ne bolovanii ăștia de sare.

– Ce poamă-mi ești! zise și chisoaica din munții Râmului. Curge carnea de pe tine de puturos ce ești!

– Dacă-ți dau una, îngheață păduchii pe spinarea ta! amenință Ion."

În ziua de Bobotează, când se iartă păcatele, hoții de cai și tâlharii cei mai fioroși ies din ascunzători și vin la Brăila, la aruncatul crucii în apă, pentru că, după obiceiul pământului, nimeni nu se poate atinge de ei. Unul dintre aceștia este Stan-Vrăjitoru, *„escroc sadea"*, zis Învierea, *„ceea ce vrea să însemne, în limbajul hoților brăileni, profanator de morminte"*. Scopul lui e *„să caște gura la scoaterea crucii și să se-ndoape cu mezeluri, mititei și fudului la grătar"*. Ieșind dintr-un gang, e întâmpinat de doi vlăjgani:

„– Ce-i, mă, făcu el pe omul bine dispus, ați degerat și vă îngrămădiți în mine să vă încălziți? Căutați mai bine o muiere, fleoarțe câte vrei în cârciumile alea din port.

– Mergi pian, răspunse cel din stânga, cu șubă, și să nu-ți treacă prin cap să-ncaleci coada măturii. Cât oi fi tu de vrăjitor, scot din tine oscior cu oscior, să știi.

– Os, hai? zise Stan. Chiar că sînt os de atâta frig. Scârțâie vântu ăsta și mă ustură de parcă-mi trage mărăcini pe spinare.

– Sergent! ordonă cel în palton de piele, înhață-i laba și bag-o-n buzunar la tine. Ține-l strâns, poate să aibă un șip cu vitriol, ți-l aruncă-n față și rămâi pocit pe tot restu vieții.

– E prima oară când îmi afund mânuțele în buzunar străin silit de alții și nu din voia mea.

– Și tot pentru prima oară când o să le scoți goale.

– Asta rămâne de văzut."

Sau un dialog între Che Andrei și Ion Mohreanu:

„– A lu Mohreanu, eu am văzut mulți proști la viața mea, domnule! Unu, lung și uscat ca tine, era prostu proștilor, atât de prost, că-l bărbierea mă-sa. Da tu ești mai prost decât ăla, dacă vrei să bagi sub prapur bisericesc o muiere cu păr de drac pe spinare.

– Singur m-ai învățat că omului nu trebuie să-i fie frică decât de prima ploaie de după moarte."

În alt registru, poetic, cel al simbolurilor și semnelor naturii, curente în proza lui Fănuș Neagu, citim:

„– Ce e? Privești luna? și arătă luna pe sub care treceau nori negri ca niște stafii de scrum.

– Nu, de ce să mă holbez la ea? Luna e roșie, da nu ține de cald. Luna e un vas.

– Cum ai zis? făcu Tălmaciu neînțelegând.

– Luna e un vas cu lacrimi. Din marmură și din sticlă. Înăuntru sînt adunate lacrimile cu care Maria Magdalena l-a plâns pe Iisus Christos. Noaptea sînt de sânge, adică lacrimi de căință, înțelegi? Iar ziua sînt de rouă, bucuria iertării.

– Și nu curge?

– Luna?! Păi e un vas sfânt. Numai Dumnezeu o șterge de praf și n-are niciun interes să-i dea gaură cu burghiu, nu-i așa? întrebă el."

Mircea Albulescu (Che Andrei) în filmul *Dincolo de nisipuri*, 1974

Fănuș Neagu este artizanul unei limbi vorbite cu extraordinar relief artistic, în care cuvintele par a se mișca asemeni unor ființe în această lume a instinctelor aflate la vedere sau, dimpotrivă, ascunse pentru a răbufni.

Descrierea nu este niciodată abundentă în această proză. Autorul are darul de a nota esențialul în limbajul său colorat, cu imagini care se reține de îndată și, în plus, sunt cât se poate de funcționale pentru a caracteriza un personaj sau a configura detaliul de atmosferă. Che Andrei (numele cu care îl strigă oamenii, prescurtare de la Costache, devine astfel mai încifrat), veteran din Al Doilea Război Balcanic, fost prizonier în Anatolia, e *„mărunțel, cu fața ca de bot de vulpe"* și poartă *„o bentiță de postav negru, ca un cerc de cofă"*, care ascunde *„golul ochiului drept"*, pierdut în război. Apucăturile de haimana simpatică sunt îndeobște prețuite de consătenii săi. Personajul cu aspect de pirat e de sorginte nastratinescă, după cum s-a spus. Căpălău e *„lung și noduros"*. Vetina e *„grasă, cu pulpele lucioase, ca date cu ulei"*. Bocetul Șoavei, când află că Ouleață-țiganu a murit pe front, e *„un fel de chelălăit lung și spurcat, sau un blestem de câțea care-și găsește cățeii cu țestele strivite sub bolovani"*. Alexandru Căpălău e *„bleg și gogoman"* și se zvonește că s-a sinucis pe front, probabil de frică. *„Lăboaiele lui, că parcă îngrămădise Dumnezeu în el oasele pe care s-ar cădea să le așeze în patru oameni, puteau a blană de câine de-ți era scârbă să te freci de ele. Lui îi plăcea, doar trăise atâta vreme în baltă cu vitele și cu câinii. Noaptea, când se ducea la culcare, lua două javre cu el în odaie, iar pe altele două le lăsa în prag. Pas de-l scoală să-l trimiți undeva, dacă-ți dă mâna! Păzit de câini, dormea cu cracii pe pereți. Ca să vezi că nu era tocma prostu proștilor."*

Bijulică Bagdad, care ține o cafenea în Brăila, *„unde se bate biliardu”*, are o *„față cât pumnul, căptușită pe sub fălci cu zbârcituri mărunte”*.

De Bobotează, *„înviețite de ger ca scrumbiile, niște pușlamale, suite pe mormanul de sloiuri desprinse din fluviu – în gropanul pentru aruncarea crucii, valurile se clătinau înspumate – pretextând un guturai, nechezau și mihohăiau, iar cei din jur le urlau, strigând din răsputeri:*

– Hai noroc și sănătate!”

Există în *Îngerul a strigat*, la fel ca în proza scurtă a lui Fănuș Neagu, o comunicare de altfel deloc stranie, dar plină de plasticitate (prin epitet, metaforă, comparație, metonimie) a acestei umanități pestrițe cu natura. *Semnele* ei, surprinse mai mult sau mai puțin în treacăt, în funcție de ritmul și momentul narațiunii, potențând-o, reverberând trăirile personajelor, au de cele mai multe ori relief vizual. Metafora nu e niciodată abstractă la Fănuș Neagu. Această geografie cu substrat mitologic, în aparență cunoscută, este capabilă să se înnoiască sub aspect imaginativ. Apele Dunării, balta cu nămolurile ei, ascunzătoare ideală și generatoare de fabulos, vegetația de câmpie în succesiunea anotimpurilor, cu detaliile unor mișcări invizibile pentru ochiul nefamiliarizat, soarele, luna, vântul, valul de nisip amenințător, nuanțele de lumină și de întuneric în veșnică prefacere alcătuiesc acest inventar de semne pe care scriitorul are abilitatea să nu le folosească excesiv – și astfel ele devin cu atât mai pregnante. În *Dincolo de nisipuri* – să ne amintim –, în drumul parcurs de Șusteru în căutarea apei și care e un fel de lungă agonie, luna *„era galbenă și vălurită ca obrazul unei bătrâne”*. Luna *„atârna pe cer ca o limbă de câine”*. (*Luna, ca o limbă de câine*). În *Îngerul a strigat*: *„Peste zi, luna atârnase în cer ca un castravete galben, acum se făcuse rotundă și mare, și se scălda în balta aia putredă”*; *„În jur, liniște rea, apăsătoare. O lumină albă vicleană, izbucnită din lună ca un viscol, încremenise și stăruia în aer parcă pentru vecie, lumină albă, fără tremurări, ustura ochii și pustia sufletu”*; *„...luna, uite-o, e peste Dunăre, a întrat în norii ăia groși, și arătă cu brațul turta de venin a lunii...”*; *„Dunărea avea un foșnet calm, tinicheaua lunii sta să se topească”*; în alt loc, luna pare un *„butoi de bere”*; *„Luna, deasupra lor, era o căldare plină cu gheață, în munți fulgera”*; *„Era lună și în clipa aia am văzut fundu Dunării gol. Era o spinare uriașă de pământ sau de piatră de pe care se scurgeau șuvoaie de nămol spre Noian. Vagoane de pește, unu peste altu, se zbăteau într-o forfăială de moarte, fără apă.”*

La pescuit pe Dunăre, *„gândindu-se că pleacă pentru totdeauna din aceste locuri, Neculai Mohreanu se simțea colindat de o tristețe apăsătoare. Dincolo de Noian, pe mal, se întindea satul. Soarele atârna deasupra lui ca o căpățână de zahăr cuprinsă de flăcări. Grotele despre care se știa că servesc ca adăpost hoților de cai vărsau suluri de aburi. Pe fundul lor gâlgâiau izvoare.”*

În anul secetei de după război – povestește Ion Mohreanu, intrat slugă la Nae Caramet – vântul, numit „Calicu, duhu sărăciei”, se năpustește apocaliptic:

„Când veni vremea secerișului, se porni să bată vântu de la miazăzi, stârnind nisipurile dintre Lacoviște și ferma regală, situată la depărtare de 8 km. Întâi îl simțiră caii. Lăsați în câmpie, la pășune, urcară înainte de prânz, în curte, prin râpă, zdroncănind piedicile de fier. Speriați, nechezau tremurat și se îndesau cu boturile în șopron ca pe vreme de vifor. Caramet îi scoase din piedici, le petrecu căpestrele pe după urechi și se uită pe cer pe deasupra salcâmilor. Soarele se învăluia într-o pulbere galben-cenușie ca rugina. Aeru devenise înțepător, greu, apăsător, apa morților nu mai flutura pe coline, se scursese în pământ.

– Vine Calicu, rosti Caramet. Duhu sărăciei. Ehe, nu-l cunoști! urmă el cu voce sumbră. O să-l vezi acu. Dă fuga și spune-i Bișcăi să astupe geamurile.

La vestea că s-apropie Calicu, Bișca se înspăimântă și ea. Trânti zăvoru pe ușa prăvăliei și se repezi să tragă storurile și să îndese cârpe în crăpăturile obloanelor. Văzând-o cum se zbate să preîntâmpine o primejdie pe care n-o cunoșteam, mă cuprinse și pe mine frica. Îmi amintii de fântână și mă înapoiai în curte, în goana mare, ca să trag clapele de lemn peste ghizduri. Ceru, între timp, se întunecase. Soarele nu se mai vedea. Zările se îngustaseră, gâtuind între ele câmpia. De dincolo de zări, din necunoscut, suia în arc înalt, fierbând, o pânză de nisip. Vântu, opintindu-se, o zvârli peste noi și în urmă se scutură o pulbere fină, ca din sită. A fost valu dintâi. Apoi totu s-a încurcat. Nisipu, ridicat în vârtejuri, aluneca zornăind pe acoperișu de tablă al casei și prin stufu de la perdeaua oilor. Suna mărunt, ca măzărichea. Trâmbe cenușii, înecăcioase, goneau alungate de vânt, se înșurubau în

cer, zvârcolindu-se, ca să se reverse după aceea într-o clipă pe pământu încremenit de uscăciune. Furtuna creștea amenințător, pătrundea șuierând în horn și-n burlane, îndoia cu trosnet salcâmii și se strecura cu vaiere ascuțite pe lângă pereți și pe sub uși. Cocoșii de tinichea înfipți în creasta porumbarului se umflau în aripi furioși și se izbeau cu pliscurile de fier, în timp ce nisipu clocotea pe arie."

În altă parte, *„întreaga natură căzuse parcă într-un acces de epilepsie"*, odată cu goana saniei pornită din Plătărăști, pe viscol, spre centrul Brăilei, unde clopotele anunță ora zero, începutul Bobotezei, carnaval negru în această lume în permanentă mișcare, potrivită adaptării cinematografice.

În 18 februarie 1974 rula în premieră filmul *Dincolo de nisipuri*, în regia lui Radu Gabrea, scenariu de Fănuș Neagu după *Îngerul a strigat* și *Dincolo de nisipuri*, cu o distribuție excepțională, din care făceau parte Dan Nuțu (Neculai și Ion Mohreanu), Mircea Albulescu (Che Andrei), George Constantin (Nae Caramet), Emil Botta (prințul Ipsilanti), Gina Patrichi (Vetina), Violeta Andrei (Bișca), Vasile Nițulescu (Pavel Berechet), Gheorghe Dinică (maiorul Ionescu), Ernest Maftei (țăranul Titi Șorici, naratorul întâmplărilor), Constantin Rauțchi (lemnarul Petrea Dună), Ștefan Mihăilescu-Brăila (Gheorghe Jinga). Apreciat la Festivalul de la Cannes, unde a fost programat în cadrul secțiunii „Quinzaine des réalisateurs", considerat de doi publiciști de origine cehă (Drahomíra și Antonín J. Liehm) *„cel mai important film românesc al primei jumătăți a anilor '70"*, *Dincolo de nisipuri* (titlul *Îngerul a strigat* nu fusese acceptat de cenzură) a fost retras de la difuzare în România, permițându-i-se să apară în cinematografe doar într-o versiune modificată. Abia după 1989, filmul a rulat în varianta originală.

Ediții ale romanului *Îngerul a strigat*:

1968 – București, Editura pentru literatură
1969 – Ediția a II-a, București, Editura pentru literatură
1970 – Ediția a III-a, București, Editura Cartea Românească
1973 – Ediția a IV-a, București, Editura Eminescu, Colecția „Romane de ieri și de azi"
1975 – Ediția a V-a, București, Editura Eminescu, Colecția „Romanul de dragoste", nr. 106
1984 – Ediția a VI-a, postfață de Valeriu Râpeanu și *Memento critic*, București, Editura Eminescu, Colecția „Biblioteca de proză română contemporană"
1991 – Ediția a VII-a, definitivă ne varietur (vol. I din trilogia *Țara hoților de cai*, care mai cuprinde *Frumoșii nebuni ai marilor orașe – fals tratat despre iubire* și *Scaunul singurătății*), București, Editura Eminescu
1994 – Ediția a VIII-a, prefață de Aureliu Goci, București, Editura Gramar, Colecția „100+1 capodopere ale romanului românesc"
2002 – Ediția a IX-a, București, Editura Semne
2008 – Ediția a X-a, București, Editura Academiei Române
2009 – Ediția a XI-a, prefață de Eugen Simion, București, Editura Litera Internațional, Colecția „Biblioteca pentru toți Jurnalul Național", nr. 8
2018 – Ediția a XII-a, Caracal, Editura Hoffman, Colecția „Hoffman contemporan".

„Roman circumscris realismului magic, roman-cronică, roman de război, roman picaresc, roman poetic: din toate, se pot găsi în «Îngerul a strigat» elemente care să justifice încadrarea. El este, firește, și cronica (sui-generis) a unei colectivități, întinsă pe mai bine de două decenii, din anii '30 până în 1954, data menționată în Epilog; și roman de război pentru că eroii, țăranii strămutați din Plătărăști dintr-un capriciu al prințului Alexandru Șuțu, poreclit Buric, străbat anii celui de-al Doilea Război Mondial; roman picaresc, prin călătoria personajului principal, Ion Mohreanu, nu neapărat încadrabil tipologiei aventurierului, ca în romanul picaresc tradițional, pentru că motorul acțiunii sale este dorința de răzbunare, înscrisă într-un străvechi cod comportamental."

Cronică literară

LUMEA DIN OGLINZILE POETULUI CRISTIAN MUNTEAN

Daniela Șontică

Poetă, ziaristă
Membră a Uniunii Scriitorilor
din România

După ce a publicat șase cărți de poezie și opt de eseuri, **Cristian Muntean** ne propune în 2019 volumul de poezie *Oglindiri în acuarelă*, apărut la Libris Editorial din Brașov. Acesta are consistență atât la propriu, prin cele 104 pagini, cât și prin scriitura care trece de suprafața lucrurilor, de cotidianul prea adesea adus în carnea poeziei contemporane.

Mi-am imaginat autorul meșteșugind la o broderie complicată, minuțioasă, plină de detalii, în stilul celor bizantine, realizată nu pe mătase cu fir de argint aurit, ci pe niște materiale celeste inventate special de poet, lucrate cu metale rare care i s-au supus; apoi, l-am văzut pe poet stând pe o estacadă și aruncând savanta împletitură peste hăuri interstelare, în timp ce răsună o muzică diafană și totul se reflectă în oceanul planetar. Acest sentiment mi l-au inspirat poemele lui Cristian Muntean din volumul de față și am constatat că titlul este susținut excelent de întreg universul tematic abordat.

Scrise sub formă de cugetări filosofice, textele sunt în același timp prozopoeme. Nu au titluri și sunt completate fericit cu ilustrații color semnate de Maria Muntean, probabil fiica poetului.

Aproape fiecare poem are o referință la acțiunea de a oglindi și la tot ce ar putea însemna o suprafață care reflectă lumea. Oglinzile și oglindirile sunt de tot felul și au fost cercetate de poet pentru a scoate înțelesuri ce transcend viața finită pe pământ. Câteva exemple dintre cele mai ușor de identificat: *„oglinda care recompune amintirea”* (p. 13) *„stele mari și limpezi pe alocuri descopereau taina lumii”* (p. 15), *„oglindă deformată”* (p. 17), *„cerul e o nălucă oglindind culorile”* (p. 19), *„înfășurat în hohote de râs priveam cerul de foc al Universului printr-un ochi de sticlă”* (p. 51).

De când Narcis s-a văzut în apă și a dorit să-și vadă propria frumusețe cu nesaț, în lume s-a instituit și anatema asupra gestului de a-ți privi chipul cu egoism și cu patima de așezare a propriei persoane în centrul dorințelor, de întâietate față de a privi spectacolul de priveliști al lumii. A dori să te oglindești poate fi un păcat mai ales dacă este ceva care te orbește și nu mai vezi ceea ce este în interior, ratând astfel drumul spre desăvârșire: *„Bâjbâim prin întunericul ce ne duce spre/ lumină cu poftă dezgolită, de oglindă”* (p. 21). Astfel de cugetări nu sunt singulare, ba chiar sunt definitorii pentru acest autor în volumul prezent, dacă nu cumva pentru tot ce scrie Cristian Muntean. Poetul, care este și preot, recurge uneori și la pasaje scripturistice, discret și cu sens aduse în fața ochilor/oglinzilor cititorului.

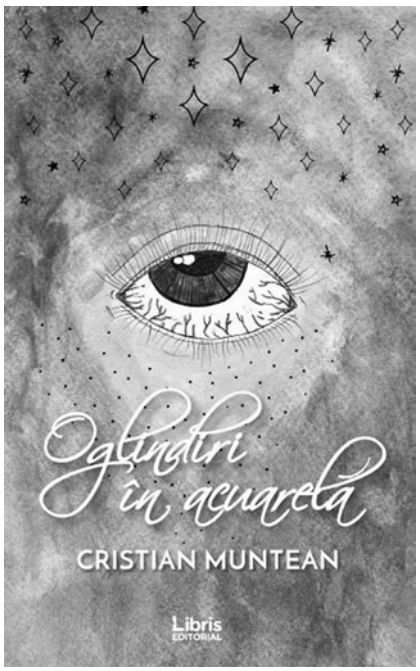

În lumea poetică a părintelui Muntean sunt multă delicatețe, discreție și sfere rarefiate, muzică în surdină, în timp ce decorurile, bogat etalate, par gigantice. Norii și cerul sunt falduri uriașe, infinite, pe care poetul pictează curcubeie din lumea aceasta și arată uneori cum ar putea fi cele de dincolo, folosind multe vopsele de apă, ca în

tehnica acuarelei, apă provenind din nori, lacrimi, mare, ceață, aburi, izvoare și râuri, ba chiar și din marele potop, doar intuit într-un poem. Vocea poetului pare scăzută, dar e asurzitoare, lumea lui pare fragilă, ca în acuarelele unui copil, dar în subtextul poetic afli universul întemeiat de mâna Creatorului și care, deci, „nu se va clinti", vorba unui psalm.

Poți rămâne la lectura fugară, acolo unde universul pare fragil, plin de „instrumente imaginare de cristal", dar poți merge în profunzime și înțelege că liniștea aparentă din fiecare poem este dublată de căutarea unui loc potrivit spre a fi făcut vad către cer.

Din interiorul unei lumi desăvârșit discrete, elegante, muzicale, izbucnește, suprarealist, un gând ca acesta: *„Cu timpul, ai să-nțelegi/ că viața e un prilej de a scormoni prin/ cerurile tale interioare ca-ntr-o ceașcă/ de cafea singuratică în mijlocul mării"* (p. 24).

Tema oglinzii, mult folosită de Borges, are un cu totul alt sens la poetul brașovean. El invocă gânditori, poeți sau sfinți: Seneca, Platon, Augustin, Lamartine, Ungaretti, Creția, Nichita, David, Sfântul Pavel, și nici părinții Patericului nu sunt uitați.

Cristian Muntean folosește cu măsură procedeele stilistice, de aceea poate impresia de discreție și de voce care nu dorește să strige, ci spune doar pentru cine are urechi de auzit. În acest context, din când în când, o metaforă, o imagine tare îți rămân mult timp în minte: *„rupeau/ adesea amintiri ce-mi întristau ființa cu/ o durere de postav negru"* (p. 33).

Convins că ochii noștri sunt mereu oglinzi pentru semeni, dar și că, pentru oglindirea dătătoare de sens, este nevoie de intimitate, altfel spus, de meditație și autoreflexivitate, oglinzile capătă însuflețire, nu rămân pasive la subiectul reflectat, chiar și cercetate după mult timp: *„În casa rămasă pustie/ oglinzile au prins culoare de/ viață"* (p. 42).

Edificator pentru sensibilitatea întregului volum este acest poem pe care îl citez în întregime: *„Cu cât analizez mai mult cu atât mai/ puțin reușesc să ajung la o concluzie/ ce ar schimba dâra neagră a soarelui ce/ plutește-n oglindă lovind la poartă cerul/ ce stă cu mâna întinsă desenând turme/ de oi pe piciorul gol al oglinzii scăldate/ în apa purificatoare ce prelinge cenușa luminii"* (p. 43).

Un alt poem, de data aceasta întrunind condițiile unei *ars poetica,* este acesta: *„Dacă am putea vedea într-o oglindă/ chipul nostru veșnic despre care nu/ știm nimic și care, sigur, e cel adevărat/ am sta mereu la pândă vieții noastre/ ca să-i cioplim conturul Porții Raiului/ precum Brâncuși – Măiastra, horind/ cântec de leagăn pruncului din noi cu/ veșmânt luminat ca zăpada"* (p. 48).

Iar o imagine ca aceasta nu te poate lăsa rece: *„Astăzi cerul este mai frumos ca/ niciodată, plutește la suprafața/ odihnei mele fără timp..."* (p. 60).

Sunt de acord cu interpretarea pe care Adrian Lesenciuc o dă (pe coperta a patra) temei oglindirii, când ne îndeamnă să nu cădem în capcana unei posibile interpretări în linie narcisistă, deoarece în plan secund poetul preot are scopul de a ne purta prin reflectarea iconografică a lumii și către înțelesurile liturgice ale elementelor ce oglindesc în ele ceva sau pe cineva.

O pertinentă decodare a poemelor din acest volum am găsit și în prefața semnată de Florin Șindrilaru, care consideră că *Oglindiri în acuarelă* nu este doar *„o înșiruire de prozopoeme, ci un singur prozopoem, gândit în cadențare pantumică, în care un sentiment, o idee poetică se nasc, se dezvoltă și lasă loc unei alteia/ altora, într-o succesiune ascendentă de la metaforă la concept, de la imagine de tip metaforic la concept de tip asertiv"*.

„Mi-am imaginat autorul meșteșugind la o broderie complicată, minuțioasă, plină de detalii, în stilul celor bizantine, realizată nu pe mătase cu fir de argint aurit, ci pe niște materiale celeste inventate special de poet, lucrate cu metale rare care i s-au supus."

Note de lectură

„ENCICLOPEDIA ZMEILOR” întocmită de Mircea Cărtărescu Ilustrații de Tudor Banuș

Veronica Pavel Lerner
Poetă, prozatoare

Aș preciza de la început faptul că rândurile de față nu constituie o cronică a acestei cărți, pentru simplul motiv că eu nu sunt critic literar. În plus, cronicile apar, de obicei, imediat după publicarea unei cărți, iar cea despre care mă încumet să scriu acum a apărut, în prima ediție, la Editura Humanitas Junior, în 2002. A doua ediție a apărut, ce-i drept, în 2017, dar eu am în casă prima ediție. Motivul pentru care m-am hotărât totuși să scriu este simplu: nu m-am putut abține să n-o fac. Aveam cartea de când a apărut, dar abia acum am luat-o în mână. Iar încântarea pe care mi-a produs-o descoperirea ei a fost atât de mare, încât am decis ca, în ciuda nepriceperii mele, să-mi exprim totuși, în scris, entuziasmul.

Aș începe cu faptul că, după volumul *Cele 12 lumi ale visului – o antologie a inocenței* de Iordan Chimet (Editura Ion Creangă, 1972), care mi s-a părut de o rară frumusețe, n-am crezut că îmi va cădea în mână un alt volum, calitativ comparabil, în conținut și prezentare, cu acela. Pentru că *Enciclopedia Zmeilor* nu este pur și simplu o carte, ci face parte din categoria cărților unice și atemporale care dăinuie în memoria cititorului și care fascinează de la primul până la ultimul rând al lecturii.

Cartea are dimensiunea și caracteristicile unui album de artă, ilustrațiile lui **Tudor Banuș** fiind nu numai de o mare frumusețe, dar urmărind, pas cu pas, farmecul și umorul de necontestat al textului. Să spun că, din momentul în care am început-o, am văzut în autorul textului, **Mircea Cărtărescu**, un poet cu o ascuțită inteligență, un îndrăgostit de basme, un om cu un acut și rafinat simț al umorului și un scriitor cu o imaginație debordantă? Iar cartea mai are o calitate: ritmul și densitatea umorului se succed într-un crescendo acut. Cel puțin așa mi s-a părut, pentru că la început am apreciat, desigur, umorul cu care sunt prezentați cei 11 zmei, cu numele și caracteristicile lor, în descrierea unora recunoscând o ironie fină a societății omenești (oamenii sunt, pentru zmei, *„prăpădiții de suprafață”*), dar când am continuat lectura despre obiceiurile lor, limbile sau uneltele pe care le folosesc

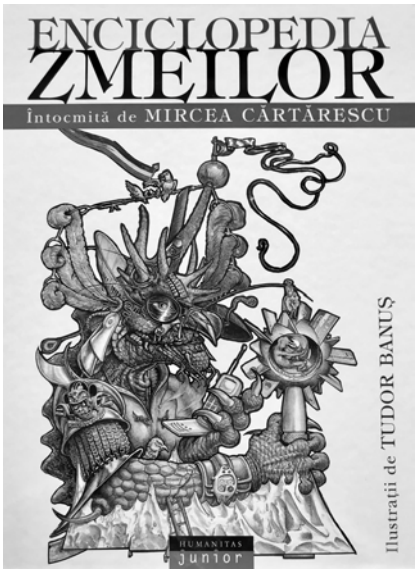

și artele, științele sau sporturile pe care le practică, am râs cu lacrimi.

Cartea are două părți: *Universul* și *Poveștile*. În prima parte facem cunoștință cu personajele, fiecare fiind descris în cuvinte și având alături câte o imagine corespunzătoare: *Zmeul Zmeilor, Zmeul sur de văgăună, Zmeul cu colți, Câinele de zmeu, Muma zmeilor, Zmeul mioritic, Animicștiutorul, Zmeul zmeelor, Zmăul, Încălțații, Zmeul Asiatic.*

Iată un fragment din descrierea *Câinelui de zmeu*, a cărui grăitoare imagine am atașat-o: *„Câinele de zmeu nu scoate foc pe nări, ci doar un fum mirosind a friptură de purceluș de lapte bine rumenit, preparat cu hazmațuki, umplut cu castane coapte, cu șoriciul crăpat pe spinare, servit la tavă înconjurat de feliuțe străvezii de ridichi. Mireasma aceasta nespus de îmbietoare e mai eficientă decât flăcările, căci stârnește în stomacul voinicilor niște ghiorăieli atât de stridente, încât caii*

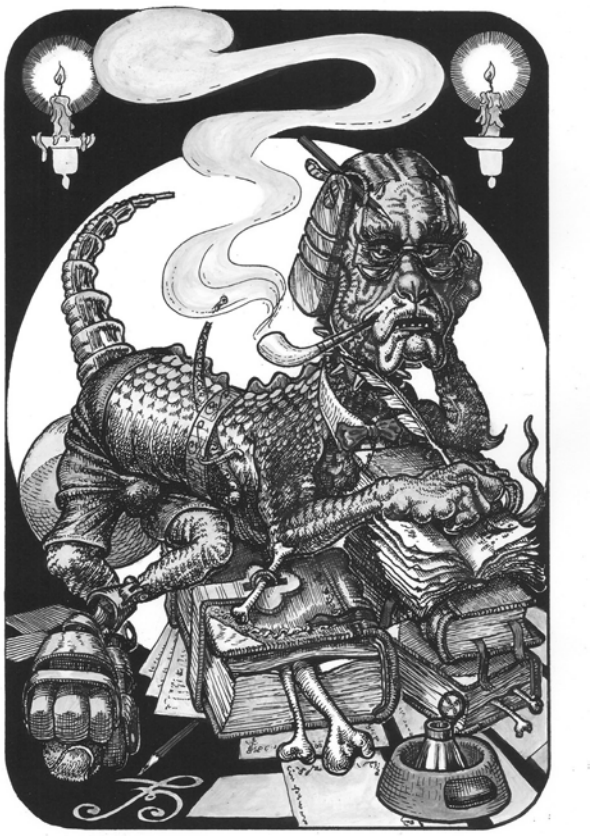

Tudor Banuș, *Câinele de zmeu*

speriați îi azvârl din șei până-n nouri, de se fac mici-fărâmici. Câinii de zmeu trăiesc în castele comode, în care nu lipsește niciodată biblioteca și salonul literar. Se hrănesc, în general, cu porci de câine, varietate domestică de faroceri. Deși merg în patru labe, se consideră mai luminați decât ceilalți zmei. Se înmulțesc prin înmugurire." (pag. 21).

Sigur că umorul e, de multe ori, cu adresă. Referindu-se la organizarea socială a Zmeilor, autorul scrie: *„Pe lângă familie, zmeii au dezvoltat instituții politice, juridice și administrative în momentul în care au simțit nevoia unui dușman comun care să-i țină uniți. Statul, numit de toate rasele* ***Lew-Yathan****, are întotdeauna în frunte, ales de întreaga obște, pe cel mai ticălos, mai corupt și mai viclean cetățean."* Sau, mai departe, referindu-se la învățământ: *„Încununarea studiilor o constituie grădinița, dar puțini sunt zmeii care se pot lăuda că au ajuns atât de savanți. Președintele Academiei trebuie să facă dovadă că a absolvit șase luni de creșă."* (pag. 72).

Același farmec al lecturii se păstrează în partea a doua, *Poveștile*. Aici îl găsim pe Mircea Cărtărescu jucându-se cu personajele, dar și cu cititorul, prin versuri de un comic irezistibil, dar și prin citarea câtorva din nenumăratele aforisme ale zmeului Animicștiutorul: *„Mai neplăcute decât lucrurile bune/ Sunt întotdeauna cele rele!"*; *Lucrurile care par înspăimântătoare sunt/ De multe ori sunt chiar așa"*; *Nenorocirea vine întotdeauna/ Exact în clipa în care te lovește"*; *Ce este, este/ Ce nu este, nu este."* (pag. 117, 118, 125, 137).

Povestea *Zurba lui Zurbalan, Zmăul din Quatr'a* e scrisă în întregime în versuri.

E cazul, cred, să mă opresc din a da citate, pentru că, de fapt, ar trebui să copiez toată cartea, atât mi s-a părut de atrăgătoare!

În afară de ilustrațiile care ocupă câte o pagină întreagă sau chiar două, textele sunt însoțite de vignete care, ca și ilustrațiile mari, urmăresc perfect logica enunțurilor din text.

Prezentarea mea a fost o încercare de a trezi interesul cititorului și nu știu în ce măsură am reușit. Ceea ce pot afirma însă cu certitudine este că *Enciclopedia Zmeilor* de Mircea Cărtărescu, cu coperta, macheta și ilustrațiile de Tudor Banuș, este o carte care trebuie citită, recitită, păstrată cu grijă, mângâiată, purtată în brațe și iubită. Cinste autorilor!

Mississauga, Ontario, Canada, aprilie 2019

Tudor Banuș, *Animicștiutorul*

„«Enciclopedia Zmeilor» fascinează de la primul până la ultimul rând."

Teatru

ULTIMA RAZĂ

fragment

Constantin Venerus Popa

Medic, dramaturg, poet
Membru al Uniunii Scriitorilor
din România

Motto: *„E totuși istoria noastră."*

Personajele:

Regina Maria
Regele Carol al II-lea
Prințul Nicolae
Anton Durcovici, episcop catolic – 61 ani
Eugen Zwiedineck, fost aghiotant al Reginei Maria – 63 ani
Grigore Malciu, fost gazetar – 50 ani
Nicolae Iorga
Constantin Argetoianu – 80 ani
Nicolae Maromet, directorul Închisorii Jilava, bâlbâit, incapabil să vorbească normal și corect, mereu urlă sau are tonul extrem de ridicat
Un secretar
Doi gardieni

Scena 1

*Închisoarea Jilava, Fortul 13, Celula nr. 8, iulie 1951. Fond muzical: Uvertura la opera **Tannhäuser** de R. Wagner. Trebuie ținut cont că acțiunea se petrece într-o celulă de aproximativ 150 m², în care se aflau închiși 200 de deținuți. În surdină gemete, oftaturi, plânsete, șoapte greu inteligibile, chiar sforăituri, suspine etc.*

Grigore Malciu: Sfinția Ta, Părinte Episcop Durcovici, veniți aici, la mijlocul dormitorului. Acolo, lângă ușă miroase așa de urât de la hârdaiele cu nevoi… Doamne, că nu ne lasă să le acoperim nici măcar cu ziare.

Anton Durcovici: Câtă răutate, domnule Malciu, Dumnezeule, câtă neomenie… N-aș fi crezut niciodată că…

Grigore Malciu: E posibil, Părinte, din păcate nu visăm. Dacă iadul există cu adevărat, atunci nu poate fi mai rău ca această celulă din Jilava.

Anton Durcovici: Fiule, știu că ai făcut Teologia, nu-i așa?

Grigore Malciu: Este adevărat, Sfinția Ta! Am făcut **și** Teologia… **și** Filosofia… **și** Dreptul… Poate de-asta am ajuns aici, cine știe?

Anton Durcovici: Nu crezi în adevărul Bibliei? Voi, ziariștii, hm, nu prea aveți nimic sfânt.

Grigore Malciu: Hm… Prejudecăți, Monseniore, cât am fost gazetar, am avut frică de Dumnezeu, n-am scris nimic neadevărat. Așa am simțit că e bine. Dar ce faceți, mă întrebați dacă cred că iadul există, nu?

Anton Durcovici: Și nu crezi?

Grigore Malciu: Mai mult de-atât, Părinte, mai mult.

Anton Durcovici: Ce vrei să spui?

Grigore Malciu: Sfinția Ta, **cred că iadul începe aici**, în celula asta a noastră. Deși noi nu suntem morți, am ajuns în iad. Cred că nici fostul meu socru și profesor de logică, Nae Ionescu, n-ar putea explica suficient de convingător acest paradox.

Anton Durcovici: Să nu-ți pierzi credința, fiule, doar ea ne-a mai rămas. Fără credință, nu avem viitor.

Grigore Malciu: Încerc, Părinte, dar mi-e așa de greu, așa de greu… credința că ce? Viitor?!… Când?

Anton Durcovici: De ce-ți spune comandantul Maromet „Doctore"?

Grigore Malciu: Am făcut și trei ani la Medicină…

Anton Durcovici: Înțeleg… De ce crezi că e așa de dur omul acesta, Maromet ăsta?

Grigore Malciu: Pentru că i s-a dat puterea asupra noastră, pentru că n-a avut niciodată milă de cineva, probabil, pentru că nu are suflet.

Anton Durcovici: Toți avem suflet, fiule.

Grigore Malciu: Toți care suntem oameni, Părinte, dar el e om? Aceasta-i întrebarea!

Anton Durcovici: Sfântul Augustin spune că toți oamenii sunt în măsură egală oameni, chiar monștrii umani sunt înzestrați de Creator cu același suflet nemuritor…

Grigore Malciu: Nu pari prea convins, Sfinția Ta.

Anton Durcovici: Nebănuite sunt căile Domnului, Grigore. Pot să-ți spun așa?

Grigore Malciu: Bineînțeles.

Anton Durcovici: Și Maromet e om.

Grigore Malciu: Eu cred că nu e.

Anton Durcovici: Dar ce e?

Grigore Malciu: Altceva, dar nu om! Nici animal nu e, desigur, însă… este… este altceva, nu pot să explic. Cu toate că am atâta carte… mă depășește. Când închid ochii și mă gândesc la Maromet, văd Diavolul, când îi deschid și chiar îl văd pe *„Domnul Comandant Maromet"*, înțeleg că Diavolul există. Dacă Diavolul este aici, Dumnezeu unde este, Monseniore? Nu mai pot nici să-l gândesc pe Dumnezeu, Părinte… Unde e?

Anton Durcovici: Este aici, fiule, e cu noi, trebuie să crezi asta!

Grigore Malciu: Dumnezeu nu poate fi aici, Părinte! În hruba asta întunecoasă, rece și umedă? La atâția metri sub pământ? E Dumnezeu cu noi aici, printre toți acești deținuți slabi, palizi, cu pielea lipicioasă, murdari și veșnic înfometați, Monseniore? Nu cred… Unde e? Nu-l văd… nu-l simt… nu cred… **nu mai cred!**

Anton Durcovici: Dumnezeu este peste tot, Grigore.

Grigore Malciu: Ce mult aș vrea să aveți dreptate, Părinte. De ce să ne fi adunat El, Monseniore, pe toți aici, de ce? Pe mine, un gazetar mărunt, pe generalul Zwiedineck, pe Domnul Argetoianu, pe ceilalți intelectuali și foști demnitari mai înțeleg, am păcătuit noi cu ceva. Dar pe Sfinția Ta, **de ce?** Ce păcate poți trage după dumneata, Părinte, iartă-mă, dar nu înțeleg și mai ales: **Nu accept!** Vrei niște ciorbă, Sfinția Ta? Să știi că-i rece.

Anton Durcovici: Vreau… nu contează că este rece. Acolo, „la negru" m-au ținut aproape fără mâncare, doar o coajă de pâine și apă.

Grigore Malciu: Azi a fost sărbătoare la primirea ciorbei.

Anton Durcovici: „Sărbătoare"?!

Grigore Malciu: Da, am găsit în ea câteva lujere de dovleac. Ciorbă de arpacaș cu lujere de dovleac, ăsta da festin. Am sărbătorit, era cazul, nu?

Anton Durcovici: Mda…

Grigore Malciu: Părinte, nici nu știi ce recunoscători îți suntem cu toții.

Anton Durcovici: Ce-am făcut, Grigore, așa de…

Grigore Malciu: Monseniore, dacă nu protestai atât de energic și acum ne dădeau ciorbă făcută din iarba cosită din curtea fortului. Nici animalele nu le poți trata așa. Toți deținuții îți…

Anton Durcovici: Eh, Grigore, Grigore… n-am făcut decât o faptă creștinească.

Grigore Malciu: Da, Părinte, dar pentru ea te-au bătut cu furtunul, te-au întins pe „proțap" și te-a lovit fiecare gardian cum nimerea, în timp ce Locotenentul Ștefan și Prim-gardianul Szabo te învârteau ca apucații. Pentru această *faptă creștinească* te-au închis în cușca aia de un metru pe un metru, fără lumină. Pentru că i-ai rugat, *doar pentru atât*, te-au băgat acolo, „la întuneric", la „negru", Sfinția Ta. Ce oameni sunt ăștia? Nu e numai comandantul Maromet „altceva", cum am zis eu adineauri, **toți sunt altceva, nici Ștefan și nici Szabo nu sunt oameni!** Dumnezeule, ce-am ajuns?!… Ce am greșit, Părinte, de suferim atâta, ce?

Anton Durcovici: Grigore…

Grigore Malciu: Ah, Monseniore, nu-mi vorbi iar de *„căile Domnului”*! Hm… Sfinția Ta, Dumnezeu s-a rătăcit, s-a depărtat de noi și nu ne mai găsește. *Nu noi l-am pierdut* pe El, ci *El ne-a părăsit*! Poate blasfemiez și mă așteaptă focurile iadului, dar eu asta cred. *Iadul e în mijlocul nostru*, Părinte, nu mai e „acolo”… e **aici!** *(Se deschid cu putere ușile celulei, zgomote înăbușite, cineva cară un om bătut, care geme.)*

Scena 2

Eugen Zwiedineck: Ușor… mă doare… aveți milă… ah… vă rog…

Maromet: Ce mă, te d… d… *doare* oasele? *„Paști” pă* mă-t-t-ta *dă ghe… dă gheneral*! Aș… șșa îți tr… trebu… iie dacă verși haz… zna… znaua *pă* culoar. Și voi, ce vă… vă uit… uitați ca boii? Lua… luați-l și dați… ți… ți-i pri… primul ajut… tor, ha, ha, ha! Tu, Pop… *„popo”*, linge-i ră… ră… nile sufle… sufletului, hi, hi, hi, iar tu, ziaris… ristule, linge-i ră… rănile cur… cur… curului, că ești obiș… obiș… nuit, he, he he! *Pă* mulți i… i-ai lin… lins în cur în gaz… gaz… gazeta aia a ta, nu? Ho, Ho, Ho!

Grigore Malciu: De ce l-ați bătut așa de rău? A fost general al armatei noastre, ministru…

Maromet: Ce… ce… bă… *„ce mă-ta-n cur”,* bă… îmi cer… ceri **mie** soco… socoteală? Te omm… omor, bă, cioco… cioco… ciocoiule! Mă doa… doare-n cur ce-a fost el odată, acu’ nu mai e nimic! Toți ați ajuns nimi… nimicuri. Lasă că vezi tu! Mâin… mâine te prezan… prezantezi la „întun… întuneric” făr… fără să te… te aduc **io**! Dușma… dușma… dușmanule al popor… popor… poporului, care ești, bă!

Grigore Malciu: Nu vă e milă de noi? De ce ne chinuiți așa?

Maromet: Mil… milă *dă* voi, bă limbri… limbri… limbricilor? Dă ce, bă, să-mi fi… fie mil… milă? M-ați adus vvv… voi *pă* lummm… lume? M-ați îmbră… îmbrăcat voi? Mi-ați dat v… oi mămăli… mămăligă cu cea… cu cea… cu ceapă să mă… să mănânc? Vă dur… vă durea în cur *dă* noi, ăi… ăia simpli! Voi mân… mâncați icr… icre *dă* știu… dă știucă negre și verzi și noi mămă… mămăligă cu coji *dă*… dă… car… *dă* cartofi și… ște… și *dă* ștevie, *„ați ai drac… ai dracului dă esploa… espoata… esploatatori, care sun… ss… sunteți!”*

Anton Durcovici: Iertați-l, Domnule Comandant, vă rog eu.

Maromet: Tu, po… tu *„popo”* înainte să… să cărați și hăr… hârdăul *ăstălant* să faci bi… bine să iei sfoa… sfoara asta cu cu… cu… cuiul ăsta îndo… îndoit și prins *dă* ea și să pescu… să pescuiești din hăr… din hârdău un căcat mai mar… mai mare. Na și lingu… lingura asta pentr… pentru *„zeamă”*, he, he, he!

Anton Durcovici: Ce să fac?!

Maromet: Ce-ai auz… ce-ai auzit! Ap… apoi să le dai sfân… sfânta cuminecă… cuminecăt… cuminecătură *lu ăștia*. Mâine, poi… poimâine vine Crăciu… crăciunul. Să nu-i prin… să nu-i prindă neîm… neîmpărtășiți, he, he, he! Hai, mișcă! *(Proteste.)* Aha, nu vreți să vă împărtă… împărtășiți, da? Atunci, post negru cinci zile! Ddd… doar pâine și apă! *(Când dă să iasă, se împiedică de Generalul Zwiedineck și e gata să cadă.)* Ce te… te-ai pus, bă, în cal… în calea **mea**? Crimi… crimi… criminalule care ești, dă-te *dîn* drumul **meu**!

Scena 3

Argetoianu: Puneți-l pe patul meu, hai ușor, ușor!

Zwiedineck: Mulțumesc, domnule Argetoianu, mulțumesc!

Argetoianu: Eh, domnule General, domnule… v-am rugat în aprilie ’44 să plecați din țară împreună cu mine. Ați crezut că exagerez. Uite că n-am greșit.

Zwiedineck: Ba v-ați înșelat și dumneavoastră, domnule Argetoianu. De ce v-ați mai întors în ’46? Ce credeați?

Grigore Malciu: Poate a sperat că-l va înlocui pe Groza.

Argetoianu: Am greșit… Dar pentru ce plătim noi cu atâta suferință, Monseniore, pentru ce?

Anton Durcovici: Nu știu… nu înțeleg nimic din toată această monstruozitate… nu pot să cred că…

Zwiedineck: Măcar să ne fi judecat… Nici asta nu e posibil: să fii închis aici fără judecată.

Grigore Malciu: Comuniștii pot orice, domnilor! Nu i-ați auzit de atâtea și atâtea ori ce declarau? Că ei vor schimba lumea, societatea **lor** va fi cea dreaptă, vor aduce prosperitate, pâine, curent electric, vor face

totul? Sfinția ta, Părinte Durcovici, ei au auzit oare de Dumnezeu?

Anton Durcovici: Au auzit, dar nu-i interesează.

Grigore Malciu: Domnilor, eu cred că vor să-l înlocuiască pe Dumnezeu, prea vor **totul**!

Argetoianu: Domnule Malciu, ajută-mă, te rog, să-l așezăm mai bine pe prici pe domnul general Zwiedineck. Așa… Doamne, ce de lovituri! Domnule general Zwiedineck… hm… nu prea avem cu ce să vă îngrijim rănile. Nici apă… Și ce căldură este, infernal… nu cred că o să mai rezist mult.

Zwiedineck *(printre gemete)*: Puneți-mă mai aproape de fereastră, ah… ușor, mă doare… ah… acum e bine. Măcar o rază de soare să ajungă la mine… ah… așa… *(Delirează.) Tu... raza mea de soare... Maria... unde ești, Maria?*

Argetoianu: Vorbește de Regina Maria, ea e raza…

Grigore Malciu: *"Raza lui de soare"?!* Ce vreți să spuneți, Domnule Argetoianu?

Argetoianu: A iubit-o…

Zwiedineck: Da, am iubit-o… cine n-a iubit-o?

Grigore Malciu: Generale, știți ce vreau să spun.

Zwiedineck: Bănuiesc.

Grigore Malciu: I-ați spus?

Zwiedineck: Nu.

Grigore Malciu: De ce?

Zwiedineck *(delirează din nou)*: *Nu te depărta, Maria... rămâi cu mine... apusul meu... urma ta... căldura ta...* Ah, ce dureri! Domnule Malciu, cum să-i spui unei Regine c-o iubești? Domnilor… iubirea mea pentru… pentru Ea… a fost… a fost… Ah, ce chinuri… a fost odată… acum sufletul meu e gol, nu mai are nimic, nici iubire, nici ură, nici speranță… nimic… doar amintirile au rămas. Dacă m-ar putea izbăvi ele de suferință, aș fi bucuros.

Argetoianu: Într-adevăr, asta mai avem: amintiri! După ce vom muri în ocna asta, sau în alta ca ea, poate vom fi și noi niște amintiri pentru cineva… poate…

Anton Durcovici: Domnule Argetoianu, ai putea să ne spui cum a început sfârșitul acestei mari regine a României?

Argetoianu: Nu înțeleg, Monseniore.

Grigore Malciu: Cred că Sfinția Sa vrea să ne povestiți de ce a „apus" Regina atât de devreme, nu-i așa, Părinte?

Anton Durcovici: În linii mari, așa este. Regina Maria a fost pedepsită de Regele Carol? Noi așa am interpretat retragerea ei atâta amar de ani.

Zwiedineck: Fiul ei… oribil… să-i facă asta… fiii ei… amândoi… *(Delir.) Inima ta... am luat-o, Maria, am luat-o!... Nu mă auzi?... Maria, ce fac cu inima ta, Maria? Unde ești... Inima ta e la mine... Tu unde ești?...* Ah, mă doare… spuneți-le, Domnule Argetoianu.

Argetoianu: Nu știu dacă…

Zwiedineck: Lăsați, Domnule Ministru, secretele nu-și mai au rostul înaintea morții noastre. Spuneți tot ce știți. Poate o să mai adug și eu câte ceva. Spuneți-le!

Argetoianu: Monseniore și domnilor, hm, totul a început din momentul în care Prințul Nicolae s-a îndrăgostit de cine nu trebuia.

Grigore Malciu: A învățat de la fratele lui, Regele!

Argetoianu: Se prea poate, așadar…

Scena 4

Carol: Pricep orice: să fii hipnotizat de o femeie și să trăiești cu ea, dar sunt limite peste care nu se poate trece.

Nicolae: De pildă?

Carol: E inadmisibil, Nicky, să introduci în familie o persoană de un rang care nu se potrivește cu ea.

Nicolae: „Duduia" ce „rang" are, Carol?

Carol: Eu nu am introdus-o pe Elena Lupescu în familie, e o diferență, nu crezi?

Nicolae: Ah, deci ca amantă aș avea voie, interesant. Dar dacă eu o iubesc sincer?

Carol: Atunci… ori te pleci, ori pleci!

Nicolae: Nu mă lași să mă căsătoresc, cu alte cuvinte.

Carol: Poți să te căsătorești cu ea, dar trebuie apoi să pleci din țară ca un simplu cetățean. Vei fi scos din familia noastră.

Nicolae: Mă alungi?

Carol: Te alungi singur dacă te căsătorești cu Ioana Doletti.

Nicolae: Ești nemilos. Tu singur ai spus că ai dreptul la fericire ca și lăptarul tău. De ce-mi refuzi acest drept?

Carol: Eu nemilos?! Să nu ne jucăm cu cuvintele, Nicky! Dacă crezi că vei fi mai fericit ca soț al ei, decât ca Prinț de România, e treaba ta. Nu eu sunt crud, viața este.

Nicolae: Oho, ești chiar generos, ce să spun!

Carol: Nicky, voi respecta hotărârea ta, chiar dacă va fi împotriva voinței mele, dar…

Nicolae: „Dar"?

Carol: Fiecare e liber să se decapiteze.

Nicolae: Ce vorbe sunt astea?

Carol: În ziua următoare căsătoriei tale cu Doletti, vei pierde titlul de Prinț de Hohenzollern, toate gradele militare și toate fondurile bănești cuvenite. Asta cred eu că înseamnă „decapitare".

Nicolae: De ce ești atât de pornit împotriva mea? Te-am ajutat destul de mult ca să revii pe tron. Poate că-mi datorezi și tu ceva, nu crezi?

Carol: Nu m-ai ajutat decât pentru că ai crezut că-ți voi înlesni căsătoria cu Ioana Doletti. Să știi că eu aș fi venit în țară și pe tron și fără ajutorul tău. Nu-ți datorez nimic, pentru că nu ți-am promis nimic.

Nicolae: Nemernicule! Cine s-a găsit să-mi dea lecții de moralitate!

Carol: Ești cretin! Crezi că nu știu că de-abia așteptai să scapi de funcția de Regent? Uite că te-am ajutat!

Nicolae: Ești odios!

Carol: Mi s-a mai spus! Ai vrut, **toți** ați vrut să mă împăcați cu soția mea, Regina Elena. Știu și de ce.

Nicolae: Știi pe dracu'!

Carol: Da, da, nu din dragoste pentru mine, ci pentru a o îndepărta pe „Duduia" de mine. Ce-aveți cu ea, ce v-a făcut? *(Intră Secretarul.)*

Scena 5

Secretarul: Majestate, au sosit domnii Iorga, Argetoianu și Generalul Zwiedineck.

Carol: Poftește-i înăuntru!

Scena 6

Cei trei: Majestate! Alteță Regală! Bună seara!

Carol: Bună seara! Domnilor, v-am chemat pentru a vă aduce la cunoștiință o problemă de familie. Sunt convins că deja știți câte ceva, nu?

Iorga *(este „râr âit" foarte pronunțat)*: *Mhajestate*, *chred* că *Phrințul* Nicolae va consimți că nu *dorhim* decât binele familiei *rhegale*.

Nicolae: Ce vreți să spuneți, Domnule Profesor Iorga?

Iorga: Alteță și Majestate, *Guverhnul Rhomâniei,* pe *chare* cu *onoarhe* îl conduc, *chrede* că o *perhioadă* mai lungă în *strhăinătate* a Alteței Sale, *Prhințul* Nicolae, *i-arh prhinde* bine.

Nicolae: Ce faceți, mă goniți?

Carol: Nu, doar…

Nicolae: „Doar" că nu mă și omorâți, vă mulțumesc!

Carol: Domnilor și tu, Nicky, hotărârea mea e luată! Ori te supui, Nicky, ori pleci!

Nicolae: E inadmisibil!

Iorga: Majestate, nu înțeleg, atunci, de ce ne-ați mai chemat.

Carol: Coane Costică Argetoianu, explică-i dumneata Domnului Profesor Iorga și Domnului General Zwiedineck care e miezul problemei. Doar ești ministru de interne și știi foarte bine.

Argetoianu: Domnilor, nu cred că mai există altă soluție! Ca să calmăm această situație trebuie să facem cum spune Majestatea Sa.

Zwiedineck: Mai precis, ce?

Argetoianu: Domnule General, țara și regele au nevoie de Prințul Nicolae. Dacă Alteța Sa Regală nu mai dorește să fie al țării, ci al doamnei Doletti, atunci…

Nicolae: Sunteți cruzi… Nu credeam că voi auzi așa ceva vreodată.

Iorga: Majestate, *purhtarea Phrințului* Nicolae este *înthr-adevărh reghretabilă, darh* e așa de *tânărh!* Poate că această *severhitate* nu...

Carol: Domnule Iorga, chiar Șeful Familiei noastre de Hohenzollern, Prințul Friedrich, a fost de acord cu aceste măsuri.

Iorga: Majestate, văd că o *hotărhâre* deja s-a luat. Noi ce mai căutăm aici?

Argetoianu: Domnule Prim-ministru Iorga, vă rog să ascultați ce are să ne spună Domnul General Zwiedineck. După aceea, sunt convins că veți înțelege de ce suntem aici. Majestate, vă rog să-i permiteți Domnului General să…

Carol: Vă rog, Domnule General!

Zwiedineck: Majestate, Domnilor… hm… Alteță Regală… mă văd nevoit să vă redau pe scurt declarația Prințului Nicolae, făcută…

Nicolae: Vă interzic, Domnule General!

Carol: Nicky, în această țară doar eu interzic ceva! Vă rog, Domnule General Zwiedineck, continuați!

Zwiedineck: Prințul a declarat că o va împușca pe Majestatea Voastră și apoi își va trage un glonț în cap, dacă…

Iorga: Nu se poate!

Zwiedineck: Am încercat să-l calmez, dar nu am reușit. I-am spus atunci că nu cred că va trece de gărzile Majestății Sale.

Carol: Și el ce-a răspuns?

Zwiedineck: Că, citez: „aș vrea să văd ce soldați români mă vor opri să trec!"

Carol: Așadar, Nicky, cine e crud, cine e nemilos, cine e mizerabil? Judecați și dumneavoastră, Domnilor!

Argetoianu: Majestate, Domnilor, nu cred că trebuie să ne temem.

Carol: Ba din contră, Domnule Argetoianu, mie chiar îmi e frică.

Argetoianu: Majestate, cine vrea să omoare, sau să se omoare, face și tace! Cine vorbește și… Rămâne la vorbe.

Zwiedineck: Domnule Ministru Argetoianu, Prințul a continuat: *„Dacă mă va opri garda, atunci am să-mi trag un glonț în cap la picioarele santinelei!*"

Iorga: Majestate și *Domnilorh*, se vede din această atitudine a Alteței Sale *disperharhea, darh* și *sincerhitatea*. Vă *conjurh*: nu fiți *prhea rhigid* față de *frhatele* Majestății *Voastrhe*! *Oferhiți-i* o cale de *împăcarhe*!

Carol: Singur și-a tăiat punțile, Domnule Profesor.

Iorga: Poate*, darh* e *tânărh* și, ca orice *tânărh*, face *copilărhii* pe *carhe*, în mod *sigurh*, le va *regrheta* apoi. Nu *arhuncați* cu *piatrha*, Majestate! Nu e cazul… hm… nu e cazul.

Zwiedineck: Majestate, Regina-Mamă Maria m-a rugat să…

Carol: Da, da, intuiesc ce v-a rugat. Să intre! *(Intră Regina Maria.)*

Scena 7

Maria: Mi-am permis să vă întrerup această ședință deoarece mi-au ajuns la urechi vești nu tocmai bune.

Carol: Doamnă, văd că nu te-ai dezvățat de obiceiul de a lăsa ușile întredeschise. Ce-ai aflat, mai precis?

Maria: „Doamnă"?!… Mă rog, se pare că vrei să-l pedepsești pe fratele tău pentru legătura lui cu femeia aceea.

Carol: Și n-ar fi cazul?

Maria: Nu înțeleg…

Carol: Mamă… nu pentru legătura cu femeia „aceea" îl pedepsesc, ci pentru că vrea să se căsătorească cu ea.

Asta trebuie pedepsită!

Maria: Ah, deci așa se pune problema.

Carol: Întocmai.

Maria: Cu alte cuvinte, vrei să-l nenorocești.

Carol: Doamnă, știți foarte bine care sunt prevederile Statutului Casei Regale. Dacă Nicky se însoară cu ea…

Maria: Tu îți distrugi fratele! Simplu, nu? Și mai ales legal! Tu n-ai suflet?

Carol: Când e vorba de interesele dinastiei, nu am inimă! Doar rațiune! Nicky ori se însoară cu Doletti și pierde tot, ori…

Maria: Ori ce? Domnule Profesor Iorga, Domnule Argetoianu, dumneavoastră nu aveți niciun pic de milă față de acest fiu al meu?

Argetoianu: Majestate, trebuie curmat scandalul imediat.

Maria: Așadar vreți să-mi ucideți copilul! *(Proteste.)* Da, dar asta vreți! Sunteți niște criminali! *(Proteste mai energice.)* Sunteți niște călăi…. sunteți lași… *(Proteste tot mai violente.)*

Carol: Doamnă, veți regreta aceste cuvinte!

Maria: Iar tu, Carol, ești cel mai mizerabil om de pe fața Pământului! Un asasin!

Carol: Mamă, nu-ți permit!

Maria: Ori Doamnă, ori Mamă, hotărăște-te! Ce nu-mi permiți? Să spun adevărul? Nu dau doi bani pe interdicția ta!

Carol: Văd! Vei regreta, îți spun încă o dată!

Maria: Lasă, să afle toți! *(Proteste.)* Da, Domnilor, știu ce spun! După ce l-a omorât pe tatăl lui, acum vrea să-l omoare și pe fratele său. Un mizerabil! *(Proteste tari.)* Ăsta e fiul meu cel mare, „speranța" țării acesteia! Puah!

Carol: Ajunge, Doamnă!

Maria: Nu-mi închizi tu gura Mie, scârnăvie! De ce credeți, Domnilor, că a murit Regele Ferdinand? De cancer? Nu, Domnilor și tu netrebnicule de Carol, a murit de inimă rea. După tot ce ne-ai făcut tu cu Zizi Lambrino și cu stricata asta de Lupeasca, ce credeai? Că noi o să sărim în sus de bucurie văzând că nu-ți pasă de familie, nici de dinastie și nici de țară? Ne-ai omorât cu zile, asta ai făcut! Ești un nemernic!

Carol: Doamnă, vă rog să părăsiți această încăpere chiar acum!

Argetoianu: Majestate, vă rog și eu, avem și așa destule probleme, vă rog!

Maria: Aha, deci și dumneata, Domnule Argetoianu, ești împotriva mea!

Iorga: Majestate, nu *vhrem* decât puțină liniște să judecăm cum e mai bine *pentrhu*…

Maria: Am înțeles foarte bine: am în fața mea numai niște mizerabili! *(Continuă în franceză.) „Vous êtes des misérables"!* Mă faceți să-mi pierd firea! *(Se repede asupra lui Argetoianu.)*

Carol: Doamnă!… Mamă, ce faci? Sari să-l lovești pe domnul Argetoianu? Dumnezeule, oprește-te!

Iorga: Majestate, vă *rhog*, haina mea, vă *rhog,* dați-mi *drhumul*!

Maria: Asasinilor!

Iorga: Doamnă, ce faceți, acum îmi smulgeți și *crhavata*? Totul are o limită, vă *conjhur*, potoliți-vă!

Carol: Generale Zwiedineck, te rog condu-o pe mama afară înainte să facă și altele mai rele!

Maria: Lasă, lasă, ies și singură. O să-ți pară rău, Carol, de ce-ai făcut astăzi!

Carol: **Eu** am făcut ceva?! Doamnă, măsurați-vă cuvintele! Domnule General Zwiedineck, vă rog: **Afară cu mama din această cameră!**

Zwiedineck: Am înțeles, Majestate! Doamnă, vă rog, e mai bine să ieșim, vă rog insistent chiar!

Maria: Bine, bine… văd că nu mai am nimic… haide, Domnule General, aici nu e de mine! *(Cei doi ies.)*

Scena 8

Carol: Domnule Profesor Iorga, Domnule Argetoianu, vă rog să iertați această…

Cei doi: Sigur, sigur!

Carol: Mama mea nu a vrut decât să-și…

Argetoianu: Să-și apere „puiul", am înțeles, Nu e nicio supărare, mie chiar îmi plac femeile cu temperament.

Iorga: Majestate, vă *rhugăm* să fiți convins că veți avea tot *sprhijinul nostrhu pentrhu*...

Carol: Vă mulțumesc! Nicky!

Nicolae: Ce-ar mai fi de spus?

Carol: Îți spun eu! Vei pleca în străinătate cel puțin șase luni, **singur**, nu vei locui acolo împreună cu Ioana Doletti și nu vei lăsa lumea să creadă că aveți vreo legătură. De înapoiat în România nu se pune problema fără voia mea! E clar?

Nicolae: Da...

Carol: După aceste șase luni aștept să iei decizia corectă.

Nicolae: Știu... să plec sau să mă plec.

Carol: Exact!

Nicolae: Am ajuns să nu mai fiu nimic în țara mea! Sunt pregătit să renunț la tot, dar nu accept să fiu despărțit de femeia care s-a identificat nu cu fericirea mea, ci cu însăși viața mea.

Carol: Treaba ta.

Nicolae: Carol și dumneavoastră, Domnilor, vă rog să înțelegeți că mă voi căsători cu ea chiar dacă ar trebui să lupt cu lumea întreagă. Nimeni și nimic nu mă va împiedica să-mi țin cuvântul și să legitimez o legătură, pe care numai moartea noastră o va desface!

Carol: Nu te juca cu cuvintele!

Nicolae: Nici tu nu te juca, atunci, cu fericirea mea! Bună seara! *(Iese.)*

„Iadul începe aici,
în celula asta a noastră.
Deși noi nu suntem morți,
am ajuns în iad."

Cronicar de teatru

PRIVILEGII ȘI ÎNGRĂDIRI

Gheorghe Miletineanu
Regizor, profesor, critic de teatru

De când mă îndeletnicesc cu regularitate cu cronica dramatică, am adesea prilejul să reflectez asupra privilegiilor meșteșugului și asupra blestemelor care planează asupra acestei îndeletniciri ca profesie, o profesie pe care unii (îmi place să cred că mă număr printre ei) o practică în ideea că slujesc publicul interesat de teatru și, indirect, teatrele care urmăresc ceea ce se scrie despre ele. Adică nu o practică pentru ca să-și sporească faima personală, ci o practică în interes obștesc.

Da, profesia asta creează anumite privilegii. Nu, nu mă gândesc la faptul că, dacă ești un critic acreditat de o publicație, teatrele îți trimit invitații la premiere și invitații pentru locuri dintre cele mai bune din sală. Nu, nu la avantajele de acest fel mă gândesc, ci la privilegiul de a putea să-ți exprimi despre spectacolele pe care le vezi o opinie tranșantă, uneori un elogiu necondiționat al montării pe care ai văzut-o, alteori o demolare nemiloasă a acelei montări; posibilitatea de a te exprima categoric reprezintă un privilegiu – ea înseamnă că ți se acordă dreptul de a judeca montările pe care le vezi, că dispui de o anumită autoritate implicită în profesia de critic; asta, desigur, reprezintă o prerogativă a muncii de cronicar, o prerogativă pe care unii o invidiază sau ar putea-o invidia.

Ei, și cu această prerogativă încep responsabilitățile fără număr ale profesiei și blestemele pomenite în primul paragraf al acestor însemnări. Dacă ți se recunoaște o anumită autoritate, asta nu înseamnă câtuși de puțin că ai devenit și că ești infailibil și că verdictele tale trebuie neapărat însușite de către toți cititorii tăi. Însă chiar și pe criticii cei mai indiferenți față de propria lor reputație e greu de crezut că nu-i încearcă niciodată o anumită îmbătătoare iluzie de atotputernicie.

E foarte plăcut să poți scrie despre un spectacol sau altul că sunt absolut nemaipomenite, cu sentimentul că le asiguri dacă nu nemurirea, în orice caz un loc vrednic de stimă în memoria publică. Să scrii despre un spectacol că e un fiasco total e mai puțin agreabil, dar și asta ține de amăgirea potrivit căreia criticul de teatru, cronicarul, are puterea de a crea și a de a distruge reputații. El poate ajuta o carieră de actor, de regizor sau de scenograf să se clădească în mod fericit, sau poată să împiedice acea carieră să se împlinească. Nu scrii cu plăcere despre nimeni că a ratat un spectacol sau un rol, nici chiar atunci când eșecul e vizibil cu ochiul liber. În schimb, poți scrie satisfăcut despre un spectacol că e magnific, chiar și atunci când știi prea bine că el nu e chiar magnific. În aparență, tu, cel care faci cronica, determini opinia publicului despre spectacolul recenzat.

Toate astea sunt, cred, adevărate și toate astea nu sunt decât în parte adevărate: critici care influențează cu adevărat opinia publică sunt critici al căror partizanat estetic este bine cunoscut, așa încât opiniile lor sunt corect interpretate de către cititorii avizați ca expresii ale părtinirii criticilor pentru anumite fenomene estetice din teatru. Jean-Jacques Gautier a influențat ani și ani de zile opinia publică din Franța în privința spectacolelor despre care scria; dar se știa pentru ce tip de teatru militează el și de aceea opiniile lui negative erau întâmpinate cu calm. Știam care sunt principiile estetice ale lui Radu Popescu atunci când urmăream săptămână de săptămână, într-unul din ziarele centrale ale țării, opiniile lui despre spectacolele bucureștene; le respectam, fără să ni le însușim în mod necesar.

Criticului i se cere să scrie, așa cum i se cere și istoricului, *sine ira et studio*. Totuși nici chiar acei critici de seamă care își sancționau cu asprime colegii atunci când îi surprindeau scriind cu patimă, nu erau capabili să scrie întotdeauna fără patimă, nu izbuteau întotdeauna să-și ascundă sub un ton neutru anumite preferințe pentru anumiți realizatori. Criticul e și el om. El se poate constrânge să fie dur fără să jignească pe nimeni, dar nu-și poate reprima întotdeauna până la totală disimulare simpatiile și antipatiile din câmpul vieții teatrale. Și, cine știe, poate că nici n-ar fi bine să poată…

The Gaiety Theatre, South King Street, Dublin

Pe când studiam filologia, un semestru întreg, dacă nu chiar un an, am învățat psihologie pedagogică – un viitor profesor trebuie să știe ce are voie și ce nu are voie ca dascăl. El n-are voie, de pildă, atunci când pune o notă, să țină seama de notele primite de elev la alte obiecte, note pe care le vede în carnetul de elev al învățăcelului. Regula e ușor de înțeles, dar nu ușor de respectat.

Criticul este unul dintre factorii care fac să se închege opinia publică, de aceea îi revine o imensă responsabilitate și trebuie să fie foarte atent când își formulează părerile. Mai ales că se poate întâmpla ca acestea să contravină gustului public…

De la dascălii mei pe tărâmul teatrului am învățat – despre cum se redactează cronica unui spectacol – câteva lucruri după care mă călăuzesc și azi. Cronica mea trebuie să conțină un minimum de informație despre text, despre autorul acestuia și despre realizatorii spectacolului; n-am voie să scriu considerând de la sine înțeles că oricine știe cine au fost Shakespeare și Molière și oricine știe despre ce e vorba în *O scrisoare pierdută*, și oricine știe ce este Teatrul Național din București sau Teatrul Habima din Tel Aviv, sau Comédie Française. Cronica mea trebuie să cuprindă o descriere a spectacolului, oricât de succintă, dar făcută în așa fel încât cititorul să-și poată imagina montarea despre care citește. Asta e o condiție pentru ca el să-mi poată accepta, la sfârșitul lecturii, punctul de vedere asupra calității spectacolului.

Dacă-mi permit să solicit cititorilor mei, inclusiv celor despre care scriu, înțelegere pentru faptul că nu sunt și eu decât un om, un om care se poate înșela, poate greși, poate fi, fără să vrea, părtinitor, sunt obligat să nu uit când scriu că scriu despre oameni, care au dreptul să greșească uneori, și sunt obligat să-mi supraveghez tonul înainte de a produce vreunuia dintre ei o traumă de nevindecat. Toate astea la un loc sunt partea afurisită a meseriei. Între privilegii și restricții trebuie să știu să fac slalom…

Tel Aviv, Israel

”Criticului i se cere să scrie,
așa cum i se cere
și istoricului,
sine ira et studio.”

Arte vizuale

TUDOR BANUȘ SAU DESPRE CUM ESTE SĂ DESENEZI BOGAT

Marina Roman
Critic de artă
Conferențiar universitar doctor
Membră a Uniunii Cineaștilor din România

Imaginație fără de sfârșit, un inconfundabil simț ludic, pasiune pentru gestul cultural și interes desăvârșit pentru tot ce îl înconjoară. Cu o cunoaștere adâncă a istoriei lumii și libertatea de a pune în relații neașteptate, perfect relevante pentru analiza unui fenomen sau altuia, elemente ale macro-înconjurătorului, **Tudor Banuș** are darul de a transforma lucruri banale, forme recognoscibile, în edificii insolite, apanaj al unui discurs filosofic *sui-generis*.

Da, *edificii*! Pentru că, ilimitat creativ, după cum lucrările sale depun mărturie, graficianul care din 1976 a colaborat cu peste 50 dintre publicațiile cele mai prestigioase din lume – între care „The New York Times", „The New York Magazine", „L'Express", „Le Point", „Le Figaro", „Tokyo Business", „Marianne" sau „Le Monde" și „Die Zeit" – are o viziune sistemică și își gândește compoziția cu rigoarea arhitectului. Și nu este un paradox că în efervescența barocă a cadrului totul se justifică, totul este argumentat, totul este coerent și congruent cu demersul perpetuu al artistului spre cunoaștere, deși totul este… cu totul neașteptat. După ce a absolvit Facultatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu" din București, Tudor Banuș a studiat pictura la École Nationale Supérieure des Beaux-Arts din Paris. Jules Verne, Frații Grimm, Thomas Jefferson, Jack London, Didier Decoin, Doris Lessing, Mircea Cărtărescu, Ion Barbu, Șerban Foarță sunt doar câteva nume de autori pe care i-a ilustrat în peste 30 de cărți. Pentru *Muzicanții din Bremen* de Frații Grimm, în 1979, în Franța, a primit Premiul pentru cea mai frumoasă carte pentru tineret, iar în România, în anul 2004 Ministerul Culturii i-a decernat Premiul Național pentru ilustrarea cărții lui Mircea Cărtărescu, *Enciclopedia zmeilor*.

Grafician, gravor, pictor, Tudor Banuș își poartă arta în expoziții impresionante – peste 70 de personale până acum –, asemenea unui erou exemplar din poveștile pe care le ilustrează. Doar câteva dintre acestea: în Franța, la Agence Havas, Neuilly-sur-Seine și, în Paris, la Galeriile Jurnalului „Le Monde", Galerie de l'Oxus, Galeria Martin Caille și Galerie Jardin de la Paresse, Galeria Paul Amarica, Galerie du Forez, la Geneva, la Galerie Bernard Lethu, în Bruxelles, la Galeria Jan de Maere, la Viena, la Palais Palffy, în Germania, la Centrul Cultural Köln, Galerie der Zeichner (München), Dehnburger Hof (Nürnberg), Dumont-Liedenmann Museum (Düsseldorf), la New York, în două galerii importante, Lincoln Center și Lyn Kottler Gallery, iar în România a expus până acum în București, la Galeria Dialog și la Muzeul Național de Artă al României, precum și la Muzeul de Artă din Timișoara. Anul acesta, la mijlocul lunii mai, va demara un amplu proiect susținut de Institutul Cultural Român în parteneriat cu Muzeul de Artă din Constanța, Muzeul Județean de Artă Prahova „Ion Ionescu-Quintus" și cu Muzeul Brăilei „Carol I"– trei expoziții personale, desfășurate succesiv, până la sfârșitul lunii august.

Desenator înnăscut, are o linie vie, a cărei dinamică servește surprinzătoarelor întorsături de frază în care Tudor Banuș este meșter mare. Pentru el regnurile nu au nici granițe, nici limite. Ce începe prin a fi vegetal se transformă, printr-o urmă de peniță, în obiect, pentru ca, prin fantezistă, dar bine controlată aglomerare de componente neînsuflețite, să dea chip omenesc unei metafore… așa cum se întâmplă, de pildă, în ilustrația *Ucenicie*, pentru o temă pe care „L'Express" o propunea încă din 1983: inteligența artificială. Sau în *Arborele singurătății* sau… Și exemplele pot amplu continua. Lucrările sale împletesc, ca marcă a unui original figurativ baroc,

Catedrala

două tipuri de narativitate: cel al asocierii variilor elemente constitutive și cel al transformării, proprie fiecărui element în parte. Frumos și spectaculos prin dimensiune și complexitate, desenul lui Tudor Banuș te cucerește instantaneu, iar cel astfel intrat în capcană își va asuma greul drumului de la a privi la a înțelege, așa cum artistul însuși își asumă extragerea clipei din cursul istoric al timpului și reașezarea ei acolo unde îi este cu adevărat locul, în Timpul simultan și etern. Iată ce mărturisește, într-un *Cuvânt înaintea liniei*, scris pentru albumul prilejuit de expoziția de grafică (2016–2017) de la Muzeul de Artă din Timișoara: *„Având **Arta cu majusculă** drept busolă moștenită din casa părintească* – Tudor Banuș provine dintr-o veche familie de intelectuali și este fiul poetei Maria Banuș [*n.n.*] –, *mi-am permis să fac **un dublu joc** cu desenul de presă, ce-mi permitea să-mi câștig viața (pe lângă ilustrația de carte și creația liberă), depășind latura efemeră a cotidianului, pentru a-l situa, printr-o alchimie a frumosului, într-o atemporalitate, să zicem, cu un cuvânt mare, universală. Singura funcție ce-mi părea legitimă era nu aceea de a ilustra cotidianul, ci, dimpotrivă, de a mă ridica deasupra lui. […] Încăput pe mâini bune, desenul de presă nu se identifică cu actualitatea imediată. În ce mă privește, am practicat ceea ce se numea **ilustrația editorială**. Lucram până în punctul în care mi se părea evident că desenul e **pe picioarele lui**. Ziarul își termina, de obicei, existența la coșul de gunoi. Desenul îi supraviețuia... uneori! Cu condiția să-i insufli acestuia o parte din viața pe care, acceptată ca pe o ofrandă artei, nu o trăim în exterior, ci petrecând timpul aplecat asupra hârtiei albe, într-o interioritate... activă.”*.

Așadar, cine are privilegiul de a se întâlni cu opera unui asemenea artist are nevoie de un răstimp generos în care să se apropie de fiecare lucrare, să o citească secvențial, dar va fi răsplătit de explozia de cunoștințe, întâmplări sau informații ce îi vor fi stârnite și actualizate din propriul univers cultural. Apoi, îndepărtându-se câțiva pași, se va bucura din plin de armonia liniilor, de rafinamentul culorilor și de inteligența subtilă care face ca, după ce instinctul artistic să fi forat în adâncurile subconștientului și să fi reinterpretat experiența de viață – care la Tudor Banuș se suprapune fericit cu experimentarea Culturii „cu majusculă” –, realul și irealul, existentul și fabulosul, prezentul și absentul să se articuleze într-o surprinzătoare poveste.

Pentru grafica lui Tudor Banuș nu găsesc alt cuvânt decât bogată. Foarte bogată! În compoziție, în motive, ca teh-

nică sau ca recurs la maeștri. Așa cum, plecând din România la vârsta de 25 de ani – spune că a ieșit de sub aripa protectoare a părinților și a părăsit România pentru a afla cine este –, a călătorit mult și pare a se simți la fel de bine în lumea largă ca acasă, a rămas, însă, în adâncul sufletului om al acestui loc, tot așa, încă din adolescență, căzut, cum declară cu umor, în „ceaunul suprarealismului" și cercetând ani de zile istoria artelor, culegând *„din diverse epoci și curente artistice, uneltele necesare pentru a-mi fabrica un echivalent al limbajului grafic al gravorilor din Evul Mediu, care acoperea toate nevoile reprezentării atât ale realului, cât și ale irealului"*, reușește să-și păstreze intactă curiozitatea în fața vieții de zi cu zi și prospețimea abordării oricărei teme, de oriunde ivite, adică profunda originalitate.

Arhitect, grafician, gravor, pictor. Om al logicii, filosofiei și literelor, al istoriei și artelor vizuale. Un artist aflat în bună relație cu subconștientul său, după cum reiese din cele spuse și desenate, Tudor Banuș pare a se afla într-o la fel de bună relație și cu realitatea imediată. O lasă, cu inteligență și umor, uneori cu tandrețe, alteori chiar cu senzualitate, să creadă că o slujește. De fapt, el doar o păcălește, o lasă să creadă că este omul ei, pentru a se putea folosi de ea. La început se concentrează pe o temă sau alta a realității imediate, dar maniera în care el o tratează, apelând la arsenalul cultural pe care și l-a apropriat de-a lungul vieții petrecute în exerciții de admirație și în travaliu creativ, o transformă, în cele din urmă, în narațiune cu finalitate simbolică. Spre bucuria ta, privitorule!

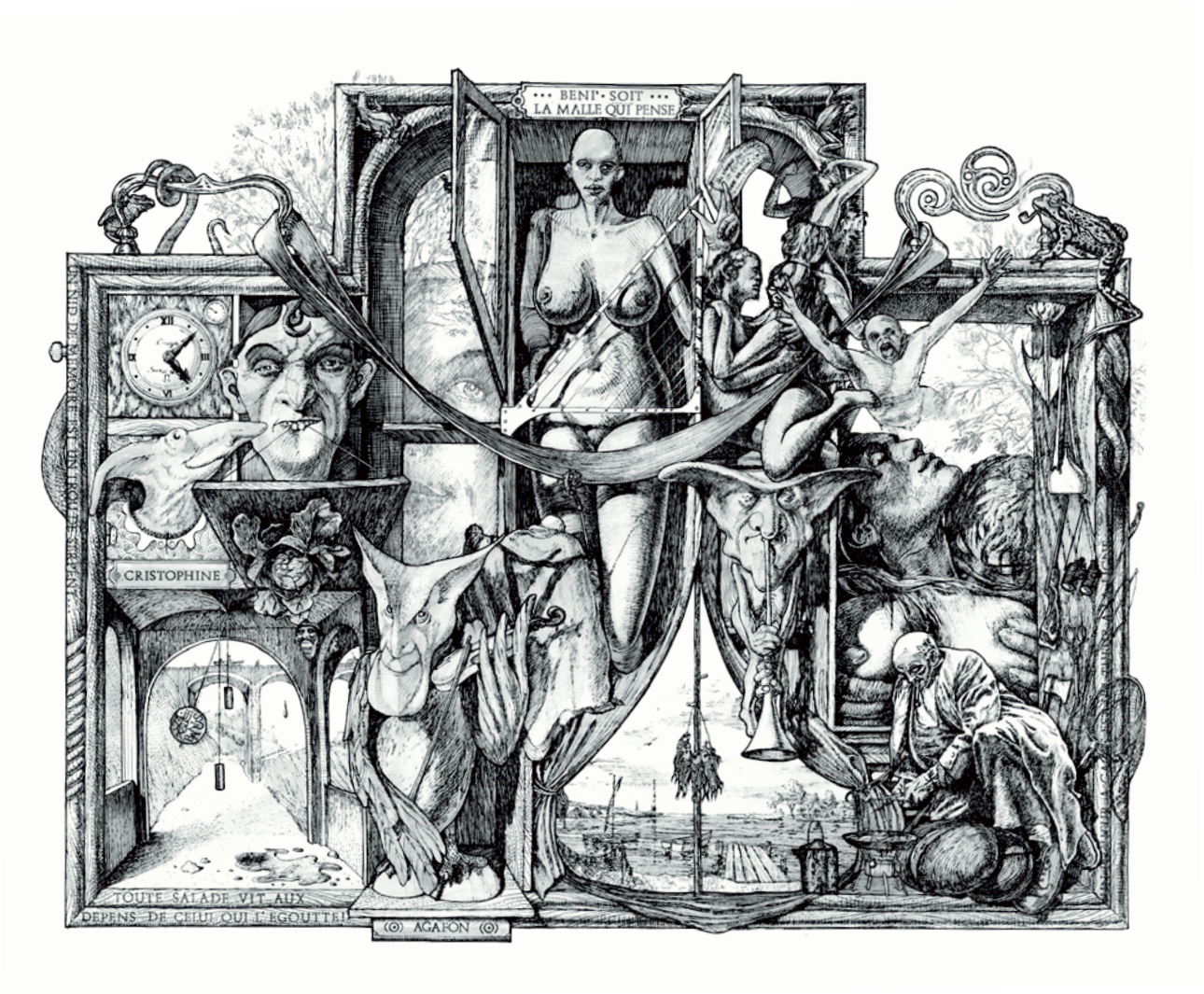

Altar de călătorie

Amor ne-euclidian

În căutarea omului

Arborele singurătății

Leda lunatică

Amor ascuns

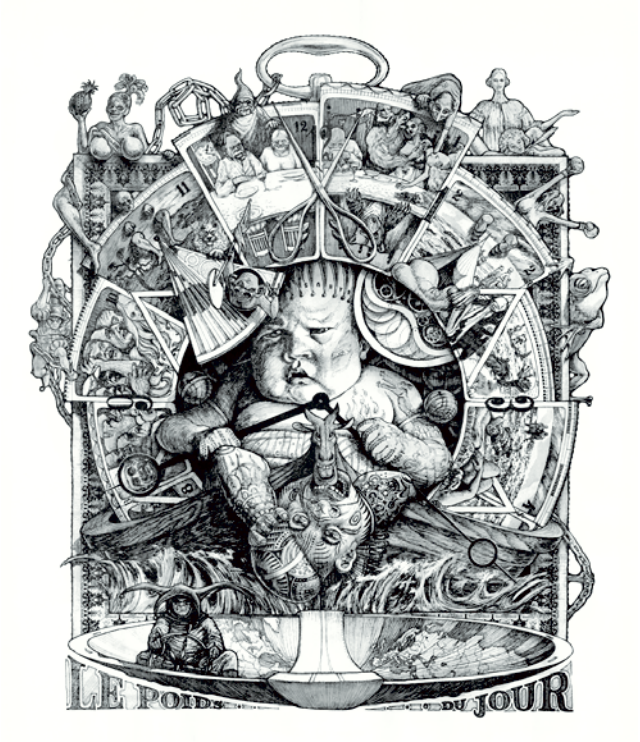

Orologiu cu figuri

„Lucrările lui Tudor Banuș împletesc, ca marcă a unui original figurativ baroc, două tipuri de narativitate: cel al asocierii variilor elemente constitutive și cel al transformării, proprie fiecărui element în parte. Frumos și spectaculos prin dimensiune și complexitate, desenul lui Tudor Banuș te cucerește instantaneu, iar cel astfel intrat în capcană își va asuma greul drumului de la a privi la a înțelege, așa cum artistul însuși își asumă extragerea clipei din cursul istoric al timpului și reașezarea ei acolo unde îi este cu adevărat locul, în Timpul simultan și etern.”

Arte vizuale

EXPOZIȚIA DE PICTURĂ TOPALU 2017–2018

Roxana Bărbulescu
Critic de artă
Membră a Uniunii Artiștilor Plastici din România
Președinte al Asociației Culturale ARTAR

Aflată la a doua ediție, **Tabăra de creație și documentare de la Topalu** s-a concretizat în luna decembrie a anului 2018 cu o frumoasă expoziție de pictură și grafică organizată de **Asociația Culturală ARTAR** în spațiul Sălii Pergament a Bibliotecii Naționale a României din București. Acest eveniment expozițional marchează, într-un mod plăcut, debutul unei inițiative culturale pe care Primăria Comunei Topalu a realizat-o în parteneriat cu Filiala Constanța a Uniunii Artiștilor Plastici din România. Acest demers dedicat artei vizuale contemporane vine să întregească imaginea de spațiu predestinat desfășurării unor acte cultural-artistice pe care prezența Muzeului de Artă „Dinu și Sevasta Vintilă", cu impresionanta sa colecție de artă românească modernă donată de doctorul Gheorghe Vintilă comunei sale natale, a imprimat-o acestor locuri.

Cele două ediții ale taberei au avut ca invitați 10 artiști constănțeni care, prin intermediul lucrărilor lor, au reușit să pună în valoare aceste meleaguri încărcate de pitoresc printr-o individualizare a viziunii plastice clădită pe fundamentul unei stării de spirit generate de emoție. Ei au fost fascinați în mod deosebit de lumina specifică acestei zone dunărene ce imprimă priveliștilor o cromatică aparte, tehnica picturii în plein-air polarizând interesul de redare a atmosferei specifice zonei dunărene ce mărginește comuna Topalu.

Astfel, **Aurelian Broască** reușește în lucrările sale să surprindă cu acuitate spiritul locului și să construiască formele cu o mare libertate de expresie nuanțând suprafețele compoziționale apelând în special la dominante de violet și albastru pe care le armonizează într-un mod plăcut ochiului. În schimb, mai detașat de motivul pictural imediat, **Mugur Coman** supune deliberat peisajele unui proces de abstractizare mizând în special pe forța sugestivă a unei cromatici ale cărei densitate și intensitate sunt element principal de construcție.

Dacă **Iolanda Manolescu** ne oferă în lucrările sale imagini în care desenul este cel care susține desfășurarea unui discurs cromatic bazat pe laviuri discrete în care predomină diverse nuanțe de ocru și verde, **Constanța Petrescu Dănilă** manifestă o predilecție către echilibru și armonie a tonalităților coloristice, în lucrările sale predominând un dialog între lumină și umbră. Iar modalitatea prin care lasă să se întrevadă albul suportului pe care pictează, creează accente luminoase ce înviorează suprafețele, dând viață întregii imagini). **Loretta Băluță** dă dovadă de un simț al măsurii și al stăpânirii mijloacelor de exprimare plastică imprimând peisajelor sale o notă particulară dată de echilibrul dintre notația precisă și interpretarea personală. Ea este captivată de formele realului pe care le redă în lucrările sale cu o claritate pusă în valoare și de lumina egal distribuită pe întreaga suprafață picturală, luminozitate ce scoate în evidență cele mai mici detalii.

Privite în ansamblu, lucrările lui **Niculaie Morărescu** se desprind de realitatea obiectivă printr-un constructivism care se bazează pe o țesătură de mase cromatice ce urmăresc o stabilitate a formelor și a valorilor cromatice, accentuate de succesiunile ritmice de tușe largi și suprafețele întinse de culoare. Artistul descompune și recompune peisajele transmițând, prin armoniile cromatice, înțelesurile lirice ale unui apus de soare sau lumina caldă a unei după-amiezi însorite ce se revarsă peste tot ce-l înconjoară. În schimb, lucrările **Laurei Nistorescu-Seniuc** ne dezvăluie înclinația acesteia spre un lirism ce se regăsește în largile desfășurări ale priveliștilor ce se pierd în adâncimea orizonturilor, transparența culorilor de

apă, specifică tehnicii acuarelei, conferind lucrărilor sale un mister aparte.

Maniera în care artistul **Niță Manolescu** a ales să redea peisajele idilice sugerează încremenirea. Simplitatea compozițională a lucrărilor sale este în deplin acord cu o cromatică redusă la câteva tonuri de griuri colorate, verde sau albastru, și cu linia fină, abia perceptibilă ce definește formele. Lucrările lui **Florin Ferendino** emană o emoție stăpânită de un constructivism regăsit în special în picturile pe pânză. Compozițiile sale pornesc de la un ritm al formelor, cum se observă în peisajul cu case și biserică, continuându-se cu succesiuni de planuri orizontale la care apelează pentru a cuprinde un spațiu cât mai vast atunci când vrea să ilustreze Dunărea. În cazul acuarelelor, ajunge însă la simple notații spontane, instantanee ale unor imagini surprinse în diverse momente ale zilei, iar transluciditatea cu care redă întreaga materie subliniază atmosfera într-o continuă transformare.

Viziunea compozițiilor lui **Alex Baciu** are la bază conceptul de integrare într-un spațiu, construit mental, al unor elemente vizuale regăsite în natură, precum malurile pitorești ale Dunării cu vegetația care o mărginește sau cu bărcile care poposesc la liman. Aceste suprapuneri, impregnate de o notă comică, dintre real și imaginar, cu trimiteri spre alte coordonate spațio-temporale, se evidențiază prin combinarea unor suprafețe finisate cu acuratețe cu expresii plastice ce se încadrează unei tendințe suprarealiste.

Aurelian Broască, *Case la Topalu*

Iolanda Manolescu, *Căruță*

Mugur Coman, *Apus de soare*

Constanța Petrescu Dănilă, *Uliță*

Loretta Băluță, *Peisaj*

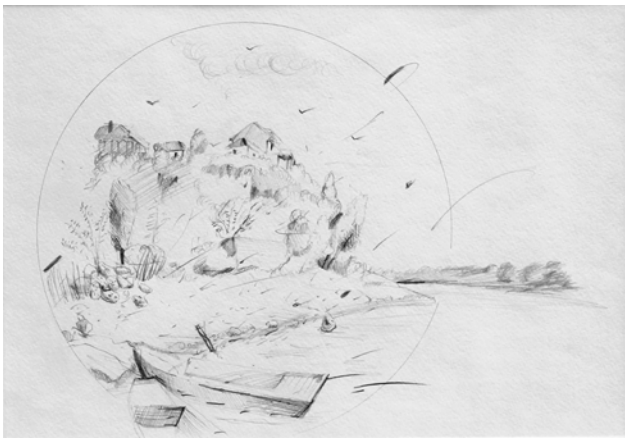

Alex Baciu, *Peisaj dunărean*

Laura Nistorescu-Seniuc, *Peisaj la Topalu*

Niculaie Morărescu, *Bărci*

Florin Ferendino, *Biserica din Topalu*

Niță Manolescu, *Dunărea la Topalu*

„Cele două ediții ale Taberei de la Topalu au avut ca invitați 10 artiști constănțeni care, prin intermediul lucrărilor lor, au reușit să pună în valoare aceste meleaguri încărcate de pitoresc.”

Interviu

CLAUDIU PICU, TRANSILVĂNEANUL ADOPTAT DE EUROPA

Mirela Nicolae

Ziaristă
Membră a Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România

*Întâlnirea mea cu **Claudiu Picu** a avut loc în anul 2013 la Universitatea din Alicante, Spania. Era student acolo, iar eu cursantă într-un program european. Timp de trei săptămâni, Claudiu a fost una dintre gazdele mele, ca asistent de seminar. De la bun început i-am apreciat francheța, capacitatea rapidă de adaptare și toleranța, calități dobândite în orașul său natal, Sighișoara, dezvoltate apoi pe mai multe meleaguri. Profesorul Claudiu Picu, la fel ca mulți dintre cei aproape 5.000.000 de emigranți români, s-a adaptat la standardele Europei. Iar Europa l-a adoptat.*

Mirela Nicolae: *Claudiu Picu, ce v-a adus în Spania?*

Claudiu Picu: Bună, Mirela, sau „servus", cum se zice la noi în Ardeal! Când am venit în Spania, aveam deja ceva ani lucrați în domeniul hotelier. Fusesem recepționer în câteva țări. Începusem în România. Mai târziu am avut diferite contracte de muncă în următoarele locuri: 18 luni la un hotel de 4 stele în Germania (în Baden-Württemberg, sud-vestul țării), 11 luni la două aparthoteluri (o combinație între hotel și apartament) ale aceluiași proprietar în Sosúa (Republica Dominicană), din nou 18 luni la un hotel de 5 stele lângă Luzern (Elveția), iar apoi am venit în Spania.

În 2008 am lucrat șapte luni într-un hotel de 4 stele în Alto Adige (Südtirol, în germană), o localitate situată în nordul Italiei, aflată la granița cu Austria. Având consolidate cunoștințele de limba spaniolă, cunoscând deja alte limbi străine, la care s-a adăugat experiența dobândită în această profesie, mi-a fost destul de ușor să găsesc un loc de muncă adecvat în Spania. Știam că Spania este o țară foarte vizitată de zeci de milioane de turiști străini (numai în 2018 au fost peste 70 de milioane!), între care, bineînțeles, și nemți.

M. N.: *Veniți din Sighișoara, oraș cunoscut azi în Europa pentru Festivalul de Artă Medievală, festival care a debutat în 1996. Mai veniți în România, măcar pentru acest festival?*

C. P.: Da, desigur, și nu doar pentru festival. Mama mea locuiește acolo. Ea nu va dori să se stabilească niciodată în Spania… Pe lângă faptul că nu cunoaște limba spaniolă, nu-și va părăsi glia

Claudiu Picu

strămoșească. Totodată, nu se poate obișnui cu clima, deoarece peisajul de aici e parțial foarte arid. Eu merg destul de rar la mama, din păcate (o dată la câțiva ani), însă ea ne vizitează mai des, sau ne întâlnim într-o zonă „neutră" (ca de exemplu, în Andorra).

M. N.: *Ați absolvit Universitatea din Alicante, acolo unde ne-am cunoscut în urmă cu șase ani. Ați preferat să predați departe de acest minunat oraș în care se află o importantă comunitate românească. Unde lucrați azi?*

C. P.: La **Universitatea din Alicante** am studiat la Facultatea de Traducere și Interpretare, iar masteratul l-am absolvit la **Universitatea Miguel Hernández din Elche**. Sincer să fiu, aș fi preferat să rămân în continuare în Alicante sau, mai precis, în **San Vicente del Raspeig** (un orășel de aproximativ 60.000 de locuitori), însă nu a fost posibil deoarece în Comunitățile Autonome din Spania unde există o limbă „minoritară" (în acest caz, valenciana), dacă vrei să obții un post

de muncă la stat, chiar și ca profesor de limbi străine, trebuie să obții mai întâi certificatul de Valenciano, nivelul C1). La fel se întâmplă și în Galicia (cu limba gallego), în Catalonia și Insulele Baleare (limba catalană), în Țara Bascilor (limba bască). În acest an școlar lucrez într-un liceu, în **El Hierro** (cea mai mică insulă din Canare).

M. N.: *Cum e viața în Insulele Canare, o destinație turistică prin excelență?*

C. P.: Depinde foarte mult de zona unde locuiești, deoarece sunt șapte insule care formează acest arhipelag. Eu am locuit între anii 2005–2010 (cu o mică pauză, când am lucrat în Italia) în **Fuerteventura**: este o insulă vulcanică, cu foarte multe plaje, unele chiar foarte extinse, de culoare galben-aurie, iar alte plaje mai mici au culoarea neagră. Viața nu este foarte scumpă, dacă știi să te gospodărești, să-ți drămuiești banii. Sunt foarte mulți turiști străini (cei mai mulți sunt englezi stabiliți în jumătatea nordică și nemți care trăiesc în jumătatea sudică a insulei). Mai vin acolo, mai ales pe timpul iernii, foarte mulți scandinavi (finlandezi, olandezi, danezi, suedezi și norvegieni) și, în funcție de hotel, sosesc francezi și italieni. Aici, unde locuiesc, în El Hierro, sunt foarte puțini locuitori și la fel de puține hoteluri ori apartamente turistice. Nu putem vorbi despre practicarea unui turism de masă la fel ca în celelalte insule mai mari: Tenerife, Gran Canaria, Fuerteventura și Lanzarote. Cazarea este foarte ieftină, însă mâncarea este destul de scumpă, deoarece nu există niciun centru comercial (mall) sau un magazin alimentar mare (ca, de exemplu, Mercadona, Consum, Carrefour, Alcampo etc.).

M. N.: *Experiența dvs. de profesor în învățământul spaniol este variată. Acum lucrați atât cu școlarii, cât și cu adulții. Nu e complicat?*

C. P.: N-aș putea spune că am o experiență foarte mare în învățământ (acesta este al patrulea meu an școlar ca profesor, înainte am lucrat 15 ani în turism), însă da, este o expreiență variată. În primii doi ani am predat la un liceu din **Mallorca**, anul trecut am predat la **EOI** („Escuela Oficial de Idiomas", o școală de limbi străine pentru adulți), iar anul acesta sunt din nou la un liceu, de data asta în Canare.

Sistemul de învățământ este complet diferit față de cel românesc. Sunt niveluri diferite, metodologii diferite, deși ambele școli sunt publice (de stat). Ca să fiu sincer, cel mai mult mi-a plăcut anul școlar la EOI, deoarece nu face parte din învățământul obligatoriu, iar majoritatea cursanților sunt adulți (cel mai vârstnic „elev" al meu avea... peste 70 de ani!). Adulții vin din interes la cursuri, sunt mult mai „liniștiți" și atenți în clasă, iar cei mai mulți studiază din convingere sau din plăcere. În schimb, elevii de liceu, ciudat, sunt exact invers: mult mai gălăgioși și neatenți la ore, mulți aleg germana, deși este materie opțională, pentru că nu le place franceza sau nu-i atrag alte materii oferite.

Un lucru este foarte ciudat: deși Spania este o țară turistică prin excelență, care primește anual milioane și milioane de turiști străini, sau foarte mulți dintre ei sunt chiar rezidenți aici de ani de zile, totuși spaniolii sunt foarte „patrioți", aș spune chiar „potrivnici" când este vorba să studieze o limbă străină. Un procentaj foarte mare (atât de adulți, cât și de elevi sau adolescenți) refuză pur și simplu să studieze o altă limbă. Foarte puțini dintre ei acceptă puțin engleza, franceza, germana, chineza sau italiana.

M. N.: *Cunoașteți și predați limbi străine. Câte, mai exact?*

C. P.: Cunosc mai multe limbi străine (germana – nivel C2, din 2016 am certificatul „Grosses Deutsches Sprachdiplom" eliberat de Institutul Goethe; spaniola – nivel C2, deoarece locuiesc de peste 16 ani în Spania și am făcut studiile universitare și postuniversitare în această țară; engleza – nivel B2, certificat obținut de curând, iar franceza și italiana mai mult în domeniul hotelier). Însă predau doar germana (este marea mea pasiune și dragoste!).

M. N.: *Cititorii revistei „Leviathan" trebuie să știe că sunteți un pasionat de călătorii. Împreună cu soția Marlu și cățelul Kuss mergeți în vacanțe prin cele mai năstrușnice locuri, experimentați gastronomia și modalitățile de comunicare.*

Ne puteți împărtăși o experiență turistică a cărei destinație a fost alta decât cea planificată?

C. P.: Este adevărat, două pasiuni ne-au unit pe noi doi (pe mine și pe soția mea, care este spanioloaică): limbile străine și călătoriile. Am fost în foarte multe locuri și țări, dintre cele preferate sunt Andorra, unde am fost deja de cel puțin 9-10 ori și Germania. Aș putea spune că destinația turistică cea mai „năstrușnică" și nepregătită în prealabil a fost când, în timp ce lucram în Fuerteventura, am primit de la câteva hoteluri din München mai multe invitații la un interviu de angajare. Aflându-ne deja acolo și trebuind să așteptăm câteva zile răspunsurile de la hotelurile unde am aplicat, soției mele i-a venit ideea să mergem câteva zile în nordul Italiei, în zona bilingvă Alto Adige/Südtirol și mi-am prezentat CV-ul și acolo, tot la câteva hoteluri. Până la urmă a fost foarte inspirată ideea deoarece, pe lângă faptul că am cunoscut o zonă (Dolomiti – Alpii italieni) absolut spectaculoasă, cu orășele și sate minunate, unul dintre hotelurile de-acolo a fost chiar primul care a răspuns pozitiv solicitării mele pentru un loc de muncă.

M. N.: *Claudiu Picu, ce faceți în timpul liber, atunci când nu plecați în călătorii?*

C. P.: Munca de profesor, cum bine o știm cu toții, nu înseamnă doar orele de curs, la școală, ci și foarte multe ore „extra", în afara orarului oficial. De obicei pregătesc orele de curs pentru ziua sau zilele următoare ori corectez fișe, teste, evaluari la examene etc. Dacă nu am nimic de pregătit pentru școală, ies la plimbare, ascult muzică (îmi place la nebunie curentul de muzică ușoară germană „Deutscher Schlager") sau văd filme, documentare etc. pe internet, pe canale românești, nemțești etc.

M. N.: *Știu că păstrați legătura cu România și cunoașteți realitățile din țară, cel puțin prin intermediul mediului virtual. Presupun că aveți o opinie formată în legătură cu învățământul național, domeniu care a trecut prin numeroase „reforme" legislative și administrative, la conducerea căruia s-au perindat 28 de miniștri, în aproape 30 de ani. Prin comparație, învățământul național actual e mai performant față de cel al altor națiuni sau nu?*

C. P.: Eu cred că se poate face o comparație la nivelul „politic" între învățământul (mai ales cel preuniversitar) spaniol și cel românesc. Și în Spania se modifică legea de fiecare dată când se schimbă guvernul sau ministrul învățământului. La nivel universitar nu aș putea să vă spun, deoarece, după terminarea liceului, în România am urmat doar două școli postliceale, la Cluj-Napoca și la Sibiu, iar cele universitare și postuniversitare le-am absolvit în Spania. Însă sunt convins că, atât la nivelul preuniversitar cât și la cel universitar, mai ales în domeniul studiului limbilor străine, al informaticii și al matematicii (dacă nu și la alte materii), sistemul de învățământ românesc este net superior celui spaniol. De fiecare dată mă bucur sincer când văd elevi din România premiați la olimpiadele internaționale.

M. N.: *Cum apreciați învățământul actual față de anii '80–'90 ai veacului trecut, atunci când erați de cealaltă parte a catedrei?*

C. P.: Deși pe timpul comunismului posibilitățile materiale și didactice erau mult mai reduse decât acum (să ne gândim numai la apariția internetului și la toate posibilitățile de documentare online din ziua de azi!), totuși, cred că „se făcea mai multă carte", era mult mai multă disciplină. Elevii se respectau între ei, îi respectau și pe profesori.

M. N.: *Dacă ar fi să ne întoarcem în timp, la momentul în care ați decis să vă stabiliți în Spania și ați fi pus să optați, ați alege o altă țară?*

C. P.: Aș alege **Germania** definitiv sau aș opta pentru o țară germanică. Mă leagă mult mai multe lucruri de acea parte a Europei: dragostea pentru limba germană, curățenia desăvârșită, ordinea, disciplina, punctualitatea, frumusețea orașelor și peisajelor, spiritul organizatoric și multe altele.

M. N.: *Să păstrăm ideea de „capsulă a timpului". Cu ce epocă, recentă sau nu, identificați vremurile actuale?*

C. P.: Fără nicio îndoială cu vremea lui Caragiale.

M. N.: *Vă puteți gândi la viitor cu optimism: aveți o familie, o carieră, mulți prieteni pe diverse meleaguri... Cum vedeți viitorul țării în care v-ați născut?*

C. P.: Sper din tot sufletul ca mentalitatea românului să se schimbe în bine, deoarece, întâi și-ntâi, trebuie să ne schimbăm noi, felul nostru de a fi, de a gândi, de a acționa și de a reacționa la fiecare abatere a celor de sus, mă refer la clasa politică. Dacă fiecare se schimbă, atunci societatea va fi alta, iar reprezentanții noștri vor fi altfel.

M. N.: *Claudiu Picu, vă mulțumesc!*

C. P.: Și eu vă mulțumesc!

„Dacă ar trebui să optez, aș alege Germania definitiv sau o țară germanică. Mă leagă mult mai multe lucruri de acea parte a Europei: dragostea pentru limba germană, curățenia desăvârșită, ordinea, disciplina, punctualitatea."

Proză scurtă

PIESĂ NETERMINATĂ CU 5 POVEȘTI ÎN OGLINDĂ ȘI BIS

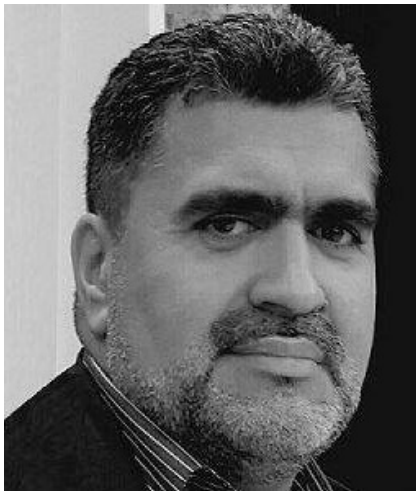

Radu Comșa
Prozator

Decor

Aerul e încărcat și umed, iar norii joși se ghicesc ca niște pete de cerneală pe cerul de fontă. Aud picuri căzând lung și lovind caldarâmul, zidurile și acoperișurile vechi. Vâjâie în jgheaburi apa scursă de pe țigle decolorate și table pe jumătate ruginite, se nasc râuri mititele în margini de rigole, se îneacă în ea însăși, cu zgomot atavic, în grătare murdare de canal. Norii se frământă și se înalță dinspre miazănoapte. Acolo, pe orizontul de oțel ars sunt dealuri acoperite cu păduri, cu pante repezi și miros iute de frunze așternute în straturi groase. Acolo apa se prefiră printre trunchiuri drepte și crăpate, se adună în adâncituri, se revarsă peste margini de iarbă, se scurge în repezișuri prin văi înguste cu maluri de pământ roșu amestecat cu pietre sure și albe, cu rădăcini agonizând ieșite în afară și trunchiuri mâncate de vremi.

Cerul se lasă mai mult, îi simt greutatea și zbaterea implacabilă. Șuvoaie de apă se prăvale peste lume. Ziduri, acoperișuri și străzi se amestecă încet cu ploaia aceea și curg laolaltă în sunet metalic. Toate devin un pustiu deșert de culoare, îndepărtat și chemător. Îmi apropii ochii de sticla irizată, argintiu și violet și încerc să văd dincolo de vălul acela de întuneric lacustru. Dar fereastra mea e rece, înghețată și impersonală.

Țintuit de noapte, ploaie și gânduri, întorc capul către celălalt întuneric, cel din cameră.

Ea

Ea doarme în pat cu pletele revărsate peste perne, respiră profund și are ochii un pic strânși, ca atunci când nu vrei să te trezești. E acolo, cufundată în somn, ruptă de lumea mea, parcă fără putință de trezire. Timpul se înșiră netulburat în locul unde stau nemișcat, am sentimentul că rămâne ceva nefăcut, neterminat, poate e tocmai acest somn dus dincolo de mine. O văd acolo, se încruntă vag prin somn.

Mă mișc și ea deschide ochii și mă vede proiectat în dreptunghiul negru-luminat al ferestrei. Își întinde mâinile, geme ușor, mai geme o dată, mă întreabă ce faci, nu fac nimic. Se ridică pe jumătate și sânii frumoși îi lucesc ferm în lumina puțină reflectată de plafon. Își trece mâna prin păr și spune că vine repede înapoi. Apoi se dă jos din pat cu mișcări lente, pe jumătate adormită, pulpele goale i se zbat o clipă într-o margine de cearșaf, se eliberează, pornește încet către baie cu părul curgându-i pe umeri. Trece o mică veșnicie până a ajunge la ușa camerei și în toată această vreme părul îi curge continuu pe umeri, inundând spațiul din spatele ei. Sânii i se mișcă lent în ritmul pașilor, spintecă întunericul de dinaintea ei, lăsându-l să-i curgă lung peste piept, abdomen, șolduri și coapse. Pășește luminată pe jumătate, ca primul pătrar al unei luni suple și ațâțătoare, trece peste prag dintr-o dată, parcă nici n-ar fi fost. Aud ușa de la baie închizându-se și mai apoi sunetul apei curgând dincolo de pereții întunecați.

V-am spus că are niște ochi migdalați și că ochii aceștia râd o dată cu proprietara lor? Că se bucură o dată cu ea de întâmplări povestite pripit, împletite cu râsete lungi și pline? Că privirile ei de cafea se topesc de plăcere din lucruri mici și că are mereu râsul acela ușor gâlgâit, moale, prelung, întreg. Același râs când îmi povestea scena pe care o văzuse într-un mic magazin. Mirare, veselie și deplină înțelegere. Văzuse o femeie cu cizme de piele până peste genunchi și rochie foarte scurtă, cu părul tapat, platinat. Poate nu i-ar fi atras atenția până la urmă, dacă nu ar fi desfăcut și mâncat o ciocolată între rafturi, mereu atentă să nu o vadă cineva. Ei îi plăcuse într-un fel acea faptă de copil, se amuza-

se copios și într-un fel se făcuse complice. Și bucuria îi era la fel de complice.

Câteodată are tresăriri de emoție nelegate de ceva anume, ca acele cuvinte calde, adânci și profunde pe care mi le-a trimis într-o zi obișnuită, la o oră fără semnificație. Mi-am imaginat-o cum a scris cele câteva cuvinte pe care le-am păstrat, așa așezate ciudat, inversate în două fraze simple care îmi spuneau povești cu minuni și cu mine. Ce sentiment trebuie să fi străbătut pieptul și ochii ei când a scris, cum va fi vibrat atunci.

Chiar și mâncarea avea un gust special pentru noi doi când eram împreună, amestecuri de ierburi și frunze în nuanțe de verde și roșietic, fructe și viețuitoare exotice luau gust de femeie în farfuriile albe și strălucitoare, iar tacâmurile de metal greu nu făceau decât să elibereze mirosurile și gusturile acelea crude, gusturile ei.

Ea se bucura cu exclamații când vedea o prăjitură învelită în straturi de ciocolată fină. Bucuria ei încălzea atmosfera și prin aerul plin de mireasma ciocolatei vedeam siluete suple de oameni roșii și copaci de junglă în verde crud, auzeam țipătul maimuțelor și al păsărilor, simțeam vântul încărcat de mirodenii de pe țărmuri calde. Toate acestea mi le adusese o dată cu o lume pe care am simțit-o pentru mine, lume în care mi-am trăit sentimentele, senzațiile, plăcerile. M-am bucurat de fiecare minut, de fiecare gest. Eu eram acolo și acolo era și ea, iar lumina ne îmbrăca pe amândoi deopotrivă.

*

Mă desprind de gânduri și de ferești reci și mă îndrept către pat trecând prin valuri de întuneric lipicios și învolburat de trecerea fetei. Mă lovesc de marginea patului înalt, înecat în perne și cearșafuri. Mă las să cad între ele și simt căldura celuilalt trup ridicându-se încet și pierzându-se în noaptea udă. Apa curge mereu dincolo de pereți prin care s-a topit și îmi imaginez trupul ei cum își pierde contururile în jeturile de apă argintie, irizată de lumina crudă căzută din tavan. Aud apa oprindu-se și în dreptul ușii deschise a camerei întunericul se destramă în fâșii de nichel venite dinspre baie. Aud ca prin vată pași. Îmi întorc privirea către cadrul argintat al ușii și aștept, însoțit de șuierul ploii, să apară fata.

*

Prima poveste din oglindă

Ea stătea pe canapea, cu picioarele strânse și mânca o pară ce părea cenușie în lumina săracă din jur. Bărbatul își atinse falca, își frecă ochiul stâng care era un pic mai închis decât cel drept și îi povesti fetei cum într-un magazin din centru o femeie grasă, îmbrăcată țipător desfăcuse febril o cutie de ciocolată și o mâncase pe toată, acolo între rafturi. Ea zâmbi și ascultă mai departe cu ochii alungiți și oblici pierduți în fereastra neagră și albă a apusului.

A doua poveste din oglindă

Ochiul lui mai închis stătea căzut, atent să îi scrie ceva fetei. Gura cu buze ciudat răsfrânte stătea închisă strâns, în timp ce își alegea cuvintele, iar cămașa lui neagră și cenușie și peretele alb din spate îl făceau să arate ca un desen bidimensional. Cuvintele scrise erau așezări un pic paradoxale, cu antepuneri vorbind despre minuni. El își aplecă mai mult capul și scrise mai departe. Ea citi vorbele calde și le plăcu. Câțiva monștri albi și negri rămaseră ascunși prin colțuri.

A treia poveste din oglindă

Fata își așeza pletele după ureche și își apleca nehotărâtă furculița în amestecul crud din farfurie. Broboane fine și cenușii

de sudoare străluceau pe fruntea bărbatului din fața ei. Luă mâna stângă a fetei și aștepta până ce ea se opri din ceea ce făcea cu furculița. O mângâie și îi spuse lucruri anume. Ea își ținu mâna în mâna lui o vreme și îl ascultă răspunzând moale din când în când. Apoi și-o trase ca din nebăgare de seamă și își așeză degetele pe paharul aburit plin cu lichid verzui în care se amestecau gusturi acide și mentolate. Seara lăsa umbre lungi și decolorate peste toate.

A patra poveste din oglindă

Ochii fetei străluceau în timp ce desfăcea ambalajul cu benzi negre și platinate. Exclamația de surpriză încălzi inima bărbatului. Părul lui scurt, rar și țepos era ciudat pus în evidență, ca un nimb, de lumina albă și palidă, venită drept din spatele lui. Se aplecă spre ea, fata se strânse un pic, dar el reuși să îi atingă gâtul cu buzele. Mirosul de ciocolată învălui pentru o clipă atmosfera gri. Fata își umezi ușor buzele, luă cu furculița o bucată în care se amestecau straturi cremoase, le strivi între limbă și cerul gurii și bărbatul se topi în aerul luminat de glazuri negre, albe și argintii.

A cincea poveste din oglindă

Ochiul lui se zbătea puțin, aștepta răspunsul ei. Fata își dorea să nu fie nevoită să spună ceva. Lucrurile puteau curge pur și simplu, fără angajamente și promisiuni, oricum greu de ținut. El o privi, îl privi și ea. Șuvițele de păr îi cădeau peste sprâncene arcuite, pantoful cenușiu cu toc înalt oscila agățat pe degete, piciorul cambrat se legăna ușor plictisit, arătând mai calm decât era de fapt în mătasea cenușie a ciorapului. Pereții alb perlat și mobilierul închis la culoare accentuau lipsa de perspectivă. Turnurile de sticlă vibrau lung în așteptare. Și fata nu răspunse nimic până la urmă. Lumina din jurul lor plecă încet și se duse să se așeze pe podelele întunecate.

Bis

Pașii umezi se aud lipiți de gresii, sunt lângă ușă. Aștept să o văd trecând peste prag. Îi voi spune fetei ce gândesc, în această noapte în care planeta se înecă în propriile ei ape.

Dar silueta care se desenează brusc în dreptunghiul cețos, slab luminat, e diferită și abia îmi opresc un strigăt.

De pe prag, un bărbat necunoscut, gol, mă privește mut. Ochiul său stâng, un pic mai închis decât celălalt, îi tresare nervos. Gura cu buzele ciudat răsfrânte e deschisă într-un fel de mirare, fruntea înaltă de calviție îi lucește în negru și cenușiu, iar părul scurt și țepos de pe creștet se profilează nimbat de o lumină necunoscută și albă ce vine de nicăieri.

„Câteodată are tresăriri de emoție nelegate de ceva anume, ca acele cuvinte calde, adânci și profunde pe care mi le-a trimis într-o zi obișnuită, la o oră fără semnificație. Mi-am imaginat-o cum a scris cele câteva cuvinte pe care le-am păstrat, așa așezate ciudat, inversate în două fraze simple care îmi spuneau povești cu minuni și cu mine. Ce sentiment trebuie să fi străbătut pieptul și ochii ei când a scris, cum va fi vibrat atunci.”

Proză scurtă

„DACĂ DRAGOSTE NU E...”

Dori Lederer
Poetă, prozatoare

În memoria lui Carmen

Povestea de astăzi începe simplu: Sunt femeie.

Acum o săptămână, în Portugalia a fost declarată o zi de doliu pentru victimele violenței domestice, ziua de 7 martie, înaintea Zilei Internaționale a Femeii, iar acest fapt m-a dus cu gândul prin vremuri, locuri și oameni.

Ca mamă de fată și de băiat, ca femeie care a iubit bărbatul, dar s-a iubit și pe ea, nu pot decât să spun: sfântă pereche umană, ce frumoasă ești!

Totuși, nu de puține ori acest tablou al dragostei dintre doi oameni se întunecă, se mâzgălește și se aruncă la coșul de gunoi al istoriei. Pentru că istoria este făcută cu oameni și de către oameni, avem tendința de a băga sub covor mizeria, de a nu vorbi despre ea din teama că încălcăm norme, tradiții și mentalități înrădăcinate adânc.

Recunosc, ca femeie, că nicio altă surată a mea nu-mi poate aduce fericirea sufletului împlinit cum o poate aduce un bărbat iubit, că nicio altă ființă, oricât m-ar iubi și aș iubi-o, nu-mi poate completa simțurile de femeie, înzestrate cu setea de dragoste. Și mă consider un om normal, un exemplar din miliardele de exemplare umane de pe pământ.

Se spune că fiecare grădinar este stăpân în grădina lui și n-ar trebui să aruncăm privirea peste gard. Dar dacă grădinarul dă foc țarinei lui, iar focul se întinde până la tine, fumul te asfixiază, cenușa acoperă și plantele tale, ce este de făcut? Stăm cu mâinile în sân și ne felicităm că nu suntem ca el, că nu ne-am pierdut mințile, precum fariseul?

Carmen era o fată nici frumoasă, nici urâtă, nici deșteaptă, nici proastă, dar muncitoare. Foarte muncitoare. Și cuminte. Se măritase cu nuntă, după tradiție, făcuse un copil în jurul căruia toată lumea ei interioară se învârtea. Bărbatu-său, un bărbat ca mulți bărbați din lume. Cu nimic mai mult sau mai puțin. Mergea la muncă, bea câte un pahar cu băieții, uneori pleca la pescuit cu ei, înjura în trafic, se enerva și el, ca bărbatul, nu? Iar când nevasta îl cicălea, îi mai ardea câte una, s-o tempereze. Și Carmen tăcea ca prin minune. Acest leac nu-l descoperise el, i se transmisese din generații: *„femeia, dacă nu știi s-o stăpânești, i se urcă la cap”*, auzise încă de copil în jurul lui.

Iar domnul X era stăpân în casa lui, stâlpul familiei, se zbătea cu viața să aducă partea lui celor care îi erau în grijă, nevasta și copilul.

Am cunoscut-o pe Carmen în Portugalia, deși se născuse și trăise în același oraș cu mine, dar vorba din bătrâni: *„ce mică e lumea asta mare”*.

Plecaseră din țară tineri, copilul se născuse pe pământ străin, erau ca alte milioane de cupluri din toată lumea care luaseră drumul străinătății.

Ne întâlneam uneori din întâmplare pe lângă bloc, eram vecine, românce și aveam copiii cam de o vârstă, așa că mereu era ceva de vorbit între noi două, vești date în câteva fraze scurte, zâmbete de încurajare sau de mulțumire, deși, întotdeauna, ambele eram pe fugă.

Carmen lucra la o firmă de curățenie imobile după construcție, lucrasem și eu la așa ceva în primii doi ani aici, știam cât de grea e munca ei. De fiecare dată mă întâmpina zâmbind cu veșnica întrebare: *„Mai poți cu munca, mai poți?”*.

Admirându-i puterea, îi răspundeam: *„Eu mă întreb tu cum mai poți, femeie, ești de fier sau cum?”*.

„Mai pot. Și când simt că nu mai pot, încă mai pot. Trebuie să pot”, era răspunsul ei.

„Știi, ne-am făcut o casă la țară, în România, mai avem puțin și se poate locui. E pentru bătrânețe, când vom ieși la pensie”, îmi spusese într-o zi.

Apoi, un timp, n-am mai văzut-o. Am auzit pe cineva că ar fi bolnavă, că ar avea cancer la sân. M-am înfiorat aflând asta, era tânără, avea 42 de ani.

Mă tot uitam spre balconul ei să apară întinzând rufele, dar nimic. Până într-o zi când ne-am ciocnit în ușa magazinului de la colț de unde cumpărăm pâinea toți cei din zona asta.

„Carmen, cum ești?”, am întrebat-o eu. Nu știam dacă va vrea să-mi spună

despre boala ei, așteptam să aud de la ea ceva. Și speram să fi fost un zvon.

„Cum să fiu? Nu prea bine, dar poate nu voi muri, am copilul ăsta atât de mic. Am cancer”, îmi confirmă vestea îngrozitoare chiar gura ei.

Nu am știut ce să-i spun, nu găseam cuvinte, am întrebat-o doar dacă are timp să stea cu mine de vorbă, la mine acasă. Eram singură la ora aia și mi-aș fi dorit să… nici eu nu știam ce, mi-aș fi dorit să o ajut, deși știam că nu prea am cum.

A încuviințat din cap, am cumpărat amândouă pâine și ne-am îndreptat spre scara blocului în care locuiam eu.

Am stat de vorbă vreo două ore, timp în care mi-a povestit câte ceva din cele pe care ea le ținea ascunse sub covor, sub covorul casei și familiei ei.

„Sălbaticul ăsta de bărbatu-meu, într-o zi, s-a enervat și m-a bătut. M-a lovit cu piciorul în sân.

Mă cam bătea el, dar ce să-i fac? Îl iertam, e tatăl copilului și bărbatul meu. Și pe mama a bătut-o tata. Și pe soacră-mea, socru-meu. Asta e viața de femeie.

De la lovitura aia, s-a format un nodul pe sân. Nu am luat în seamă, viața a mers înainte un timp, până când începuse să mă doară tot mai tare și părea un fel de rană. Atunci am hotărât să merg la medic. Medicii spun că n-ar mai fi de făcut nimic, că e prea târziu. Eu încă mai sper. Am copilul, nu-mi vine să cred că va rămâne fără mamă.”

Și a început să plângă mut, doar lacrimile îi curgeau ca un izvor pe față.

Am îmbrățișat-o în tăcere, am rămas așa cu ea câteva minute bune. Apoi, căutând în mine putere să-mi opresc lacrimile de a mai curge, i-am spus:

„Mereu ai fost o femeie puternică. Vei reuși, Carmen, vei trăi”.

Asta se întâmpla prin primăvară. Apoi, iar n-am mai văzut-o. Până în vară, când m-a vizitat.

Avea un batic pe cap, îi căzuse tot părul, făcea chimioterapie.

„Am trecut pe la tine, pentru că te-am văzut la balcon, strângeai rufele de pe sârmă”, parcă încerca ea să se scuze.

„Am o oră liberă, azi merg la psiholog. Mă duc mereu, că așa trebuie, dar nu cred că am nevoie. Sunt pregătită să mor. Până la urmă, asta e, mă duc în cer la Dumnezeu, poate că acolo e chiar bine, sigur trebuie să fie mai bine ca aici, pe pământ”, a spus.

Apoi, a început să-mi povestească despre copil, despre colegele cu care lucrase, despre mama ei care încă trăia în România, ca și cum totul era bine.

La despărțire a adăugat: *„L-am iertat și pe bărbatu-meu. Mereu m-a bătut, nu a vrut să mor. Poate ăsta a fost destinul meu”.*

La sfârșitul verii, a mai trecut o dată. Pentru a-și lua... la revedere de la mine.

„Mă duc acasă, voi muri curând, vreau să mor acasă. Merge și familia cu mine”, a spus ea.

După o săptămână, aud vestea din țară de la o prietenă de acolo. *„Carmen a murit. O înmormântează mâine.”*

O victimă a unui moment de furie, a unei lovituri cu piciorul din partea bărbatului care i-a fost dat să aibă grijă de ea, să o iubească, să o protejeze. Ori să o lase, dacă nu se mai putea trăi cu ea.

Un tabloul spoit cu sânge, un tablou de familie...

Sunt câțiva ani de la moartea lui Carmen. Povestea ei mi-a stat mereu pe suflet alături de o lacrimă care nu se usucă, povestea femeilor care înghit și iartă, a femeilor care vor să aibă un tată pentru copiii lor și un bărbat în casă. Ori a femeilor cărora societatea nu le acordă șanse de a trăi singure, de a-și crește copiii singure sau ele nu au acest curaj. Uneori, cu ce preț se plătește totul?

Și revin asupra unor vorbe vechi de când lumea și repetate de oameni prin poezii, cântece, istorisiri: *„Dacă dragoste nu e, nimic nu e”*.

Sau e... dar tot ceea ce e... este o minciună, o viață în zadar, suflete chinuite și uneori, vieți retezate prematur.

După un an, soțul și copilul lui Carmen s-au întors în Portugalia. Copilul nu s-a putut rupe de țara în care se născuse. Avea deja 13 ani.

De curând am auzit de la o cunoștință comună un zvon: *„Soțul ei caută să se însoare, îi pare rău că s-a întâmplat așa, n-a vrut ca ea să moară, dar e încă tânăr”*.

Am tăcut. N-am vrut să spun ce am gândit. Regretele nu repară trecutul.

Poate că... vreodată, va exista omenire fără violență. Poate o vor construi copiii noștri sau copiii copiilor noștri... Cu speranța asta mă rog și eu pentru dăinuirea rasei umane. Doar cu această speranță.

Din Portugalia, țară care nu e lipsită nici ea de cazuri de violență domestică, vă salut, femei și bărbați. Dacă nu vă puteți iubi, cel puțin nu vă maltratați, nu vă ucideți, prieteni. Viața fiecărei ființe este dată din altă parte, nu din mâinile noastre.

Portimão, Portugalia, 14 martie 2019

„Recunosc, ca femeie, că nicio altă surată a mea nu-mi poate aduce fericirea sufletului împlinit cum o poate aduce un bărbat iubit, că nicio altă ființă, oricât m-ar iubi și aș iubi-o, nu-mi poate completa simțurile de femeie, înzestrate cu setea de dragoste. Și mă consider un om normal, un exemplar din miliardele de exemplare umane de pe pământ. Se spune că fiecare grădinar este stăpân în grădina lui și n-ar trebui să aruncăm privirea peste gard. Dar dacă grădinarul dă foc țarinei lui, iar focul se întinde până la tine, fumul te asfixiază, cenușa acoperă și plantele tale, ce este de făcut?”

Proză scurtă

MARIA

Gina Zaharia

Poetă, prozatoare
Membră a Uniunii Scriitorilor
din România

În urmă cu douăzeci și opt de ani, casa ei era o încăpere înaltă, cu ferestre mari și mulți copii gălăgioși în jur. Când a început să înțeleagă câte ceva, i s-a spus că a fost găsită la un colț de stradă, înfășurată în scutece. Adică abandonată! Aici, la cămin, i-au pus numele Maria. Era un copil plângăcios, negricios și fricos.

Așa încep amintirile Mariei. Amintiri din care uneori taie câte o bucată și o aruncă în albia trecutului, într-un alt sertar, mai adânc, dorind să le încuie pentru totdeauna. Dar ele răsar mai puternice, mai înalte.

Acolo, în camera cu miros de igrasie învățase să meargă. Tot acolo a învățat și să aștepte, dar nimeni nu i-a spus când se va sfârși această stare.

– Nu-ți face visuri, fetițo, i-a zis o îngrijitoare. Tu n-ai să ajungi niciodată ca mine, adică să…

– Vă rog, a întrerupt-o Maria. Nu intenționez să vă iau locul. Spusese aceste cuvinte pe un ton resemnat, însă orgoliul din ea vorbise. Fără vreo altă comandă decât cea a instinctului de autoapărare. Era atât de singură pe lume…

Duminica mergea la biserică și se ruga împreună cu tovarășii ei de suferință. Doar acolo aveau voie să meargă neînsoțiți. Ascultau toată slujba și primeau milă de la credincioși.

Într-o zi s-a apropiat de ei o femeie care nu părea să aibă mai mult de treizeci de ani.

– Copii, vă este foame? Care dintre voi vrea să vină acasă la mine, să mănânce? Sau poate toți patru? Ce ziceți?

– Da, dar… au îngânat doi dintre aceștia.

– Vin eu, s-a auzit un glas, fără să stea pe gânduri.

– Cum te cheamă?, întrebă aceasta.

– Maria, răspunse încet. Apoi făcu câțiva pași. Da, acum vin!

– Scuze, am crezut că ești băiat. De ce te-ai tuns așa de scurt?

– Doamnele de la cămin ne-au tuns pe toți. Știu, sunt urâtă!

– Nu, Maria, în primul rând că ai un nume foarte frumos, apoi eu nu am avut preferințe când am dorit să mă însoțiți acasă. Câți ani ai, Maria?

– Paisprezece ani.

În scurt timp au ajuns acasă. Elena locuia aproape de biserică, într-un apartament cu două camere. Când a deschis ușa, o licărire s-a aprins în ochii fetei. A izbucnit în lacrimi și a zis:

– Doamne, cât e de frumos într-o casă de om! N-am fost niciodată într-o casă. Și nu se mai sătura admirând camerele modeste ale Elenei. Copilul acesteia, un băiețel de vreo doi ani, sări în întâmpinarea Mariei. O luă de mână și o întrebă:

– Tu ești sora mea?

Fata începu să plângă.

– Nu, nu sunt sora ta. Eu am venit la tine să mănânc și să stau puțin. Dar nu vreau să întârzii, mă vor certa doamnele. Și așa m-a lovit aici – și a arătat spre frunte – una dintre doamne. Am ieșit la baie, după ce s-a dat stingerea. Mi-a dat cu o tigaie în cap. Dar Dumnezeu nu i-a ajutat. La câteva zile i-a luat foc casa. Săraca de ea!

Aceste din urmă cuvinte au uimit-o pe Elena. De unde venea compasiunea pentru un suflet care emana răutate?

– Nu, n-ai să întârzii! Promit că până se termină slujba te voi aduce înapoi.

Între timp Elena așezase masa. Aveau de toate. Și tort aveau. Era ziua celui mic. Soțul acesteia a dat fuga la magazinul din cartier și i-a căutat câteva hăinuțe. I-au dat și o sumă de bani, iar Bogdănel i-a dăruit fesul primit cadou, ca amintire.

Cele două ore au trecut repede. Elena a condus-o la biserică, de unde o luase. Acolo, colegii ei au primit-o oarecum cu invidie. Căpătase dulciuri și bani, lucrușoare, mâncase pe săturate și, mai ales, fusese în vizită.

Elena s-a despărțit de ea cu lacrimi în ochi. Simțea că o doare sufletul. I-a promis că va veni s-o ia și săptămâna viitoare, însă Maria nu a mai venit. Și nici

ceilalți copii. Elena s-a frământat zile întregi. Să se ducă s-o caute? N-ar fi vrut să-i rănească sufletul, să-i dea speranțe. Nu avea serviciu, iar soțul ei lucra pe un salariu modest. A continuat să meargă la biserică, s-o caute printre credincioși și să se roage pentru binele ei.

După paisprezece ani, Maria încă mai apărea fugar în imaginea lor, apoi se stingea într-un ungher necunoscut, străin, care-i făcea să se simtă oarecum vinovați.

Într-o zi, cineva a sunat la ușă. Era o tânără. Brunetă, înaltă, cu părul tuns până la umeri, îmbrăcată în blugi și scurtă de piele neagră. Elena a deschis, mirată. Parcă mai văzuse cândva zâmbetul acela. Până și ochii ei, mari și negri, mai priviseră spre fereastra lor, cu mulțumire, iar mâinile mai tremuraseră, cândva, pe mânerul ușii.

– Doamna Elena?, întrebă fata.

– Da. Dar tu cine ești? Și femeia măsură persoana din fața ei cu privirea, fără să înțeleagă exact unde mai văzuse acea figură plăcută.

– Eu sunt Maria, zise. Am fost în casa aceasta acum paisprezece ani, vă mai amintiți?

– Maria!, exclamă Elena. Ce bucurie! Cum să nu-mi amintesc? Au trecut de atunci o mie de ani. Vino, draga mea! Mi-ai lipsit. Dar ce frumoasă ești! Nu-mi vine să cred. Doamne, îți mulțumesc din suflet, am crezut că nu te voi mai întâlni vreodată. Intră, te rog!

Tânăra făcu câțiva pași și i-au dat lacrimile. Apoi și-a rotit privirile prin cameră și s-a oprit în pragul bucătăriei.

– Ce dor mi-a fost, Elena! Pot să-ți spun așa? Ce dor mi-a fost! Știi tu de câte ori am adormit cu această imagine în gând, știi tu că această casă în care am intrat pentru prima oară mi-a fost sprijin și m-a ambiționat să vreau să devin om în viață? Știi că aici, în bucătăria ta, unde am mâncat pe săturate, s-a născut primul meu vis, prima mea speranță? Toată viața m-a urmat, mi-a dat puteri să lupt, mi-a dat aripi să zbor și de câte ori mi-am frânt aripile!

Bogdan sosi cu câțiva prieteni. Era adolescent. Când l-a văzut, Maria i-a întins mâna și l-a sărutat pe obraz. Apoi a scos un fes albastru cu dungi albe.

– Îl cunoști?, l-a întrebat. E cadoul de la tine. L-ai luat de pe cap și mi l-ai dăruit. Cum să uit așa ceva vreodată? Îl primiseși de ziua ta, Bogdan! Îți mulțumesc.

– Dar cine este, mamă?, întrebă nedumerit acesta.

– Dragul meu, zise Elena, când ai văzut-o pentru prima oară, m-ai întrebat dacă este sora ta. Au trecut mulți ani de atunci. Îți amintești? Era ziua ta. Împliniseși doi ani.

– Da, îmi amintesc. Ești Maria! Am plâns mult după tine. Mi-ai lipsit.

Cele două femei stăteau în sufragerie, pe canapea. Prietenii lui Bogdan priveau uimiți această scenă, din hol.

– Maria este prima mea prietenă, zise el. Am cunoscut-o înainte să vă cunosc pe voi, adăugă, pe un ton glumeț. Mamă, noi mergem la fotbal. Sper că vei mai trece pe la noi, îi zise Bogdan tinerei.

– Acum, simte-te ca acasă, o invită gazda. Ești prietena noastră, oricând binevenită. Hai să servim ceva și să-mi povestești. Știu că ai o mulțime de lucruri să-mi spui.

Și astfel începu Maria povestea ei. Atunci, în urmă cu paisprezece ani, era în clasa a opta. Directorul școlii le interzisese să mai iasă din cămin, mai ales celor care promiteau, adică stăteau ceva mai bine cu învățătura. Trebuiau să se pregătească pentru intrarea la liceu. A luat examenul printre primii. La un liceu din Cluj, unde, în ultimul an, a întâlnit un băiat de care s-a îndrăgostit și care i-a stârnit ambiția de a urma o facultate. Așa a urmat Facultatea de Medicină. După absolvire, fata s-a angajat la o clinică particulară din oraș și în ciuda faptului că părinții lui Dan s-au împotrivit relației lor, erau fericiți. Însă toată viața a urmărit-o un gând: să se întoarcă, să caute blocul cu patru nivele, să le mulțumească acelor oameni care au invitat-o și au primit-o cu brațele deschise în casa lor. Să-i îmbrățișeze, așa cum au făcut-o ei cândva și să se întoarcă aici ori de câte ori are ocazia.

– Dan de ce n-a venit cu tine?, dori să știe femeia.

– A avut un accident de mașină. Este internat în spital. Am fost la el, e bine. Apoi am zis să trec puțin pe la cămin. Și pe la voi. Mi-era dor. Chiar și de doamna Nanu.

– Doamna Nanu, ai zis? Cred că deja se ivește un fir. Nu poate fi decât ea. O pensionară care s-a mutat de vreo doi ani aici, la noi, pe scară. Locuiește în apartamentul fratelui ei de la Urziceni. E ușor paralizată, săraca. A lucrat la orfelinat, ea trebuie să fie. Doamne, cum de n-am întrebat-o nimic despre tine, cum de nu mi-am dat seama?

Au urcat împreună la etajul patru. Femeia le-a deschis cu greu. În apartament era ordine, parfumul teilor înalți până sub balcon umplea încăperea. Când a văzut-o pe Maria, a izbucnit în plâns.

– Să nu-mi spui că ai venit să mă certi, că am fost rea cu voi. Dumnezeu m-a pedepsit deja. Casa mi-a luat foc, soțul meu a murit imediat după aceea și iată-mă aici, cerșind milă.

– Cum aș putea?, zise Maria. Poate exigența dumneavoastră mi-a dat curaj, ambiție. Altfel n-aș fi reușit.

Ioana, femeia de serviciu, care o mai ajuta din când în când, tocmai se întorsese de la cumpărături.

– Te rog, lasă-ne puțin, zise doamna Nanu. Niciodată n-am avut timp pentru ea. Și arătă spre Maria. Ioana privi spre cele două femei și ieși pe balcon, udă florile, apoi se retrase în bucătărie și începu să gătească.

– Spune-mi ceva despre tine, o rugă doamna Nanu, luându-i palmele într-ale sale.

– Sunt medic. Și sunt fericită. Am avut noroc.

– Felicitări, draga mea! Sunt mândră de tine.

– Am venit să mă ajutați. Să aflu ceva despre mine.

– Iartă-mă, Maria. A venit vremea. Doamne, cum mai așază Dumnezeu lucrurile! Uite, zise femeia întinzând mâna dreaptă. În sertarul din comoda de sub televizor e o casetă albastră. Dă-mi-o, te rog!

Maria îi întinse caseta. Acolo se afla un lănțișor de aur, cu un medalion pe care era inscripționată litera M. Maria îl luă în pumn și îl privi intens.

– E ceva legat de numele meu, nu-i așa?

– Da, e al mamei tale. Și pe ea a chemat-o Maria.

– Nu înțeleg. Mi-ați spus că acest nume l-am primit acolo, la orfelinat. Maria Lazăr.

– Așa știa toată lumea. Dar este numele tău adevărat. Am cunoscut-o pe mama ta. A stat în gazdă la sora mea. A murit la câteva săptămâni după ce te-ai născut. S-a îmbolnăvit de plămâni. Tu ai fost rodul iubirii ei cu medicul Tudose. El nu știe acest lucru. Maria a ascuns faptul că era însărcinată. Dorea să te păstreze cu orice preț. Când a murit, a rugat-o pe sora mea s-o ajute. Știa că lucrez aici. M-am prefăcut că te-a găsit cineva, abandonată, la un colț de stradă. Mă vei putea oare ierta, Maria, draga mea?

Deodată izbucni în plâns. De pretutindeni, Dumnezeu îi netezea drumul.

– Doamne, zise Maria. E prea mult pentru mine. Elena, simt că mă prăbușesc!

– Nu te prăbușești. Te înalți. Numai că sentimentele s-au îmbulzit toate la poarta sufletului tău și te derutează. Sunt aici, cu tine. Haide să facem puțină ordine!

– Doamna Nanu, continuă Elena. Spuneți că Maria e fiica doctorului Tudose, cardiologul?

– Exact. El nu știe. Dar acesta e adevărul. Nu știu cum veți proceda. Poate că și el are nevoie de tine, Maria. I-a murit fiica, în urmă cu vreo zece ani. A fost distrus. De atunci a devenit tăcut, s-a închis într-o carapace din care cu greu îl mai scoate cineva. Și soția dumnealui e tot medic.

– Și dacă nu mă va recunoaște?

– Acest medalion i-a fost dăruit de doctorul Tudose mamei tale. Când a împlinit douăzeci de ani. Era talismanul ei.

– Dar mama?

– Provenea dintr-o familie simplă, de la țară. Venise la oraș să facă liceul. Aici l-a cunoscut pe tatăl tău, la niște prieteni. S-au iubit mult, tatăl tău a iubit-o mult. Era o femeie frumoasă.

– Atunci, de ce i-a ascuns faptul că mă va aduce pe lume?

– I-a fost teamă. Era vorba despre statutul social. Dorea să se convingă că și el te dorește. Dar n-a mai apucat să-i spună, biata de ea.

Maria zâmbi. Avea, în sfârșit, o identitate. La douăzeci și opt de ani. Văzu în jurul ei curcubeie care jucau și îi alintau simțurile, văzu oceane de vise născându-se din neant, văzu torțe aprinse și îngeri care dansau o dată cu ea, văzu lumini care înghițeau întunericul…

Elena și Maria aveau o misiune grea. Să-l caute pe doctorul Tudose.

A doua zi s-au prezentat la cabinetul cardiologului. Dimineața, pe la opt. Medicul a venit devreme, înaintea asistentei.

– Dumneavoastră?, întrebă acesta, ușor mirat. Programările sunt de la nouă. E abia opt și un sfert.

– Da, zise Maria. Dar mă doare inima. Mă doare, deși sunt medic!

– Mă bucur, luați loc. Mă bucur că sunteți medic! Deci suntem colegi, zâmbi doctorul Tudose.

– Mai mult decât atât, continuă Maria. Domnule doctor, probleme foarte serioase îmi dau durerea de inimă. Aseară am intrat în posesia acestui lănțișor, îl recunoașteți? Eu nu știu ce să mai cred… Poate mă ajutați dumneavoastră. E o problemă personală, atât de delicată…

Doctorul Tudose își luă ochelarii de la ochi. Privi cu atenție lănțișorul, vreme de câteva minute. Apoi își șterse o lacrimă.

– Da, îl recunosc! L-am comandat special pentru cineva drag care nu mai este. Nu apucase să spună mai mult. Maria izbucni în plâns. Elena își ștergea deja lacrima din colțul ochilor. Doctorul Tudose își fixă privirea pe chipul ei și văzu, în ochii din fața lui, pe cealaltă Marie.

– Sunt fiica ei… tată!

Se lăsă tăcerea. Timpul parcă se oprise. Razele soarelui înțepeniseră în acea încăpere. Petale de dor și disperare apăruseră în sufletul lui. Erau sentimentele de altădată. O iubise mult pe Maria. O pierduse devreme, înainte de a da zbor viselor adolescenței.

– Doamne! exclamă Mircea Tudose. Dacă-i așa, am pentru ce trăi! Viața mea abia acum începe.

„Acest medalion era talismanul ei.”

Proză scurtă

RUINE

Florentina Loredana Dalian

Poetă, prozatoare
Membră a Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România

„Ce ruină de lux!" – îi venise să strige, când deschise ușa apartamentului recent bombardat. Toate erau la locul lor, chiar și inima: mobilierul alb din lemn prețios, draperiile grele, patefonul cu ultimul disc ascultat atunci, demult, când încă toate erau stabile sau măcar așa păreau. Ce fină-i granița dintre lumi, dintre părerile tale de ieri despre ceea ce credeai că ești și părerile de astăzi, când cauți cu înfrigurare să afli dacă chiar ai existat în forma aceea perfectă, puternică și de neînvins. Toate erau la locul lor, da, numai că urmele dezastrului erau atât de vizibile: bucăți din tencuiala căzută, cioburi din geamurile sparte de suflu, praful gros. Și, cumva, toate acestea îi păruseră similare cu ruina din viața lui, avea exact sentimentul acela când, intrând pe ușă în dormitorul lor somptuos, într-o zi oarecare, când nu părea să se anunțe nimic nefiresc, găsise biletul Anastasiei pe măsuța de toaletă, rezemat de oglindă, de oglinda în care își revărsase de atâtea ori frumusețea, iar el o admira – ce privilegiu! – din vârful patului, trăgând din pipa din lemn de cireș, așteptând înfrigurat ca ea să-și termine gătelile și să i se așeze alături, s-o cuprindă și să se piardă în viața de noapte, cea care îi conferea echilibrul atât de necesar zilei următoare.

Anastasia! Ce rezonanță, ce nume frumos, tradus în greacă prin „înviere". Așa fusese pentru el, ca o înviere, ca o altă viață, nemaisperată, nemaiașteptată, dar atât de binevenită. După relații care fuseseră ori mult prea pasionale, ori nelalocul lor, păguboase, ridicole chiar pe alocuri, în sfârșit aflase acea armonie după care tânjea poate fără să-și fi dat seama. Trăiseră ani de iubire calmă, pe care nimic nu părea s-o zdruncine, nicio fisură, niciun război. Și culmea e că, atunci când a venit războiul, nu mai rămăsese nimic de zdruncinat, cu excepția pereților. Și-o amintea iubitoare, caldă, dedicată, mișcându-se lejer printre obiecte și oameni, poate un pic teatral (meseria, deh!), dar niciodată de o teatralitate forțată, studiată. Ar fi părut femeia perfectă dacă... Bineînțeles că așa ceva nu există. Cu un singur lucru nu se putuse obișnui Anastasia: cu amestecul altora în viața lor. Dar tocmai amestecul acesta el nu putea să-l ignore, era medic, și nu unul oarecare. Când ai o meserie ca asta, te cunoaște jumătate de țară, toate neamurile își aduc aminte de tine, toți vor câte ceva, fiecare se consideră îndreptățit să-ți mănânce bucăți din viață, unii cu linguriță, alții cu polonicul, se consideră stăpâni pe tine, pe viața ta, pe orele tale de liniște. Ca niște dobitoci care nu pricep că și tu ești om, și tu ai nevoie de sănătate, de odihnă, de intimitate, ba mai mult, că fără să te bucuri de toate acestea, nu vei mai putea, în curând, să le oferi nici lor grija și atenția de care se consideră îndreptățiți. El, da, se obișnuise, pentru că așa îi fusese toată viața, nu-și amintea să fi trăit altfel, mereu careva din preajmă avea să-i ceară un serviciu, atenția, priceperea, chiar și dacă acestea nu țineau neapărat de calitatea lui de medic. Poate la început l-or fi deranjat și pe el, dar cum nimeni nu s-a sinchisit de problema asta, acum după atâția ani, deranjul de către alții chiar la orele cele mai ciudate părea un lucru la care el trebuia să răspundă ca la o obligație, un fel de cruce pe care trebuie s-o porți, n-ai ce-i face, dacă te-ai pricopsit cu ea. Anastasia, în schimb, nu se învățase cu asta. Parțial din dragoste pentru el, parțial din amorul propriu deranjat, că se simțea neglijată, riposta, răbufnea sau numai se întrista uneori, dar e clar că aceste invazii ale hoardelor din viața lor aveau darul de a eroda, încet dar sigur, o relație ce părea de nedesfăcut. Ceea ce s-a și întâmplat, în cele din urmă.

„Plec. Știi de ce. Nu mă răzgândesc, nu încerca! M-am săturat de termitele astea care mănâncă din tine și din nervii mei și-așa obosiți. Te iubesc!" Încercase, desigur. Dar fără rezultat. Anastasia îl prevenise cumva de mai multe ori. El luase totul în glumă. I se părea că exagerează. Și, de când plecase ea, nemaisuportând

să vină zilnic în casa care-i amintea de ea în fiecare colț, Anastasia fiind singura motivație pentru care mai părăsea spitalul, se mutase cu arme și bagaje la clinică. Avea o cămăruță a lui, cu mobilier minim, în care patul era obiectul principal, unde cădea lat după vreo operație mai grea sau după câte-o zi infernală. Nu mai trecuse pe-acasă de-atunci, să fi fost jumătate de an, și astfel, despărțirea îi fusese mai ușoară. Aproape credea că s-a vindecat. Dar azi cu bombardamentul… a trebuit să treacă, să vadă ce-a mai rămas, dacă a mai rămas.

Dezastrul nu era atât de mare pe cât își imaginase. Și, cumva, parcă era o continuare a stării lui de după plecarea Anatasiei. Și el voise atunci să fărâme, să spargă, să desființeze. Acum se întreba înfrigurat: oare puterea gândului, dorința să fi fost atât de mare încât să se fi materializat șase luni mai târziu? Dar dacă este adevărat că gândurile au atâta forță, de ce oare numai forță distructivă? Tot cu ardoare își dorise și să revină ea, și-o imaginase de atâtea ori materializată… de ce forța acestui gând nu reușise să o-ntrupeze în fața lui, să i-o redea ca pe o altă înviere? Dar, cine știe, poate că gândul acela nu fusese destul de puternic. Poți reconstitui pe cineva din ruine de gând?

Ridică un colț al cuverturii prăfuite, pe care se instalaseră câteva rămășite de zid, se așeză, își aprinse pipa și puse acul patefonului să meargă. Muzica lui Chopin învălui camera, căzând ca o ceață peste ruine, invizibilă binecuvântare, prieten de nădejde cu care se însoțise în toate momentele lui, fie bune, fie dezastruoase, de singurătate, de oboseală, de tristețe… „Pădurea misterioasă" îl încânta ca și alte dăți, îl atrăgea prin fire nevăzute cu magia ei și, mai mult ca oricând, îi lăsa întrebări. Întrebări al căror răspuns poate nu-l va afla niciodată. Se așezase cu spatele către oglindă, singurul loc spre care nu putea și nici nu voia să privească. În rest, lăsa privirea să-i alunece cu oarecare nedumerire în jur. Asta fusese? În acordurile muzicii, i se revelă adevărul care acum punea stăpânire pe el: viața lui fusese o ruină, dar nu una oarecare. O ruină de lux, un lux pe care nu și-l permit mulți. Ar trebui să mulțumească pentru ruina aceasta, câți au parte de ea, câți privilegiați pe lumea asta? Realiză că așa cum era, bombardată, cu bolovani împrăștiați cum picaseră, fără geamuri, cu draperiile sfâșiate, camera aceasta tot își păstra măreția de odinioară, tot părea somptuoasă, demnă, cumva neatinsă și nemânjită de mizeria din preajmă. Nu-i totuna cu a vedea ruina unei case sărăcăcioase, care nu cunoscuse nicicând frumusețea și armonia.

Aproape că se simțea bine în dezastrul acesta aparent regizat de un artist și își zise că și ruina lui de viață seamănă casei acesteia, se aseamănă măreției ei, o ruină demnă, frumoasă, grandioasă.

Își aruncă un ochi prin rama ferestrei rămasă fără geam, văzu alte ruine, parcă mai jalnice, mai căzute, mai de plâns. Și asta îi confirmă că nici între dărâmături nu există egalitate, unele sunt mai cu moț decât altele, deci cum ar putea fi oamenii egali? Nu putem fi egali în nimic, nici în frumusețe, nici în inteligență, nici în simțul datoriei. Ceea ce i se părea totuși de neînțeles era un gând pe care încerca să-l deslușească acum prin fumul pipei: viața lui fusese ruinată (o ruină frumoasă, da!) nu de oameni mai inteligenți decât el, ori superiori în vreun punct, ci tocmai de niște iluștri mediocri, majoritatea inși care n-au realizat nimic prin ei înșiși, dar care au știut să se agațe și să se cațere la timp, s-au orientat întotdeauna după colacul de salvare, după mâna întinsă, i-au sufocat pe alții cu pretențiile lor absurde, i-au tocat până când și-au văzut scopurile împlinite. Cel mai trist dintre toate i se păruse faptul că unul dintre acești oameni-hiene fusese chiar mama lui. Care, sub umbrela „dragostei de mamă", profitând de slăbiciunea lui, poate specifică oricărui fiu pentru mama sa, îl obosea cel mai tare cu tot soiul de pretenții, ea îi trimitea cele mai multe cereri, cei mai mulți „amărâți" care aveau nevoie de ajutor, de la ea auzise cei mai mulți „trebuie"... N-avusese pic de milă, când poate tocmai ea ar fi trebuit să fie prima care să-l menajeze, dacă tot era musai să i se bage în viață și nu putea sta deoparte să-și vadă de ale ei. Ce ciudat înțelegem uneori dragostea! Sigur că ea făcea toate acestea cu bune intenții, dar unde au dus? Îi părea rău că o judecă acum când nu mai e, dar parcă pentru prima dată i se luase acel văl de pe ochi, lăsându-l să vadă liber și nealterat lucrurile în lumina lor reală. Fusese nevoie de acest bombardament ca să-și vadă și el bolovanii aruncați în suflet și – culmea! – nu de cei mai străini sau mai indiferenți. Bolovanii lui fuseseră aruncați de cei care pretinseseră că l-au iubit: și mamă și soră și tot „haremul"...

Singură Anastasia îl iubise cu adevărat, cu acea iubire generoasă, nu egoistă, care oferă, nu care cere, pretinde și tot pretinde, bate din picior, se vaită, răcnește și dă ochii peste cap. Anastasia plecase pentru că nu suportase să-i vadă ruina desăvârșindu-se, preferase să-și înfigă singură pumnalul printr-o mișcare bruscă și rapidă, decât să i-l înfigă alții lent și chinuitor. Acum, abia acum o înțelege deplin, acum pricepe că, în locul ei, și el ar fi plecat și s-ar fi lepădat de tot. Așa cum el ar fi trebuit să se lepede cât nu era prea târziu de viața lui transformată în ruină. Mda, rămânea totuși această consolare, că măcar fusese o ruină de lux!

Privi iar prin gaura din perete care fusese cândva o fereastră, fereastra la care o zărise de atâtea ori de jos, privind pe geam, așteptându-l, bucurându-se cu bucuria unui copil ori de câte ori el ajungea acasă. Primii fulgi din an începuseră să cadă mari, voluptuoși, ningând alb peste ruina casei și peste ruinele din gând...

Slobozia, 18 decembrie 2018

„Ce fină-i granița dintre lumi,
dintre părerile tale de ieri
despre ceea ce credeai
că ești și părerile de astăzi,
când cauți cu înfrigurare
să afli dacă chiar ai existat
în forma aceea perfectă,
puternică și de neînvins.
Toate erau la locul lor, da,
numai că urmele dezastrului
erau atât de vizibile: bucăți
din tencuiala căzută, cioburi
din geamurile sparte de suflu,
praful gros."

Proză scurtă

GREȘITA DECLINARE

Cornelia Bartels

Poetă, prozatoare

Mașina venise greu. Agățată de bara de aluminiu, mă înghesuiam obosită înlăuntrul ei, să nu cad. De fapt, nici nu știu de ce mă urcasem? Poate ca să ajung mai repede acasă, din nou acasă, după o plimbare binefăcătoare prin ploaie…

Ieșisem din casă din nevoia eliberării dintre pereții apăsători în care trăiam, în apartamentul de trei camere, la etajul trei, din blocul cu nouă etaje și șapte intrări. Toate la fel. Toate unele peste altele, nouă etaje. Copleșitor. Trăiam unii peste alții, unii lângă alții, aliniați între pereții de beton. Ne ascultam fiecare mișcare, ne auzeam parcă și respirațiile… ne sufocam. Ne trăiam zilele și nopțile, săptămânile și lunile, anii, uneori poate și o viață întreagă… într-o comunitate despărțită de pereții de beton. Aici învățam să ne declinăm comportamentul, bucuriile și suferințele, nemulțumirile și împlinirile… să devin EU, să-l cunosc pe TU, apoi pe TINE, să-l alcătuim și prețuim pe NOI, să deosebim pe VOI de EI… cei încă nedeclinați în viața mea. Aici învățăm să conjugăm pe a trăi, a iubi, a uita, a ierta, a muri…

Dar, într-o zi, toate se încurcă, se împiedică de EL, de TINE, de VOI, iar NOI nici nu mai are loc în declinarea MEA. Ce ți-am dăruit ȚIE rămâne al TĂU și nu al NOSTRU, și așa nu-l mai putem alcătui pe NOI în care îmi pusesem în joc atâtea conjugări!!… Oh, Doamne, greșită declinare! Și-atunci ai nevoie de aer, de respirație, de-afară… Să ieși din hora haotică a EULUI copleșit de TINE, de VOI, căci NOI, la un moment dat, nici nu mai există.

Ziua asta venise ca un dar dumnezeiesc. Ploua și ploaia spală, ploaia curăță, ploaia te trezește, ploaia îți șoptește că nu trebuie să oprești conjugarea cu a trăi, a spera, a înțelege, a ierta, a muri…

Colindasem pe străzile orașului, tocmai pentru a mă putea bucura cât mai mult timp de venirea ploii.

Ieșisem din casă dornică să o caut, să o întâmpin, să o găsesc, ieșisem din casă în calea ei salvatoare, să merg prin ploaie. Și, într-adevăr, ploua, ploua tare. Asta îmi făcea bine. Orașul îmi primenise ochii. Ochii verzi deveniseră mai verzi, sclipeau ca frunzele ce sclipesc, curate, după ploaie. Se spălaseră de oboseala adunată peste ani… în a învăța gramatica vieții, declinarea sufletului și conjugarea faptelor. Dar ce zi! Ce îmi pregătise ploaia, nu puteam ști însă…

Mă chemaseră ungherele cele mai puțin aglomerate ale orașului, unele necunoscute mie. Îmi alintam pașii pe aleile parcurilor, îmi număram pașii pe asfaltul străzilor. Era bine, nu lăsam urme, urmele MELE erau spălate de ploaie și asta îmi făcea bine. Sau cel puțin așa consideram EU.

Și așa obosită cum eram, la un moment dat, m-am urcat în prima mașină care se apropia de stație. Mă urcasem, înghesuindu-mă ca să-mi fac loc, un loc unde să supraviețuiesc vacarmului dezlănțuit de zeci de oameni, de guri care respirau în jurul meu. Mă aflam într-un nor de abur molatec, umed, în mașină.

Nici nu știu cum s-a scurs ziua. S-a prelins pe lângă mine ca ploaia care mă împingea către lăsarea nopții, așa că acum, în mașină, nu-mi puteam reconstitui ziua. Mă străduiam să-mi reamintesc, deși pe mine nu mă mai interesa nimic. În moleșeala din jur, mă lăsam legănată între trupurile călătorilor, mă sprijineam de umerii și spinările lor. Nu făceam niciun efort să-mi țin echilibrul, supraviețuiam printre EI. Mă lăsam împinsă de oameni grăbiți să coboare, călcată de picioare la fel de obosite ca mine, uneori apostrofată. *„Ce faci? De ce nu te ții pe picioarele tale? Esti beată? Nu vezi bine?”* Priveam ca un orb la fiecare, ferindu-mi doar capul de EI, de gesturile lor înghesuite. De la un timp, mi-am dat seama că nu mai aud și nu mai simt nimic. Vedeam doar. Dar cu totul altceva. Ceva despre o altă lume. A MEA. În care mai credeam

și pe care mi-o recăpătasem după plimbarea asta prin ploaie. Cred că murisem puțin și asta nu mă înspăimânta câtuși de puțin. Din contră, savuram noua MEA stare printre VOI. Pe MINE mă înspăimântau doar nopțile nedormite între pereții de beton din apartamentul cu trei camere, de la etajul trei, în blocul cu nouă etaje și șapte intrări... când le trăiam și, mai ales, când le încercam până la refuzul curajului MEU. Apoi, dimineața, mă legănam cu ziua care abia își clipea lumina, pregătindu-mă pentru o nouă noapte albă... și așa până acum, aici, în mașină, când mi-am dat seama că murisem puțin. De fapt, cred că sunt un om mort de multă vreme, dar nu voiam să recunosc. Mă încăpățânam să cred că am în MINE înmagazinată inerția mersului pe verticală, fără TINE, fără VOI și o păstram cu încredere de tot atâta vreme.

Moartea mea a venit lent, picătură cu picătură. Dintr-o dată, nu am reușit decât să aflu că ar fi la fel de normal și fără MINE. Iar EI, cei care m-au hrănit cu picăturile lor de moarte, să nu-mi simtă lipsa.

Fiecare se oprise în fața mea, spre a-mi spune ceva din viața LOR și, curios, nu am ascultat decât povești triste. Știam însă să ascult. Ele se legau în cuvinte, eu iubesc cuvântul, încercam să le înțeleg, folosind același limbaj și încercând să încheg o conversație cu VOI, cu TINE, dar nimeni nu a luat în seamă, nevrând să o facă, cum cuvintele LOR deveneau vorbe și vorbele LOR treceau prin MINE și lăsau urme adânci în suflet, adevărate picături de moarte lentă. De fapt, ce însemnam EU pentru EI? Nu știu. Pe atunci nu m-am îndoit niciodată. Mie îmi plăcea să ascult. O vorbă azi, alta mâine și așa mereu. Și așa zilele MELE tresăreau la EA, la EL, la VOI, iar TU parcă erai înțeles cu EA sau cu ELE și împreună nu vă gândeați decât la VOI. Mă surprindea că în cuvintele VOASTRE nu îl găseam și pe NOI, și asta numai pentru că TU nu m-ai ascultat niciodată pe MINE, EUL meu, și VOI, la un loc, ați uitat de MINE. Iar EU nici nu mai aveam ce povesti. CUI? Cu MINE, însă, duceam un trai simplu și cinstit. Discutam, e drept, foarte des cu MINE, în casă, în mașină, pe stradă, la coadă, oriunde mă aflam. Numai în biserică tăceam și era teribil de odihnitor. Acolo îi ascultam pe EI, dar alții. EI, ocrotitori și buni. Altfel, VOI vă socoteați doar sinceri cu MINE, excesiv de sinceri în povestirile VOASTRE și aveați pretenția ca EU să fiu la rându-mi îndatorată VOUĂ, pentru faptul că-mi încredințați aceste vorbe pornite din sărăcia VOASTRĂ spirituală, sufletească, și vă grăbeați generoși să-mi dăruiți poveștile voastre triste, neadevărate, născocite greoi. Povestea minciunii VOASTRE. A neliniștii VOASTRE prefăcute, furând din liniștea MEA.

VOI ați uitat că toate vorbele astea au trecut prin MINE sau chiar prin EI, cei din jur, și nici n-ați vrut să-l băgați în seamă pe NOI, al NOSTRU.

O, cât de mult mi-ați deschis ochii VOI! Ochiul minții, ochiul sufletului ascuns într-un trup care, pentru o clipă, se simte mort. Dar abia acum pot trăi cu adevărat. Vă pot privi rece, pe fiecare. Vă pot ocoli sau viceversa, mă puteți ocoli știindu-mă un om mort...!! Of, greșită declinare!

Cred că da, eram un om mort, uite, și acum, în învălmășeala mașinii, în hurducăiala și balansul dintre două roți vă întreceți, faceți eforturi, vă înghesuiți unul în altul, înjurați, vă apostrofați între VOI, iar EU tac. Am acest drept. Sunt un om mort pentru VOI și am un privilegiu: nu mai ascult poveștile VOASTRE. M-am învățat minte. Murisem, dar asta nu mă înspăimânta câtuși de puțin. Din contră, aveam o nevoie teribilă de liniște, pentru a putea să învăț a trăi EU cu MINE. Iar TU, EI, VOI nu aveați de unde afla. Nu o destăinuisem nimănui, nici chiar MIE. Era o încercare a vieții și doream din tot sufletul să rămân un om mort pentru VOI. Îmi doream asta de mult, dar nu am reușit decât acum.

Mașina venise greu. Agățată de bara de aluminiu, mă grăbeam spre acasă. NU știu de ce mă urcasem în mașina asta aglomerată. Poate ca să ajung mai repede. Să ajung mai repede la MINE.

Mönchengladbach, Germania

„Ne trăiam zilele și nopțile,
săptămânile și lunile, anii,
uneori poate și o viață
întreagă... într-o comunitate
despărțită de pereții de beton.
Aici învățam să ne declinăm
comportamentul, bucuriile
și suferințele, nemulțumirile
și împlinirile... să devin EU,
să-l cunosc pe TU,
apoi pe TINE, să-l alcătuim
și prețuim pe NOI,
să deosebim pe VOI de EI...”

Lumea copilăriei

BERBECUL BODYGUARD

Lică Barbu

Prozator

Cu toate amintirile lui Licuță, nici prin cap nu-mi trecea că am să scriu această poveste din copilărie. Numai că, într-o zi zâmbitoare de primăvară, sunt invitat la un amic, care locuia la curte, să-l ajut să ne războim cu un grătar încins pentru mici și cu alte chestii ispititoare. La intrarea în curte, nici nu apuc să mă salut cu onorata mea gazdă și pe capul meu aterizează un cocoșel nervos venit de nu știu unde. Mai să mă dărâme. Până să mă dezmeticesc, lighioana sare să mă ciuruie fără nicio explicație. Noroc cu amicul meu care l-a luat gingaș în brațe și mângâindu-l pe creasta zburlită, mă lămurește liniștindu-mi sperietura:

– El e bodyguardul meu, bre Licuță. Mitică îl cheamă. Nu știu cum face, dar când vine cineva străin în curte, se cațără pe casă și țup! în capul omului. Nu-l iartă din ciocăneli până nu se satură. Dar nici atunci.

Brusc mi-am adus aminte de copilărie, de Barbony, berbecul nostru drag, mereu nervos să ne împungă cu coarnele lui mărețe, dar mai ales pe cei care ne călcau în curte. Bieții musafiri nu scăpau până nu se ascundeau undeva ori ieșeau din curte.

Ca să mă laud și eu cu berbecul meu, învârtindu-ne pe lângă grătar, i-am povestit amicului meu o întâmplare din victorioasele „lupte" ale lui Barbony.

Așa cum o să fac și cu dumneavoastră. Lipsește doar grătarul.

Deci, să vă povestesc!

Era tot așa, o zi de primăvară călduroasă, prezentă ca orice lucru firesc în viața oamenilor. Îți venea să intri în ea și să te tăvălești ca un înnebunit după viață. Toți porii primăverii te amețeau într-un vârtej feeric de verde pe care căldura soarelui l-a împrăștiat într-o explozie a naturii, ademenindu-ne pofta de a simți îmbrățișarea miresmelor și renașterea vietăților de pe Pământ.

Asta simțeam în acea zi, stând cumințel pe un scăunel, sub Mingiuță, mărul din curtea noastră, care-mi ningea peste nări parfumul florilor sale. Mai să leșin de atâta dăruire. Răsfoiam curios revista „Arici Pogonici" când, din zbor, a aterizat o gărgăriță exact peste o floricică dintr-o poză colorată.

– Hopa și tu! Ce cauți aici? Zboară repede la tine acasă!, i-am șoptit cu teamă, ca nu cumva să o vadă Paul, păianjenul, că adio gărgăriță.

Micuța nici gând să zboare. Îi plăcea „Arici Pogonici". Cred. Mi-a părut rău că trebuie să o deranjez, dar era o urgență ca să plece. Deja îi simțeam răsuflarea lui Paul în ceafă.

Am lăsat-o să urce pe degetul meu arătător și i-am cântat încet un îndemn către zbor: *„Gărgăriță-riță, unde-oi zbura, acolo te-oi mărita"*. De trei ori. Nici nu am terminat bine a treia oară și buburuza mea a plecat dornică a se mărita. Am salvat-o. Ce bucurie!

– Măi, gărgăriță!, ia lasă tu Pogoniciul ăla al tău și hai pe câmp cu oile!, îl aud lângă mine pe tata, ivit de nu știu unde.

– Hai, măi, tată! Am fost și ieri, și alaltăieri…

– Și? Unde-i mai frumos decât pe câmp? Sunt la gărgărițe p-acoloo! Roiuri. Toate bâzâie după tine: *„Licuță! Licuță!"*… Hai că merg și eu să strâng niște volbură pentru Botic (porcul nostru) și am să-ți arăt care-i urzica și care-i susaiul, că mereu le încurci… Cheam-o pe Zburlita, poate vrea și ea să zburdați în largul câmpiei.

Când a spus cuvântul magic „Zburlita", ăla am fost. Ce oi, ce câmpie! Zburlita era dorul ce-l doream și cu dor de dorul meu am fugit la stradă să o caut pe Zburlita.

Prima intenție era să o strig la poartă. Când să o strig printre ulucile gardului, căci la poartă nu aveam curaj, din cauză de lătrături ale obraznicului Cezar, cățelul Zburlitei, o ființă neimportantă pentru mine, aud în spatele meu un fluierat tare, ca al unui cioban aflat pe coclauri.

Mă uit. Nu-mi vine să cred. Era Zburlita. Iotee! A învățat să fluiere. Și nu cu degetele în gură. Simplu, din buze. Cred că i-a căzut vreun dinte și mai mult șuieră. În fine, de văzut pentru mine cum face asta.

– Licuțăăă! Ce cauți la mine?

– Mergi pă câmp?

În secunda doi era lângă mine. Cu mâinile în șolduri, sare la mine tot cu o întrebare:

– Unde ai pomenit tu un Licuță care să umble brambura pe câmp și nu „pă câmp", fără Zburlita lui?

M-a blocat. Era adevărat tot ce spunea și habar n-aveam ce să mai spun. Am uitat și de curiozitatea mea de a afla cum a învățat Zburlita să fluiere. Norocul meu cu tata care a deschis poarta ca să iasă oile din curte.

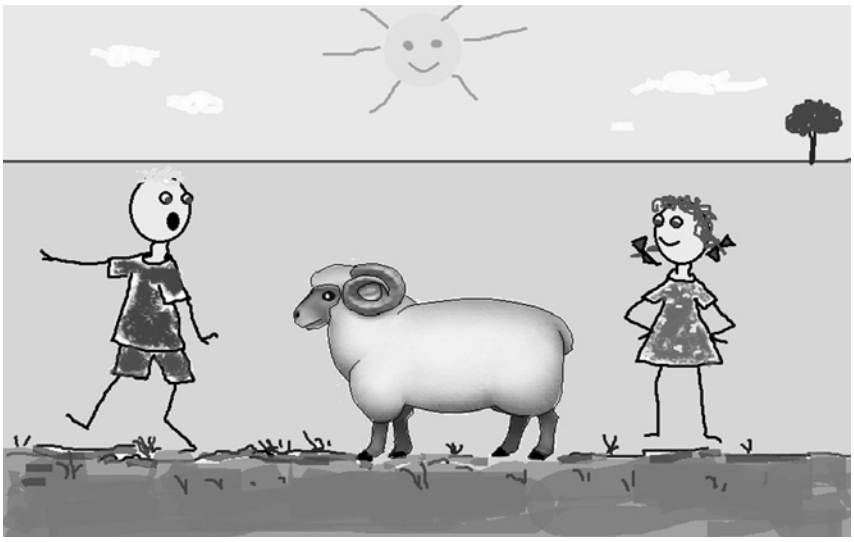

Barbony, berbecul, șeful turmei celor trei oi plus Țopilică, mieluțul Ciutei, a scos capul primul pe poartă, a mirosit aerul străzii, ridicându-și capul ca un comandant de oaste, a privit strada bănuitor stânga-dreapta, s-a uitat în spate să-și admire turma și cu mișcări lente, dar sigure, s-a dat la o parte, făcându-le loc oițelor să iasă. Cu privirea lui atentă își asigura turma că totul e în regulă. L-a privit de sus pe Țopilică, parcă spunându-i să nu mai țopăie ca un apucat. De parcă nu a fost și el mieluț cândva. Talente de tătic arogant.

Așa făcea mereu. Parcă cine știe ce pericol pândea pe stradă. Berbec dus cu capul, ce mai!

Dar nu era dus cu capul atunci când împungea cu el orice om care era în raza lui vizuală. Inclusiv pe mine. Nu știu ce avea cu mine, că doar îl iubeam. Berbec căpos. Pe tata nu-l împungea decât dacă îl provoca, dar mai mult în joacă. Nici pe mama, nici pe sora mea, doar pe mine. L-am pârât la Ghiță, gânsacul, la Botic, porcul, la Vasile, cocoșul, dar la cine nu l-am pârât. Toți au tăcut intenționat și subtil se făceau că plouă. Cred că nu voiau să se pună rău cu ditamai berbecul, o autoritate încornorată a orătăniilor din curte. Pufuleț a mârâit a motan deranjat și s-a întors pe partea cealaltă. E clar. Nu-i din neamul lui.

Cu cei din familia mea am înțeles, dar cu Zburlita chiar nu înțeleg. Nici gând să o împungă când intra la noi în curte. Ba chiar o lasa să-l mângâie și păpa fructe din mâna ei. Muream de ciudă.

Când am întrebat-o cum face de nu e luată la împuns de Barbony, Zburlita a ridicat un deget în aer și mi-a răspuns ca o înțeleaptă: *„Licuță! Nu ești pregătit să știi asta. Dragostea e ceva complicat."*

Scârț, mârț, pârț! Îmi dă ea lecții de dragoste. Păi, eu o iubeam mai tare ca împunsătura lui Barbony. Cine era Barbony? Un berbec zurliu pus pe dat cu capul. Făcea pe figurantul ca să-l aplaude iubitele lui, oițele. Nici nu mai voiam să vorbesc cu el, na!...

Opaa! Cred că eram gelos. Asta e! Eu eram rivalul lui, normal. Așa, și? Nu mai pot eu. Zburlita e pe veci prietena mea dragă, măi, berbec bombat și la cap ratat! Zi mulțumesc, că nu te dau de gol oițelor tale că le trădezi! Dar, mă rog. Nu-mi pun eu mintea cu un păcălici lânos ca un tiriflici. Tumba și pa-pa!

Și cum spuneam! Turma a ieșit pe stradă în frunte cu deșteptul ăla de Barbony. Ba nu. În frunte era Țopilică ce țopăia în zig-zag, o joacă aiurea care l-a „ajutat" să se ciocnească cu un pom pus obraznic în calea lui. Nici nu s-a sinchisit și împreună cu neamul lui s-au oprit tocmai la câmp. Am luat-o de mână pe Zburlita și tot drumul am bătut-o la cap, să mă învețe să fluier ca ea. Așa de aiurea mi-a explicat, că nici ea n-a înțeles. Tot chichițul era să strângi buza de jos a gurii și să sufli cu limbuța afară. Am suflat de am leșinat și nimic. Zburlita spunea că nu am talent, iar tata, care venea în urma noastră, râdea de se prăpădea. Ei, și când oi învăța! Vor face cunoștință cu cel mai tare fluierător de pe stradă. Să-și ferească urechile că nu mă joc.

Pe câmp, aproape de Oraca, o pădure cu salcâmi de unde culegeam deseori ciuperci, după câte o ploaie zdravănă, oițele pășteau iarba proaspăt ieșită din pământ. Țopilică o făcea pe mieluțul plictisit de iarbă și dădea să sugă la mama lui, Ciuta. Nu-l prea lăsa. Era deja băiat mare și venise vremea de înțărcat. Țopilică nu se supăra. Și-așa avea chef de țopăit. Ce-i aia să fii mieluț și să nu țopăi, bașca un fluturaș care-i dădea târcoale întărâtându-l la joacă.

Barbony, cu gura plină de iarbă, scruta împrejurimile atent și behăia înfundat mai mult să se bage în seamă. Treaba lui. Mi-a trecut supărarea pe el. Ce-i aia supărare? Chiar mă pufnea râsul, când îi priveam mutra de berbec șmecher, cică șef de turmă, cum ținea iarba-n gură și hap! o înghițea.

Minunea la câmp se numea aer curat, culoare, viață. Avea dreptate tata. Unde-i

mai minunat pe Pământ decât în natură? Poate doar în spațiu. Dar nici acolo. Am zburat de multe ori cu Zburlita în spațiu. Ne-a plăcut, nu zic, dar nu era ca aici la noi, în viața câmpiei. Liniștea din Cosmos e surdă, pe când liniștea câmpiei ne vorbește în culori. Îți vine să nu mai pleci și ai vrea să te faci pictor sau poet, sau muzician, sau…

Natura ne invita la un festin de culori și miresme aducându-ne aminte că suntem fiii ei. Clipa câmpiei a oprit timpul pentru noi, ca să ne bucurăm veșnic de minunățiile care ne înconjurau.

Ici-colo, răsăriseră flori de păpădie pe care eu și Zburlita le culegeam ca să ne facem coronițe și coliere. Zburlita și-a făcut și codițe. Arăta ca-n povești de îmi venea să o sărut ca pe o floare răsărită-n soare. Dar m-am oprit la timp. Barbony veghea de la distanță.

De obicei prindeam gărgăuni, un fel de păianjeni de pământ, dar nu aveam borcănel în care să-i punem. Norocul lor. Și-așa aveam destui gărgăuni la cap.

De la marginea pădurii de salcâmi pornea câmpul arat, însămânțat cu porumb. Tata, după ce a cules un sac cu iarbă, mai ales volbură, s-a așezat în genunchi și strângea boabe de porumb împrăștiate la capăt de arătură, acolo unde întorcea semănătoarea, ca să intre pe alt rând și se risipeau boabele din mașinăria de însămânțat, probabil defectă. Ei, acolo, un pumn, doi, pentru găini. Barbony, obraznic, a intrat pe arătură să pape smocuri de iarbă răscolite de plug. I s-a părut lui că-s mai bune. Mereu face separatisme.

În acel moment, un stol de ciori și-a luat zborul croncănind dintre crengile salcâmilor. Semn că ceva e prin apropiere. Ceva care le supăra sau ceva de care le era teamă.

Și nu m-am înșelat. De pe drumul lăturalnic al arăturii a apărut, într-un nor de praf, un IMS, o mașină din acea vreme, care a oprit în dreptul nostru. Mașină d-asta nu aveau decât organele de partid, cei de la Miliție și cei de la cooperativa agricolă. Cu pârâituri de mașină veche, IMS-ul și-a tras sufletul, oprindu-și motorul prin pufăituri de aburi fierbinți.

Din mașină a coborât un tovarăș ceapist cu șapcă de comunist și, hotărât pe el, s-a oprit lângă tata.

– Măi, tovarășe! Ce caută oile dumitale pe tarlaua CAP-ului? Știi că n-ai voie?

– Care oi, bre? E doar berbecul. Face și el curățenie în brazdă.

– Nu mă lua pe mine cu bre, tovarășe! Aici e averea statului și nu ai voie. Clar?

– Bre, tovarășe! E și el un biet animal și oricum, iarba din brazdă se usucă. Nu păgubește berbecul meu averea statului.

– N-am ce să-ți fac, tovarășe. Legea e lege. Oile se confiscă. Ai să le găsești la CAP după ce plătești amendă… Fane!, strigă tovarășul la șoferul IMS-ului, prinde oile și urcă-le în mașină!

– Ia-le, bre!, a spus tata ironic, cu un calm de m-a uimit.

Fane, șofer conștiincios, a trecut la executarea ordinului. S-a apropiat de oi și apucând-o pe Ciuta de ceafă, o trăgea spre mașină. Tata privea nepăsător.

Ei, în acel moment s-a declanșat războiul.

Barbony a privit atent scena cu ochii printre gene, s-a dat trei pași înapoi, și-a arcuit capul în jos și cu viteză de berbec luptător, zbang! pe Fane drept în spate. Fane era lat pe arătură și cu gura în brazdă. Până să se dezmeticească neștiind ce l-a pălit, Barbony era deja arcuit pentru următorul atac. Scuipând pământ, Fane a crezut că-i o joacă și și-a continuat misiunea. Dracu' l-a pus. Următoarea lovitură a lui Barbony și-a atins ținta cu sete drept în șoldul șoferului băgăcios.

Buf! Au! Cruntă lovitură.

Zdruncinat rău, Fane a înțeles situația și și-a căutat, șchiopătând, salvarea, fugind spre mașină. Altă variantă de unde să iei, ca să fugi din calea dihaniei? Poate doar să se urce într-un salcâm.

Țopilică, mândru de victoria tatălui, țopăia cu tupeu de colo-colo. Tovarășu', care nu voia să abandoneze misiunea de confiscare a oilor, a sărit înspre mieluț ca să-l înhațe. Fatală mișcare. Barbony era în dispozitiv de luptă și înfierbântat de la prima biruință, îl atacă

Desene și colaje de Lică Barbu

frontal pe individ, cu o precizie demnă de a fi consemnată în istorie. Tovul era la pământ, iar șapca de șef i-a zburat undeva aiurea. Și-a dat seama că dacă s-ar fi ridicat, va fi atacat din nou. Deștept tovarăș. De aceea strigă la Fane să-i vină în ajutor.

Șefu-i șef și ordinu-i ordin. Fane a venit tiptil din mașină și în loc să intre în faza de salvare a șefului, îi căuta șapca. Barbony după el. Fugă la greu.

Măi, oameni buni, Zburlita și cu mine asistam la un film mai ceva ca Stan și Bran. Nici nu știam ce să facem. Râsu'-plânsu'. Doar tata privea indiferent, stăpân pe situație, știind că planul de luptă se desfășura normal.

Cu sperietura-n spate, cei doi inamici ai lui Barbony au reușit să se urce în mașină. Dar belea. Nu pornea mașina. Pâr-pâr, câr-câr, fâs-fâs! Situație prielnică pentru Barbony să dea o lovitură ca sfârșit de tablou. Mă rog, loviturile. Ceea ce a și făcut. Buf în aripă! Buf în portieră! Și culmea! Cred că și IMS-ul s-a speriat, pentru că loviturile berbecului au dat impuls mașinii să pornească de pe loc pierzându-se într-un nor de praf. Barbony, victorios, îi ținea din urmă cu privirea.

A doua zi, sectoristul cartierului, un milițian burtos pus pe slugărit orându-irea, căuta din poartă-n poartă cine are oi! Prin „bunăvoința" vecinilor n-a fost greu să ne găsească.

Nici nu a bătut la poartă, că na, era șef de post. Era să scriu „prost". Și a intrat direct în curte.

– Nea Barbule!, a strigat autoritar milițianul, mirându-mă de unde-i știa numele.

Dar cum spuneam, vecinii.

Tata a apărut din curtea orătăniilor unde repara cotețul lui Botic. Calm, știind de ce a venit miliția, se făcea că nu știe cam ce are poarta din spate și l-a lăsat pe Barbony să iasă lejer.

– Nea Barbule, n-am ce-ți face. Trebuie să-ți dau amendă pentru agresarea persoanelor de stat.

– Io, bre? Nici nu m-am atins de tovarășii de la cooperativă. El a fost agresorul, spuse tata arătând spre Barbony.

– Serios? Da' cine l-a pus?

– Nici măcar nu i-am făcut cu ochiul. Pur și simplu s-a apucat ca turbatu' să împungă bieții oameni de la colectivă. Uite și mata! Ca acuma. Nu-i spun nimic, nu-l ating cu nimic, a spus tata, dându-se într-o parte de lângă Barbony, parcă pentru a demonstra cine-i vinovat.

Barbony intrase deja în priză. Milițianul dolofan era o țintă prea ușoară pentru el. Își luă o mică distanță și se pregăti de atac. Nenea milițianul a intuit ce va urma să se întâmple cu trupul lui și a rupt-o la fugă spre poartă. A naibii poartă, tocmai atunci s-a încăpățânat să nu se deschidă.

Și buf! Omul legii a fost strivit de poartă ca un afiș de spectacol pus invers. Și poarta s-a deschis. Uraaa! Libertate! Care libertate? Barbony l-a luat la pas și pe stradă. Cu chiu cu vai, șefu' de post a ajuns la colț, iar Barbony avea și el teritoriul lui limitat. S-a întors mândru spre casă în admirația vecinilor curioși de pe la porți.

L-am așteptat la poartă și de bucurie l-am îmbrățișat. Barbony mi-a sforăit ceva la ureche din lirica oilor și mă împungea a alint cu coarnele lui impunătoare.

Și gata! Ne-am împăcat.

„Brusc mi-am adus aminte de copilărie, de Barbony, berbecul nostru drag, mereu nervos să ne împungă cu coarnele lui mărețe, dar mai ales pe cei care ne călcau în curte. Bieții musafiri nu scăpau până nu se ascundeau undeva ori ieșeau din curte."

Lumea copilăriei

ALITA ȘI VRĂJITOAREA KARIKA

Carmen Vințan

Prozatoare

Ținutul de Vest adăpostea în inima Muntelui Noroios Castelul din Grotă. Pe aceste plaiuri bogate în vegetație și izvoare, la marginea Pădurii Spiridușilor-Creastă-Albă, se afla o căsuță modestă din piatră în care locuiau șapte fete: Alita, Mălina, Serena și Ramena, la vârsta măritișului, iar Călina, Luana și Violeta, la vârsta bobocilor înfloriți. Părinții lor fuseseră nevoiți să plece pentru un timp din sat, lăsând pe mâinile Alitei toată gospodăria și grija celorlalte surori. Pentru că plecau la școală de cum se iveau zorile și se întorceau abia după asfințitul soarelui, Alita trudea singură de dimineață până seara, însă, pe la miezul nopții, dispărea de acasă și se întorcea abia când se crăpa de ziuă, cu pantofii plini de noroi. Surorile mai mari se mirau de acest lucru, însă nu îndrăzneau să o întrebe nimic, pentru că Alita se ocupa de toată casa, ba mai mult, găseau pe plită tot felul de bunătăți pe care ele nu și le puteau permite.

Alita se deosebea de celelalte. Toate aveau părul roșu ca focul și ochii ca tăciunele, ea avea culoarea spicului și privirea smaraldului, era iute ca o sfârlează, blândă ca o căprioară și isteață ca un delfin.

Deși trecuseră mai multe anotimpuri de când plecaseră părinții lor, într-o amiază toridă de vară au primit o epistolă prin care le mărturiseau că fuseseră angajați ca slugi la grajdurile unuia din boierii Ținutului de Sud, promițându-le fetelor că le vor trimite câțiva galbeni.

Alita nu spuse nimic, însă Mălina îi smulse scrisoarea din mână și o mototoli cu furie, aruncând-o în foc.

– Dacă nu vor mai veni, nu-i nimic, Alita! Șterge-ți lacrimile alea odată, te vei descurca tu! Să ne culcăm!, îi propuse aceasta cu viclenie, știind că în urmă cu o seară hotărâseră împreună cu celelalte fete să o urmărească în această noapte.

– Poate că fură de la boieri!, o bănui Ramena.

– Sau poate că mai slujește la cineva!, îi luară apărarea fetele mai mici.

– Voi să vă țineți gura, micuțelor!, strigă la ele Mălina.

– Duceți-vă la culcare, până nu vă snopesc în bătaie!, le amenință și Ramena, prefăcându-se somnoroasă.

După ce ațâță focul în sobă și își puse un șal pe umeri, Alita plecă de acasă pe drumul ce ducea la Grota Vulcanului Noroios. Atât le-a trebuit celorlalte; le-au închis în casă pe surorile mai mici și au plecat după ea. Luna strălucea atât de intens încât orice umbră mișcătoare care se prelingea peste case, peste copaci și peste drum, le dădea un frison de teamă. Stelele luminau cerul, iar greierii făceau serenade în grădinile cu flori parfumate, dar fetele nu auzeau acest concert nocturn, ci urmăreau curioase silueta Alitei. Fata mergea liniștită pe cărarea deja bătătorită de pașii ei, croindu-și drum prin vegetația sălbatică a pădurii, ferindu-se de crengile aplecate ale copacilor. Câte o cucuvea înfiora liniștea nopții cu țipătul ei ascuțit, însă ea își continua drumul nestingherită, până când ajunse la gura Grotei Vulcanului Noroios, în seara aceasta luminată mai mult de razele argintii ale lunii. Coborî povârnișul lunecos, în timp ce picioarele i se scufundau până la glezne în noroi; înaintă cu grijă pe coridorul îngust în direcția vestului, până ce ajunse în grădina castelului, lângă tufele de liliac uscat, regretând degradarea frumoasei statuete din inima fântânii arteziene ce reprezenta o femeie cu un prunc în brațe, acum secată și plină de noroi. Oftă adânc, apoi se îndreptă către locul cel mai înfiorător al castelului, temnița. Camerele întunecate îi dădeau fiori de spaimă. O singură torță lumina încăperea în care era înlănțuit prințul.

Noapte de noapte, timp de trei ani, Grimes o aștepta nerăbdător. Prezența ei în inima lui îi alina suferințele.

...Când Alita avea cincisprezece ani, Karika, stăpâna vrăjitoare a Ținutului Noroios, a adus-o pe meleagurile Lacului Verde, aflat la o mie de pași de Muntele Noroios. Pământul din jurul acestuia era de mare trebuin-

ță pentru vrăjile ei malefice. Alita era slujnica vrăjitoarei dintotdeauna. Nu își cunoscuse părinții, dar nici Karika nu îi destăinuise că o furase din leagăn, imediat după nașterea ei.

Drumul de la Casa Noroioasă, locuința vrăjitoarei, până la marginea Lacului Verde trecea prin Ținutul de Vest, aflat foarte aproape de Muntele Noroios. Castelul din Grotă fusese o țintă râvnită de mult timp de Karika. Castelul avea o grădină maiestuoasă, un prilej de odihnă și destindere pentru vrăjitoare. De cum au ajuns acolo au țesut un plan pentru a pune mâna pe el și nici că se putea găsi un moment mai potrivit când Grimes, prințul moștenitor, tocmai se plimba călare pe aleile grădinii. La vederea celor două, calul se sperie, ridicându-se în două picioare, lovind-o pe hâdă cu o copită. Karika se prăbuși la pământ și se făcu neagră la chip de supărare. Când s-a ridicat din iarbă, era pregătită să pedepsească această nerușinare, însă Alita îi prinse mâna și-l goni pe Grimes de acolo. Numai că furia de neoprit a acesteia o făcu să-și înfigă unghiile mari și ascuțite în carnea fetei până ce se zăriră firișoare de sânge. Grimes nu suportă această nedreptate. Scoase din teacă sabia de la brâu amenințând-o că o va despica în bucăți, obligând-o astfel să o elibereze pe fată din sclavia ei. Karika a fost nevoită să accepte dorința tânărului prinț.

La scurt timp după făgăduiala făcută, vrăjitoarea își întoarse mânia asupra lui. Îi transformă pe părinții acestuia în stane de granit, aruncă o vrajă peste întregul ținut, inundând cu noroi castelul și toate împrejurimile, iar pe el îl închise în temnița castelului. Pe Alita o alungase în Ținutul de Vest. Acolo petrecu câteva nopți dormind sprijinită de fântâna din fața casei unei familii, care se îndură până la urmă de ea și o primi slujnică la ei.

Dar Karika nu se opri aici. Se întoarse după un timp, forțând-o să vină la castel în fiecare noapte, fix la miezul nopții, pentru a-i îngriji rănile prințului, pricinuite de Vulturul Negru al Noroaielor, o pasăre uriașă, cu ciocul ascuțit, slugă fidelă a vrăjitoarei, iar pe Grimes îl forță să consimtă căsătoria cu Lainda, fiica ei cea mică și încoronarea acesteia ca regină a întregului ținut, plan pe care și-l făcuse imediat de cum îl zărise pe prinț.

– Te așteptam mai devreme, spuse Grimes, atunci când o văzu în dreptul ușilor temniței.

Blândețea din vorba lui îi aducea de fiecare dată bucurie și-i sporea speranța. Fata se așeză la picioarele lui. Îi curăță rănile cu o cârpă înmuiată în apă de izvor, apoi le unse cu o alifie. Câteva poeme însoțite de un cânt de leagăn pe care îl învățase de la o vecină ce-și adormea pruncul și multe povești auzite la bătrânii satului împrospătau aerul greu din temniță, legând și mai mult dragostea lor. Prințul uita de dureri, însă după plecarea ei inima lui se topea de dor. Își dorea să-i mângâie mătasea părului, însă vrăjitoarea cunoștea sentimentele tânărului și îi ținea mâinile legate în lanțuri, dezlegându-i-le după plecarea ei.

– Mâine să nu mai vii aici!, spuse dintr-odată Grimes. Rămâi acasă, te rog!

Glasul lui deveni tăios ca o sabie ascuțită.

– Trebuie să am grijă de Măria Ta! Karika mă va...

– Aaa... te-a amenințat ticăloasa aia hâdă... zise privind furios către vulturul care își deschise ciocul agitat, așteptând nerăbdător să guste din carnea prințului.

Un zgomot sec le atrase atenția. Alita tresări. Surorile o priveau din pragul ușilor deschise rotindu-și privirile la decorul din jurul lor. Peste podeaua de piatră smocuri de paie murdare amestecate cu lanțuri și sânge umpleau încăperea. Mălina se scutură de scârbă.

Alita se ridică brusc în picioare. Vrăjitoarea le va pedepsi, dacă le va găsi aici!, gândi înspăimântată.

– Trebuie să plecați, imediat!, strigă venind lângă fete.

– Acum știm unde ești în fiecare noapte!, răspunse râzând Ramena, neluându-i vorbele în seamă.

– Voi nu știți ce se întâmplă cu adevărat. Kari... ka...

Abia pronunță numele vrăjitoarei că se și treziră cu ea, rânjindu-și dinții hidoși. În jurul ei plutea un fum roșu înecăcios. O strânse cu putere de brațul dezgolit, aruncând-o la picioarele prințului.

– Bine ați venit, dragele mele!, spuse cu viclenie, învârtindu-se în jurul Serenei, care o privea uluită. Alita a fost nechibzuită că v-a adus aici, nu-i așa, drăguțo?

Își răsuci capul în direcția fetei.

Serena râse.

– Netoata asta? Este mută ca un pește. Am urmărit-o, se destăinui ea, fără să îi pese de vorbele zgripțuroaicei. El este motivul pentru care pleci de acasă!, continuă mergând câțiva pași înainte, privindu-l de sus pe prinț, ignorând-o pe Karika.

– Plecați!, zise cu glas stins Alita.

Înainte de a sfârși vorbele, fetele se treziră alături de Grimes, prinse și ele în lanțuri la mâini și la picioare.

– Eliberează-le pe ele! Mă ai pe mine!, se rugă Alita. Voi face tot ce spui!

Se așeză în genunchi în fața Karikăi.

– Nu le vei face nimic, zgripțuroaico!, se auzi vocea furioasă a prințului. Sunt de acord cu cererile tale! Acum, eliberează-le!, strigă el zbătându-se în lanțuri.

– Bine. Puteți pleca!, zise Karika ridicând o mână.

Se treziră împreună la margine de drum, nu departe de casa lor.

– Nu poate face asta! Trebuie să mă întorc!, zise Alita descumpănită. Grimes a renunțat?

– Ce proastă ești!, spuse Serena cu dispreț, continuându-și drumul, fericită că scăpase de pericol.

Cerul se întunecă dintr-odată, acoperit de aripile păsărilor negre care tăiau văzduhul cu ciocurile lor ascuțite, însoțind o caleașcă împodobită cu trandafiri negri. Lainda scoase capul pe fereastră. Un voal roșu îi acoperea chipul. Trebuia să se întoarcă la castel cât mai repede. Se ridică și porni în fugă într-acolo.

Sala de Festivități aflată alături de Sala Cavalerilor era înțesată de vrăjitoarele împopoțonate cu rochii negre și panglici țipătoare, ce-și fluturau evantaiele pestrițe așteptând începerea ceremoniei de nuntă. Un bărbat cu joben negru aștepta semnalul vrăjitoarei cu o carte deschisă între palmele late. Păsările se strânseseră în fața ferestrelor. În spatele prințului se aflau părinții lui legați cu un lanț auriu în jurul gleznelor. Această imagine o făcu să scoată un sunet de uimire, atrăgând câteva priviri răutăcioase ale vrăjitoarelor din jur.

– Vino!, spuse o fetiță trăgând-o de poalele rochiei. Galia, Zâna Crengilor-de-Copaci, vrea să îți vorbească!

În curtea castelului, aliații ei, Spiridușii Creastă-Albă și Zânele, o așteptau. Galia o luă de mână și-i șopti ceva la ureche, apoi Alita se întoarse în grabă în sală, despicând mulțimea cu coatele ei, până când ajunse lângă vrăjitoarea Karika, chiar în fața lui Grimes și a Laindei. Prințul tresări când o văzu, însă Alita se ridică pe vârfuri și îl sărută lung. Karika știa că gestul ei pecetluise legătura dintre cei doi și nu putea accepta asta. Trase pumnalul din teaca unui spiriduș aflat în spatele lui Grimes, îndreptându-l spre pântecele Alitei, dar fata fusese mai iute și o trase pe Lainda în fața ei. Într-o clipă, aceasta se prăbuși la pământ Păsările se repeziră cu furie asupra Alitei, Karika se aplecă peste Lainda, ușa se deschise cu zgomot. Spiridușii și zânele se năpustiră asupra vrăjitoarelor. Zânele deschiseră sticluțele cu esențe de flori, răspândind arome puternice care umplură încăperea în câteva clipe. Vrăjitoarele s-au înecat cu parfumul florilor. Spiridușii le-au prins în plasele pregătite, legându-le sau închizându-le în cuști de bambus. Multe se ridicară în văzduh, zburând prin ferestrele sparte. Peste podelele înroșite de sânge, printre evantaiele rupte și fâșiile smulse din hainele vrăjitoarelor, spiridușii au cules baghetele zgripțuroaicelor și le-au dat foc. În vacarmul din jurul lor, țipetele Alitei păreau să nu îl scape pe Grimes de amenințarea ciocului ascuțit al Vulturului Negru care se apropia cu fiecare bătaie de aripă de colțul peretelui sălii în care se afla acesta, într-o luptă cu săbii cu unul din aliații vrăjitoarei. Karika trase pumnalul din pântecele Laindei și se năpusti către Alita care alerga spre Grimes, însă Vulturul o atinse cu o aripă și o trânti la pământ, fără să știe că vrăjitoarea se împiedicase și căzuse în lama pumnalului din mâna ei. Un fum negru cu miros înțepător se ridică din trupul întins pe podea. O lumină puternică prefăcu păsările în fum, iar trupurile vrăjitoarelor pocniră. Totul se terminase.

În văzduhul luminat de soare, florile își desfăcură cupele, iarba răsări cu iuțeală acoperind întregul ținut, iar noroiul se scurse în pământul curățat de o ploaie de vară.

Grimes și Alita au făcut o nuntă ca în povești, invitând atât Ținutul de Vest cât și pe cel de Est. Bineînțeles că nu au lipsit nici Serena, Mălina, Ramena, Călina, Luana și Violeta, frumoasele domnișoare de onoare.

„Alita trudea singură de dimineață până seara, însă, pe la miezul nopții, dispărea de acasă și se întorcea abia când se crăpa de ziuă, cu pantofii plini de noroi. Surorile mai mari se mirau de acest lucru, însă nu îndrăneau să o întrebe nimic, pentru că Alita se ocupa de toată casa, ba mai mult, găseau pe plită tot felul de bunătăți pe care ele nu și le puteau permite.”

Filosofie politică

INTERES ȘI IDEAL NAȚIONAL

Nicolae Lotreanu

Doctor în filosofie, politolog

Națiunea este fenomenul uman care a generat cele mai aprige înfruntări între grupurile umane și comunitățile cele mai diferite. Probabil că cele două așa-numite războaie mondiale au constituit o „încununare" a acestor înfruntări.

Războiul de cerneală nu a fost nici el mai puțin dramatic. De la începutul secolului al XIX-lea și până în ultima decadă a celui de-al XX-lea, disputele n-au încetat nici o clipă, antrenând atât argumente cu pretenții științifice, cât și perorații ideologice dintre cele mai aprige.

Într-adevăr, nu a existat în istorie o temă atât de complexă ca problema națională. Cunoscutul istoric englez, Eric Hobsbawm, încearcă să destrame, o dată pentru totdeauna, miturile și confuziile care au însoțit-o și o însoțesc. El refuză discursul naționalist care pretinde că fundamentează realitatea națională pe criterii așa-zis „obiective" (limbă, etnie, teritoriu) și consideră că „națiunea" este un concept, un artefact, de fapt, o invenție politică și îi demonstrează metamorfozele în raport cu cele mai variate interese și scopuri partizane.

Astăzi concepția democratică prin care se consideră că națiunea s-a creat prin voința celor care s-au identificat cu ea, este dominantă. S-a demonstrat prin cicluri repetate că resurgența unor revendicări fondate pe criterii etno-lingvistice poate reînvia cel mai rău naționalism și poate provoca o „periculoasă balcanizare".

Iată un punct de vedere de neacceptat pentru „naționaliști", dar foarte ispititor pentru cei care urmăresc cu adevărat înțelegerea fenomenului național. Probabil că Hobsbawm exagerează, alături de cei care împărtășesc „concepția democratică" (o denumire oarecum ciudată) că națiunea nu are nici un fel de consistență obiectivă. Ni se pare abuzivă susținerea că cei care s-au identificat cu o națiune sau alta au creat, prin simpla lor voință, această națiune, sau ceea ce s-a numit ca atare, deși probabil că acest fapt a fost decisiv în dobândirea a ceea ce se numește „conștiință națională".

Formarea națiunilor are însă un caracter mult mai complex. Cert este că națiunea nu este o realitate eternă sau, și mai mult, „cel mai bun cadru de afirmare a unui popor", cum au încercat să susțină adepții naționalismului. La apariția și impunerea naționalismelor a contribuit și o lungă perioadă de opresiune îndreptată asupra unei limbi, culturi sau etnii, ca și invadări repetate de teritorii. Aceste lucruri nu pot fi contestate. Dorința de afirmare a unei identități a fost cu atât mai mare cu cât durata și intensitatea unei atare opresiuni au fost, la rându-le, mai mari.

La apariția și formarea națiunilor a contribuit un amalgam de factori endogeni și exogeni care au generat, fapt foarte semnificativ, numai în Europa (să nu uităm că „mentalitatea" naționalistă a fost importată pe celelalte continente de mișcările europene de la începutul veacului al XIX-lea, declanșate odată cu Revoluția Franceză și expansiunea napoleoniană), un mediu favorizant agregării unor comunități omogene în jurul unei limbi cu arie mare de cuprindere și a unui teritoriu bine definit, iar aceste comunități aveau să genereze și să folosească drept instrument unul dintre cele mai bine organizate și eficiente forme statale – statul-națiune. Fenomenul național este condiționat deci istoric, iar factorii geopolitici sau de civilizație au avut un rol important.

Este însă la fel de important refuzul în fața oricăror susțineri naționalist-exclusiviste cu privire la perenitatea indiscutabilă a unei anume agregări sau structurări social-istorice, adică la existența eternă a națiunilor și statelor-națiuni sau la faptul că națiunile sunt cel mai bun mediu, dacă nu unicul, pentru afirmarea unor identități lingvistice, etnice sau culturale.

Este, de asemenea, discutabilă afirmația că națiunile sunt rezultatul unui

voluntarism de grup, la fel cum discutabilă este și aserțiunea, adeseori fetișizată, că națiunea ar fi o culme a evoluției istorice a umanității și că, indiferent de evoluția ei ulterioară, existența unei atare comunități nu mai este condiționată istoric.

Probabil că disputa va continua multă vreme; importantă este însă certitudinea că națiunile au o existență reală și generalizată pe întreaga planetă și că toată lumea recunoaște că acest tip de comunitate umană are interese legitime și dreptul de a le satisface. Din punct de vedere pragmatic, deci, *interesul național* este recunoscut ca atare în mod unanim și orice tip de politică ține – și trebuie să țină – seama de acesta.

Totul s-ar simplifica astfel dacă această sintagmă nu s-ar fi uzat printr-o folosire intensă și adesea abuzivă în discursul politic, dacă nu ar fi fost invocată pentru a justifica acțiuni care până la urmă s-au dovedit nelegitime, dacă, în concluzie, ar fi mai bine definită.

O asemenea definire este însă foarte dificilă pentru că, în general, nu numai că fiecare națiune are în principiu dreptul de a-și defini propriul interes național, dar și orice forță politică, indiferent de ideologia la care aderă, are propria sa accepție privind interesul național al națiunii în interiorul căreia există. În plus, mijloacele, mai precis, amploarea și eficiența lor, de care dispune o națiune condiționează chiar definirea interesului național și mai ales aria sa de cuprindere.

Pentru Statele Unite ale Americii, de pildă, interes național ar putea să însemne ceva ce, pentru România, ar fi de neconceput, cel puțin în epoca noastră. Pentru că, în vechime, posibilitatea de a năzui nelimitat era mult mai consistentă. Într-o scrisoare imaginară a lui Alexandru cel Mare, adresată marelui său magistru Aristotel, scriitorul ceh Karel Čapek, ilustrează, în *Cartea apocrifelor*, sugestiv și plin de umor, cum se poate susține lanțul logic al unei expansiuni nelimitate a unui stat, pe baza interesului național. Cucerirea succesivă și fără oprire a teritoriilor altor state devine o necesitate, o rațiune de stat, fără de care existența statului cuceritor este pusă în pericol. Imperiul roman a fost probabil cea mai bună ilustrare a acestui lanț cu aparență de fatalitate.

Avem aici un caz aproape didactic: un stat mic își schimbă condiția aproape miraculos. De unde, la început, interesul său era să-și mențină unitatea și să își controleze relațiile cu vecinii, ajunge, prin expansiune militară, să-și gândească interesele la scară planetară. Iată cum ceea ce numim interes național poate avea accepții extrem de diferite în funcție de referențialul în care un stat sau altul își gândește propria existență. Granița între aceste accepții o reprezintă dezmărginirea forței spirituale a unei comunități umane prin îndrăzneala unor acțiuni istorice de excepție. Iar această „îndrăzneală" este declanșată și susținută de un ideal, de o valoare supremă la care aderă, prin contagiune, toți membrii unei comunități, de *idealul național* în contextul în care ne înscriem.

Interesul național și idealul național se intersectează; o viziune ideală este adeseori mult mai apropiată de una pragmatică decât ne imaginăm. Cu o condiție elementară: ambele perspective să fie bine definite și să nu plutească într-o reprezentare vagă sau interesat ambiguă a realității. Pe terenul politicilor, de cele mai multe ori ne aflăm însă pe piste alunecoase. Interesul național nu numai că este dificil de definit aici, dar adeseori noțiunea este folosită greșit sau rău intenționat. Pentru un politician, aproape orice este esențial, pentru el sau grupul căruia îi aparține, reflectă sau este legat de interesul național. Și astfel această noțiune ajunge să fie prea des folosită în demagogia politică sau ca poncif în combaterea adversarilor politici.

Indiferent însă în ce context îl folosim sau orice definiție i-am da, nu este potrivit să uităm că interesul național, în termenii cei mai simpli, este limita dincolo de care orice concesie sau compromis, în acțiunea politică internă sau în negocieri internaționale, afectează existența social- economică, culturală, politică sau morală a unei națiuni.

Dar chiar și această accepție este relativă. Înainte de toate pentru că limita la care ne referim este, la rându-i, greu de stabilit datorită faptului că lezarea unei națiuni se vădește în timp; de obicei, doar pe termen lung se constată afectarea interesului național. Anticiparea este foarte dificilă, mai ales datorită faptului că arareori politica apelează la mijloace științifice în definirea conceptelor cu care operează și, astfel, simțul istoric sau intuiția omului politic are o importanță adeseori covârșitoare. Și, după cum se știe, în politică personalitățile de excepție sunt rare. Atât de rare încât din când în când istoria ne joacă o festă și ne impune ca mari personalități impostori care devin foarte ușor tirani.

Se dovedește astfel, o dată mai mult, că politica poate fi considerată ca o vocație. Doar oamenii politici în adevăratul înțeles al cuvântului au intuiția exactă a interesului național. De multe ori interesul național este folosit ca o scuză a inerției politice sau excesului de prudență în acțiune. Este zona în care politica este, prin excelență, o artă.

La nivelul intuitiv comun, interesul național este, pe de o parte, limita la care trebuie să se oprească, din expansiunea lor, interesele individuale sau de grup sau, dincolo de această limită, să dezbată la nivel național o chestiune care riscă să lezeze existența unei națiuni (de regulă, o asemenea problemă se rezolvă prin referendum), iar, pe de alta, pragul de la care

începe deschiderea câmpului comunitar care să permită apoi o nouă afirmare a intereselor specializate.

Nu putem ignora, de asemenea, o problemă de principiu deosebit de importantă. Din cauza diferențelor generate de inegalitățile dintre state, statele puternice pot să-și dezvolte expansiunea invocând tocmai interesul național: nevoia de mai mare securitate, apărarea conaționalilor, prezervarea democrației, combaterea tiraniilor etc. În acest caz interesul național încetează să mai fie o limită și devine un mijloc de expansiune, economică fără îndoială, pentru că o expansiune teritorială nu mai are relevanță în condițiile generate de evoluția globalizării. Or, realizarea interesului național al unui stat nu poate leza, afecta sau atinge interesul național al unui alt stat. În condițiile în care aceasta se produce, însăși legitimitatea interesului național al oricărui stat este pusă în discuție.

Dacă interesul național limitează, idealul național dezmărginește, întrucât vizează expansiunea fără limite a unei națiuni, mai ales în planul dezvoltării și afirmării spirituale. Dar poate alimenta și concepții naționaliste agresive, expansioniste.

Idealul național este un *summum* de aspirații/valori (de regulă, supraevaluate) de dezvoltare umană în cadrul național. Această supraevaluare nu are însă în mod obligatoriu urmări nefaste, ci poate contribui la mobilizarea maximă a resurselor unei comunități, în așa fel încât realizările acesteia pot deveni, într-un moment sau altul, excepționale. Cei care inventează calități pentru o națiune sau alta nu urmează de fapt idealul național, ci mai degrabă un sentiment de frustrare ori un complex de inferioritate pe care anumite perioade din istorie le pot genera, mai ales în sânul statelor mici sau mijlocii.

Este cert însă că o viziune ideală proclamă națiunea ca pe comunitatea umană cea mai potrivită pentru dezvoltarea și afirmarea omului ca individ și ca specie, ca un mediu uman de fertilitate maximă în care potențialitățile individuale găsesc resurse optime pentru a se actualiza. Pe această bază, se construiește ideea națională, prin care idealul național devine concept, valoarea fundamentală a „conștiinței naționale", iar, prin aceasta, are loc consolidarea unei concepții care proclamă suveranitatea națională ca pe o valoare absolută, în jurul căreia se centrează întreaga strategie de „dezvoltare națională".

Idealul național este legat de sentimentul național și nutrit de acesta prin întărirea credinței în apartenența la o comunitate națională, ca expresie asumată a identității naționale. Existența sentimentului național este greu de combătut, fără a presupune existența acestuia ar fi imposibil de explicat fapte istorice eroice. Cum a fost, de pildă, victoria grecilor la Termopile. Nici victoriile lui Napoleon nu pot fi explicate numai prin geniul acestuia; armata sa – prima armată națională – era, cel puțin la începuturile epocii marcate de acest mare comandant de arme, animată de un puternic sentiment național. Teama de a eșua într-un subiectivism discutabil nu trebuie să ne ducă până la excluderea totală a subiectivului din istorie, știut fiind faptul că știința istorică însăși nu poate fi considerată la fel de obiectivă precum științele naturii, de exemplu.

O analiză istorică echilibrată ne conduce la constatarea că, în zilele noastre, s-a produs o șubrezire prin delegitimare a idealului național. Doi factori au fost decisivi în această direcție: proclamarea și respectarea ca atare a universalității drepturilor omului și supremația (recunoscută cel puțin în spațiul euro-atlantic) legii internaționale. Carta Națiunilor Unite sau alte norme și reglementări internaționale sunt considerate astăzi surse de drept internațional și pot legitima dreptul de intervenție împotriva statelor care își asupresc resortisanții.

Nevoia de ideal național, însă, deși aparent paradoxală, este reală în această perioadă când integrarea europeană a devenit o aspirație a majorității populației și cu atât mai presantă cu cât demnitatea unei identități naționale este mai precară. Nu pare deloc acceptabil să epuizăm orice sursă de mobilizare socială și să damnăm pe cei care înțeleg să-și conserve și să-și afirme specificul național, mai ales că, până la urmă, acest specific reprezintă originalitatea și valoarea umană a unei comunități. Aquis-ul comunitar se completează, de altfel, foarte bine cu aquis-ul istoric cultural propriu fiecărui stat membru al Uniunii Europene.

Statele mici sau slabe trudesc însă, de obicei, pentru apărarea interesului național, iar rezultatul cel mai pozitiv pe care îl pot obține pe această cale este limitarea concesiilor sau evitarea compromisurilor ireparabile. Rolul stimulativ al idealului național este tocmai în aceste situații demn de luat în seamă: efectele lui sunt încurajatoare și dătătoare de energie pentru o comunitate cu dificultăți în refacerea necesară după un regim politic devastator pe planuri multiple.

În România, ca peste tot în Europa, prevalența idealului național marchează toată perioada de formare a statului național. Este drept că acest proces a fost mult întârziat față de evoluțiile din vestul continentului.

În Moldova și Țara Românească această perioadă culminează cu unirea principatelor. Evenimentul, crucial pentru formarea statului român modern, constituie un moment de excepție în care influența idealului național a fost decisivă.

Apariția unei clase politice capabile să acționeze eficient, diseminarea prin educație a valorilor subsumate în ceea ce numim ideal național, influența internațională deloc de neglijat au constituit un climat extrem de favorabil pentru atingerea scopului constant al politicilor românești – unirea. Dincolo de compromisul realizat între marile puteri, a fost ales același domn în ambele principate, iar Bucureștiul a fost acceptat drept capitală. Un pas decisiv pentru apariția noului stat pe care națiunea singură l-a făcut.

Astfel, perioada de tranziție, marcată de existența unei duble administrații, a fost scurtată; unificarea practică a celor două state românești s-a realizat înainte ca acest fapt să fie consacrat și recunoscut în plan internațional. Într-o perioadă extrem de scurtă, România a făcut un salt spectaculos în modernizarea instituțiilor sociale. Acest fapt – pozitiv prin potențialitățile pe care le deschidea – a avut o influență ambiguă asupra dezvoltării României de mai târziu, accelerând pe de o parte dezvoltarea economică, iar pe de alta generând stagnare prin ineficiența instituțiilor sociale în fața dificultăților produse de înapoieri flagrante, conservate în medii sociale legate organic de tradiții patriarhale.

Cele două provincii românești rămase în afara tânărului stat român – Transilvania și Bucovina – s-au aflat într-o situație specială. Aici, idealul național, sub influența iluminismului occidental, avea să devină obiectiv de „învățătură națională". O dată mai mult s-a dovedit importanța acțiunii unei elite conștiente de propria identitate, care a înțeles să atragă în aria viziunii ei pe toți cei care, prin originea lor etnică și tradițiile culturale specifice, erau potențiali aderenți. Exemplul Școlii Ardelene este ilustru în acest sens.

În acest fel, interesele de grup s-au centrat treptat în jurul ideii naționale, mijloace și averi importante au fost puse în slujba realizării idealului național. Cel mai celebru exemplu îl constituie Fundația Gojdu. În același timp, tânărul stat român avea să susțină el însuși, prin mijloacele sale relativ sărace și care nemulțumeau continuu intelectualii cei mai activi, un anume militantism în jurul ideii naționale.

Iată un bun exemplu de îngemănare a interesului național cu idealul național care ne oferă o concluzie interesantă: dacă interesul național este animat și călăuzit de idealul național, mobilizarea unei comunități este maximă; dacă, dimpotrivă, interesul național este doar un reflex de supraviețuire, moralul unei comunități se prăbușește, cum din păcate vom constata în preajma declanșării celui de-al Doilea Război Mondial.

În aceeași ordine de idei, decizia de a intra în rândul beligeranților din Primul Război Mondial – mai ales având în vedere conjunctura net dezavantajoasă pentru Antantă și resursele militare reduse ale țării – poate fi considerată ca gest eroic inspirat de idealul național. Susținem acest lucru datorită, în primul rând, faptului că fără o dublă ofensivă a forțelor Antantei, la Nord și la Sud, situația militară din zonă era plină (așa cum avea să se constate) de amenințări grave la adresa României, practic înconjurată din trei părți de forțe ostile.

În al doilea rând, România avea un tratat de alianță cu Germania, care prezenta avantaje economice și strategice importante pentru ea. Dar idealul național s-a dovedit determinant, mărturie pentru aceasta fiind și entuziasmul cu care soldații români au luptat împotriva Austro-Ungariei, cucerind rapid Transilvania. Au părăsit-o tot atât de repede datorită presiunii copleșitoare a forțelor germane și ofensivei bulgaro-germane din Sud.

Realizarea statului național unitar român a constituit punctul maxim în afirmarea idealului național. Încununarea acestuia a fost înflorirea culturală fără precedent a românismului, care, chiar și în exil, avea să producă monumente culturale de excepție. Dar ca orice vârf în evoluție, și acesta reprezintă momentul declinului. De la o mobilizare spirituală maximă se ajunge treptat, datorită nevoii de a apăra ceea ce s-a obținut, la o reacție inevitabilă de supraviețuire dominată de prevalența interesului național. De altfel este știut faptul că procesul de formare națională este animat de idealul național în vreme ce procesul de dezvoltare a statului-națiune este condus de interesul național.

Noul cadru național avea să favorizeze o dezvoltare economică fără precedent care avea să culmineze cu anul 1938. În același timp, activitatea internațională a României a fost prodigioasă. S-au realizat Înțelegerea Balcanică și Mica Antantă – un sistem de alianțe care să dea garanții de securitate statului abia împlinit, iar România avea să devină unul dintre statele cele mai active în Liga Națiunilor.

În același timp s-a înregistrat un adevărat *boom* educațional. România era, în perioada interbelică, unul dintre statele europene cu cel mai mare număr de studenți. Tot în această perioadă s-a realizat generalizarea instrucției elementare. Acest factor, împreună cu dezamăgirea produsă în mediile intelectuale cu privire la realizarea idealului național, avea să genereze o contradicție între perspectiva pragmatică asupra interesului național și cea iluministă asupra idealului național.

Prevalența interesului național (plus o anumită suficiență „națională" pe fondul încheierii procesului de formare a statului național unitar), în perioada interbelică, a adus o anumită opacitate a clasei politice față de idealul național. Neîncrederea în progres și dezvoltare, generată de Marea Criză, avea să favorizeze, la mijlocul perioadei interbelice, o

coaliție între elitele intelectuale (aproape adolescentine) și vârfurile (călăuzele spirituale) ale țărănimii și astfel apărea legionarismul.

La sfârșitul perioadei, din aceleași motive, clasa politică a fost paralizată în fața cererilor teritoriale ale Ungariei și, mai ales, ale URSS.

Apoi agravarea situației internaționale amenință și întrerupe procesul de modernizare a României. În acest fel, mai mereu clasa politică românească a fost pusă în situația minimizării răului: a alege dintre două rele varianta cea mai puțin rea. Acest „pragmatism negativ" avea să declanșeze evenimente în lanț care, împreună, echivalează cu o catastrofă națională: pierderea de teritorii fără nici o reacție de autoapărare, alianța cu Germania nazistă, ocupația sovietică și comunismul adus de aceasta din urmă.

Perioada comunistă se poate caracteriza prin pervertirea idealului național și disprețul față de interesul național. Prin propaganda de partid s-a impus societății românești un ideal național restrictiv pe criterii de clasă – o dihotomie care a produs divizări naționale profunde și distrugeri spirituale greu, sau aproape imposibil, de recuperat.

După o perioadă „internaționalistă", în care revoluția mondială era postulată ca obiectiv fundamental al partidelor comuniste, așa-zisul comunism național a început exploatarea sentimentului național pentru creșterea influenței ideilor comuniste. „Dușmanul de clasă" nu putea fi însă acceptat ca patriot sau ca bun cetățean, ci doar cei cu origine socială „sănătoasă" erau patrioții adevărați, recunoscuți și promovați. S-a născut un gen de naționalism primitiv și militant, chiar agresiv, în funcție de obiectivele de moment ale partidului-stat.

În același spirit, istoria națională a fost falsificată, ajustată în așa fel încât să nu contrazică nici o dogmă ideologică și să poată fi folosită pentru ilustrarea superiorității socialismului. O asemenea mistificare a fost realizată în mod conștient de militanții partidului comunist, dar marea masă a cetățenilor a fost atrasă cu ușurință de partea unor idei naționaliste simple și chiar reconfortante, mai ales în țările cu o istorie mai încărcată de frustrări naționale. Idealul național a fost astfel pervertit în mediile active din punct de vedere politic, iar în rândul populației acesta a devenit o aspirație lipsită de conținut și de speranță.

Mai mult, în perioada de dificultăți și de ineficiență elementară a așa-zisului „socialism real", pentru masele nemulțumite, care s-au angajat într-un fel sau altul în rezistență pasivă față de regim, idealul național a devenit sursă de noi angoase, generând stări de spirit dominate de așteptarea ardentă a „salvării naționale". Și când o asemenea forță politică a fost proclamată, evident că a întrunit rapid o adeziune spontană și cvasigenerală.

Valorile naționale, însele, au fost falsificate. Mitul haiducului, urmașul lui Făt-Frumos din basmele populare, a câștigat rapid inimile maselor de oameni săraci ori sărăciți; ideea că poporul, omul de rând, este adevăratul făuritor al istoriei a fost repetată până la saturație; punerea tuturor înfăptuirilor istorice pe seama „acțiunii conștiente" a clasei muncitoare în alianță cu țărănimea și cu intelectualitatea „progresistă" și anatemizarea claselor avute pentru toate relele ce s-au putut întâmpla în țară constituiau în regimul comunist firul călăuzitor al tuturor cărților de istorie recunoscute oficial.

Printr-o influență atât de insidioasă s-a reușit chiar falsificarea într-o anume măsură a patrimoniului național. Cel puțin două generații au fost rupte de istoria reală a țării și de ierarhiile valorice care s-au stabilit de-a lungul acestei istorii. Ele au crezut, aproape o viață, în valori false și prin aceasta reprezentările lor asupra realităților naționale au fost deformate în măsură mai mare sau mai mică după cum un mediu sau altul a fost influențat de conformismul impus adesea în mod violent.

Așa-zisul „spirit muncitoresc" a devenit noua sabie a lui Damocles, care amenința pe oricine ar fi încercat o deviere oricât de mică de la noua „tablă de valori" instituită prin represiune, adică prin distrugere fizică și morală a elitelor românești. Se purta un naționalism care și-a decimat cei mai puri copii.

Astăzi, în România, naționalismul a pierdut aproape tot teritoriul. Riscul s-a deplasat însă în altă parte, unde se înfruntă două mentalități relativ recente și, amândouă, la fel de nocive: empirismul îngust în considerarea interesului național (care duce la dispariția granței dintre interesul de grup și cel național și chiar la substituirea acestuia din urmă de interese de grup) și, opusă acestuia, perspectiva abstract globalistă care neagă atât idealul național cât și interesul național, considerându-le vetuste sau anacronice.

Asemenea nisipuri mișcătoare întrețin corupția generalizată pentru că, pe această bază, dispare orice consistență morală sprijinită pe acumulările culturale ale generațiilor care s-au strâns în jurul identității naționale și au nutrit credința în perenitatea valorilor comunitare și dezvoltarea durabilă a comunității de apartenență.

Aceste două mentalități s-au născut ca un fel de tribut întârziat plătit dihotomismului în analiza socială, care a dominat, din punct de vedere ideologic, secolul XX. Importantă nu este negarea a ceva cu orice preț; importantă cu adevărat este adăugarea a ceva la ceea ce se cunoaște și cultivarea înțelegerii pentru toate punctele de vedere, fie ele chiar extremiste. Pentru că altfel extremismele se pot legitima.

Este, fără îndoială, necesară abandonarea condamnărilor definitive, indiferent dacă vin de la dreapta sau stânga câmpului politic, și evaluarea opiniilor sau atitudinilor după intențiile care le animă, atunci când sunt bune, nemulțumirile care le deformează, atunci când sunt reale, sau gradului de ignoranță pe care îl implică, atunci când acesta este recunoscut.

Vocile umanității sunt multiple, pentru ca ele să se poată concerta într-o simfonie este necesară o cooperare elementară și o disponibilitate minimă față de ceilalți. Actualele acutizări ale unor stări conflictuale ignorate prea multă vreme, accentele absolut terifiante ale acțiunilor teroriste din zilele noastre ne arată că este momentul să renunțăm pentru totdeauna la atitudini intransigente pe care aprehensiunile, complexele sau prejudecățile noastre le pot genera și susține. Viața modernă cere tot mai mult comprehensiune, iar toleranța, dacă are o asemenea bază, nu riscă să pericliteze moralitatea unora și nici identitatea altora.

În România, actualmente, presează din ce în ce mai mult nevoia de echilibru între conservarea și afirmarea identității culturale a națiunii, realizarea stabilității și dezvoltării durabile economice și politice, pe de o parte, și integrarea europeană, pe de alta. Prima cerință este încărcată încă de frustrări și chiar complexe, iar a doua, deși alimentată de o dorință pozitivă intensă, este încă marcată de incertitudini.

„Dacă interesul național limitează, idealul național dezmărginește, întrucât vizează expansiunea fără limite a unei națiuni, mai ales în planul dezvoltării și afirmării spirituale. Dar poate alimenta și concepții naționaliste agresive, expansioniste."

Literatură economică

FUNDAMENTAREA STRATEGIILOR DE CREȘTERE A PERFORMANȚEI ECONOMICE ÎN VALORIFICAREA EFICIENTĂ A POTENȚIALULUI AGRICOL

Marius-Cosmin Vasile

Doctorand A.S.E., Facultatea de Economie Agroalimentară și a Mediului, București
Consilier 1A la A.F.I.R. (Agenția pentru Finanțarea Investițiilor Rurale, Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale)

Dată fiind importanța agriculturii în arhitectura economiei naționale, a securității alimentare în industriile procesatoare și prelucrătoare a produselor agricole, am ales un subiect deosebit de atractiv și interesant pe măsura cunoașterii strategiilor de creștere a performanței în valorificarea potențialului agricol național. Întotdeauna obținerea unei performanțe ridicate a rezultat din depășirea obiectivelor și strategiilor previzionate, exprimate printr-o eficiență economică pozitivă, materializată de fapt prin:

– valorificarea la maximum a condițiilor pedoclimatice aferente culturilor vizate și a oportunităților manifestate pe o anume piață de desfacere a produselor;

– înzestrarea tehnico-materială performantă și aplicarea cuceririlor științifice în activitatea practică și de dezvoltare a fiecărei culturi agricole, potrivit specificului;

– realizarea lucrărilor agricole cu costuri reduse la unitatea de suprafață sau per utilaj agricol (tractor, combină, autostivuitoare, camioane pentru transport etc). Aceste caracteristici reliefate, aflate în strânsă dependență cu performanța, denotă de fapt o voință rațională, competență și profesionalism din partea factorilor de conducere și execuție.

Performanța economică în agricultură prezintă o specificitate aparte în sensul că:

– se află într-o legătură cauzală cu operațiunile executate în anul agricol vegetal analizat, exemplu, la cultura grâului începe din toamnă cu arăturile, discuit, însămânțare și se termină în final, anul următor, cu operațiunea de recoltare prin depășirea obiectivelor;

– are o legătură directă cu zona aferentă culturii vizate și condițiile pedoclimatice din perimetrul în care se măsoară. De aceea se ia spre observație și poate răspunde unui studiu comparativ zonal și periodic în vederea tragerii unor concluzii benefice inițierii, dezvoltării, maturării și încheierii procesului de producție;

– reprezintă o realizare a obiectivelor propuse în cadrul strategiilor elaborate de conducerea unității economice, de către decidenți. Poate fi pozitivă, dacă obiectivul propus este de a obține profit și negativă, dacă obiectivul propus este de a obține pierdere.

Rezultatul performant ridicat, conform strategiilor de producție adoptate și previzionate pozitiv, va fi întotdeauna favorizat de utilizarea unor utilaje tehnice performante, executarea la timp și în condiții optim-științifice acceptate a tratamentelor și lucrărilor agricole în care toate operațiunile implementate vor determina obținerea unui rezultat superior. Performanța va fi întotdeauna strâns legată de eficiență, care, luată în sens pozitiv, înseamnă capacitatea unității agricole de a dezvolta și produce ceva peste necesarul stabilit în consonanță cu realizarea unor producții mari peste obiectivele previzionate și de calitate.

Fundamentarea strategiilor exprimă de fapt construcția actului strategic ca atare și întotdeauna va fi nevoie de o gândire strategică cu o viziune

aprofundată pentru viitor, însă pentru această acțiune constructivă, este nevoie de un întreg informațional, precum și de procurarea altor date și informații externe necesare domeniului vizat.

*

Datele și informațiile necesare construcției strategiilor sunt obținute din interiorul organizației, dar decidenții va trebui să aibă în vedere mutațiile care au loc în zona exterioară spre a putea adapta decizia managerial-strategică după cerințele pieței. O strategie este considerată bună în funcție de rezultatele pe care le produce, nu în funcție de procesul care a generat-o.

Procesul de formulare a strategiei trebuie adaptat nevoilor curente și orientărilor tactico-manageriale ale organizației și adaptată cerințelor pieței.

Sarcina managerului este să înțeleagă procesul care a generat strategiile în trecut, să găsească soluții raționale și o cale fiabilă pentru dezvoltarea procesului în viitor. Uneori este necesar un nou proces de dezvoltare a strategiei care să aducă noi perspective asupra viitorului afacerii și să se distanțeze de modelele de gândire acceptate. Procesul de construcție și dezvoltare al strategiei trebuie să conducă la soluții pentru asigurarea viitorului și trebuie să creeze posibilitatea unei acțiuni eficiente, deci trebuie să conducă la gândirea strategică, previzionară și axată pe fundamentul unor date și informații corecte, certe și verificate.

*

Performanța privită în general

Cuvântul performanță este de origine latină, dar semnificația sa vine din limba engleză. În latină, cuvântul „performare" constă în a finaliza o activitate propusă. „To perform" presupune a realiza ceva care cere abilitate sau o anumită aptitudine. „Performance" traduce maniera cu care o organizație atinge obiectivele care i-au fost propuse.

În literatura economică s-au dat mai multe **definiții noțiunii de performanță**.

În multitudinea de definiții se disting trei mari orientări: definiția performanței în funcție de nivelul de realizare a obiectivelor sale strategice, definiția performanței în funcție de crearea valorii și definiția performanței în funcție de productivitatea și eficacitatea întreprinderii. [1]

Nu exista performanță independentă de obiectivele propuse. Este performantă unitatea economică ce reușește să atingă obiectivele sale stabilite de către decident (conducere, manager, administrator etc.) de cele mai multe ori prin strategiile manageriale și investiționale promovate pe termen scurt și mediu.

Competența, profesionalismul, productivitatea muncii ridicată, diminuarea costurilor per suprafața cultivată, per produs în industria agroalimentară, realizarea de producții ridicate cu niște costuri de producție scăzute determină în mod direct obținerea performanței și realizarea unei eficiențe sporite, totul fiind raportat la unitatea de suprafață, personal folosit și la utilajele folosite în procesul muncii.

Performanța = economicitate + eficiență + eficacitate. [2]

Spre a fi mai explicit voi da interpretarea economică definitorie a celor trei elemente fundamentale menționate mai sus.

Economicitatea semnifică minimizarea costului resurselor alocate pentru atingerea rezultatelor estimate ale unei activități, cu menținerea calității corespunzătoare a acestor rezultate.

Eficiența semnifică măsura rezultatelor unei activități prin raportare la eforturile făcute în timpul desfășurării activității respective. În sens general, a fi eficient înseamnă a face un lucru cât mai bine cu costuri cât mai reduse. Eficiența presupune existența unor efecte, în raport cauzal cu eforturile depuse pentru obținerea lor.

Sunt foarte cunoscute sensurile eficienței în fizică și în economie:

– în fizică, eficiența reprezintă randamentul utilizării energiei (randamentul fiind cu atât mai mare cu cât energia pierdută între intrare și ieșire este mai mică);

– în economie, eficiența este raportul dintre câștigul economic și cheltuieli (eficiența fiind ridicată atunci când câștigurile sunt mai mari cu cheltuieli cât mai reduse).

Criteriile esențiale ale eficienței economice în unitățile agro-economice, în general, se referă la:

– concordanța producției realizate și a produselor obținute cu nevoia socială reală în parametri: volum, structură și calitate;

– acoperirea integrală din veniturile proprii a fiecărei activități desfășurate în cadrul procesului de producție de la inițiere până la finalizare (arat, semănat, recoltat);

– acoperirea financiară a cheltuielilor de producție și asigurarea unui profit net capabil să refinanțeze anul agricol următor, asigurând astfel un nivel minim de eficiență economică și procurarea de resurse financiare necesare în noul an agricol;

– prevenirea și combaterea poluării mediului natural și a zonei de impact prin utilizarea tratamentelor plantelor cu insecto-fungicide și îngrășăminte chimice în proporțiile științifice acceptate.

Căile de creștere a eficienței economice se referă la:

– modalitățile și căile de creștere a productivității muncii (+W) și a reducerii timpului alocat pentru efectuarea tuturor lucrărilor agricole;

– reducerea cheltuielilor materiale și financiare legate de culturile inițiate și dezvoltate pe întregul an agricol, de efectuarea integrală a întregii game de lucrări agricole mecanizate.

În termenii raportului efect util/efort, **indicatorii eficienței economice** se referă la volumul profitului, volumul cheltuielilor de producție, cheltuieli de producție la 1000 lei producție-marfă sau încasări, economia relativă de forță de muncă, productivitatea muncii, rata rentabilității investiției specifice, termenul de recuperare al investiției.

Eficacitatea reprezintă măsura în care o activitate satisface o necesitate, realizează un obiectiv, îndeplinește o funcție. Eficacitatea constă în realizarea obiectivelor și exercitarea sarcinilor manageriale în condiții temporale și calitative prestabilite.

Performanța analizată secvențial în agricultură.
Cauze și efecte determinante.

În literatura economică din țara noastră, performanța întreprinderii se definește astfel: „o întreprindere este performantă dacă ea este în același timp productivă și eficace" [3], productivitatea reprezentând raportul dintre rezultatele obținute și mijloacele angajate pentru obținerea rezultatelor, iar eficacitatea reprezentând raportul dintre rezultatele

obținute și rezultatele așteptate. Performanța = productivitate + eficacitate.

Conceptului de performanță i se asociază trei noțiuni definitorii [4]:

– economicitatea (procurarea resurselor necesare de calitate la cel mai mic cost);

– eficiența. Categoria de eficiență, în genere, poate fi definită ca fiind: obținerea rezultatelor maxime cu eforturi minime în orice domeniu de activitate (a maximiza rezultatele obținute, pornind de la o cantitate dată de resurse, fie a minimiza cantitatea de resurse pentru un rezultat prestabilit);

– eficacitate (rezultatele obținute să atingă prognozele prevăzute în strategiile de dezvoltare inițiate de către organizație și manager). Privită ca noțiune în genere, eficacitatea economică desemnează rezultatul favorabil obținut în cadrul unei activități economice conform calculelor inițiale prevăzute, precum și strategiilor de acțiune și producție previzionate de către conducere și decidenți aflați pe o scara inferioară managerului.

Analizată ca și caz particular, voi evidenția **obținerea performanței în agricultură**, dat fiind că este sectorul cel mai important al economiei și asigură securitatea alimentară a populației. Apoi știm că agricultura reprezintă o sursă de materii prime pentru industriile de procesare și prelucrare din industria alimentară, chimică, băuturi spirtoase și uleiuri etc.

Performanța apare în agricultură atunci când obiectivele propuse sunt depășite, se obțin producții mari la hectar și de calitate superioară, iar prețul de vânzare al produselor este avantajos și acoperă cheltuielile totale la hectar.

Cheltuielile totale au în vedere pe cele ocazionate de: procesele de producție impuse de perioadele propice (arat, discuit, semănat, îngrășăminte chimice, tratamente, carburanți și uleiuri pentru lucrările agricole, ierbicidat, recoltat, sortat/trionat, depozitat, transport), cheltuieli cu munca vie și cele neprevăzute, precum și altele anexe, după care în final trebuie să se întrevadă un profit, capabil măcar să refinanțeze viitorul an agricol.

Legăturile cauzale care determină obținerea performanței sunt legate determinativ de:

– îndeplinirea obiectivelor propuse în strategiile de dezvoltare și de producție și obținerea unui profit, capabil măcar să susțină financiar și material următorul an agricol;

– obținerea unui rezultat pozitiv în diferența dintre costurile de producție/exploatare și venituri totale obținute din vânzarea produselor obținute (recoltate);

– rezultatul pozitiv al diferenței obținute dintre veniturile totale realizate și eforturile totale depuse (financiar, tehnico-material, cheltuieli materiale și cu munca vie) pentru materializarea performanței economice.

Legăturile de cauzalitate ale performanței

Cauzalitatea, în general, este percepută în literatura socio-economică și filosofică exprimând:

– interacțiunea dintre cauză și efect, legătura cauzală constituind una dintre principalele forme ale conexiunii universale a fenomenelor, evenimentelor;

– relația între două evenimente, constând în producerea, determinarea sau implicarea de către unul a celuilalt, primul fiind considerat cauză, al doilea efect;

– forma de interdependență generală a fenomenelor lumii obiective, în care existența fiecărui fenomen e condiționată de alt fenomen.

Pe această bază de interdependență a elementelor aflate în atenție se definește principiul cauzalității. Potrivit acestuia, în condiții de mediu și propagare similare, sunt prezente aceleași cauze, care produc efecte determinante directe.

*

Legătura de cauzalitate dintre performanță și resursa utilizată (factorul de producție)

Factorul de producție se manifestă pregnant în activitatea practică, deoarece nu poate exista performanță și eficiență fără cunoașterea exactă a resurselor de care dispune organizația la nivel organizatorico-administrativ intern, precum resursele: umane competente profesional, financiare, material-logistice, suprafețe agricole cu bonitate foarte bună.

În mod tradițional, sunt folosiți ca factori de producție munca, natura și capitalul; munca și natura fiind factori de producție primari, originari, iar capitalul – un factor derivat din muncă și natură.

Factorii de producție reprezintă resursele economice disponibile și valorificabile, în măsura în care sunt atrase și utilizate în activitatea economică în scopul producerii de bunuri economice.

Resursele atrase în procesul de producție poartă denumirea și de factori de producție, care, prin mecanismul funcționalității lor, asigură obținerea produselor vegetale și animale. Între diferitele resurse există legături de dependență și condiționare reciprocă. Cunoașterea acestor legături de cauzalitate are o mare importanță, deoarece sunt resurse care au o influență deosebită asupra creșterii eficienței economice a utilizării altor ramuri, cum ar fi, de exemplu: influența apei de irigat asupra potențării efectului pozitiv al utilizării îngrășămintelor chimice și stimulentelor în proporții acceptate. Utilizarea resurselor, modalitățile de tratament și aplicare se realizează în cadrul unor condiții, restricții specific determinate în timp și spațiu.

După caracteristicile reproducerii lor, deosebim: resurse regenerabile și resurse neregenerabile. Cea mai importantă resursă regenerabilă este pământul, care, utilizat rațional, își menține și își potențează fertilitatea, inclusiv datorită lucrărilor agricole executate la timp și aferente specificității fiecărei culturi per sezon agricol.

După sursa din care provin, deosebim resurse care provin din cadrul agriculturii ca factor endogen și din afara agriculturii ca factor exogen.

După cantitatea de resurse aflate la dispoziția unității agro-economice, deosebim: resurse limitate și nelimitate. Într-un timp și spațiu analizat și de strategie prognozat, pământul, apa pentru irigații, îngrășămintele pot fi limitate relativ sau chiar în formă absolută.

În schimb, apa, căldura, precipitațiile, vântul sunt resurse nelimitate și imprevizibile pe termen mediu și lung.

Priorități strategice:

– creșterea gradului de acoperire a consumului de alimente din producția internă și redobândirea statutului de exportator agroalimentar net, în concordanță cu potențialul de producție sectorial și ca răspuns la cererea crescândă de alimente la nivel mondial;

– îmbunătățirea și optimizarea funcționării administrației agricole reprezintă o prioritate strategică pe termen mediu și lung. Luând în calcul această cerință, este necesară o adaptare a politicilor promovate de către Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale la situația concretă întâlnită în mediul agricol, la nivel practic și de promovare a diverselor soluții necesare (vezi investiții pentru modernizarea exploatațiilor agricole, industria agroalimentară, servicii în mediul rural etc. prin absorbția fondurilor europene destinate dezvoltării rurale și agriculturii, executată și promovată de A.F.I.R.).

Ministerul de profil trebuie să se bazeze pe cunoaștere și informație pentru a îndeplini mai eficient funcția sa strategică (prin mecanisme mai bune pentru formularea cadrului de politici agroalimentare) și a furniza politici sectoriale și servicii mai eficiente către beneficiari (prin intermediul unui cadru instituțional îmbunătățit/modernizat).

Educația

În România, aproape trei sferturi din suprafața agricolă este lucrată de fermieri fără pregătire profesională, cu învățământul obligatoriu nefinalizat și fără o calificare corespunzătoare, spre deosebire de 40% în UE. Nivelul slab al educației în rândul celor care lucrează terenurile agricole românești este unul dintre factorii care frânează competitivitatea sectorului agricol. De aceea este nevoie de creșterea ponderii agricultorilor cu un nivel de educație mai ridicat decât cel prezent, pentru ca agricultura românească să poată face trecerea către o agricultură bazată pe cunoaștere.

Cercetarea

În contextul provocărilor globale și în special al schimbărilor climatice, apare nevoia unei noi activități de cercetare în domeniul agricol, care să permită utilizarea eficientă a resurselor naturale și umane, a modelelor de bune practici precum și creșterea productivității agricole, transferul de cunoștințe și promovarea cooperării și a inovării.

Inovarea

Rolul inovării este crucial pentru sporirea competitivității și a performanței fermelor, în special pentru noile ferme rezultate din procesul de consolidare a fermelor mai mici, ineficiente. Pentru a facilita introducerea de noi tehnologii, este necesar ca unitățile de cercetare să coopereze și să răspundă nevoilor practice ale fermierilor, lucru posibil prin viitoarele parteneriate pentru inovare și prin sprijinirea investițiilor în cercetare, dezvoltare și inovare.

Administrația agricolă

România are nevoie de o administrație agricolă adecvată provocărilor, flexibilă, bazată pe cunoaștere și centrată pe informație, pentru a asigura un leadership puternic la nivelul procesului de urmărire a obiectivelor sectoriale, pentru a asigura o direcționare eficientă a politicilor și programelor, precum și pentru a oferi servicii mai bune agricultorilor și locuitorilor din mediul rural. Coordonarea cu alte instituții și agenții guvernamentale este de o importanță deosebită pentru domeniile de politici specifice, care nu sunt incluse în mandatul M.A.D.R., dar care au un impact deosebit asupra performanțelor sectorului agroalimentar. Coordonarea insuficientă se poate solda cu clasarea pe o poziție inferioară, la nivel național, a unor priorități care au un impact puternic asupra sectorului.

– Pregătirea profesională deficitară în agricultură și în domeniile conexe, nevoia de consolidare a sistemului public de consultanță agricolă și de îmbunătățire a pregătirii profesionale a consultanților în domeniile noi/vulnerabile impuse de reglementările PAC 2014–2020.

– Sprijin pentru investiții în mașini agricole pentru producătorii agricoli și modernizarea unităților de procesare a produselor agro-alimentare.

– Dotare insuficientă cu mașini agricole și dificultăți în adaptarea la standardele europene de siguranță alimentară și de calitate la nivelul unui segment reprezentativ al producătorilor și procesatorilor.

– Asigurarea unei protecții pentru micii fermieri. Conservarea biodiversității spațiului rural, păstrarea patrimoniului cultural și perpetuarea tradițiilor în aceste zone rurale este cel mai bine asigurată de către micii fermieri. Trebuie avută în vedere asigurarea unei balanțe între agricultura intensivă, viabilă economic și cea extensivă, mai prietenoasă cu mediul.

Corelația dintre creșterea performanțelor economice ale unităților agroalimentare și asigurarea independenței agroalimentare a României

În acest caz există o legătură indisolubilă între cele două noțiuni, în sensul că performanța agricolă este cea care ajută la asigurarea securității alimentare a populației și implicit a unei independențe statale. Prin performanța agricolă trebuie înțeles faptul că ea va determina obținerea unor producții ridicate, apoi prin aportul ei benefic se va realiza mai multă materie primă pentru industriile: alimentară, textilă, pielăriei, lânii, farmaceutică, industria spirtoaselor, alcoolului și vinului, uleiurilor minerale, vopselurilor etc.

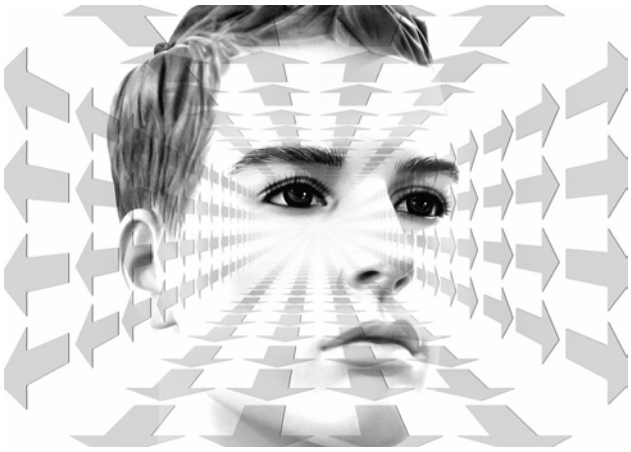

Performanța agricolă este cea care dă o soluție sigură pentru viitor privind asigurarea securității alimentare, materii prime pentru industriile: agroalimentară, farmaceutică, vopseluri, uleiuri etc. și oferă un profit sigur pentru utilizator, respectiv unitățile economice implicate. Performanța în agricultură are o formă aparte de exprimare în sensul că prin acțiunile întreprinse în direcția menținerii pozitive și creșterii ei, trebuie să existe o serie de factori benefici în favoarea acesteia, printre care pot enumera:

– textura solului, considerată o proprietate stabilă, ca factor stabil al solului, care nu poate fi modificată, va rămâne aceeași în orice conjunctură și proces de producție agricolă;

– condiții pedoclimatice favorabile unei anumite culturi, influența factorilor de mediu, climă având un efect direct asupra înființării, dezvoltării unei culturi agricole;

– pH-ul favorabil; acesta este necesar în dezvoltarea numai a anumitor culturi, care corespund condițiilor și caracteristicilor de influență exercitate de PH-ul respectiv;

– o zonare corespunzătoare a culturilor cu personal competent, calificat și instruit, conform cerințelor și rigorilor exercitate de regiunea respectivă.

Referințe:

[1] **Lect. univ. dr. Emil Chirilă**, Universitatea din Oradea, *Definirea și măsurarea performanței întreprinderilor*, Editura Facultății de Științe Economice Oradea, 2004, p. 151.

[2] **M. Niculescu**, *Diagnostic global strategic*, București, Editura Economică, 1997, p. 28.

[3] **Românu I., Vasilescu I., coord.**, *Managementul investițiilor*, București, Editura Mărgăritar, 1997, p. 105.

[4] *Ibidem*, p.106.

„În contextul provocărilor globale și în special al schimbărilor climatice, apare nevoia unei noi activități de cercetare în domeniul agricol, care să permită utilizarea eficientă a resurselor naturale și umane, a modelelor de bune practici precum și creșterea productivității agricole, transferul de cunoștințe și promovarea cooperării și a inovării. Rolul inovării este crucial pentru sporirea competitivității și a performanței fermelor, în special pentru noile ferme rezultate din procesul de consolidare a fermelor mai mici, ineficiente.”

EDITURA HOFFMAN

Literatură • Teatru • Memorii • Publicistică • Istorie

Colecții: Hoffman Clasic, Hoffman Contemporan, Hoffman Educațional, Hoffman Esențial 20, Scena Hoffman

Apariții recente

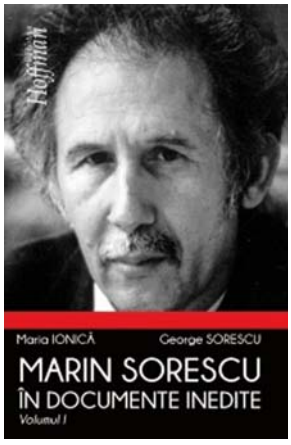

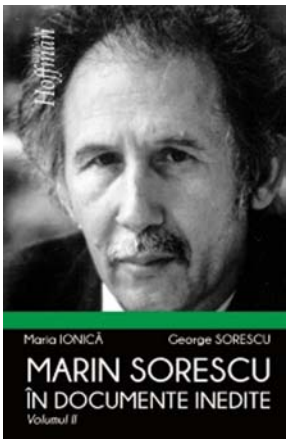

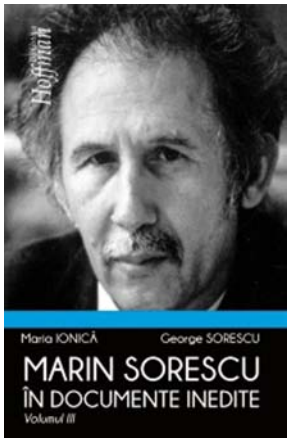

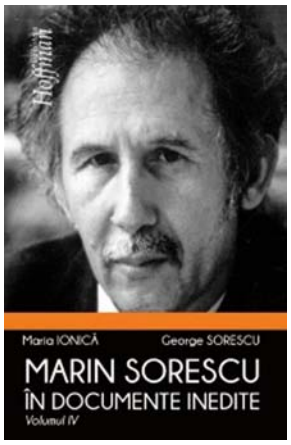

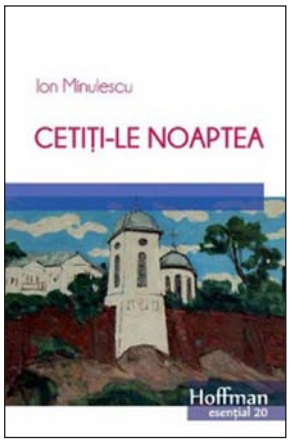

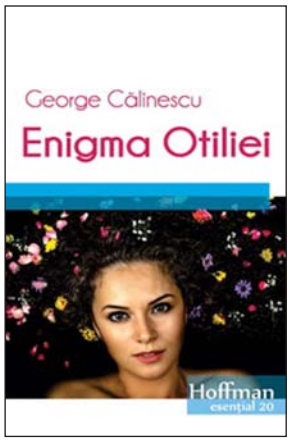

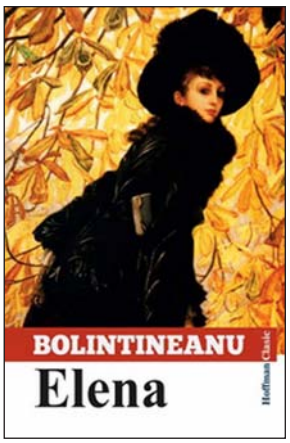

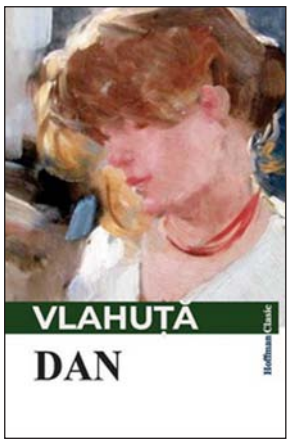

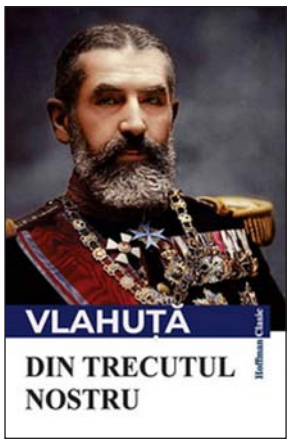

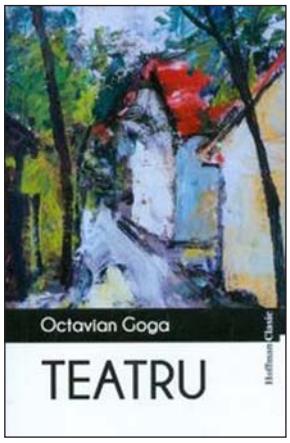

Fax: 0249 460 218, tel.: 0740 984 910
contact@editurahoffman.ro; www.EdituraHoffman.com; www.EdituraHoffman.ro; www.LibrariaHoffman.ro

LEVIATHAN

Revistă culturală